

חנן סבר

ללו דגניה לכנרת

סיפור חי - אבינעם חדש

בין דגניה לכנרת

סיפור חי

סיפור: אביגעם חזש

כתב: חנן סבר

בין דגניה לנרת

סיפור חי

סיפור: אבינעם חזש

כתב: חנן סבר

התמונות בעטיפה:

חופי ירדן וכנרת בטרם חורשות האקליפטוס, צילומים משנות ה-30 של המאה ה-20.
בתמונה העליונה – בית המושרים וברקע על הגבעה, בתיה הראשונים של קבוצת כנרת.
בתמונה התחתונה – גשר העמודים מטבריה לצמח במפגש הירדן עם הכנרת.

הדברים המוכאים בספר זה הוקלטו מפני של אכינעם חדש, ומעוגנים בזיכרונו ובתייעוד
המצוי עמו.

למרות זאת יתכן שנפלו אי דיויקים או שיבושים, שמקורם בהעכרת הזיכרונות מההקלטה
אל הכתב, או מעצבם אופיו של סיפור המסoper מהזיכרון.
אין בכונת המחבר לפגוע באיש, אלא להעמיד דברים על דיווקם. אי לך נהייה אסידי תודה
באותם מקרים שאנשים ימצאו לנכון להעיר ולהאיר נושאים ואירועים – כל העלה כו
תיבדק ותיליך לתשומת לב.

עריכה ועיצוב גרפי: רותי בית-אור

שלמי תורה לעובדי מוזיאון הפלמ"ח ולמשפחות הנופלים, על הסיווע במידע ובאיתור התמונות
המורית ברפ' הזיכרון שבקונטראס התמונות.

© סיון תשס"ה, יוני 2005
כל הזכויות שמורות למחברים.
אין להעתיק ו/או להשתמש בחומר המצוי בספר זה – טקסטואלי ו/או גרפי,
לא קבלת אישור מהמחברים.

הפקה: א.ר.ט. שירותים לאורט בע"מ, תל-אביב.

תוכן עניינים

7	פתח דבר / אלף (מייל) ד"ר אלעד פלד
9	הקדמה / אביגעם חדש
11	בלוע הארץ
19	צעדים ראשונים
	במחליקת עי"גאב [21]; ההגנה על עי"זיותם [22]; הקרב בעי"זיתון [24]
31	בעין הסערה
41	"אביגעם צא"!!
44	"דורך גבר בעלמה" – חנהלה
47	צפת "השער לשמיים"
54	פלמ"ח, פלוגה א'
	פיקוץ הרדאר [54]; סיוקן (פונחס זוסמן) [56]; קורס הספורט ויישומיו [59]
61	חטיבת "הרآل" – הגוזד העשירי
64	וירקאי... שם... חוה, כי היא הייתה "אם כל חי"
68	ה' דרומה! – "עין" במדבר
74	מעשה אבות סימן לבנים
78	חנוך לנער על פי דרכו
84	יצא אדם לפועל ולעבדתו עד ערב
87	אנשים דמים ומרמה
89	נהורה
91	מרכבות האש – חזרה לשני
94	רכב ישראל ופרשי
97	הימים הגדולים
103	רעידת אדמה – ימי דין
106	اما
111	מנוחה נכונה
113	אקסימיה: בין שתי נקודות עבר רק קו ישר אחד
118	לראש פינה וחזרה
123	תמם ולא נשלם

פתח דבר

כשפקחתי את עיני באחד מחלדי בית החולים "הDSA" בصفת, לאחר הרדמה של כעשרים וארבע שעות, ביום שליש'י, 11 במאי 1948, ב' באיר תש"ח, בוקר שלמחרת הקרב המכריע על צפת, גיליתי להפתעתית את אבינום חדש, שכוב במשהו ליד. קר הילה לצמוח יידיות ארוכות שנים ביןינו. לימים, במהלך ששת הימים שרטנו יחד באוגדת הצפון, כשאני מפקדה ובינעם סגן מפקד גודז טנקים במערכה בצפון השומרון.

לפייך, כתיבת ההקדמה בספר זיכרונותיו של אבינום חדש אינה מעשה של מבקר ספרות "אובייטיב", אלא של חבר, שואהיר והזכיר את אבינום, בשנות הקרב של מדינת ישראל, הנאבkat על קיומה.

זכרונותיו של אבינום אינם יצירט ספרות מבונן המקובל של המלה. אבינום אינו סופר, אלא אדם, שיש לו מה לספר. סיפורו של אבינום הוא סיפורו של דור, ואולי של קבוצת "גדעונים", ההולכים לפני המלחמה, קבוצה שלא נבחרה, אלא שנבחרה בעצמה לפילס דרך, "לשכב על הגדר", כדי שאחרים יעברו דרכם ועל גבם, דרך ה"פירה" למרחב הפתח.

חוויותיהם של זיכרונות אלה בהבליטם, תוך סיפור אישי מאד, את הערכים המיוחדים שהובילו אותנו, בני "דור תש"ח" מהמאבק על עצמאות ישראל, דרך מלחמת העצמאות והמלחמות שבאו אחריה אל ימינו אלה,ימי היכוספים לשולם ולרגליה לדורות הבאים. זיכרונותיו של אבינום מספריםאמת, ביל' כלול וש רק, ולעתים בוטה, על דור מיוחד, דור שעלה בגורלו לחירות ולפעול באחת התקופות המכריעות בח' עם ישראל ואשר חלק נכבד ממנו נחלץ לקיראה והעל עצמו למערכה.

כבר ל"דור תש"ח" וכקדמה לדברי המבוא של זיכרונותיו של אבינום, יש בפי אהורה לקורא הצעיר, אשר "לא ידע את יוסף", לא הכר את דור תש"ח, בין אם היה בין רועי ה"פרות הקדשות", או שהינו בין שוחתי ה"פרות הקדשות". אין טראוטיפ אחד לבני דור תש"ח. ככל הדורות זהו דור מרובה גוונים. מבין פיקודי במלחמות העצמאות של הדורים לאבינום, יש ששימשו פרופסורים באוניברסיטאות, יש שההכו ליוצרים בספרות, באמנות ובמוסיקה. אין דמות אחת. לפיכך יש לקרוא את זיכרונות אבינום יחד עם זיכרונות של אחרים דומים ושוניים. וmosomvrן ברצוני להציג את שאני למדתי מקריאה הזיכרונות.

הספר פותח בairyuu, שהיומם אנו קוראים אותו בנפש ח齊יה, בלחש מה: המשימה הראשונה של אבינום כמפקד כיתה היה להתקוף ונסיעים אזרחים בתבחורה הערבית בכבישי הגליל. אירע זה, המדריך את מנוחתו של אבינום היום, היה ברור ומובן מליין בימי-תש"ח, ימים קשים, שהמלחמה בהם הייתה מלחמת קיומ: או אנחנו או הם. המנצה לוקח את כל הקופה והפסיד הכל: העربים – את ביתם ואנחנו – את ח'ינן. לפיכך, יש לשפוט אירע זה בצללים של אותם ימים,ימי מלחמת קיומ איומה ונוראה.

ילדותו של אבינום אופיינית לחלק מבני הדור, אולם לחלקים אחרים הייתה ילדות שונה. אבינום לא הצטיין בלימודיו, הטrokerטו משך אותו יותר מלחוף הכלפ. בדור תש"ח היו רבים, הדומים לאבינום, אולם היו גם רבנים אחרים, שהצטיינו בלימודים והגיעו

למעלות גבותות באקדמיה ובספרות. רבים מבני הפלוטנציאל האינטלקטואלי הగבוה נקוטפו בָּאַבְּפִים. ככליה היו רוב לוחמי היל"ה, שמואליק והורה, גدعון איילון, יהודה פרידמן, דודיק חסון, מיכאל יעקובי, דובי קלין ורבים, רבים אחרים. אבינום, המיציג את אלה שכישרונם לא בא לידי ביטוי בלימודים הרגילים בבית הספר ביתא את CISRONOTI בתחומי עשייה, בחקלאות ובטכנולוגיה.

משפחתו של אבינום הייתה משפחה מגויסת: האב, האח ואבינום. האם, "ליביאה", המוגנת על משפחתה, עומדת בגבורה בלבד, נשיות וכאהות רבות אחרות. גם סיפורי של אבינום איך הגיעו ללילה אחד לקיבוץ ובכך לבלوت את הלילה בחברת רعيיתו הוא יצא למשימה קרבית עם בני הקיבוץ, כשותחים הדוזו עם רעיותו הצעריה הצעירה העצמאה לחילופי מטבחים מריריים, עם שחר, בחצר הקיבוץ. ושמעו כ"מיטוס", מוגזם? אמרת אמריתה.

זיכרונותיו של אבינום יושמו חומר, יחד עם זיכרונות אמריתים אחרים של בני "דור תש"ח", לכתיבת הסיפור האמתי של דור בנים, שיחד עם הוריהם, העמידו את הכלל מעל הפרט, את צורכי הציבור והעם מעל "המשמעותי", את ההתנדבות וההילצות לכל מה שדורש ומהיב יותר בשירותה העם והחברה, והכל מעבר לספק הרגעים והאיש. וגם במה שתתרפרש "מעשים רעים" שעשינו בדרכינו זו, יאמר לנו זוכתנו שעשינו זאת בכוונה טובה, מתוך תחושה של מלחמת קיום אiomה ולא בחזרות גיבורים.

אבינום מסיים את סיפורו באמצעות כי הי לו תקופות של השראה, של התורמות רוח, והיו תקופת של אכזבה ומרירות. ... האם החזון התגשם כפי שחלמנו? ... אך האם בכלל אפשר שחלום יתגשם כפי שחלמו אותו?"

בקריאת זיכרונותיו של אבינום חדש קיבלו הדורות, שנולדו כבר לערך חברה ומדינה קיימת על מעלהותיה וחסרכותיה, ראייה אמרית של תקופה ושל דור, שהמיתוס שנוצר סביבו, היה במידה רבה מאוד אמרת אמריטה.

הקדמה

ברצוני להודות לאותם בחורדים-נעדרים – חברים הקשרות "עינ-גב", "דגניה ב'", "אשודות-יעקב" ו"חולתה", של תנועות "הצופים" ו"הנווער העובד", לחמי הגדור – השלישי של הפלמ"ח ("గדור בגליל") שאיתם עברתי את כל מאורעות המלחמה – מימה הראשן עד פצעתי בכיבוש המזודה בצתת, שבסירות נפש ובבדוקות במטרה איפשרו לבצע את הבלטי אפשרי ולהביא לשחרור צפת והגליל כולו.

אני רוצה גם להזכיר את ספרי לזכרם של משה קלמן ז"ל, מפקדי – על האמון והתמיכה שניתן כי במנותו אותו לפך על ההתקפה לכיבוש המזודה ועל פעולות אחרות בגליל – דמותו כמניג וcmpeqker ליוותה אותו לאורך כל שירות הצבא. וגם למפקדי חטיבת "פתח" – מולה כהן וינאל אלון ז"ל, מתחת פיקודם פעלנו. בעיקר מוקדשים זיכרונותיה לחנה'לה אשתי הירקה ז"ל, שליותה אותה בנאמנות משחר ילדותנו ועד גירול הנכדים וערבה איתי ממתק את הדרות ומארעות המלחמות. ביחד הקמנו משפחחה לתפארת, וצר לי שלא זכתה ליהנות מנינה.

למשפחתי האוהبة והתומכת –

בתי תמייך ובבעלה שמעון גדור, בני פטליק ורועיתו גאולה, בתי הדס ובבעלה אורי גרות ז'ל אהובנו הנמצא לבננו תמיד. נכדי הנפלאים – יותם ועדית גדור וילדיהם עידו ויעל; נעם והילה גרות וילדם תומר; חן ונגה גדור וילדם יונתן; איה, מיכל, סתיה, מוטי ושקר, לכלכם תורה על אהבתכם.

לדרני יקירתתי, חברותי להחים שהצטרכה אליו בימים של בידור – על הימים היפים שהיינו ועל התמיכה והעזרה המתמשכת בימים הקשים שהיו ובאה לא עוד חווים, הרבה תורה על שעת ATI.

* * *

שלמי תורה לידיidi הירק אלעד פלד, שמלווה אותו לאורך כל הדרך, על שהקדיש מזמנו לקרוא את זיכרונותיו ולכתוב את הקדמה בספר – הרבה תורה. תורה גם לדיתה פנס-ברקובל, בת דודתי, על שקרה בכתב היד, האירה עיני בהעורותיה וסייעה בהכנות כתוב היד לרופאים.

ואחרון אהרון חביב, גיסי חנן סבר, חבר ושותף לקרבות, שכתב ועיבד את זיכרונותיו. וגם הוסיף נופך משלו, עם הומור וחוכמה – תורה מקרוב ללב.

אני תקווה שהעלאתם של זיכרונותי על הכתב תתרום מעט לתיקון המעוות אשר נוצר בשנים האחרונות כתוצאה ממשיכושים לא מעטים שבאו לידי ביטוי בפרסום "זיכרונות" על שאירוע באותם ימים, שנכתבו חלקם בתחום לב וחלקים אולי גם בכוננות מכון, כדי להטוט "קצת" את ההיסטוריה לכיוונים הרצויים להם. עם זאת אני רוצה להציג כי כל שכתבתי, נכתב על פי זיכרונות שלי בלבד, ועם כל הקפדי לדבק באמות ובעבודות, יתכן שנפלטו פה ושם אי-דיוקים.

בלוע הארץ

הימים,ימי מלחמת העצמאות הראשונות. בשלב הראשון של המלחמה ריכזו הערבים את מירב מאמציהם לפגוע בתחבורת שלנו. כל נקודת יישוב שלנו נזקקה לגב לוגיסטי: אספקת מזון ומים, צרכי רפואי, תחמושת וכובן העברת פצועים והחשת תגבורת ונשך. דרכי תחבורה רבות עמדו במקומות שבהם שלטו הערבים, כשבחלק מהם לא היה אף יישוב יהורי בסביבה. המלחמה על התחבורת, וביחוד על התחבורת לירושלים, העסיקה חלק מואוד מרכזיה מהכוח המצויץ שעמד לרשותנו. ברוב שלבי המלחמה הזאת היזמה והשתח היו בידי הערבים ואנחנו נאלכנו לפועל לפי התכתיבים שלהם. כביש עכו-צפת כולל היה בידי הערבים. מעין-זיטים דרך מירון, כפר סמוועי, עכו, ועד כפר מסריק במפרץ, לא היה אף יישוב יהורי. הקשר של צפת ועין-זיטים למרכו היה דרך ראש-פינה וטבריה. באשר קיבל עליו יגאל אלון את הפיקוד על הגליל, אחד הדברים הראשונים שמצא לנכון להציג היה שלא יעלה על הדעת שהזימה תישאר בידי הערבים. היא חיבת להיות בידינו! ולפיכך, יום ולילה, לילה, יש לפועל, להתריד אותם ולהחזיר להם. יש בדחיפות לעדרר את הביטחון העצמי של הערבים ולגרום לכך שתא המשאים שלהם ישקיעו בהגנה, כך יפחית כושר ההתקפה שלהם. עליהם לדעת שאם הם תוקפים את התחבורת שלנו, התחבורת שלהם תהיה בסכנה גדולה יותר. תגובה מהסוג זהה הייתה ההתקפה על המשאית בצומת הכביש שליד עין-זיטים.

אני שהיתי או תקופה קצורה בלבד בקבוץ עין-זיטים, תקופה שכלה בעיקר עוסוק באבטחה, בתחבורת ובפעולות של מגנה על היישוב ורכשו, כشنשלחותיו בראשונה לפעה התקפית. ההוראה שקיבلت היה להוציא טנדר לנסעה בכביש עכו-צפת, כשהותכו יושבים לוחמים מצודים בנשך, להגיע לצומת מדר ושם למכור את האוטובוס של שירות התחבורת הערבית היוצא מצפת. ההוראה הייתה מלאה בהנחיה המלאה אותנו עד היום בצה"ל: לא לפגוע בחפפים מפשע. או איך?? הפקודה הייתה להוריד מהאוטובוס את הנשים והילדים, לחסל את הגברים ואחריו זה לשורף את האוטובוס. הוראות של אנשים היושבים בזיהו משרד! מדוע הגברים כולם פושעים ויש להשלם? מודיע רק הנשים והילדים חפים מפשע? ומה אם בזמן המיוון יוציאו הגברים נשך ויחסלו את הממיינים?

הרבה פקודות כאלה ניתנו בזמן המלחמה – חילקו אבסורדיות ואחרות שלא ניתנות לביצוע, אבל זו הייתה "רוח התקופה" ובכך קרה לא פעם, שמרוב כוונות טובות, לא היה קשר בין ההוראות לביצוע. סוגיות מסוימות כאלה, ליוו אותנו לאורך עשרות שנים של מלחמות – מימייהם הראשונים של ה"הגנה" * וצה"ל ועד ימינו אלה.

* "ההגנה" – ארגון ההגנה היהודי בארץ ישראל הוקם ב-1919 עם התפרקות "השומר" ופעל עד הקמת צה"ל ב-1948. ה"הגנה" הייתה המג'צעאי הגדול והעיקרי של היישוב היהודי בארץ ישראל והייתה כפופה למוסדות הנבחרים של המדינה שבדור. הפלמ"ח היה צווע מבעצתו שלה.

גם התוכנן היה דמיוני יותר מאשר מעשי ולא לגמרי ענה על השאלה שהיו עשוויות להתעורר בזמן המבצע עצמו. למשל, לשאלה: 'מה אני עושה אם יש תקלת בטנדר והוא אינו יכול להמשיך לנסוע?' התשובה הייתה: 'אין פשוט מזה. לקחת את החוליה ולהוריד אותה במהירות לוואדי עמוד, לעכבר לאורכו ולהגיע לגינוסר'. זו הייתה תשובתו של משה קלמן ז"ל. מי שזכור את הימים ההם (ינוואר 1948) יודע שגם בימים שלא מלחמה, ואדי עמוד לא היה מקום בטוח ושקט, מה עוד שאנחנו היינו כבר בתקופה של מלחמה ממש. מכאן, שהفترוגות לביעות הצבאיות היו מאולתרים, לא תמיד הגיוניים והרבה פעמים מסוכנים. אך זאת הייתה המציאות, ובהתוניס האלה הליכה בדרך צבאית-הגונית לא הייתה מאפשרת את הפעולות הנעוות עם סיכון גבוה, שכן שכבו את עליונותנו במהלך המלחמה. גם במקרה הזה היינו אמורים להיכנס ל"לווע הארי", עמוק לאזרע שכלו ערבי, שאפילו בריטים לא היו בו. כל זה בלי לדעת בכירור איך נמצא ממנה.

ה"טנק" שקיבלו לפשיטה זו היה טנدر שהגיע מטבריה עם נג מגודל שפם, שמילכתה חילתה לא נראה היה כSSH אליו קרב. בחרתי שישה מהחסונים והחזוקים שבין אנשי, אך צפוי, עד שהגיע הטנדר לעיזזיותם כבר היינו באיחור של שעתיים וחמצנו את מועד התאחדותה העברית. ההורה היה ליצאת לפולולה בכל מקרה ולפגוע בכל רכב ערבי שייראה לנו. הצבתי את הלוחמים בטנדר, ונתתי את ההוראות כך שכול אחד ידע היטב את תפקידו.

עד מירוץ לא פגשנו אף רכב על הכביש. המשכנו, וכשהגענו למרכו כפר סמoui (הוא כפר שמא ימיינו) הופיעו מאחורינו מוניות ערבית عمוסה בשקים על גגה. במקומות לפתח מיד באש כמתוכנן, התעכבה הפתיחה באש בגלל תקלות טכניות רבות, שנבעו מעצם היישבה בטנדר. בינו לבין ידיאת שאין נשים וילדים במוניות, הקפצי עם ملي (דור כרמל) מהטנדר ופתחנו באש על המוניות והשאר הצלרכפו אלינו. את בקבוקי המולוטוב שהיו בטנדר לא השגנו ולא הצלחנו לשורף את המוניות. עם זאת, בגלל מיקומנו במרכז הכפר, האש שהמטרנו פגעה בודאי ללא מעט מהאנשים שהסתובבו בשטח. אמנם היינו עטופים בכךות של הלגionario, אך היריעות והפקודות בעברית בללו אותנו והתחליה מנosa לכל עבר. ידעתו שתוך דקות יופיעו גברים חמושים בנשק ושולינו להסתלק מהירות. תוך כדי התקדמות הטנדר בעיליה, נכנסו אליו כל הלוחמים. אני הייתי האחראי וכשהגענו לטנדר לירידה החל לדוחור עוד לפני שהצלחתי להיכנס אליו. איך שהוא ملي ועוד מישחו משכו אותו פנימה. תוך כדי הקרב הופיעה משאית של חיל הספר*, מהbastis בגייש (גוש חלב). משאית אלה נשאו חיללים חמושים ובכל אחת מהן היה מוצב מקלע על גג הקבינה.

לשמע היריע התקדמה המשאית במהירות, אך נראה היה שהioxיבים בה לא הבינו מה קורה בשטח ולכן לא פתחו עליינו באש. הנהג שלנו, מרוב בהלה, נהג במהירות

* "חיל הספר" - משמר הגבול של הבריטים. היה מורכב מערבים ואנגלים, חלק מהזמן שירתו בו גם יהודים. הפיקוד והנסק היו בריטיים.

מסחררת כשהירידה מאוזר סמואי מסיעת להגברת המהירות. הוא היה כה מכוון שבצומת בו היה אמר לפנות שמאליה לכיוון מרד, המשיך לנסוע לכיוון עכו. כשהתפסתי את הטעות וצעקתי לו לעזoor ולהסתובב, איבד את השיטה והוארד לתעה. "רק זה עכשו חסר לנו!!" הרהרתי ברוגז. "עכשו הרי אין לנו גם ואדי עמוד להימלט דרכו". אייכשהו הצליח לצאת מהתעה והמשכנו לכיוון מרד. כמה ערבים מזוינים במחסום קרוב ניסו לעזרו אותנו. התעלמנו מהם והמשכנו לנסוע. אחרי כמה דקוטות של נסיעה נתקלנו בחברה גודלה של לוחמים ערביים, שלפי ציודם ולובשם — מכנסי רכיבה, מגפאים, חגורות כדוריים, רובים, מקלעים — היו כנראה מכוחות קאוג'י. הערכתי אותם בכמה איש. הוציאתי רימון ושלפתתי את הנצרה. גם ملي' עשה כמווני. זה היה רגע מתח וקשה. הם עצרו אותנו כי שמעו את היריות המכפר סמואלי ושאלו מה ידווע לנו על כך. הטנدر שלנו דמה לטנדרים רכים שהיו אז בארץ, גם בשימושם של העربים, עם סימני ויהו ערביים, כך שהם לא חדרו במאומה. מאיד בהן, הנהג הטבריני, שנראה היה כערבי ודיבר ערבית שופטה, ענה להם בחפה ובשפטם, לחץ בכל כוחו על הדושה, החל על פניהם ב מהירות, ותוך שניות נעלמו מעבר לסייע. הסתכלנו אחריה וראינו אותם עומדים המוממים. עברו לא מעט דקוטות עד שהתעתשנו ונוכחתינו שגם אני וגם מל' מחויקים בדמיונות ללא נצורה.

הסנה חלפה (זמנית) ana חזרנו את הנצרות למקומן.

חצינו את כפר מרד כהשעשה הייתה לערך עשר בבוקר. הכל היה שלו ושקט. אייכים יצאו לעבדה, עדרים יצאו למຽעה, פה ושם עמדו אנשים על הכבישים לטרוף. המשכנו בנסעה לכיוון ואדי חמאם וגינוסר, כשלארך ומן הנסעה דימיטי לשמעו את פעיימת הלבבות של קבוצת הלוחמים שלי.

לפני הפעולה, כאשר עמדנו בעין-זיותים לעלות על הטנדר, עמדו הבחורים חבווקים עם נערותיהם. הם הוסיפו לעמור עוד דקוטות ארוכות כשבנות נספות מהכשרתו עין-זיתים עקרו ונישקו אותן. חלק מהבנות התיפחוו בדמותו. כדי שלא ארגיש מוקפה נגשה גם אליו אחת הבנות ונשקה לי... 'תחויר לנו את הבחורים בשלום' אמרה, כשרמאות מתגלגולות על חייה. עור לפני שחזרנו לגינוסר נזכרתי בכל זה. 'הזרתי אותם בשלום', אמרתי לעצמי.

*

כבר בתחילת הירידה ניגלו לפני הכנרת ושיפולי הרי הגולן היורדים אליה. הכנרת ... בצדה השני שכנה קבוצת כנרת, שהייתה ערש ילדותי ועתה היא ביתי. שם נמצאות אשתי ו בת הקטנה. מאוז הגעתיל להר כנען ולעין-זיותים לא ראיתי אותן, למעלה שלושה חדשים לא אימצתי אותן אל חזוי, והגעגועים צבעו את לבבי. בפלמ"ח אין חופש — כולנו ידענו זאת. מה זה חופש? מישחו 'יחליף אותך בינתיהם?' הינו מעתים מורי. והמשימות רבות מהיכולה. מה שעברתי בחודשים קשים אלה רק הגביר את געוגעי למשפה. متى כבר אוכל להגיע אליהן?? ידעתי שאסור לי לשגות באשליות. הר כנען, צפת, עין-זיותים מחכים לנו. גינוסר היא רק חניה, ואילו הэн, התחנה הסופית. כנרת כנראה תצטרך לחכות, ואני גם חנהלה ותמייק, כי מנגד תראה את הארץ ושם לא תבוא".

גם כאן הדרברים התגלגלו אחרה.

הן יגאל אלון וזה מולה כהן היו נרגשים מאוד. הם לא הסתיירו את שמחותם ולא הפסיקו לשאול ולחקר. מולה ארגן את הנסעה של הרכבתה חורה לנען ואנו ניגש אליו ואמר לו: 'אתה לא נושא אתכם. אתה תסע עתידי, ואני אביא אותך לכנרת ותבלה עם אשתק ובתך ואני אسع אל אשתי ברכגניה. מחר אקח אותך חורה לנען'. על מתנה כזאת אפילו לא העוזתי לחולם, ולא זו בלבד: יהודית טברינית בשם מינו היה שם דבר באוזור. הוא היה איש עסקים עתיר-נכסים, אך לא "ישב על כספו" ושפער נדיבות. הוא תמיד בכיספו לפחות במחצית הוצאות ה"הגנה" בטבריה. היה נחלץ לעוזרת הפלמ"ח בכל מה שקדם לכלכלה וכיסף ואת יגאל אלון אהב כבנו. לא היה דבר שיגאל ביקש והוא מנע ממנו. לוילה שלו לא רוחות ערבית לקחו אותו, יגאל ומולה, וכך בילינו יחד עם מינו בסעודות מלכים לתוך הלילה, סעודה בה אכלתי מאכלים שלא ידעתי על קיומם, ושזכורה לי עד היום. אולי גם מהסיבה שהייתי ממש מודעב: האוכל בכגען ובעין-זיטים היה מועט, מונוטוני ומצויץם, וכך היה רוב הזמן, במלחמה. لكن היה זאת נקודת אורך בשיממון הקולינרי הכללי של ימי הפלמ"ח.

את הלילה ביליתי בבית. סוף סוף כמה שעות עם אשתי ובתי. למחרת חזרתי לכגען בדרך הרגילה: מראש-פינה בלילה ברgel לנען ומשם לעין-זיטים. הבריטים וכן העיתונות של אז, הודיעו שאנשים בעלי זהות לא ידועה תקפו מוניות על כביש עכו-צפת והרגו ערבים שהיה בה. להערכתי, הצביעו הערביו שהיתה נוכחות בשטח, הבין יפה מי ביצע את הפעולה.

בגינוסר נראה כבר הכינו את הרים ללויה שלנו.

הארכתי בתיאור הפעולה כי היא בקושי נמצאת בתיעוד של מלחמות הגליל. נראה לי שהיא אכן שהוא נשכח. אפילו חלק גדור מלוחמי הגードה השליישי אינם מודעים לה. פעללה כל כך נועזות וכל כך מסוכנת! האם היה כדאי? האם התוצאות הצדיקו את הסיכון? הפעולה אמונה לא הייתה הצלחה גדולה, אך גם לא נכשלה. ביצעונו חידרה לתוך אוור שהיה בשליטה ערבית מוחלטת וייצאו בשלום. אבל מה יצא מזה?? נראה לי שאולי בפעולה בודדת לא היה בה הישג אסטרטגי גדול, אך אם לצרף יחד פעולות אחרות, כתיקיפנו את עין-זיטון ופיזוץ ביתו של סובחי אברוחדרה, הפשיטה על סעע – כל זה יחד הצביר לאפקט של פיצול כוחות העربים בהגנה על היישובים שלהם, הקטנת יכולתם ההתקפית ולא פחות חשוב – הורדת המורל, פגיעה בביטחון העצמי, איד-אמון שלהם ביכולת הצבאית של ארגוניהם הלחמים ופחד כללי של האוכלוסייה. לאור זה נראה לי שהפעולה הזאת הייתה חוליה חשובה וחיונית בשרשורת הפעולות, מה עוד שערכה ללא נפגעים.

ההוצה והחוצפה של אווי אבן יסוד בהצלחת מלחמת העצמאית.

בימינו אנו, מפקד שמוציא פעללה כזאת לשטח היה בודאי עומד לדין, או מהו גורם להקמת ועדת חקירה...

נולדתי בכנסת שם עברו עלי ימי ילדותי וחלק מימי נעורי. לא הכל חלק חלך. בבית-הספר הייתה לי הצלחה מוגבלת למדי (בלשון המעתה...). היו מורים שעוד בטרם עוררתי מהומה וכבר ציוו: 'אבינעם החוצה! צא מהכיתה!', בעיקר בשל השקט הנפשי שלהם. אך לימי הלימוד נוספו גושאים אחרים כמו עבודה, עיסוק במשק החקלאי, סיפור וחיי חברה וכל זה היוו משקל נגר חובי לשביב למוקמו של בית-הספר במאון הכללי. כמובן שהיו גם הבית והמשפחה – בבית היה אחוי שמואליק, הוא היה הבכור – מוצלח, אחראי, מושמע ותלמיד לਮופת. מمنו הייתה צריך לקחת דוגמה וכמובן שככל פעם מחרש נכשלתי ולא עמדתי במצוות. כאב לי לראות את אמא נגוררת מידי פעם לחדר המורים בבית-הספר* כדי לשמעו את "שבухי" שלא בפני... מפי המורים האמורים הסבר. כל פעם הייתה מחלוקת החלטה נחושה, איתנה (ו"זמנית"...), לחזור למוטב. אך שוב ושוב לא עמדתי בהבטחותי לעצמי. באחת הפעמים שנשלחתי מבית-הספר הביתה בצהרי היום, הייתי כל-כך בשושן ונכלה עד שהחליטתי שהגיע הזמן לעשות סוף לעניין. במוחי צץ רעיון למציא של כבוד – החלטתי בניין עצמי שבמצב ביש זה לא נותר לי אלא לשים קץ לחיי האומללים... הייתה מאוכזב עמוקות מהי והתמלאת-מי צער על שעומדים הם להידע... התעצבתי לי בחורשת האקליפטוסים, אותה שתלנו, קבוצת ילדי כנרת עם אבא שלי (עליה כתבה נעמי שמר ברבות הימים את שירה "חרושת האקליפטוס"). טיפשתי על אחד העצים ושם ישבתי לי. בכיסי היו תמיד אוצרות חיוניים לעצם קיומי ולצורך הישרדות. שלפתاي אולד מקיס, בו חרטתי את אותיותשמי על קליפת הגוע וככפי שאתם יודעים, אבינעם איננו שם קצרצר ומהשינה נמשכה זמן רב משנתכנית. כשהושלמה המלאכה הרגשית שבתני מתכווצת, הרעב מציק ועייפות נופלת עלי... בקיזור, התכנית התבטלה... ירדתי והלכתי במרץ הביתה להמשך ממשימותי כי "מחר יום חדש!"

*

אבא היה מאוד עסוק בפעילויות ציבוריות. בקנויות קרקעות מערבים (ואו הבית היה מלא ערבים) ובפעילויות אזרחיות וייתר מואחר ארצית, ב"הגנה". היו תקופות שהוא נעדן מהבית לתקופות ארוכות, בגל קורסים ב"הגנה" ואף בשליחות ל"החלוץ" בפולין, שארכה שנתיים. עם זאת נוכחותו בבית הייתה ממשוערת ביותר. הוא היה משכיב אותנו לישון בהקריאו לנו פרקים מכתבי של הינה ומהוותה, * אוליגם מביאליק ואנחנו היו מקשיכים מרותקים אף שלא זכר לי אם הבנתי ממש. לעיתים אף לידי השכנים היו מצחפים ומקשיכים אותנו ואני הייתה מאוד גאה שאבא שלנו מהוווה מרכז התעניניות.

באחד הימים לקח אותו ויחד נתענו עץ חרוב במורדות ההר. זה לזכור אבי זיל', אמר. המקום היה רחוק ולא היה שם צינור מים בסביבה ונאלצנו מיד פעם למלא הבית מים על עגלה ולהוביל אותם להשקיota את החروب.עשיה זו הייתה

* "בית-הספר" – המוסד החינוכי המשותף שהוקם בדגניה א' וירץ תלמידים מקיבוצי האזור כולו.

** שירות היעטה/ה.ו. לנגפלו ותרגם ש. טרננובסקי, הוצאת "מוריה", 1922.

השפעה חינוכית רבה עלי. למדתי את ערך הזיכרון, מהי מסירות ואת הערך של נטיעת עץ בארץ.

פעם אחרה הפתיעו אותי כשהזר ממסענו, מסע לריכישת קרקע בגולן, הביא לי מתנה סייח קטן שקיבל מאחד השיעחים שאטם ניהל משא ומתן. במשך שנים היה סייח זה משוש חי ושמחה נוערי. היתי הולך לאורה, מטפל בו, מאכיל אותו, משחק אותו וכשగרב גם רוכב עליו. בגלל כתם לבן במצחו נתתי לו את שמו "כוכב". היינו בידידות אמיצה. זו הייתה מתנה שערכה נשמר שנים רבות, והיתה לי לחווית יולדות מתמשכת.

*

תקופת הילדות היא תקופה רבת התהפכות בציורים החברתיים השונים והמשתנים תכופות. צירופים כאלה יוצרו חברות שהשתנו בהרכוב ובמספר החברים שבהם. או רך היה של חברה כזו יכול להיות קצר ולמטרה מסוימת בלבד, או להאריך ימים כחברות מגובשת וחזקת. כמו חברה "חסמה" בספריו של יגאל מוסינזון, היו אלה חברות סודיות וסגורות.

החברה היפה שהיתה לנו כללה את דן כנורתי, גור מאירוב ואוטי. בחופשות הקיץ הצטרכ אלינו מבחו זם יעקב קליפילד המכונה קליק, בן דודם של דיטה ואריק פנס מצד אביהם מאיר. חוותות ילדות רבות עברנו יחד בחברה זו שקשרה אותנו בחברות אמיצה בגילאי 10-12 שנים, חברות שנמשכה גם אחרי שהחברה עצמה כבר התפרק.

במלחמות העולם השנייה, במסגרת הצבא הבריטי, ייחוד צבא המורכבות מלאומים שונים עברו בארץ בדרךם אל שדה המعرקה מזרב המערבי, או בחזרה ממנה ליעד אחר או לנופש. בפרדס השתכה פלוגה של הוודים שכלה גם בית חולמים של שדה. בחורשת האקליפטוסים התקדמה פלוגה של חיילים אוסטרלים, שעברו לחימה קשה בהגנה על טברוק שהיתה נמל חשוב ועיר מפתח בכל המערכת הזאת של המדבר המערבי. החיילים האוסטרלים היו חברי הצבא הבריטי-ישראל. הם היו אדיבים,

מאירים פנים וחברותיים מואדר בהשוואה לחילימ' הכריטים השתקנים והסגורים. החברה שלנו אימצה בתהלהבות רבה את הפלוגה האוסטרלית הזאת. האוסטרלים החיזרו לנו אהבה, שיחקו אצנו, פינקו אותנו במתקנים וב קופסאות שימורי בשדר פירות, דברים שאצלנו אףלו לא עלו על שולחנם של מלכים. למרות האנגלית העילגת שלנו, הסתרנו אותם יפה ובמיוחד התירדנו עם ביל. אבא, יעקב אחר יידידותנו עם האוסטרלים, מצא פעם זמן מתאים לחזור אותה על כל מיני פריטים הנמצאים באוהלי החילימ'. לבסוף אמר לי שם אני רואה תחמושת או נשק לא השגהה, שאכנים אותו לתיק ואביה הביתה. 'אבל זו גניבה', טענתי לעומתו, 'זהרי אסור לגנוב!'. אתה צודק שאסור לגנוב', חירק אבא בשביות רצון מרמת המוסר הגבואה של בנו, 'אבל זאת לא גניבה. אתה זוכר איך בתקופת המאורעות^{*} הערבים

* "מאורעות 1936-1939" – בהם תקפו הערבים את היהודים, ובהמשך גם את הבריטים. המשכו יותר משלוש שנים ולבשו אופי של מלחמה ציירה, כינוי בפי הערבים היה "המרד הגדול".

היי יורים עלינו מהחרדים כמעט כל לילה ואתם היותם מסתתרים מתחת למיטה?/... ב'בודאי אני זוכר! ענית'. איז את הנשך והתחמושת אנחנו צריכים כדי שאם שוכן מארודות יהיה לנו במה להילחם. זו לא גניבה, זה האזל חיים. ולחם יש הרבהה/. מאתו הרגע כבר לא עניינו אותו המתקים ועוניו בלבשו כל הזמן אחרי ציוד צבאי. באחד הביקוריהם, כשהישכתי על המזרון של ביל, הרגשתי משחו קשה תחת. הרמתו את המזרון וראיתי רימון. כל אחר יד גלגולתי אותו החוצה ובאין רואה הכנסתי אותו לתיק שלו. חשבתי שאין רואה, אבל ביל בדברים כאלה. רואה לי שהוא שאל אותו מה עשית ואת. הסברתי לו את הצורך החינוי שלנו בדברים כאלה. רואה לי שהוא הבין. הוציא מאחד התיקים מהנסנית ברן מלאה כדורים וננתן לי. בערב הבאת הצל פיני אכיגדור שיהי אחורי על הנשך בכנרת והוא מושך מאוד. למחמת כבוד הכנין לי ביל כמהות גדולה של כדורים בתוך "מלאים", * וכך מדי פעם היו מעמיסים את התיקים שלנו תחמושת ומחסניות ועוד ציוד שאספו לנו והכל בנדירות. ולא צריך בגניבה.

כך, בעזותנו הלק וגדר מלאי התחמושת של הסליק הפרטיא של כנרת. לא חסרו גם מעשי קונדס בחבורתנו זאת. למרכה הפלא מעשי קונדס של ילדים לא תמיד מתקבלים בחומר על-ידי המבוגרים. יום אחד ראנינו שמונה אופנאות יפה לא שימוש על-ידי המוכירות. לעללה בקומה השניה של המזכירות הייתה ישיבה. הבנו שהאופנאות קשור איך שהוא לשיבחה הזאת. לקחתי את האופנאות והובלתיהם אוthon בשקט ולא הפעלה המנוח עד הרפת. שם חיכו לי דן וגור. נכשלנו שוב ושוב בנסינו להתבער את האופנאות שלא ענה לנו. בעקשנותנו התגברנו על סרכנותם המתמשה והוא פלט לבסוף את הרעש הנכסף של המנוח. רכבנו עליו שלושתנו אל חוף הים. אחד נחג, אחד ישב מולפניהם ואחד מאחור, כשאנו מתחלפים בנהינה. היה חמ. שחינו קצת בים וחזרנו לאופנאות והתחלנו לדוחרים בשירות. למלעה משעה התאמנו ברכיבה על האופנאות וזה הייתה חווית ילדות מסעירה... לכתסיםינו לא ידענו מה לעשות בו. נטשנו אותו במטה התמירים ("גנדחל") וחותנו ברגל הביתה.

האופנאות היה של דודקה נמרי מאשדות יעקב, מפקיד בכיר ב"הגנה" שזו היה כלי רכבו כמקובל בתפקידו. דודקה היה או מפקד כל האוור של עמק יזרעאל, עמק הירדן והגליל, והישיבה במזוכיות כנרת הייתה בענייני ביחסן. הוא הופעת לממרי כשבושים הישיבה לא מצאו את כל התהבורה של. אי הנעימות שהיתה מנת חלקה של כנרת הביאה את אנשיה לפשוט בשטח ולהחפש אותו. מישחו הלשין עליינו ועל כיוון נסייתנו. היה זה "כדי בייזון וקצץ" כשהתברר שהותפי האופנאות היו בני נסבדי המוקם: שאול מאירוב, שלמה כנרתי ומוותקה חדש.

עכשו כבר ידענו בבירור של מי האופנאות!! הנזיפה שקיבלו היה בהתאם וכבר אין זכר אם היא גם לזהה בעונש, אך לא ממש חתורתנו – זה היה שווה את ההוויה. לימים, בקרבות עמק הירדן במלחמת העצמאות, שימש גור מאירוב בתפקיד

* "מלאי" – סוג של מחסנית, מסילת מתכת המחזיקה כמה כדורים יחד בכיוון אחד. משמשת לעיעינת הרובה בכל הצדדים בבתת-אחת.

קשר. מערכת הקשר הייתה או בחתוליה. היו מעט מادر מכשיiri קשר, ואלה שהיו, היו כבדים, מסורבלים, עם ליקויים טכניים ויעילות נמוכה. תפkid הקשר היה למלא את הצורך החינוי בהזרמת האינפורמציה בין היחידות והעברת הפקודות מהמפקדרה לשטח. טוליך מדגניה א' היה הקשר עם האופננו. כשהנפצע קשה מילא גור את מקומו באופננו שלו. גור רכב על האופננו במימונתו, במהירות ובأומץ, והוא עבר עם אופננו בין המפקדרה והיחידות, בין המשקים, בין העמדות, לעיתים קרובות בתוך הקרב, תחת אש, וכמதחווי אקרדיה מיחידות הסוריות. הוא עודר התפעלות כללית והערצה על אומץ לבו ותוישתו. שבחים רבים היו על מימונותו בשימוש באופננו: 'איך זה בחור שלא ידע אופננו בחוינו משכיל לעשות בו שימוש כל כך טוב???' כשהייתי שומע זאת הייתה מHIGH ואומר: 'זה לא חדש לו, הוא כבר ידע אופננו בגיל 11.'

אני מקדים את המאוחר לגבי גורלה של החבורה שלנו. כשהפרצוו קרבota עמק הירדן עם פלישת הטורים, שכבתה פוצע מתקרב על צפת בבית חולים "שוויצר" בטבריה. בין פוצעו קרב צמח שהביאו לשם היה דן לנרטוי. דן היה פוצע קשה וחנה אמו לא משה מיטתו כל הימים. עמדתי שעוט ארכוכת מסתכל בפניו היפים ונזכר ב"חכורה" שלנו. דן נפצע בריאות ובקושי נשם. חנה ישבה לידיו שפופה ומיואשת. חנה, אל תדאגני, הייתה אומר לה. הוא יתגבר. החור צעיר וחזק כזה, יחוור לבראיות טוביה. האמנתי בחינויו, במרץ, ובכח שידעת יש לו. הזורתי לעודד את חנה בדברים אלה כמה פעמים ביום. אני יודע אם הצלחתו לעודד אותה, אבל אני עצמי התודדתי והעדפתה להאמין בהם. דן לנרטוי התיעס ארבעה-חמשה ימים ונפטר. כל התקות התဏפו. בהמשך הועברתי לבית החולים בעפולה ושכבתה ליד אד אח' שמואליק שנפצע גם הוא בקרב צמח.

בעפולוה הגיעו אלינו הידיעה על נפילתו של גור מאירוב בקרבות סג'ירה. לא פסקו הספרדים על תעוזתו, תושיתתו ואומץ לבו בקרב. אני הייתה בהם מוחלת. מזועזע ונסער. אחז בי בכדי בלתי ניתן לשליה. בכתי שעתו לא יכולת להפסיק, עד כי הרופאים המודאגים נאלצו לחת ליזיקת הרגעה. רק אז שקעתה בשינה ונרגעתה.

שאל מאירוב שינה את שם משפחתו לאביבור אחריו נפילת בנו. עם קליק חזותי ונונגשתי שוב בגדר השליישי. קליק היה בוגר בית-הספר החקלאי "כדרוי" והיה חבר ה�建 אשdot יעקב. בקרבות צפת היה בתפקיד חובש. בקורס רוח ובأومץ לב היה חובש פוצעים ומטפל בהם תחת אש, והזודות לכוחו הרוב הצליח להוציא פוצעים רבים מתוך האש. בסוף המלחמה עלה עם חברי ה�建 אשdot יעקב להקים את קיבוץ יפתח. עם הפילוג^{*} עבר לקיבוץ גדורות. קליק נפל בדרך לפטרה עם ארבעה מחביריו. היו אלה חמישת הטיללים הראשונים שנהרגו בניסיון להגיע לפטרה.

* "הפילוג" (1951) – מחלוקת רעונית בין אחדות העבודה למפא". הפילוג הביא בעקבותיו "מלחמת אחים" בתנועה הקיבוצית ולהתפלגותה לשני זרים – "הקיבוץ המאוחד" ו'האחדות'.

اعدים ראשונים

במסגרת פעולות הטרדה שכוצעו בהוראות של יגאל אלון, נפל בחלקי להשתתף בפעולה נוספת. הפעם התכוון היה לתקוף את הכפר עמקה-דפוקה שהיה על אחד הרכסים של הר כנען. ביום יושב שם יישוב יהודי בעל אותו שם – עמקה, בעוד שמהכפר-האח עמקה-תחתה (עמקה התחתית) לא נשאר מאומה זולתי קבר רב' יונתן בן עוזיאל שבינתיים נבנה סביבו מבנה גדול ונשלל אליו כביש מרוחב בעלות של מילוניים, במימונו של נדבן דתי שאיפשר להפוך את הקבר לאתר עלייה לרגל של אלפיים ורבעות, הבאים לביקש פרנסה וחוווג.

כל השיטה שסביר הר כנען, הן מצפון והן במרודות המזרחיים, מכוסה היום אורנים ובאזור מסוימים גם ארזים שניטעו על-ידי קק"ל. והוא אזור יפהפה, י록, עם חניונים לבליו ולטיוול. אבל בשנים החן היה כל השיטה התלול הזה חשוף לחלווטין ללא עצים ומcosa כולם בסירה קווצנית, שבଘלט לא סייעה לנו.

מהמודיעין נמסר לנו שככפר שכונת המפקידה העברית האזרחית שם נצלחה לפגוע בה או במקדים שבתוכה – הרי שפעלנו פערלה חשובה. ירדנו מהכגען לכיוון הכפר, אך בירידגה גילו אותנו השומרים וכשהיינו במרחך מהא מטר המכפר, פתחו علينا באש. בගל דלות הנשק והתהומות המצומצמת שהיו לנו אז, גורם ההפתעה היה הגורם המכרייע בקרב. אייבוד גורם ההפתעה היה גם אייבוד היתרונו היחיד שהוא לנו. ברוב פעולות הפלמ"ח מסוג זה, במצב כזה לא היה יותר מה לעשות אלא לסתת. שנים מהלוחמים נפצעו, וכייה אחת ליוותה אותם למטה לוואדי ומשם לרפאה באילת-השחר, כשהאנו נסוגנו בחזרה לנכען. הפעולה לא עלהה יפה ולא השיגה את המטרה המתוכננת. אךשוב, הוכחנו שאנחנו בשיטה, ואנחנו היומנים התקופים, ובଘלט יש סיבה לאויב לחוש ולהקדיש הרבה כוחות להגנה על יושביהם, מה שייחבל ביכולת ההתקפית שלהם.

הפעולה המרכזית להשגת מטרה זו הייתה הפשיטה על סעסע. היא גם הייתה המפורסמת שבכל הפעולות האלה זכתה לזכרון ותיעור כאחת הפעולות המוצלחות של הפלמ"ח, הן בתухזה, הן ביצוע והן בתוצאות, ובעיקר שמלכלה זיכרנו בשלום עם פצuous אחד בלבד.

סעסע היה כפר ערבי סמוך לגבול לבנון שכנן לבטה בתוך אזור ערבי גדול, מוקף כפרים ערביים ומרוחק למעלה מעשרה ק"מ מכל יישוב יהודי ומכל אזור שליטה של הבריטים. בסעסע שכונה המפקודה הראשית של כוחות קואנג' שבאו לעזרת ערביי ארץ-ישראל ושנקראו "צבא ההצלה הערבי". הכפר שמש מרכז להעברת כוחות הערביים שעברו מסוריה לבנון ולבנון עצמה לארץ, מרכז להעברת ציוד ותחמושת, מעבר לערביי הארץ בדרכם לבנון לצרכים שונים ולקשר עם העורף הערבי התומך בפעולותם הצבאית בארץ.

מורל היישוב היהודי בארץ באוטה תקופה היה בשפל. זמן לא רב לפני פעללה זו הייתה המכקה הקשה של נפילת הל"ה בדרך לגוש עציון. זו הייתה הפעולה הראשונה

שהיישוב התנסה באבדה כה כבירה בפועלה אחת, למרות שככל מקום בארץ נפלו יום ויום קרבנות ממש תקופה לא קצרה. הפשיטה לסעסעה הייתה אחת מקוני האור לעידוד רוח הלחימה של הנושאים בעולם הביטחון ושל היישוב בארץ כולם. היה מוכן מאליו שהגדוד שלנו, הגדור השלישי, יהיה המבצע ומשה קלמן שהיה או הסמג"ד תכנן את הפעולה, פיקד עליה והוביל אותה מתחילה ועד סופה. הצלחה הייתה אידירה. פוצצו למעלה מעשרים בתים, לערבים היו עשרות נפגעים, והתרהמה שאחזה בהם לנוכח היכולת המבצעית של היהודים גרמה להם שינוי מוחלט בהערכתם המצב וייחסי הכוחות.

אול' הארקטី בדברים על הפשיטה לסעסעה. עשית זאת משתי סיבות: את חשיבות האחת כבר פרטתי לעיל, והסיבה השנייה מושם שלא זכית להשתתף בה וזה מצער אותי עד היום.

הפעולה התחלתה בערב כשבבוקרו של אותו יום יצאו חמישה מ"כים מהגדוד ואני בתוכם, לקורס קצינים. ראייתי את ההכנות לייצאה והפזרתי במשה קלמן לדוחות את יציאתי לקורס ביום אחד כדי לקחת חלק בפועלה, אך הוא לא יכול היה לעשות דבר. ההודאה הגיעה מלמעלה, מיגאל אלון בעצמו, שהיציאה לקורס קצינים היא בעדיפות עליונה ואין לעכב את היוצאים מושם סיבה שהיא.

בבוקר, לפני יציאתנו לקורס הלכתית להיפרד מהחכורה. רובם כבר היו עוסקים בהכנות לפעולה, הצדידות, ניסוי כלים, חלוקת תפקידים וכל הקשור בפועלה. ניגשתי שוב למשה קלמן בשוק תקווה עדין מהbehav' בלבי. מדוע שלא אחר לקורס ביום אחד? מה כבר יכול לkrerot? זה לא פירוי!! אמרתי לו במרירות. אני יודעת, ענה לי, 'תאמין לי שלו זה היה תלוי בי היה נשר, אבל זו הוראה מהדרוג הגבוה ביותר, ואני יכול לעקוף אותה, מציגער'. ניגשתי לקבוצת החברים הרוחשת פעולה ותנוועה. הם הפסיקו לרגע ולחצנו ידיים, ואיחלנו האלחה אחד לשני. 'תחסר לנו', אמרו כמה מהם. 'אתם תהסרו לי מארך', ענתתי להם. חזרו לפעילות ואני הסתכלתי עליהם בלב כבד. מי יודע את מי עוד אראה בשאוחר. הרבה דברים כבר עברנו יחד. מהם דברים לא כלים, ובהחולט נקשרנו זה לזה. נזכרתי איך התמניתי כمفקרם, בטבילת האש הראשונה שלהם כשאני מפקדם, איך מיים ליום הנערמים העירוניים האלה ממש "בני טובים" שחлав אם עדין על שפטיהם, מתבגרים, לומדים להפעיל נשך, להшиб באש על התקפות העربים על עיינ-זיתים כמעטليلת לילה, מתמודדים עם פינוי פצועים, חוות את כאב נפילת החברים מתגבשים להיות לוחמים השומרים על מורל רוח טוביה, אחירות וריעות של "اخחות לוחמים".

הזכונות נשואות אחרות, לחודשים שלפני, אך הם נראו כאילו לפניו שנים רבות.

במחלקה עין-גב

הגעתי למחלקה עין-גב בנסיבות מוזרות, נסיבות של סיפור הומוריסטי למדרי. בשלב מסויים נשלחתי להיות אחד המ"כים במחלקה גבת. הכשרה גבת, שיותר מאוחר התאחדה עם הכשרה אshedot יעקב מהגדור השלישי, ויחד ייסדו את קיבוץ יפתח. היה זה זמן קצר לאחר שהתחנתי ונולדה לי בת. אשתי חנהלה הייתה בת דגניה ב' ואחרי נישואינו עברה אליו לנכרת, שם נולדה בת תמייק. לא נראה לי הוגן להשאיר אותה בלבד להתמודד עם ההתקALKות בכנרת ועם תינוקת, מבל' שאיה על ידה לסייע לה. בפלמ"ח נגענו לבקשי לעبور לכנרת או למקום קרוב אליה. עברתי לכנרת כמ"כ במחלקה שנקרה הכשרה שחקימה בסוף המלחמה את קיבוץ ארז. בתור מ"כ בכיר התמניתי להיות מלא מקום (מ"מ). זמן קצר לאחר מינוי זה, יצאתי עם המ"כים של המחלקה להכין סדרת אימונים בשטח שמדרום לקיבוץ שמיר, בערך במקום בו נמצא היום קיבוץ גונן. הנשך האיש שלי היה אקרח. P.B. (קיצור של פיטולה בארץ). איני יכול לומר להסביר מה קרה לי שתקפה אותה רוח שנות והחלטה בקהלות דעת בלתי נסבלת לאפשר לכל אחד מהם כים שלי לירות באקדח כדורי אחר, וכמוון כדורי אחד גם לעצמי.

לכואורה נראה העניין שטוטוי מכדי להתעכב עליו, כי מה זה כבר ארכעה כדורי אקרח?? והאנשים שיירו היו כל כך מאושרים!! אך ביום הדם כל כדורי היה יקר ערך חז' כספית והן מהבחינה של – מה התעשה בקרוב אם ייחס לך כדורי?? כדורי אחד לעיתים יכול לקבוע גורל חיי אדם, ובבחינה זו המעשה אשר עשית היה בחזקת פשע ברמה לאומית. איך שהוא התגלגל הסיפור הזה למ"פ ביבי (ד"ר דוד ניב) וזה בסיטום תקופת האימון העמידני למשפט בו הושמעתי בבודו תחמושת רכה, ונגזר עלי עונש. איך עונש כבר יכול צבא המחברת להטיל על חיליו?? העונש המקביל או היה "גולות". ה"גולות" אילצה אותה לאירוע מתטליך, לעזוב את חבריך ואת הסביבה שאליה התרגולת, ולעבור לקיבוץ אחר שם אין מוכר ואתה חסר כל מעמד הן בחברה והן בעבודה. העבודה בדרך-כלל הייתה בענף שירותים: מטבח, חדר אוכל וכו' ושם אתה צריך לבנות את הזמן שהזקץ לך.

גור הדין שפסק לי ביבי היה גלות לעין-גב. לכואורה מරחק אפסי מכנרת אבל באותו זמן זה היה רחוק בהרבה... לא הייתה כמעט תחבורה יבשתית לעין-גב והקשר לשם היה בסירה שפעמים ביום הייתה נוסעת הלוך וhzור. מצאתי את עצמי מנתק שוב מאשתי ובותי.

מפקד מחלקה עין-גב (גרעין של תנועת הצופים, הקימו אחריו המלחמה את קיבוץ פלמחים) היה יענק'ה סטוצקי ז"ל ואני הייתה אחד המ"כים שלו. סטוצקי היה בחור מקסים ובגילינו יחד נהדר, אך הרomon בינוינו ומשך בסטר-הכל ימים ספורים. המלחמה אמנים התחילה, אך בגליל היא הייתה עדין על אש קטנה למדרי, כשהקרבנות הקשים התחוללו סיבוב התחבורת לירושלים ובוקר בכביש באב-אל-זואר.

ענק'ה סטוצקי היה בחור חסר מנוח. הוא היה כסוס קרבנות שקשרוו למקום שקט כעין-גב, בעוד מחלולות כבר מלחמה על התחבורת לירושלים. המחשוך

בלוחמים ומפקדים בשירות לירושלים היה רב ולכן בקשו לעבור לשם געננה מיד. עם יציאתו התרניתו אוטומטית לממלא מקומו כמפקד המחלקה עד שייבוא מ"מ מוסמן. בינו לבין התייחסות צריך לבצע סדרת אימונים במחלקה זו שעד אז עברה רק אימון ראשון ולא הגיעה אפילו לאימו במקלע. אפשר לומר שהמחלקה הייתה חומר גלם מצוין מבבחינה צבאית אך הייתה דרושה עוד השעה רבבה על מנת שתיה כשרה לקרב. לא עמדו יותר משלושה ימי אימונים, כשהתקבלה הפודרה עלולות על האוטובוס ולהגיע לגליל. היינו נחוצים בגליל ככוח רזרבי למקורה שםשו יתרכח. רק לזמן קצר – אמרו לנו – אחורך נחזור לאיומנים בעין-גב ולכן לא צריך לאירוע את הכל. הגענו לעין-זיתים והתמקמו זמינות. יותר לא חורנו לעין-גב.

הידידות הנעימה שנקשרה בינינו יונקל'ה סטוצקי ויל לא ארכה זמן רב. הוא נפל בקרב כמה שבועות לאחר מכן, בלוויי השירות לירושלים. הוא הסתער בראש אנשיו על משלט ממנה נפתחה אש לעבר שירה אותה ליווה.

כך התגלגת באגדה כדורען אקדמי שבסובוטי מ"כ בהכשרתה ארנו בכנתה, ל"גולות" בעין-גב. זה היה הסיפור המברך שתחילה ב"יריה בלתי חוקית" של ארבעה כדורעים באקדח, המשכו "גולות", עד למינויו למפקד מחלקת עין-גב בקיבוץ עין-זיתים.

*

ההגנה על עין-זיתים

ב-29.11.1947 עברנו מעין-גב לקיבוץ עין-זיתים ותוך חצי יום מצאנו את עצמנו בקו החזית הקדמי. את מקלט ה"ברון" לקחתי איתי בנשך איש כיון שאיש מהמחלקה חוץ מהמ"כים) לא ידע להפיעלו. בקיבוץ אילית השחר שכנה מפקחת הגדור, אך למרות הקשר המסורבל והלא יעיל האופייני לאotta התקופה, הצליחו להעבירו אליו את ההודעה שהערבים מתכננים לתקוף את קיבוץ עין-זיתים עוד באותוليل. ועוד לא הספקנו להתארגן ולהזכיר את המקום והאזור וכבר היינו צריכים להשתלב במבנה ההגנה של הקיבוץ. הלילה דורך עבר בשקט, חוץ מכמה יריות ב-5.00 בוקר מושאית ערבית שחלהפה בככיש, שהקיפו אותנו. חשבתי שבזה הסתימה כל ההתקפה הצפיה, אך לא הערכתי נכזון את שציפה לנו בהמשך החיים.

זרמתי מריצת בוקר עם הבנים והתכוינו לצאת לאימונים כשלפתע נשמעו צרורות רצופים של יריות מכיוון הכביש. תפשתי מיד את המקלט ופרצתי דרך פירצה אל מחוץ לגדר למקום משם ניתן היה לצפות על צומת כביש עכו-צפת ובכישراس אל-אחמדר (כרם בן זימרה כיוון). בצומת זו, במרחק 600 מטר הייתה מרכוזת קבוצת ערבים, באותו זמן נפתחה מצד ימין של אש חזקה למרי מטווח קצר מבלי שהצלחתי להזות את מקור火. השבתי אש, אך ידעת שהיא הסתת חכלית ולכן התקדמתי כמה מטרים כך שהיא לי שדה ראייה טוב אל הצומת ופתחתי באש אל תוך קבוצת הערבים שעמדה שם. ראיתי שהיו נפגעים בקרכטם. ברגע זה הגיע אליו בrixza עמוס צורף שהיה אחד המ"כים שלי ובצעקה הצעיר על המקום שמננו ירו אליו. מיד

כיוונתי את המקלע לשם ואחרי צורר אחד שותקה שם האש. עמוס צעק לי: שאחזרו לקיבוץ לתפוס פיקוד כי חוץ מלתפס עמדות איש לא ידע מה לעשות, והוא יחפה עלי. הוא הכנס מחסנית לתת המקלע ואני זינקתי לכיוון הקיבוץ. מיר נפתחה עליינו אש חזקה. לא הבנתי מדוע עמוס אינו משיב באש, הפניתי את הרראש לעברו וראיתי שהוא שותת רם ורשו מוטל קדימה. צעקתי לו: 'עמוס, אני שולח לך אלונקה מיר!', וקפצתי לתוך מתחם הקיבוץ.

כולם היו בעמדות, אך איש לא ירה, לא היה מי שיתן פקודות אש ויכoonו אותה למטרה, כך שככל ההתקפה הזאת התנהלה ללא כל תגובה מצדינו. צפיתי וגיליתי ריכוז ערבים נוסף בכיוון מירון, ומיד יירתי צורר לעברם, והם געלונו. כשהזרכנו לעמוס צורף הוא כבר היה מת. נראה מהר מיד מהצורך הראשוני של החוליה שארבה לנו והצליחה.

זה היה הקרב הראשון הרציני שלנו בגליל, ועמוס צורף ז"ל היה הקרבן הראשון שלנו. כל הקרב ארך כרבע שעה וירתי בו שתי מהסניות מה'ברון' שלו. אך בזה לא הסתומים האירוע. אחרי מספר שעות הגיע מפקר הגדור, מולה כהן ואולי גם משה קלמן, לעין-זיתים לקבל דיווח על האירוע. זה היה הקרב המשמעותי הראשון שלנו והיהתי נסער ומודרך מאד מכך שלא הצלחנו למנוע את נפילתו של עמוס צורף. מולה ניסע לעודד אותו בטיפוחות חיבה על הכתף אבל גם לא חסך מני נזיפה רצינית על התהומות שבוצובי בעלי השבון וככלו מאיץ ליחסICON. הדברים ממש הכאבוי לי. אפילו היום מרחק של זמן, אני יודע בכירור שלו לא האש שלו, מצבנו היה יותר רע, ואני משוכנע "שבוזו התהומות" שלו היה הינו ומכרע בקרוב הזה. עם הכאב הזה על נפילתו של עמוס והתרgesות הקרב, הייתה הנזיפה של מולה כמלח על הפציעים. במשך הזמן זכתי למולה גם בכמה הטעות נאות, אך את הנזיפה הזאת שלו – לא שכחתי לו כל זמן המלחמה. היא ליווה אותי לאחר מכן ויתכן שבאופן לא מודע נכנסה גם לשיקולים שלו בזמן הקרב, ואני בטוח שתמיד לטובה. ללא כל הכנה ולא כל הכשרה, מצאתי את עצמי במתגע עםפקר האחראי על הגנת קיבוץ (אמנם קטן) על כל האспектים האזרחיים של תחבורת ואספקה בנוסף לנושא המרכזי – הנושא הצבאי.

מספר ימים לאחר ההתקפה שבה נפל עמוס ו"ל, פוצצו העربים את בית הקיבוץ. לא היו מים. התנאים היו קשים, וביקשתי מהמפקדרה לפנות את שלושת התינוקות של הקיבוץ עם אמותיהם. התשובה הייתה: 'אין מפנים אף אדם ואף ילד!!' זו הייתה המנייניות. החיש היה (כנראה) שפינוי ילדים יגרור בעקבותיו פינוי נשים, אחר-כך גברים ומכאן אולי את פינוי הקיבוץ כולו, מה שיגורר ירידת מורת כלilit ביישוב. לא עוזרו כל התchingות שהתחנו וכך נשארנו כולם יומיים ללא מים כשהשפרות גועעות, בזמא והtiny נזונות חיים על רקעם המים האחרונים. הכאב הייתה בין ברים נטושים, שרידי הכפר עין-זיתים הראשון – יישוב יהודי שנוסף בערך ב-1905, וננטש כ-15 שנים אחרי היוסדו.

יעקב שבב, המכונאי של אילת השחר נשלח אלינו לתקן את המנווע בארא. נסענו עם הציור בעגלת הקיבוץ בעלת גלגלי עץ ותומה לשתי פרדות. בעת ריתוך הצינורות

ותיקון הבאר התפרשו מצד צפון על הגבעות על מנת לאבטח את העוברים, בנוסף לשני נוטרים מהקיבוץ שהיו צמודים אליהם. אחרי הנזיפה של מולה, נתתי הוראה מפורשת שלא יורדים אף כדור ללא פקודה ממשי. ערבים מעין-ז'יטון גילו את הפעולות שלנו ותווך רקטות התמלה כל האזור בערבים ובכיריות. הקרב התנהל תוך אש חזקה מצד העربים כשהיא שלו, לפי פקודת מיוחדת שלי, הייתה פה כדור ושם כדור, לא כדי להשמיד את התוקפים אלא רק למנוע את התקרכותם לעובדים במגמה לחדולם. לו ירינו חופשי יכולנו לגורם להם אבדות ולשבור את ההתקפה בשעתים-שלוש, אך בירוי המאפק שלנו נמשך התהילה עד הערב. במהלך הירוי נפגע דוד מכונת הריתוך והתפוצץ. הפיצוץ הבהיל את הפרדות והן התחללו לדוחור בפראות, גוררות אחריהן את העגלה שהתפרקה בדרכן. בערב הגיעו משורינים בריטיים מצפת וחילצו את המכונאי והנותרים מהבאר.

פחות המנווע תוקן ואספקת המים לקיבוץ התחדשה.

*

הקרב עין-ז'יטון

פעולה בסגנון פשיטה ממונעת על כביש עכו-צפת, הייתה הניסיון הראשון לקחת את היוזמה לידינו אחרי פגיעה הערבים בתהוויה שלנו, והתקפותיהם על עין-ז'יטון.

פעולה נוספת בעקבותיה הייתה התקפה על הכפר עין-ז'יטון עצמו, ב-1948.2.1. כפר זה היה הגדל והמרכזי ביותר בסביבה. הגברים בו היו תוקפניים ונחשו ללוחמים אמריצים ומשם יצאו רוכב הפלולות נגדנו. כמו בפשיטות נוספות, גם כאן הייתה כווננתנו להראות לערבים שהם אינם בטוחים אף בכתיהם ושאנו מסוגלים להציג באשר יהיו. פגעה באישיות ערבית חשובה ומרכזית תשאיר רושם חזק על האוכלוסייה הערבית באזור. נציג הוועד היהודי העליון באזור צפת היה סוביי אבוד-חרדה שהיה מראשי המוסדות הערביים ומינויי הפעילות המלחמתית שלהם. הוא היה עתיק נכסים, בעליה של וילה גדולה ונאה למלחה על יד דר כנען ושל בית נאה וגדול בטור עין-ז'יטון.

המשימה הייתה לפגוע בכפר ובאיש עצמו. הכוח הפועל התחלק לשניים, כשהשניים פועלים באותו הזמן. החלק אחד בפיקודו של דובליה (רב קלימן – היום דב זעירא) היה אמר לתקוף את ביתו של אבוד-חרדה ולפוצץ אותו, והכוח השני בפיקודו של מאיר דרונר ו"ל היה אמר לחדרו לכפר, להרוג גברים ולפוצץ את ביתו של אבו-חרדה שם.

כמו בכל פעולות הפלמ"ח בתחילת המלחמה, גם בפעולה זו בא לידי ביטוי עיקרון "טוהר הנשק". ההוראה הייתה להיכנס לבית, להAIR בפנים, להפריד את הנשים והילדים מהגברים ורק אז להרוג את הגברים. רק לגבי הבית של אבוד-חרדה הייתה ההוראה לפוצץ את הבית על ישביו, כי ידוע היה שנמצאים שם מפקדים ומנהיגים מהאזור. הוראות הומניות אלה התגלו בנאיות, אבסורדיות וכבלתי

מעשיות בתוך סערת הקרב, שלא לדבר על סכנה ממשית לאדם המPAIR בפנס ובכך מגלה את עצמו.

חרנו לכפר מדרון דרך העליה במדרון תלול בתוך בוסטנים עם תעלות מים, שטח סגור וצמחייה סבוכה של פטל קוצני. אך עוד לפני הגיעו למטרת תקף הכוח של דוכלה את הוילה של אבו-חרורה בכגען. אייברנו לפחות חלקי את יתרון הפתעה. כדי לא לאבדו לגמרי עברנו את שארית הדרך ב מהירות רכה. לשמעה הקרב שהתחולל כ-600 מטר מעלינו התעורר כל הcape לחזים, נשמעו קולות של נשים מפחדות, כשדי קרוב אליו שמענו גבר שהזודה כאבו-חרורה מנשה להרגיע אשמה מבוהלת ונכנס לבית. פקרתי על שני החבלנים מלוי ויהוד פרימן לפrox' לביית, להניח את המטען ולפוץ. בינו-ים נפתחה אש מכל הכווינים, וכאשו צעקו "פיזוץ" ורצו מהמקום, נפגע יהודה פרימן שבא מרכזו הcape. ניסיתי להשיב אש בסטען שלי אך הוא לא פעל (דבר שהיה קורה לעיתים מזמנות). החלפת הבית חוסל אבו-חרורה. בינו-ים נפתחה התקרכוב העורבים, תוך ירי, והקיפו אותו. זינקטי לעבר יהודה, העמsty אותו על כתפי והסתלקתי במהירות אל תוך הבוטן תוך שאני מחלק במדרון הבוציאי. יהודה היה בחור גדול וכבד וכוחותיי אפסו. היריות מסביב גברו ונשארתי לבדי עם יהודה, כולם נעלמו.

לפתע שמעתי ציוויל, ציוויל שהיה הסימון שלנו ליזיה בחושך. זו הייתה חולה שנשלחה להפץ אותנו על ידי מפקד הכוח מאיר דרונ. עם הפיצוץ נסגו כלם ורוק במפקד נוכחות שנערכ לאחר מכן, התברר שייהוד ואני הסרים. כבה נחלצנו. הקיבור עינ-זיטים היה בסרך-הכל מרווח קילומטר וחצי ממוקם האירופ, אך גירית יהודה פרימן ארכה כל הלילה, ממש עד אור הבוקר. לא התכוונו לנפגעים בפעולה זו, והפינוי של יהודה נעשה בעורות אלהותים שהקשו מאד ולא תמיד עמדו במקצתן. את הטנدر שבא מהר נבען לקחת את הפיזוץ הינו צריכים לדוחף בדרך העפר לכיוון הר כגען. משם הוא הועבר לבית-חולים בטבריה ושם נפטר. הכרתו אברה לו כנראה כבר כשבשנתי אותו על כתפי ולא חזרה אליו יותר.

יהוד פרימן ז"ל היה הראשון מהחברה עיינ-גב שנפל בקרב ונפילתו הייתה להם מכקה קשה וכואבת. הוא היה השני (אחרי עמוס צורף ז"ל) שנפל מהקבוצה שהגנה על קיבור עינ-זיטים. למדתי לא מעט ללחמים מהפעולה הזאת, ואחד מהם היה לא להשאיר פעולות שונות בקרב ליד המקרה אלא לתכנן מראש פתרונות לאירועים אפשריים, כדוגמת פינוי פצועים.

קשה לי להעיר את הפעולה הזאת במושגים של הצלחה או כישלון, ובנקודה זו הקושי דומה לפעולות הפשית על התכחורה בכביש עכו-צפת. בפעולה היהיא לפחות יצאו לנו נפגעים, ואילו כאן הקרב התנהל לא טוב, ואייברנו חבר קיר. לעומת זאת הצלחנו לפוצץ את הוילה של אבו-חרורה ליד הר כגען, את ביתו בתוך הcape ולהשל אותו עצמו עם עוד כמה גברים, וזה יכול להסביר הצלחה. את המאזן הסופי אינני יודע.

זיכרונות אלה עברו בראשי שעה שראיתית את כל נערי אלה, הנערים שאתם יחד עברתי אירועים קרובים וחוויות לא קלות, מתכוונים לפשיטה על סעסן ואני נפרד מהם ויוצא לקורס קצינים.

קורס הקצינים של פברואר-אפריל 1948 היה הקורס הראשון של ה"הגנה", בדרך לבירוש צבא מסודר. בפלמ"ח היה אמן קורס מפקדי מחלקות, אך הוא כבר לא למורי התאים לצרכים של צבא מתקדם שעמדו לפניו. הקורסים האחרים היו הקורסים ההמוניים של מפקדי כיתות. בתחילת המלחמה התנהלו הפעילותות הצבאיות ביחידות קטנות – שמרגע שייצאו לפעולה לא היה אtent קשור – כי בעצם קשר (כמובן היום) לא היו. שנפלו הל"ה נודע הדבר לפיקוד רק לאחר יום שלם. כמעט שגם לא הייתה אפשרות לשלווח אליהן תגבורות או תחמושת, וחילוץ הנפגעים התבצע בדרכים מאולתרות ולא רכב מסיע, כפי שתיארתי כבר את חילוצו של יהודה פרימן. מכאן שם"כ בפלמ"ח היה למורי עצמאי בשטח ושיקולי, אופיו והתמצאותו בשטח קבעו לא מעט את גורל הקרב.

הפיקוד הגבואה בפלמ"ח – מפקדי פלוגות ומפקדי גדודים, עסק בעיקר באדמיניסטרציה, כי מתי יצא לקרב פלוגה שלמה, שלא לדבר על גדור! בתפקידים אלה הם כמעט לא יוצאו לקרב, ולא פעם קרה שמאפקד כיתה פשוט היה בעל ניסיון קרבו רב יותר מאשר המג"ד שלו. רק מעתים נהגו כדוגמת הסמג"ד משה קלמן ז"ל, שהיה יוצא לפעולות בראש פלוגה.

במפקדת ה"הגנה" הבינו היטב את הנושא. הם הבינו שמי שקובע את מהלך המלחמה זה הפיקוד הנמור, ופיקוד בדרג של מ"מ"ים ומ"כים היה חסר מאור, מה שהורוגש כמעט בכל פעולה שבוצעה על-ידי יחידה בסדר גודל של מעלה מכיתה. לכן היה צורך צבאי דחוף ביצירת שכבה רחבה של פיקוד נמור, דהיינו מפקדי מחלקות, שהיה חיוני לא פחתת מספקת תחמושת. זה מסביר גם מדוע יגאל אלון נתן הוראה אישית תקיפה ביותר, שאין שום עיכוב ואין שום דחיה ביציאה לקורס קצינים. אני, כאמור, חוותתי עלبشرיו של הוראה זו, כשהמנעה מני השתתפות בפשיטה לטسعן.

יצאנו לקורס הקצינים חמישה מ"כים מהגדוד שלנו, זה היה הרבה! מפקד הקורס היה חיים לסקוב ז"ל, יו"ץ הצבא הבריטי שהיה בבריגדה* מייג'ור (דהיינו סמג"ד), ברבות הימים גם היה רמטכ"ל צה"ל. אני מוצא לנכון להעיר שרגשות הגאווה על ש"אנו האנו הפלמ"ח! הbijono להעדריך את ניסיונו ויכולתו ה;brיתית יותר מאשר של יו"ץ הצבא הבריטי – כל זה עד לקורס הקצינים. שם נוכחות עד כמה טעינו. אותם המדריכים שהיו יו"ץ הבריגדה, והדריכו אותנו לפי שיטות הלחימה של הצבא הבריטי, הפגינו ידע שהוא בוודאות גמורה הרבהליידע המצוומם שלנו, אנשי ה"הגנה". עצם העוברה של הלימודים והתרגילים בקורסים

* "הבריגדה היהודית" – חטיבת יהודית לחמת ("ח"ל") שהוקמה ב-1944 במסגרת הצבא הבריטי להילחם בנאצים. רוכזו בה עשרות אלפי מתנדבים מהיישוב היהודי בארץ-ישראל.

של הפלמ"ח היו תיאורתיים, כי לא הייתה לנו אפשרות לתרגל באש חיה, גרמה לכך שהידע הצבאי שלנו היה ממש מינימלי ורחוק מלהיות מקצועי.

למרדו שט דברים חדשים לגמרי שימוש פקו לנו את העיניים, וזאת לאחר שכבר התנסינו לא מעט במצבי קרב. ATI בקורס היו חברים שבשנים מאוחרות יותר טיפסו בצמרת צה"ל – דרו, שהיה לימים רמטכ"ל צה"ל, מוסה פלד שהיה אלוף ומפקד גיסות השירות ואחרים, שהתקדרמו לימים גם בזכות הירע שרכשו בקורס זה.

במבט לאחרו נראה היה לי שלו היה לנו, מפקדים ופיקודים בפלמ"ח, ידע מקצועית כזו היו נחסכים לנו הרבה אברות והרבה CISLONOT. עם זאת קשה לומר בטענות לאור המציאות שהיינו בה. הגענו להישגים מעבר למה שציפנו מהתנאים שהיו. סיום הקורס היה לא מסודר. היו אלה הימים של קרב לטрон. לטרון הייתה

נקוטת המפתח של הדרך לירושלים ובנ"גוריון דרש שכל המאמצים יופנו לכיבוש משטרת לטрон. בקרוב נחלנו מפללה קשה והרבה מאור אבדות. השמועות אמרו שבנד גוריון עמד בתקופת עלי התקפה החזרת על לטрон וכשהתברר שאין מספיק כוח לכך, דרש שיוציאו את קורס הקצינים שלנו לTAGOR הכוח התקפה. השמועות אמרו שהקל גדול מהפיקוד במטכ"ל התנגר לכך בנימוק שמה שיקבע את המלחמה יכולה לא להיות קרב זה או אחר, אלא אם יהיה לצה"ל מפקדים או לא. כלומר עדין שבוגרי קורס הקצינים ישתלבו ביחידות כמפקדים ולא יוחבבו ללחמים רגילים. בינתים עליינו על האוטובוסים והגענו עד הקרה בתל-אביב (שורונה), שם היינו אמורים להמשיך לחולדה על מנת להשתלב בכוח התקוף את משטרת לטрон. עד שהגענו לקרה הוחלט שלא נצא לקרב לטрон אלא נחזור למאהנה דורה, לנינה ונסימן את הקורס. למחמת הסיום הופיע אצלנו מולה כהן, המג"ד של הגדור השלישי, שנסע לכנס מג"דים במטכ"ל. הוא הדיעץ לי שהבר בגען כבר מחייבים לי בקוצר רוח, ודוחה ביותר שנגייע לשם בהCRM, אי לך כשייסים את כנס המג"דים שלו ביום המחרת,

יעבור במחנה דורה ויאסוף אותו ברכבו להר כנען.

בדרך אמר לי – יש לי הפעעה בשביבל. לא הייתה בבית כבר שלושה חדשניים. אני משאיר אותך ללילה אחד בככרה. תבליה עם האשה והבת. אני אשאר ברגנינה ועם בוקר אסופה אותך ונעללה יחד לגליל. עבורי זו הייתה לא רק הפעעה אלא מנהה ממשים!! כל כך התגעגעתי לאשה ולבת. לקורס הקצינים יצאו מיר אחורי התקופה בעז"זיתים וככען, לא כל הפסקה או חופשה. ועכשו מתנה כזאת. הייתה מאושר!! ברכתי את מולי הטוב שהמג"ד שלי נשוי לבת דגניה א', זוכתית כבר פעמי שנייה במתנה נאה כזאת.

שכחתי רק דבר קטן אחד, שאנו במלחמה ובמלחמה נקבעים מהלכי החיים לאו דווקא כפי שהאדם מתכוון.

ואכן, הדברים התגלו אחרית.

מולה כהן הודיעוotti בחצר הקבוצה, הייתה בעננים. אבל... האדם הראשון שבא לקרהתי היה אבא. אבא היה או המא"ז, כלומר מפקד האזרע, ובזמןנו היה אחד מפעילי הביטחון בעמק הירדן. הוא ידע שהייתי בקורס קצינים, ואו אחרי שמחת הפגישה, אמר – אניחוש שהגעת בריווק בזמן. התכנסה כאן

קבוצה של 60 איש, פלוגת בני משקים של עמק הירדן, גם אחיך שמואליק בינויהם. הלילה עולים לכיבוש טבריה, וזהו אחד הכוחות המשתתפים, אך אין לנו אף אדים בעל הכרה שיווכל לקבל פיקוד עליהם. אתה זה עתה סימית קורס קצינים, אתה מוכן לקבל פיקוד עליהם בקרוב זהה? היתי המומ. לכבות את טבריה!! חולם החלומות של כל בן קיבוץ בעמק הירדן! ואיך שזה בא לי בתיאום ממש מהשימים. ולפкар על כל החברה האלה שרווכם בגורמים ממוני, ועל שמואליק אח' הגROL. חברה שמרוכה זכית בבית-הספר ללא מעט זלזול, ועכשו אני אהיה המפקד שלהם!! כמה פעמים בחיים נופلت לאדם הזדמנות זאת?? בלי משים, הганווה עלתה לי לראש, ה"אג"ו" מילא את כל כולו, המחשבות איך לתוכנן ואין לפועל ואיך להתארגן תחילה להתרוץ בראשי וסילקו שם כל מחשבה אחרת. עכשו אני אראה להם לשחצנים האלה מה זה פיקוד בקרבי האהבה לאשה והגעוגעים לתינוקת – הכל נעלם תוך דקוטות....

קיברתי נשך, ניגשתי לחברה, ערכתי תרגיל קטן כדי ללמד אותם את האפקט של "מִשְׁקָן נֶפֶץ" * ועם עבר יצאנו לפעולה.

הלחימה העיקרית בטבריה הופקרה בידי פלוגת פלמ"ח מהగדר השלישי שתקפה ממחוזן, מהכניתה לעיר מכיוון הגליל. כוח של גולני תקף את העיר מכיוון עמק הירדן. כוחות ה"הגנה" שבתוර העיר תקפו מהעיר העלונה מכיוון האוור היהודי. ההתקפה הייתה חזקה ונמרצת ומתואמת היטב.

תקיפת היחידה שלנו היה לחסום תגבורת ערבית אפשרית לעיר, תגבורת שעולה היה להגיע מהיישוב הערבי שבუורף העיר – לובייה, טורען, כפרanca. נערכנו לחסימה מעל המושבה מצפה ושם שכנו במארכ' כל הלילה. שמענו את קולות הקרב בעיר, אך לא נשאר מה לעשות.

טבריה נכבשה ונכנעה במהירות וכמעט ללא נפגעים. את התושבים העربים העבירו האנגלים לנצרת. זו הייתה העיר המעורבת הראשונה שנכבשה במהלך הפעולות. טבריה הייתה נקודת מפתח לגליל – כל הקשר של הגליל למרכו הארץ היה תלוי במעבר חופשי בטבריה, ולא היו אז כל דרכי חלופיות. שליטה שלנו בטבריה הייתה חיונית ביותר, ולכיבוש העיר הייתה חשיבות רבה לגבי המערכת בכלל ולגליל בפרט. השמחה הייתה רכה וכנראה שגם במטה הייתה התרגשות לא קטנה, והרבה עניינים חשובים יותר, אחרת לא היו שוכנים לשלוח לחברה לאסוף אותנו... בוקר חזרנו ברgel מטבריה מבלי שעשינו כלום.

הייתה לי הרגשת החמזה וטעם תפל – הלילה שיכלתי לבנות עם חנהלה ותמר,ليلת בודד ויחיד בTHON ארבעה חודשים שלא ראיתי אותן, התכזב בغال שכיבת אידיוטית במארכ', ללא שום פעולה. מה "אג"ו" שלי שכל כך התנפח אתמול כשקיים את הפיקוד על היחידה, יצא כל האויר והוא הצטמק לנוקדה קטנה ומברישת. הגענו לכנרת. לא ידעת מה לעשות. בקצת הרחבה ראייתי את חנהלה, רציתי

* "מִשְׁקָן נֶפֶץ" – הופיע בין רוש הצדורים שחולפים קרוב אליו, רוש פלייטם ממוקור הירי בגליל ההבדל בין מהירות הקול לתאוצת הצדור הקשה על איתור מקורות היר.

לרוץ אליה ולהבקה, אך הבחןתי שהיא עומדת ובוכה. כלימה אוחזה אותה ולא העוזתי לגש עליה. רציתי לאסוף אותה בזרעותי ולnehmen אותה, אבל מה יכולתי לומר לה? היא ראתה אותי, אך לא הראתה שם סימן שמחה ושומם סימן שהיא רוצה שאgasת אליה. משום קרב לא יצאתי נבוך ומודרך כל כך. גם העיפות לא הוסיפה למצב הרוחה.

באותן דקות הגיע מוללה. נפנחת לשלום מרוחק, היא לא הגיבת. עלייתו על הרכב ונשענו לגיל. עז איך היה??' שאל מולה בדרך. 'בסדר' עניתי לו בפנים עגומות, 'אמת תודה לך'. עניתי כל כך שמה שיכלoti לאפשר לך לילה אחד של חופש בכיתה, הוסיף בסיפוק. הדרך עברה עלי בשתקה. לא ראתתי מאומה. כל הדרך חשבתי: מה עשית? ולמה עשית? משך כל הנסעה ראיית נגד עיניו את חנהלה העומדת ליד השיח ובוכה.

הגענו לבניין ומשה קלמן פגש אותנו בשםה רבה – 'בא תלמד את החברה דבריהם שלמדת בקורס' – התחלה לארגן מ"בים ומ"מים לאמון ותרגול באיתור מקורות ירי, עליידי הבחן בין "מ flesh ו-nepach", נושא שבפלמי"ח לא רק שאלה הכרו אותו אלא שאפילו לא שמעו עליו, וכענני הייתה לו חשיבות עליונה. אחרי הטראומה של נפילת עמוס צורף ז"ל בעין-זיותים לא הפסיקה ללוות אותי ההרגשה שם הייתה יודע או את מה שאני יודע היום, אולי הייתה מצליח לאטר את מקור הירוי ואת כיוונו ועמוס לא היה נופל. מאוד יתכן שגם במקומות אחרים הידע הזה היה חוסך לא מעט אבדות.

המעבר למציאות היה מהיר ודחק לשוללים את הכאב שגרם לי הזיכרון של אשתי עומדת ובוכה. חזרנו לשגרה, לתרגול, למילוי בלתי פוט של משימות, למתח ולויעיפות.

*

בסיפור הזוגות של חנהלה ושלוי משתלב עוד סיפור משפחתי. בקיין היו מגיעות לקיבוצים קבועות של בני תנועות הנעור מהעיר, כדי ללמוד ולהחות מקרוב את חייהם – עבודה, אורחות חיים וערכיהם שביהם דנו ועסקו (תיאורתית כמובן) במשך כל השנה. אחת הקבוצות שבהה לכנותה הייתה של "מחנות העולים" בחיפה. נערה אחת מהקבוצות עבדה עם אמא וזו הייתה מוקסמת ממנה. שמואליקachi גם הוא היה מוקסם ממנה – עובדה שאחרי זמן קצר התחל להביא אותה הביתה למשפחה. שלומית מצאה חן בעיני כולנו ואמא הייתה מאושרת. הקשר ביניהם נמשך ושלומית כבר הייתה בת-בית של ממש במשפחה, כשהלפתע חל איזה נתק, שלומית הפסיקה לבוא ושמואליק שוב היה בלבד. אף אחד במשפחה לא החלים עם המצב הזה, אך מייד לא ידענו מה לעשות בעניין. לעומת זאת אצל חנהלה ואצלוי ההתפתחות הייתה מהירה וכבר קבענו מועד לחותנה. כששאלו את שמואליק אם הזמן את שלומית לחותנו מיש בכתפי באדישות. ואז בזימה פתאומית עליינו חנהלה ואני על רכב, נשענו למעוז חיים שם הייתה הקבוצה של שלומית בהכשרה בפלמי"ח והזמננו אותה אישית לחותנה. לחצנו עליה עד שלא יכלה לסרב, ואכן היא הגיעה למסיבת נישואינו, נפגשה עם שמואליק ומאז היא אצלונו במשפחה.

ニישואים עם חנהלה התקבלו ברגשות מעורבים. שניינו היינו כל כך צעירים וביקיפין – מתוך קטעי דבריהם הבנתי שאמא, וכנראה לא רק היא, ראתה נישואים אלה כניסיוני בוסר. גם משפחתה של חנהלה, משפחת דית מרגנינה ב', לא קופזה עד השם מרוב שמחה. אחרי זמן קצר נולדה בתנו תמייק בכנרת, בעוד אני בפלמ"ח ולא מודמן הביתה לעתים קרובות, וחנהלה מתמודדת לבירה הונעם תינוקת ראשונה והונעם השתלבות בקיבוץ אחר בחברה אחרת.

בניגוד לכל הנכויות הפטיסיות התבגרנו יחד, הולדנו שלושה ילדים, והקמנו משפחה שאפשר להתגאות בה, משפחה ממנה צמחו שלוש משפחות עם שמונה נכדים. חנהלה הייתה אהובה על כל משפחתנו ותמיד עמדה לצידי בטוח ובראע. צר לי שלא זכתה לחוות את נכדיה גדלים ואת הולדת הנינים.

בעין הסערה

הרבה זמן לאימונים בכנען לא נשאר לנו. ב-17.4.1948 הבריטים עוכבו את צפת ומחלקה מובחרת מהפלוגה שהיתה בכנען, בפיקודו של אלעד פלד, עברה לסייע בהגנה של צפת. הגדור כלו מנה כמאה ועשרים לוחמים והיה מפוזר להגנה במקומות שונים בגליל. נבי יושע נסורה על-ידי הבריטים לעربים, דבר שהעניק להם יתרון גדול. אספקת התחמושת והציוד לצפת הייתה בדרך הקשה: מרכז הארץ היה מגיע לרואש-פינה, מחלקה שיורדת מהכנען לביליה לראש-פינה הייתה נשארת שם לזמן ים וביליה שלאחריו עולה ברוג עם הציוד והתחמושת חוזרת לח'ר בכנען.ليلת לאחר מכן הייתה יוצאת מחלקה עם הציוד מכנען לצפת, תוך שהיא עוקפת את עיר-זיוון עיקוף גדור ממערב, פורקת את משאה בצתת וחזרה באותו לילה לכנען. כל זה הצריך המון כוח אדם, בנוסף לקשיים נוספים, כמו הכווננות המתמדת לקראת עזיבת הבריטים את מטרת רואש-פינה ומhana הצבא שעלה ידה, ("מחנה פילון" של היום). מאוחר ובידי העربים היו כל הנקודות האסטרטגיות החשובות בצתת, כולל מטרת כנען, המצוודה, בית שלוחה והמשטרה העירונית, הר' שליטה שלהם במשטרת רואש-פינה הייתה מביאה די מהר לשיליטתם בגיל כלו. משום כך הוקפינו מדי פעמי' לתפוס עמדות לקראת השטלות אפרשית על המשטרה, הקפות פתאומיות שהיו משבשות את כל המהלך המתוכנן של היום וכמוון כמעט את כל האימונים. זו הייתה שגרה מעייפה שגרמה לכך שכבר לפניה קרבנות ההכרעה הינו מותשים למרי.

עד היום איןני יודע בדריוק איך התגלגלו הדברים, אך בסופו של דבר את מטרת רואש-פינה כבשו דב גולדשטיין עם כמה מבני רואש-פינה שהצליחו להקרים את העربים והשתלטו על המשטרה ועל "מחנה פילון", עם פינוי מטרת רואש-פינה על-ידי הבריטים. אכן כבדה נגולה מעלה לבנו כשידענו שלפחות נקודות מפתח אלה הן בידינו.

אנחנו הינו עוסקים מעל הראש בנושאים הדחופים הימומיים ולא תמיד ידענו על הדברים שנעשים בדרג הגובה יותר, אך בניתוחים נעשו שם שינויים חשובים שבבסיסם הייתה להם משמעות רבה גם לנו. יגאל אלון התמנה כמפקח הגליל. הוא דרש להעלות לגליל את הגדור הראשון של הפלמ"ח, "גדור העמקים", ויחד עם הגדור השלישי נסדה החטיבה שנקראה על שמו – חטיבת "יפתח" ("יפתח היה שמו המחרורי של יגאל אלון"). מולה כהן התמנה כמפקח החטיבה ומשה קלמן החליף אותו כמג"ד הגדור השלישי. והעיקר, התחיל התכונן של "מצצ' יפתח" לכיבוש הגליל, מבצע שמטרו המרצית – כיבוש צפת.

יגאל אלון היה מצבאי גאוני. הוא הכיר היטב את המנובלות הערבית, ויחס שביבות מרכזית ביותר ללחימה פסיקולוגית. הוא ידע, את שהוכח יותר מואחד כנoon, שפגיעה במורל של הלוחמים העربים תחסוך לחימה הרבה ונפגעים רבים.

הוראותיו לתקוף את העربים בכל מקום (אפילו ללא הצלחה) ובכל זמן, להראות נוכחות במקומות לא צפויים ויצירת יתרון כוח אדם במקומות מסוימים – כל זה יוריד ללחמים העربים את הביטחון העצמי, ירפה את ידיהם וינמק את נוכנותם להילחם. הערכתו התבירה ונכונה כשהתקפנו את עין-זיתון באחד במאי. הפעם המטרה לא הייתה כדי להראות נוכחות או לגורום לאבדות בקרב הלוחמים העربים. הפעם הייתה זו התקפה לשם כיבוש. פעם המילה "כיבוש" לא הייתה כלל בלקסיקון שלנו, אך בינתיים התרגולנו. כיבוש טבריה, והשתלשות על משטרת ראש-פינה הינו אותנו למציאות חדרשה בה כיבוש עין-זיתון היה אמרו להיות הצעד הראשון שלמציע רחוב היקף לכיבוש הגליל כולו – "מצצע' יפתח". עבורה זו הייתה ממש מציאות חדרשה, גם שיטת הלחימה הייתה חדרשה עבורה: לתקוף בכוח של פלוגה שלמה בסיום נשך כבד – מי חלם על אפשרות כזאת לפני חורש? ונסגת ההפתעה הייתה כמובן המרגמה הנكرةת "דוידקה", אותה קיבלנו בחוך שלחני ולא אמן רב בכוחה.

התכננו לקרב עקשני וקשה, זהה לשידור שמאנו מאמץ רב ואולי גם מהיד כבד. אמנים היינו שלוש מחלקות – שתי מחלקות לוחמות ומחלקת הנשך הכבד – ה"דוידקה" והמלחעים הכבדים "ברואנינג". ידענו שמולנו עומד כפר גדול עם מאות לוחמים מקומיים מחווקים בעשרות לוחמים, שהקלם מ"צבא השחרור היהודי" בפיקודו של קאוקג', וחילקם חיללים סדריים ומאוננים מצבאות סוריה לבנון וירדן, על נשקים ותחמושת.

נראה לי שהכנית את מחלكتי טוב למדרי. המ"כים שלי – אמקה, ידרי מקבוצת נרת, ملي מהכשרות עין-זוב וחנן מהכשרות אשדות יעקב – ידעו היטב את תפקידם. בזמנם הקצר שנותר עד היציאה, פרשתי הצדיה וצפתי על האוזור שבו היה הקרב אמור להתחולל. עמדתי לכדי בתוחשה לא קלה. כבר הייתה שם פעם. זכרתי את הירי הכבד, את חילוצו של יהודה פרימן ז"ל הפטזע מתוך האש, את היחידה שנסוגה כשאני נשאר לבד עם יהודה הפטזע והערבים הולכים וסוגרים עליינו – טראומה, שנחרטה חזק בזיכרוני ובתחווה והגיבה ללב חשות לא מעטים מהקרב העומד לפניינו. אני מקווה שהפעם נצליח', מלמלתי לעצמי. הפעם מוכראים להצלחה!!' שקווע בהרהורים אלה, שמעתי שקוראים לי. התיצבתי בראש המחלקה – ויצאנו בדרך. הגענו לכפר מצפון, מלמעלה. הכפר היה פרוש לרגדינו.ippi הוואדיות שהשתרעו מתחתינו, הגידמק (הר מירון) באופק, וצפת מתרוממת ממורה,ليلת כסום וגס שקט נפלא שלפני הקרב.

את תאריך הקרב קל לזכור: זה היה "האחד במאי" 1948.

את הקרב פתחה הפעם ה"דוידקה". לראשונה ראננו איך הכליז הזה עובד. פגנו ענק של למעלה מעשרה ק"ג חומר נפץ נוראה, נסק מעלה, ירד לתוך הכפר והתפוץץ בהבקק אוור מסנוור וברעם אדריד שהתמשך וחזר בהדים מתגלגים מכל הוואדיות והחרים שמסביב. ההוראות שקיבלנו לאטום את אוזנינו בזמן הירי לא היו מינוריות. מקלעי הברואנינג פתחו גם הם באש ואחרי כמה דקוטות נורה הפגז השני, כאשרפקט האור והקול חזר על עצמו גם הפעם.

1928
1948

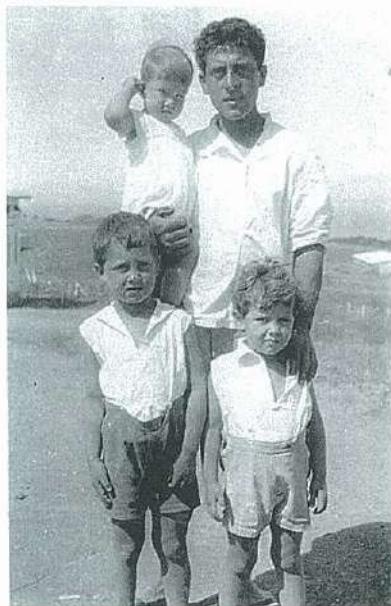
משפחה

אביינעם, שמואלייך וההורים איתיה
ומותקה – ביקור בווילנה – אצל
סבא וסבתא, 1928

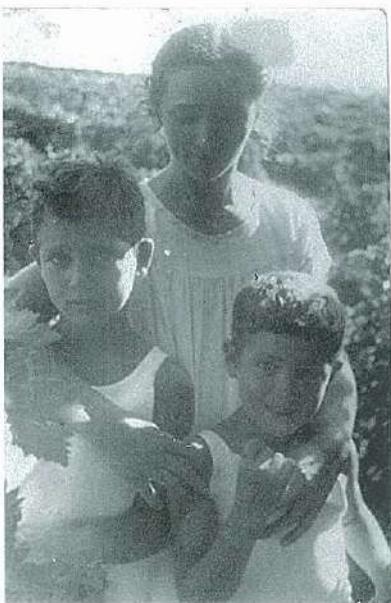

אמא איתיה והבנות שמואלייך (עומדת
משמאל) ואביינעם (יושב במרכז) –
עם דיטה פנס, בת הדודה

אבא מושקה – תמרלה זיל,
אבינעם ושמואליק, 1930

אמא איתה
עם שמואליק ואבינעם, 1935

אבא מושקה, שמואליק, האחות
הקטנה רותה ואבינעם, 1937

1928
1948

משכחה

טיול פרחים – רותה, שמואליק ואביג'עם

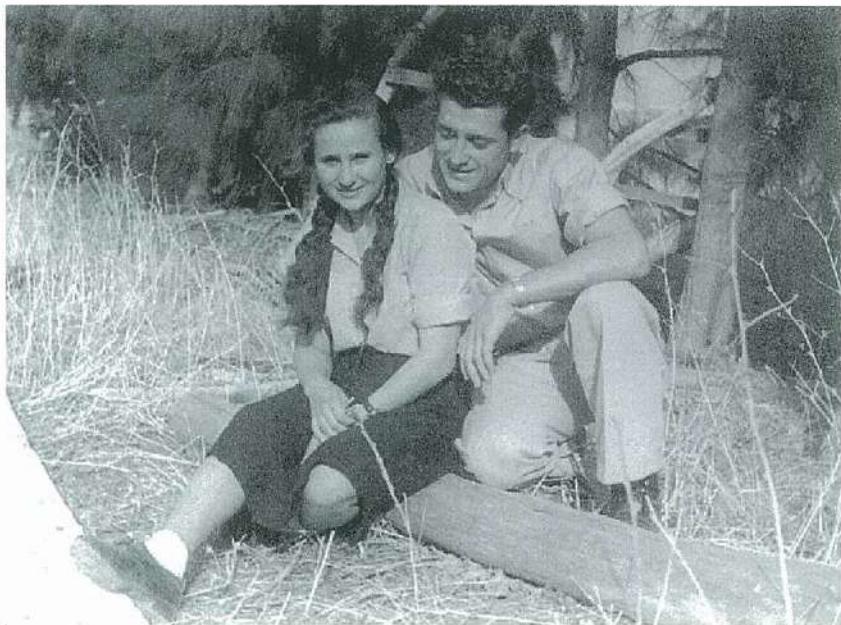
הכיתה בבית חימן. יושבת ראשונה משמאל (עם הצלמות) – חנה'לה; יושב שלישי
מימין – אביג'עם; במרכז – המורה עמנדב

שני הזוגות הצעירים לבית חדש, אחרי החתונה של שלומית ושמואליק. מימין
שמואליק ושלומית, משמאל אבינעם וחנה'לה

חנה'לה ואבינעם

1928
1948

משפחה

חנה'לה ופטליק זיל אחיה שנפל
ב- 5. 1. 1949

אבי'ום עם פטליק הבן, 1952

עם השחרור מהפלמ"ח –
אבי'ום וחנה'לה עם
תמי'ק הבכורה

תנהלה והדס, 1953

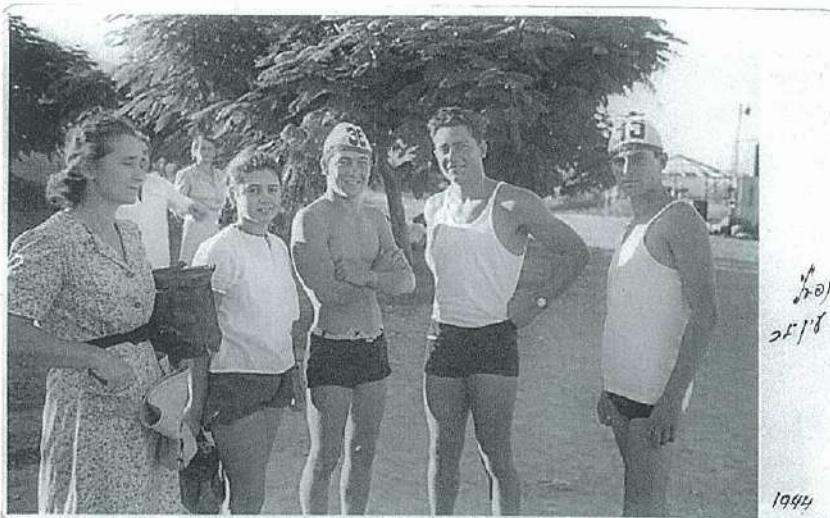
תמייק, פול והדס

כל המשפחה

1928
1948

משפחה

לפני צלחת הכנרת – מוטיקليس מדגניה, שמואליק, אבינעם, רותה ואמא איטה

צלחת הכנרת. שמואליק,
תנה'לה ואבינעם, לפני
הכיפה למים

אבינעם בצלחת הכנרת, 1945

בבית-הספר
המקצועי "ט"ז"
בג'ור, אבינעם,
למעלה מימיין,
ומיכאל בולקה,
ל מ ע ל ה
משמאלי

שיעור אגרוף
בקורס מדריכי
ספורט של
הפלמ"ח, 1945

קורס מדריכי
ספורט – קרב
מגע – למיטה
מימין – שי"קה
אופיר; מעלי –
אבינעם. 1945

1928
1948

פלמ"ח

קורס מדריכי ספורט חוץ לארץ 1946. עומדים מימין: אביגעם; שלישי משמאל: תמר מהרשקב-ברדלב; רביעית משמאל: זהרה לביטוב

חברים וחלות בקורס מדריכי ספורט 1946

מסדר קבלת הגטאות – "הנשך השוד" בעז'זיטים – שנייה של חום בלב ובגוף

כל החברים אחרי הפשיטה על התחבורת הערבית בכביש עכו-עפט, כפר סמואן,
עומדים משמאלי לימי – המפקד אביגעם, המקלען "חיריק" – יחזקאל פרידובסקי,
מלি כרמלי, היל יואכין (החוובש). יושב משמאלי – יוסי כרמל. יושב מימין – גבי כהן

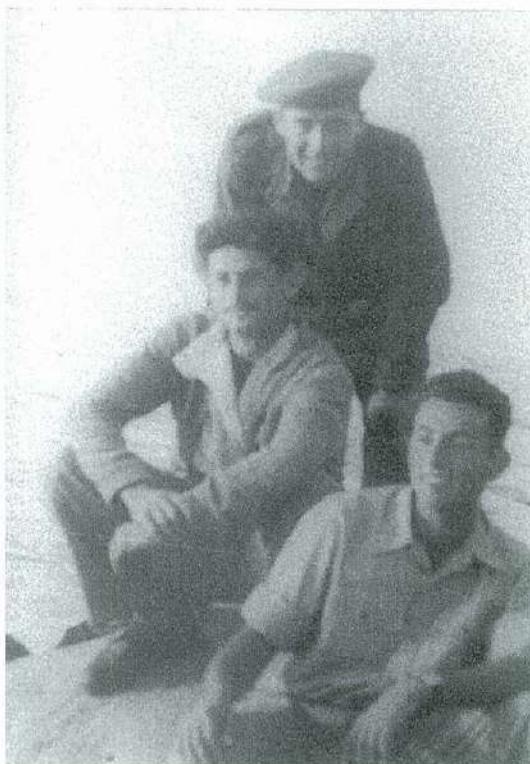

1928
1948

פלמ"ח

תחפושת להתקפה על המחכורה הערבית בכביש עכו-צפת, כפר סמווע. אבינעם
בכפיה של הלגיון הערבי.

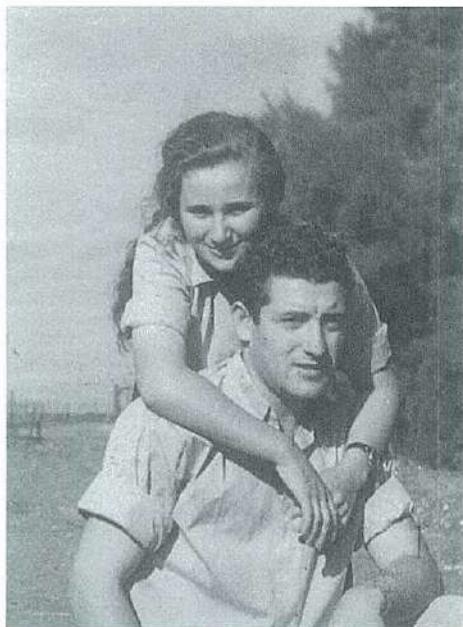

קולם הקצינים הראשונים של
צה"ל – פברואר 1948.
יושב מימין – מוטי אפרתי
(„מוטי, מוטי, הוא לא סתום –
בחור גדייש“). באמצע –
מושה פלד. עומד מעלי –
אבינעם

שחואליק איש הbrigדה ואבינעם
איש הפלמ"ח

חנה'לה ואבינעם בתקופת הפלמ"ח

כך נורו ארבעה או חמישה פגשים כשהאחד מהם התפוץץ באוויר כמעט מעלינו עוד טרם הגיעו לארץ וגרם לבלה לא קטנה גם אצלנו. מרגע התפוץות הפגז הראשון כבר לא היה צריך בשקט ויוסקה בולבוס* (מפרק מחלוקת "הנשך הבהיר") המושך בחוט המפעיל את הנוקר, צעק סיסמה על כל פג שירה. 'יחי הפלמ"ח' ואחריו זה 'יחי הגדור השלישי' ואחריו זה עוד איזה ייח', עד שבפגן האחרון אולו מלאי הדברים שהערץ' ומשיקול כלשהו החליט שאני איה מושא הערצתו – אולי מפני ששכתי לפניו עם מחלוקת – והוא צעק: 'יחי אביגנעם' ...

כשהאזור כל הפגזים, הופסקה גם אש המקלעים הכבדים, ונינתנה הפקרדה לפrox' לכפר. גלשו אל הכפר במדרון, שתי המחלקות – שלី ממערב, ושל דובלה קלימונ (וזירא) ממדורה. שטפנו את עמדות ההגנה של הכפר והזיו ריקות מדם. מזרונים ומעילונים שהיו בהם היו עדין חמים מוחם גופם של אלה ששוכבו עליהם. איננו יודעים אם פגזי ה"דוידקה" אכן גרמו נזק ממשי או שהאפקט המרכזי שלהם היה קול הנפץ האדיר שלהם שחם את האובי. על כל פנים, סביר להניח שרוח הלחימה שלהם, שהיתה רוחקה מלהיות איתה, נשברה גם בזכות קולות הנפץ האדרירים של פגזי הדווידקות.

הקרב העקשי והקשה שציפינו לנו, לא היה. נראה שרוב הלוחמים הערבים ברחו כבר בהתחלת וההתקדמות באגף של הiyeh מזוערת. התקדרנו כשאנו מטילים רימונים וירום למקומות חסוריים. מהאגף של דובלה השמעתי יותר רימונים וירום ירי, יותר מאוחר התבדר שאכן מחלוקת נתקלה בהתגנות של ירי ורימונים והיו להם נגעים. הקפדי להתקדם בכו ישר כדי שלא יהיה מצב שכיתה אחת תקבע אש מכיתה אחרת שלנו או מהמחלקה השניה שבאגף. כל הקרב דאגתי לעזר את המתקדרים ולהיאיז' באיטיים כך שהתקדרנו יפה בכו ישר, אם כי לא כמו במרגש מסדרים. אוכלוסיית הConfigurer הייתה בעיצומה של מנוסה מבוהלת, קריאות וצעקות של אנשים ונשים ובכפי של ילדים. גברים הנושאים אתם ציוד, ווקנימים צולעים הנשענים על מקלותיהם. כל המלואה בקולות הירוי, פקודות, אנחנו פצועים ונבייחות כלבים. ערבותה של המון מבוהל עם בקר וצאן, שלא פעם מצאנו את עצמן נעצרם בתוכו ונאלצים לחזור כדי שלא יהיו מאחורינו. הורינו לכלום להתקדם קרים, דרומה לכיוון ואדיطاואחין, וככיבש עבד-צפת. פקרתי לוודה שלא נשאר שום חלק מהאוכלוסייה מאחורינו. גרשנו אותם בתקיפות, כשהאנו משתמשים לא להקשות עליהם ולאפשר להם לקחת אותם כולל אשר יכול לשאת.

לפתע הגיעו פקרדה לעצוד את המנוסה. התקבלה ידיעת על התקפה חזקה על רמות נפתלי: התקפה של ערביי הסביבה ו'צבא הה喆ה' של קאוגג' בסיווע שרין וארטילריה מצבאה לבנון. בקשר הודיעו שמשוריין עומד לפrox' את השער ושרמות נפתלי עומדת ליפול, ואו נותק הקשר. שמחת כיבוש עיון-ז'יתון הפכה לכאב קשה. רמות נפתלי הייתה אהייתה היחידה בכל רכס הרי נפתלי, איזה הייתה שהיא חיונית

* "יוסקה בולבוס" – יוסקה חורביש, מ"מ בגוזד השליש' כאה בפי כלם: "הבולבוס".

ביותר מושם שאפשרה פעילות נגד נבי יושע, מלכיה ואת השליטה בכיביש הצפון בשעת צורך. נפילת רמות נפתלי על עשרות מגיניה ויחידת הפלמ"ח מהגדוד השלישי הכתה אותו בהלם. הפקודה לעצירת המנוסה מעין-זיויתון באה על מנת שנחזק בכמה עשרות ערבים בעתויה להחליפם באנשי רמות נפתלי, אם יפלו בידי האויב. משימת השמירה על קבוצת העربים מנעה מאיתנו אפשרות לנוח ולהינות מארחות בוקר טובה – בכמה מהבתים הריקים שבכפר נשארו ארוחות מצוינות שנעדכו בטרם נאכלו – פיתות המות, זיתים, ביצים, טחינה במשך זמן זית, עגבניות טריות ועוד מטעמים שנדרדו מהאספקה העולובה שקבענו בהר כנען במשך חודשים ארוכים. התארגנו לשומר על בני הערבה שלנו כך שנוכל גם לאכול משהו. העיפות והרעב התחליו להשתלט علينا וליליה ללא שינה, הקרב, המאמץ הפיזי וכמוון הרעב נתנו לנו אתותיהם. עם זאת היינו חייבים לשמור על האוזור כדי שלא נפתח בהתקפת נגד וכן לשמור על השבויים.

כיתת חסימה בפיקודו של משה גrynן אמרה הייתה לנתק את דרך עין-זיויתון – ביריה ולמנוע עזרה שהיתה יכולה להגיא מביריה לעין-זיויתון. עם בוקר מצאה הctica את עצמה החשופה בשטח, גלויה לתצפית ולאש ממשרת כנען שהיתה בידי העربים. מקום המסתור היחיד ממש כזאת היה יכול להיות רק בכפר ביריה עצמו, כפרא שהיה אמור להיכבש למחرات. משה גrynן ערך את כיתהו ותקף את ביריה. חילופי האש היו מעטים ותוך שעיה קלה הכהר נכבש ושתה השלים שלו סביב צפת התרחוב. גם הישג שלא היה בתכנון יכול להיקרא הישג.

כמה שעות לאחר מכן החש רם רמות נפתלי. התהווית הקשה התבדרת. המשוריין הערבי פרץ את השער ולא עוז. לא ברור מה התרחש במשוריין ומה היה השיקול של מפקדו. אולי כדור שחדר פנימה פגע באחר או יותר מאנשי החזות, אולי פחדרו אנשיו ממילכודת, או נרתעו מהאחזקה שנורתה עליהם. על כל פנים, הוא הסתובב, פנה אחורה והתחילה לסגת. כל שאר עשרות התוכפים סכו גם הם על עקבותיהם ונסוגו אחריו. רמות נפתלי ניצלה. הבשורה עשתה לה כנפיים והשמה הייתה רבה.

בעקבות כך שחררנו את כל אותם הערבים שהחזינו לצורך חילופי שבויים, במקרה ורמות נפתלי תיפול, ושלחנו אותם לדרך באזהרה שלא ינסו לחזור לכפר. לאחר שהשתחררנו מועל השמירה עליהם, התישבו בהרחבת הדעת לאורחות בוקר שהיתה עבורנו "משתה מלכים" ממש. העיפות והרעב של תקופת מחסור ארכוה שהיתה לנו בהר כנען, בגל מיעוט האספקה, כל אלה נשברו בכת אחת עם השפע שמצאננו בכפר. טרפנו כמו חיות כשאנו משתמשים בכלים נאים ויקרים – כל חרסינה משובחת וכל פורצלן שמצאננו בתחום העשירים. לא היה מה לעשות בכל הכלים היפים האלה אחרי השימוש וזרקנו אותם לפינת הבית.

*

اردבעים שנה אחר כך התאספנו חברים, מפקדים ומשפחות להעלאת זיכרונות מהימים ההם ומאותם קרבות, ופקדנו גם את עין-זיויתון. חוות מכמה מבנים הכפר נשאר הרוס. כאן אני יכול להתפאר בזכרוני ובכושר הותמצאות שלי – איתרתי את

הרישות אותו הבית ואת הפענה בה ריכזנו את כל הפורצלן. בעורת החברים טולקו כמה אבנים וברזלים ולהפתעתם כולם אכן מצאנו שם את שברי צלחות הפורצלן הנחרdotות מהן אכלנו אז. הן כמובן נמצאות שם עד היום.

*

בערב עזבנו את עיון-ז'יטון ועלינו במעלה התלול לצפת כשהאננו עמוסים בכל הנשך והצדיר ועד תחמושת רבה המיעדרת להמשך הלוחמה העומדת לפניינו בצפת. הגענו לצפת עייפים ורוצחים, אך קבלת הפנים שוכנו לה מיהודי צפת הייתה כה חמה ונרגשת שהעכירה מתנתנו את העיפות. לאיוו הערצה ואהבה וכיננו! הקריה – צעהה האדריה של יוסקה בולבוס, "יחי אבינעם!" שהיתה אמם בה исיח הדעת אך נשמעה בכל המרחב לפני ירידת הפגן האחרון של הרודיקה, עשתה גנאה רושם רב וכולם שאלו: 'מי זה כאן אבינעם?? איפה אבינעם?' בן לילה הפכתי למפורסם והם נראה היה בטוחים שאבינעם הוא איזה מפקד בכיר.

אני מתעככ על סיפור עיון-ז'יטון מכיוון שישוב זה היה בין היישובים הערביים הראשונים שנכבשו במהלך והוא העמיד בפניינו לא מעט שאלות ונושאים שלא היו מודיעים אליהם קודם לכן – מה עושים בכפר שנכבש?? מה עושים עם התושבים?? ומה הם התושבים, לוחמים או אורחים תמיימים חפים מפשע?? האם לקחת שכויים? ואם כן, מה לעשות בהם? בלחימה היומיומית המתישה מי בכלל התפנה לחשוב על שאלות כאלה. דבר אחד היה ברור לחלוtiny – אין להשאיר את התושבים בכפר! מעבר חופשי בכפר היה חשוב הרבה מהר לנו לצפת, להעבר כוח אדם, צייד ותחמושת והמעבר דרך הכפר קישר את הדריך. האוכלוסייה המקומית, אם הייתה נשארת, לא הייתהאפשרת מעבר כזה. השארת תושבים בכפר הייתה מהוות אבן שואבת לכול את הלוחמים שנטו על נפשם בליל הביבש שעலולים לשוב עם תגבורת שתחלש את כוחותינו. האם בכלל היה ניתן להעלות על הדעת שנוכל להילחם בתוך צפת כדי לכבשה שכבעורפנו כמו מאות מלוחמי האויב מחכים לתקוע לנו סכין בגב? והאם ניתן להעלות על הדעת שמעט הכוח הלחום שהוא לנו יוכל להקים חלק ממשמעותו להסימת הדריכים על מנת לנמנוע חזזה של כוח אויב? ואם יושאר הכפר עצמו ללא תושביו – מה ימנע מהם לחזור אליו תוך כמה ימים?? נכוון שמנוסת הבלהה שלהם לא ישמשו לחזור למקום ההרג הזה, אך מי יכול להיות בטוח שהמחסור באמצעותם מחייב לא ייריחם לשוב למקומות פרנסתם? ואולי גם יקום איזה מנהיג שיפיח בהם אומץ לעשות זאת.

הפטرون היה אכזרי אך בלתי נמנע – למחוק את הכפר כדי שלא יהיה לאן לחזור. וכיدي שאפשר יהיה לעשות במקומות מעבר לצרכים צבאיים. במשך כמה ימים ירדו חבלנים לכפר ולאור היום פוצצו חלק מהבתים בכונה לא בכת אחת, אלא יומם יומם. ארבעה ימים וצופים השתתפתי גם אני בפיצוצים אלה. הן ממשרתנו לנו וזו מהחלק הערבי של צפת ראו ושמעו היטב מה קורה בעיון-ז'יטון והמורל שלהם ירד והלך ככל שהפרק הכפר הנאה הזה לעיי חורבות.

הכפר עיון-ז'יטון שירת את האינטראס הצבאי שלנו במוחיקתו לא פחות מאשר בקיומו, בהריסתו לא פחות מאשר בכיבושו. במסמכים שהתגלו אצל אחד הרכبة

שנים התרברר שאכן הפיצוץ הממושך המתבצע לצד עיניהם סייע מאוד להוציאו מפרשיהם את רוח הלחימה.

דילמה נוספת שהעסיקה מאוד את המחשה היהה עירוקון ההומאניות וטוהר הנשק שיעמדו כאן למכחן. ההורה המפורשת חורה ונשנהה: "לא לפגוע בנשים וילדים אלא ורק בלוחמים!!" יופי לרק תבחן בלילה בין נשים ללוחמים. רק תברوك אם הדמות שנסה מפניך היא אשה מבוהלה אוلوحם שאחרי קריישה צערדים יתפנס עמדה, יפנה את נשקו כ████יך ויחסל אותן. ורק תדע אם בבית שמנו נשמעים קולות גרה משפחה תמייה או שיש שם מישחו שייזוק רימון או ייחסל את כל הכיתה שלך במקלע.

אחד המ"כים שלי שאל אותו אחרי הכיבוש: 'מה היינו צריכים לעשות עם שבויים?' שאלתי אותו 'למה אתה שואל, היו לך שבויים?', 'לא, ענה יירית בהם.' 'למה?' יכולת לשאול אותי?' הרמתי את קולי בכעס. לא יכולתי, טען נגיד' אתה עצקת כל הזמן לישר את הקו כדי שלא נירה איש על רעהו, אני הייתה בפיגור, פרצנו לבית אחר בית, ירינו באוויר והדרפנו את התושבים קרים. בבית אחד נשאו שלושה גברים צעירים שעמדו והבינו בחוזפה "תשתקלו מהר!" פקדתי עליהם "לא!!" ענו בשחצנות "קדימה זוזו!!" האצתי בהם "לא! אנחנו לא זדים מכאן!" חזרו בעקשותנו "אני יורה בכם אם אתם לא מסתלקים!!" התרתתי בהם, "אנחנו לא הולכים" הייתה התשובה. ידעתי שאני חייב להתקדם כדי לישר את הקו של המחלקה. להשאיר אותם ולהתקדם? מי יعروב לי שברגע הבא הם לא יוציאו נשך מאיזה מקום ויחסלו לי את הכיתה? לקחת אותם כשבוי? זה היה מעסיק לפחות שניים שלושה אנשים שישיגו חכמים לקשור אותם ושומר עליהם, אז מה יהיה עם הלחימה? "חסל אותם! פקדתי על המקלען, יצאתי. שמעתי שלושה צורות. המשכנו ברכיצה, טירנו עוד שניים בתים במחירות ויישרנו את הקו עם המחלקה. לא עניתי לו. בסיטואציה הזאת זה היה השיקול הנכון.

אחרי כמה חודשיים נפגשתי עם עוזרא מהכשות 'ארז', אחד המ"כים מהמחלקה של דובל'ה, המחלקה שפעלה באגף השמאלי שלנו. באחת הסימטאות באמצע הכפר, סיפר הבוחר, הם נתקלו בהתנגדות, כמה רימונים נזרקו עליהם בבת-אתה. רוב אנשי הכיתה נפצעו. המ"כ הזה נפצע ושלח הודעה. כולם שכבו וחיכו לפינוי. תוך ציפייה לפינוי הוא עד לקרב הנמשך וושאע חבר שלו מהתכנית השניה צווק למפקד: 'מהabit שלפני אני שומע קולות ילדים ונשים אני לא יודע מה לעשות! לזרוק את הרימון?' יאני שוכב פצוע' מספר המ"כ ולחש לעצמי: 'כן!! מה אתה שואל שאלות אהרוןיק? זרוק כבר את הרימון! אתה רוצה לשכב פצוע' כמווני?'

אותו מ"כ שכוב פצוע ולחש לעצמו: 'אהרוןיק, זרוק את הרימון!' התהנק כמוונו על 'טוהר הנשק' אך לעתים במצבים שנוצרים תוך כדי קרב הדברים נחתכים חד מאד כשאין לך יותר מרבע שנייה להחליט אתה נלחם והולך קריישה כדי לנצח, או שאתה מסתבר בשיקולים הומניים. ידענו שהקרב על עיון-זיויתון וכל מה שהוא עד עכשו היה רק הקדמה לנושא העיקרי – כיבוש צפת.

לפנִי כן כמה מילים על המצח בצפת.

מבחןת הרקע הצבאי הכלול היה לרעתנו: בцеפת היו 12,000 ערבים ו-2,000 יהודים. לערבים היו כמה מאות לוחמים שתוגברו בלוחמים מצבא ההצלה של קואוֹגַן ומצבאות ירדן, סוריה ויראק, ואילו בцеפת היינו כ-100 אנשי ה"הגנה", כיתה של האצ"ל, כיתה של אנשי ה"הגנה" מהריה וככ-100 אנשי הגדרה השלישי של הפלמ"ח. בסיד'הכל כ-200-250 לוחמים. חלק גדול מהנשך שלנו היו הסתנים בעלי האמינות הנמוכה והיינו מוגבלים בתחוםותם בעוד לאויב היה נשך טוב ותחמושת בשפע. כל הנקודות האסטרטגיות בעיר היו בידי משטרת נגנון, "בית שלוחה" בלב העיר, המשטרה העירונית ו"המצודה" במרכזה העיר ששלטה על הרובע היהודי. מושם בהנחה שהיא לא הייתה לנו כל יתרון!! ההפך, היינו נחותים ממשמעותית בכל היבט שהוא.

בתקופה הראשונה שהיתה ב-1948-5.5.5 התכוונו לכבות את המצודה. ידעו שהוא יעביר את התרון לידינו, ומכאן יוכל ביטר קלות להילחם באזרע הערבי של העיר. תלינו תקoot גם ב"דוידוקות" הנוספות שהגיעו אחריו כיבוש עיינ-זיתון ובסוללת המרגמות שתוגברה בפגזים רכים נוספים.

יוםים לפני הקרב נשלחה עמו כיתה אחת לנגען להביא תחמושת נוספת. בחורזה לצפת נלווה אליו האמן אליהו גולדנברג*. חשבתי לעצמי – מי צדיך אם בערב קרבי? טעית! הוא העלה ערב שככל דקלום, שירה והקראות והפעיל את הגדר כלו יחד במקהלה. זה היה ערב של התהומות רוח, ביטחון עצמי ושמחה. נאום מלאהיב של המג"ד משה קלמן והשרה האדריכלית שאיחדה את כולנו השפיעו ורוממו יותר ממה שתארתי לעצמי לפנִי כן.

המחלקה שלי נועדה להיות הרוזבה והtagbooth למחילה התקופת את המצודה. תפסנו מחסה במלוון "המצודה" לרגלי גבעת המצודה עצמה. רעם הקרב היה עז. פגדי דוידוקות ופגזי מרגמות הומטו על המצודה, אש מרגמות נגדית נחתה על האזרע היהודי, בנוסף על ידי של כל נשק אחרים – שלנו ושל הערבים.

לצורך קשר עם המטה יצאתי לעמלה סמוכה, כשלפנִי יציאתי הזהרתי את כל המחלקה לא לווז מהמקום ולא לצאת החוצה בשום אופן. חלפו רק דקות ספורות עד שחזרתי, אך שום דבר כבר לא היה כמו לפני שעזבתי. כל המחלקה הייתה עסוקה בטיפול ובabitat פצעים ובכינוי לפנותם לבית החולים. בהיעדרי נועדו שלושת המ"כים שלי יהדי ובניגוד לפקודתי המפורשת יצאו למרפאת לצפות במתראש. פגנו נחת עליהם ופגע בשלושתם. תוך כמה דקות אייכרטית את שלושת המ"כים של: ملي (דור ברמל), לימים פרופסור בטכניון לתורת הקרקע, ברנדי (יוסף ברנדיס, לימים פרופסור, מנהל בית החולים רמב"ם) – חברי ה�建ת עינ-גב שנפגו קשה בראשם. אמקה נורתית, בן נורת, אייכר עין. לגבי שלושת הסתיריהם המלחמה באותו רגע והסבל שעבר עליהם עד להחלמתם, ארך שנים לא מעטות. בנוסף למ"כים שאיכרטית, אבד גם זמן יקר באירגון מחדש של המחלקה כולל

* שחкан ואמן. אביו של הבדון דוזו טופז.

מינויים" לaims חדשים. קיבלתי הודעה שהקרב על המזודה מתמשך יותר מהמתוכנן ושישנו לא מעט נפגעים. הפוקה הייתה להעלות את מחלקה למזרחה ולטסייע בקרב. הרשות לא הייתה טובה. חשתה שיהיה זה חסר אחריות להכניס את המחלקה בקרב בימי שני ידע מה המצב בשטח. לקחתי מכשיר קשר ועליתי לבב על המזודה. האש מה"פיטמה" שבידי העربים הייתה חזקה. היו נפגעים ולחפות באש על הפינו. במורה התחיל של אנשיו שניסו לפנות את הנפגעים ולהפנות באש על הפינו. במורה התחיל להפצע י השחר. הבנתי שהתקפה נכשלה והבאת המחלקה שלי לשטח כה קטן כתוספת למחלקה שכבר נמצא שם, לא אפשר התרסות ורק תרבה נפגעים. התקשרותי למשה קלמן המג"ד, דיווחתי לו על הנעשה, והבעתי את רצתי. הוא חשב רגע ואמר: 'אני סומך על שיקוליך. תחליט בעצמך מה לעשות.' צעקיי למפקד המחלקה דבללה קליניemann (הוא דבר זעירא) את הוראת הנסיגה ועברתי בין הלחומים לודוא את ההוראה לסתור. הנסיגה ופינוי הנפגעים נעשו ב מהירות. רק כשנוכחות נשארתי אחרון על המזודה התפנויות גם אני. ירדתי לבית הספר המקצועית "עמל" שהייתה לרוגלי המזודה (בעורק במקום שכיהם בניו מלון "לידום") ושןכבר עליידי המחלקה של שROL משער הגולן. בדרך נתקמתי בפצע. היה זה עמוס בז'פירות מהכשרת דגניה א' (שלמים הקימה את קיבוץ איז), בחור בלונדיini, גבוה,יפה וחסן שהיה פצוע בבטן. גורתי אותו לשתח מטה ושם נשאתי אותו על גבי לבית הספר המקצועי. כמעט התמוטתי תחת משקלו, אך הצלחתי להביאו בשלום. עמוס בן פורת נפטר בבית-החולות כמו ימים אחרי פציעתו.

המעבר מהמבנה הזה לאoor היהודי היה בחלקו הקטן חשוף לאש מקלעי העربים שהוצבו על גג "בית שלוחה". חיל מהכווה הצליח לסתור למורות האש הזאת. גם אני הצלחת. שאר הכוח נשאר נוצר למשך כל היום כשהוא הדרך את התקפות העربים שניסו שוב ושוב לכבות אותו מחדש. ניסיונות אלה עלו לעربים בנפגעים לא מעטים. בערב, בהסתות החשיכה, הגיע כוח שככל חבלן לתגברות. אלה עוזרו לפניות את הפצעים וההרוגים והחבלן הניג מהספר מטענים הפעילים בהפעלה شمالית. הכוח כולם נסוג והعربים לא נתקלו באש שהתקיפו. הם נכנסו לבניה ומהיד נשמעו צהלו שמחה ותרועות ניצחון. כשהעריך המפקד שמספר החוגגים הוא גדול, הפעיל החבלן את המטענים והמבנה קרס עליהם. ההגינה נקטעה בעודה באיכה תוך כדי אבדות רבות לאויב.

ארבעים שנה מאוחר יותר עמדתי בפתח מלון "לידום", של היום, עם קבוצה של חברים ובני משפחה וספירתם להם את סיפור הקרב הזה. מצד עמד צפת' מבוגר והקשיב. כששמעתי, ניגש אליו ואמר: 'אני הייתי בין הבונים את מלון "לידום" לפני עשרים שנה ורק עכשווי מתרבר לי כל הסיפור. כשפינינו את ההריסות של בית-הספר "עמל" גילינו שלדים רבים, קרעי מדים, חלק נשק ודיסקיות של האבאה הסורי. עכשו אני שמעו את הסיפור שלך, אני מבין מה מוקרט'. דבריו הוכחו לי שאיתרתי את המקום הנכון ונכון את האירוע.

כישלון כיבוש המזודה, אחרי הצלחה בעין-זיתון, בנוסף לאבידות גרם לנו גם לירידת מורל – אולי הביטחון העצמי שלנו היה גבוה מדי, אולי לא הערכנו נכון

יחס הכוחות. ביחיד היכה היכישלון במורל של תושבי צפת. ציפיותיהם מהפלמ"ח היו כה גבוהות שהם "תפסו" ייאוש, ממש. כשירדי ממהצדיה ונחלצתי מבית-הספר המקזרע, ניגשתי למטה למסור רוז'ה למשה קלמן ומייד אחריו זה פניתי ליבית-החולמים לבקר את הפצועים. בחוץ, ליד הפתח, עמדו מספר זקנים. הבחנתי שהקלם בוכים ממש כילדים. שאלתי אותם מה קרה ומההתשובות הבנתי שהם מיאשים לחולטין. אם הפלמ"ח לא הצליח או העניין כולם אבודו!" אמרו. הפניה הזאת הרהימה אותה. הניסיון הצבאי שלו למד אותה שלא תמיד הקרב מצליה, אך אולי הניסיון שלהם והזיכרונות ממאורעות תרפ"ט, ותרצ"ו-תרצ"ט, הבלתי המנטליות והגיל ביןינו, ואולי ההבדל באורך הנשימה שלנו הדגישו את ההבדלים. הם תלו ב' עיניים נbowות מלאות ציפייה. לכאורה, מה זה עניינינו האם עלי' לפתחו להם את הספקות שלהם, את האכזבה? רציתי לפנות וללכת לדרכיו, אך לפתחו חשתה שלא נcone היה להעתה כך, שהוא כן עניינינו! אחרי הדברים שעברתי הבנתי שבמלחה לא רק הכל' שבו אתה יורה הוא נשך, אלא גם מורל וכוח עמידה הם נשך, והאנשים הזקנים העומדים לפניי כבר עברו בחיהם חווית קשות לא מעטות וגילו כוח עמידה לא קטן וזה זכותם לשאול שאלות ולקבל תשובות. פניתי אליהם ואמרתי: אין מה להתייחס! לא תמיד מצלחים בפעם האשונה. אנחנו לא עוזרים את צפת, ולא נעזוב עד שהיא לא תהייה בירינו. יהיה בסדר! אתם יכולים ללכת הביתה. האור חור לעיניהם - 'תודה תודה' מלמל' יברך אתכם השם! והם פנו לדרךם והלכו.

נשארתי ממש מופתע. מופתע מעצמי! מה פתאום אני אומר להם בדברים כאלה? מנין הביטחון שלו? מי אני שאכטיח להם דברים שאינם בהשגת? הופתעתי גם מהתהפקות היוצרות: אני, חילוני מוחלט, אני הוא שמחזר אמונה ותקווה לאנשים מאמינים שנתקפו פקפק ובמעט יכולתו, במקומות שהוא היה ההפר!! נראה לי שהצליחתי במשהו ממשהו הדואת שנפלה עלי' בהפתעה, משימה של החזרת האמון בניצחון, לאנשים הנואשים האלה, בשעוותיהם להתגבר על הפקפק והיאוש. חשוב היה לי לספר על הדברים האלה, כי במשך המלחמה בארץ בכלל ובגדר שלנו בפרט, לא פעם הינו במצבים קשים שהיו עלולים להביא אותנו ליאוש, אך מעולם זה לא קרה. הינו תמיד אופטימיים. אין זה בא לנו???

מיד לאחר כישלון התקפה על המזודה ב匝פת, התחליל מטה הגדור בתכנון ובתכנונות להתקפה נוספת, תוך לימוד הגורמים שהביאו לכישלון הקודם. תוגבנו בלחומים נוספים, הובאו "דוידקה" נספה, פגזים ותחמושת נוספים. יגאל אלון הגיע אישית לטייע בתכנון הפעולה. התקפה הראשונה התמקדה במצודה בלבד, והכוון התקוף קיבל אש נגדית רצינית מהמקלעים שהיו על גג המשטרת העירונית, מגג "בית שלוחה" וכן ממטטרה כנעני. כלוחם מכח, תיכון הפעולה הבאה כלל התקפה על "בית שלוחה" (בפיקוד אברהם ליבט ז"ל), התקפה על המשטרת העירונית (בפיקוד אייזיק הוכמן ז"ל) והתקפה-הטעיה על מטרתה כנעני. התיכון היה שבועה תקופה אלה תומטר כל אש הדיווקות והמרגמות על המזודה, משך כרבע שעה. רק אחריה התקפה זאת, שנקרה אחר כך התקפה השנייה, נערכה חמישה ימים אחרי

"זכר גבר בעלמה" – חנהלה

הברתי את חנהלה כשהייתה ערדין ילדה קטנה. הייתי צער ממנה בשנה (אני נולדתי ב-2.1.1927 וchnahla – ב-5.5.1926), מכאן שם אני הייתי קטן למדרי. עם זאת, הייתה זו אהבה ממבט ראשון.

בבית-הספר, שנקרא בית החינוך של עמק הירדן, הכתות לא היו מסודרות לפי גילאים. שלישת ארבעה גילאים היו כיתה שלמירה ביחד, כך יצא שכשנים הראשונות למדתי עם שמואליק אחיו ואף עם יותר מבוגרים. בשנתנו הראשונה בבית-הספר קיבלו אותנו, את הקטנים המתחלים, בחגיגות. הסתרנו בזוגות כשהאנו אוחזים ידיים וצועדים בשירה לעבר הכיתה.

כשהתאספנו יידי עמק הירדן, ברחבה, ראייתי ילדה אחת עם צמות ויתר כבר לא ראייתי כלום באותו יום... נראה שהתאהבתי בה. לא יכולתי להסיר את עיני ממנה, וכשאמרו להסתדר בזוגות ניגשתי אליה בטבעיות גמורה, אחזתי בידה ואמרתי לה: 'נון שאחננו נלך ביהר?'. היא הסתכלה بي לרגע ואמרה: 'טוב'. הلقנו יחד ונכנסנו לכיתה ייד ביד. מאו המשכנו יהרין, ייד ביד, כל חינו עד שנפטרה.

נסמננו לכיתה התיחסתי לדיה. שאלתי איך קוראים לה והיא ענתה: "חנהלה". אמרתי שלי קוראים אביגעם ואני מכנהם און לה התנגדות – נשב יהר. לא הייתה לה התנגדות. כשחזרתי הביתה שיננתי כל הערב רק מילה אחת: "חנהלה". וכששאלו אותי בבית איך היה בבית-הספר ענית שהיה מצוין. משך כל שנות בית-

הספר הינו באותה כיתה. הלימודים לא היו משוש חyi, בלשון המעטה, אך אהבתி ללכת לבית-הספר כי שם הייתה עם חנהלה. כשהגענו לשנה שבה מתחלים למדוד אנגלית (כיתה ד') או (ה) הודעתן שאיני מוכן למדוד אנגלית ושוחזרתי מהשיעור. בא תמרק בעדי זה. ולא סתם, אלא מסיבות אידיאולוגיות. הוא טען שיבן כך אנחנו עומדים לסלק את האנגלים מהארץ, וכך שפטם מיותרת כבר מעכשו. גם חנהלה לא רצתה למדוד אנגלית, כך שהינו הולכים יחד לטיפיל ולשחק. לעיתים קרובות הינו הולכים לטיפיל על חוף הירדן ומסתובבים בתוך הסכך. שנינו נהנו מאוד מלי' למדוד האנגלית. פעם כשהיינו בתוך הסכך העוזתי וחיבקתי אותה. 'מה אתה עושה?' היא צעה. 'מה יש?' אמרתי לה בתמיות 'אני מהבק אוותך'. היא הייתה קצת המומה. 'מה, זה לא טוב?' שאלתי. היא השבה רגע ואמרה: 'אני לא יודעת'. אני מניה שזה כן מצא חן בעינה. העובדה שהמשכנו ללכת לטיפיל ולהיכנס לסכך ומדרי פעם להתחבק והיא כבר התרגלה ולא צעה 'מה אתה עושה'.

בסוף כתה ח' כבר לא הינו יהר. שנינו הפסיקו למדוד, אך אני הלכתי לבית-הספר המקצועני "טייז" ביגור והיא הלכה לעבודה ברפת ברגניה ב'. כל השנים האלה המשכנו להתכתב. כתבנו המון מכתבים והינו נפגשים בחופשות, בחגים ומדרי פעם בשבות כשהייתי מגיע הביתה. הפגישות הנפלאות שלנו בלילות היו באמצעות הדריך

יחסיו הכוונות. ביחוד היכה הכישלון במורל של תושבי צפת. ציפיותיהם מהפלמ"ח היו כה גבוהות שהם "תפסו" ייאוש, ממש. כשירדיتي מהמצודה ונחלצתי מבית הספר המקצועני, ניגשתי למטה למסרו דוד"ח למשה קלמן ומיד אחורי זה פניתי לביתה החולים לבקר את הפצועים. בחוץ, ליד הפתח, עמדו מספר זקנים. הבחנתי שהקלם בוכים ממש כילדים. שאלתי אותם מה קרה ומהתשבותה הבنتי שהם מיאושים לחולוין. 'אם הפלמ"ח לא הצליח או העניין כשל אבוד!' אמרו. הפגישה זו זאת הדיחימה אותה. הניסיון הצבאי שלי למד אותו שלא תמיד הקרב מצלה, אך אולי הניסיון שלהם והזיכרונות ממארעות תרפ"ט, ותרצ"ו-תרצ"ט, הבדלי המנטליות והגיל בינוינו, ואולי ההבדל באורך הנשימה שלנו הרגישיו את ההבדלים. הם תלו כי עיניים נבוכות מלאות ציפייה. לכורה, מה זה ענייני? האם עלי לפטור להם את הספקות שלהם, את האכזבה? רציתי לפנות ולcliffe לדרכי, אך לפטע חשתי שלא נכון יהיה לעשות כך, שהוא כן ענייני! אחרי הרוברים שעברות הבنتי שכמלהה לא רק הכליל שבו אתה יורה הוא נשק, אלא גם מורת וכוח עמידה הם נשק, והאנשים הזקנים העומדים לפני כבר עברו בחיהם חוות קשות לא מעות וಗילו כוח עמידה לא קטן וזו כותם לשאול שאלות ולקבל תשובה. פניתי אליהם ואמרתי: אין מה להתייאש! לא תמיד מצחאים בפעם הראשונה. אנחנו לא עוזבים את צפת, ולא נעזוב עד שהיא לא תהיה בידינו. יהיה בסדר! אתם יכולים ללבת הביתה'. האור חזור לעיניהם – 'תודה תורה'! מלמלו יברך אתכם השם! והם פנו לדרךם והלכו.

נשארתי ממש מופשט. מופשט עצמי! מה פתואם אני אומר להם בדברים כאלה? מנין הביטחון שלי? מי אני שאבטיח להם דברים שאינם בהשגת? הופתעתי גם מההתקפות היוצרות: אני, חילוני מוחלט, אני הוא שמחזיר אמונה ותקווה לאנשים מאמינים שנתקפו פקוף וכמעט איבדו את תקוותם, במקום שהוא יהיה הפה!! נראה לי שהצליחתי במשחו במשמעותו שנטלה עלי' בהפתעה, משימה של החזרת האמון בניצחון, לאנשים הנואשים האלה, כשבורתם להם להתגבר על הפקוף והיאוש. חשוב היה לי לספר על הדברים האלה, כי משך המלחמה בארץ בכלל ובגדוד שלנו בפרט, לא פעם היו במצבים קשים שהיה עולויים להביא אותנו לייאוש, אך מעולם זה לא קרה. היינו תמיד אופטימיים. מאין זה בא לנו???

מיד לאחר כישלון ההתקפה על המצודה ב匝פת, התהילה מטה הגדור בתכנון ובתכנות להתקפה נוספת, תוך לימוד הגרומים שהביאו לכישלון הקודם. תוגברנו בלוחמים נוספים, הובאו "דזידקה" נוספות, פגיזים ותחמושת נוספות. יגאל אלון הגיע אישית לסייע בתכנון הפעולה. ההתקפה הראשונה התקדמה במנודה בלבד, והכוח התקוף קיבל אש נגדית רצינית מהקלעים שהיו על גג המשטרה העירונית, מגג "בית שלוחה" וכן ממשטרת כנען. כלכך מכר, תיכון הפעולה הבאה כלל התקפה על "בית שלוחה" (בפיקוד אברהם ליכט ז"ל), התקפה על המשטרה העירונית (בפיקוד אייך הוכמן ז"ל) והתקפת-הטעה על משתרת כנען. התכנון היה שבזמן התקפות אלה תומתר כל אש הדודיות והמרגמות על המצודה, משך כרבע שעה. רק אחריו זה תעלה מלחקה על המצודה במגמה לכבות אותה. ההתקפה הזאת, שנקרה אחר כך ההתקפה השנייה, נוערכה חמישה ימים אחרי

כישלון ההתקפה הראשונה. המג"ד קלמן בחר כי להוביל את ההתקפה על היעד המרכזוי – המצודה. נראה לי שהוא הניח שאני כבר מכיר את המיצאות הקרובות והשתחה, ואצליה בפיקוד על ההתקפה. היחתי אולי היחיד מלאה שהיו על המצודה בפעם הראשונה שהשתתפו גם בהתקפה השנייה. המגמה הייתה לא להכנס לקרב הקשה הוה לוחמים שהשתתפו בהתקפה הראשונה. לוחמים אלה היו עדין בגלם מה אש הקשה שנקלעו אליה, והוא זה מן התבוננה לא להכניסם שנית למצב זהה.

הרגשותי של קלמן לא היה קל להטיל עלי את משימת הכיבוש. לא יסתמי להיענות בחוב, אבל הצבתי תנאים לאור הכרותי את השטח והמצב הטקטי. ידעתי שהסתערות על שטח המצודה בכיוון הפיטהמה^{*} הייתה מחייבת מהירה ביותר, כי המרחק הוא קטן וASH האויב תהיה חזקה מאוד. בזמן הקצר של ההסתערות כוח האש שלנו חייב להיות מקסימלי, וכן דרישת ראשונה הייתה שכל הלוחמים יהיו מצורדים בנשך אוטומטי. נשך וזה לא יכול אלף סטן אחד!! אני רוצה נשך שיפעל ללא הפסק ולא מעצורים ולכען בקרב כלום יציוו בטומיגנים שייאספו מכל הגדר. דרישת שנייה, שלמחלקה שלי יהיה לפחות שמונה מקלעי ברן. דרישת שלישית shall לוחם ישא כמות מקסימלית של תחמושת, והקרב ייערך ללא כל הגבלה של תחמושת. דרישת נוספת נוגעה ללוחמים עצם: לא שווכבים, לא מהפשים מחסה ולא תופסים מחסה, כי בכל השטח הזה אין מחסה! מהרגע הראשון רצים קרים ווירומים ללא הפסק! אין פינוי נפגעים ואין טיפול בפצועים עד סיום הקרב. ידעתי שאם ישכבו, כבר לא יקומו להסתער. לפחות לחץ דקה להבין את "הראש שלו"^{**} ולאשר את כל דרישותי.

ניגשתי מיד למחלקה שלי להסביר את תכנית הקרב ולהזכיר אותה למשימה. דרשתי שאלייזר בן נבט יהיה אחד המ"כים. אליעזר היה בן חברות הנעור "התורכית" שהתחנכה בכנרת. לימים נשא לאשה את דינה סטולר וחדרם היה סמור לחדר של חנהלה ושלוי. הוא היה אחד הבוחרים המזמינים והייתה בינו לבין ידיות וחיבתה. בנסיגה מנבי"יוושע בקרב הגדרול והקשה שהיא ב-20.4.1948 ניסו ה"חמדונים"^{***} מצפון לנחל קדרש, לחסום את הנסיגה באש. אליעזר, כמעט בלבד, השיב להם באש וככל שעוטה הנסיגה הדף את אש ה"חמדונים" ואיפשר את הנסיגה. ידעתי שאוכל לסמור עליו. אחרי כיבוש צפת, ב-16.5.1948, חזר הגדור לתקוף את נבי"יוושע, ואלייזר השתתף גם הפעם. היו שתי התקפות בשני לילות רצופים. ממש לפני ההתקפה בלילה השנייה באו לבשר לו שנולד לו בן ושוא יכול להשתחרר מהקרב ולנטוע לכנרת לראות את הרק הנולד. יש לי חשבון עם נבי"יוושע', אמר וסירב לצאת. אז אחריו הכיבוש.

נבי"יוושע אכן נכבשה, ואלייזר נכנס לנוח באחד החדרים. נפתחה הפגות תותחים מלכון, פג' אחד נכנס לחדר בו נח והוא נהרג, טרם ראה את פני בנו. יהי זכרו ברוך.

* "הפיטהמה" – כיפה בunità על החלק הדורמי של מצודת צפת. בה הייתה עמדת ערבית מבוצרת.

** ה"חמדונים" – בני שבט ערבי-אל-חמדון, מקרים מסוים. חלק מהם התישבו בהרי גתול וחלק

אחר בבקעת בית נטופה. במהלך המלחמה העצרמו החמדונים שישבו בהרי גתול לאיובינו

ונטשו את האזור לאחר המלחמה.

"אבינוועם צא!!"

ב-10.5.1948-9,ليل הקרב. הרעש היה אדיר. כל המרגמות המטירו פגזים על המזרה, פגזי הדודיקות התפוצצו ברעם אדיר. שמענו את המחלקה של אכרים ליכט מתקיפה את "בית שלוחה" ואת הפלוגה של איציק הוכמן את המשטרה העירונית.

המחלקה התקנסה במלון "המזרה". הלוחמים ישבו בשקט אך המתה באוויר היה גבוה. הקשטי לקלות המלחמה שבוחן שאלהוני מכיר השדר למפקדה, ביציפיה לשמיית הפוקורה לתקופת הסתכלתי על הלוחמים. אמיצים ומסוריהם. סמכתי עליהם. לא רציתי לחשב מה יהיה.

"אחרון נורה" שמעתי הורעה בקשר. 'אבינוועם צא!', 'בסדר', ענתי. 'רגע' ענתה הקשרית 'המג"ד רוצה אותך'. 'אבינוועם', אמר קלמן בקשר. 'כן, שומע', ענתי. 'אבינוועם... א... א...' אמר בהיסוס ובഗיגום. לא מתאים לקלמן, חשבתי. 'אבינוועם', אמר שוב,笠אט, בשקט וסימן בחישבה כמעט חנקה: 'אבינוועם תצלית, צא!'

יצאנו. הובלתי את המחלקה ועלינו במדרון התלול עד למשטה שבזקחו הפיטה. הפיטה שידעת את כוח האש הקטלני שלה. כשהעלו פתחו באש מכל המקלעים וכלי הנשק והדרעש נתן קצת הרגש ביטחון. המקלעים בפתחה באש נגידות ואנחנו הסתערנו. הרעש היה נורא ואני היתי צריך להתגבר עליו – נראה שנכנסתי להיסטריה כשצראתי את הפוקודות במלוא גרכני: 'קדימה! אש אש!!'

לפתע הרגשתי מכח עזה ברגל, שהפלילה אותי ארצה. לשנייה חשבו עיני ואורי אף איבדתי את הכרתי, הבנתי שנטעתי. nisiyi להתגבר ולקיים אך מיד נפלתי שוב. הכאב היה עז ומתקף אך גם בשכיבה לא הפסיק לזרוח: לא לשכב! קדימה, לרוין, אש, לא לשכב, לא לשכב!!' שום דבר לא עוז. היו נגעים רבים והלוחמים נפלו ארעה זה אחר זה. ראיתי את הכתה של אליעזר בן נבט מתפרקת ומתפרקת. שמעתי גם את אליעזר צועק שנפצע. המחשבה שגם הפעם לא נצליח הצליפה לכאב הנורא ברגל. תחושה של חושך וכישלון יודה עלי.

לפתע טפח מישחו על כתפי: 'אבינוועם! אני כאן עם הפיאט. מה אתה רוצה שאעשה?' הפיאט!! מי זכר אותו בכלל?? ממש לפני היציאה הביא לי המ"פ איוה בחור עם פיאט ואמר: 'אני מצרך אותו לחתפה. אומרים שהוא כל' מצוין (אם מצליחים לדרכו אותו)'. הכאב שעירפל את ראש, וחשת הלילה לא אפשרו לי אפילו לראות מה מונח על ידי,ומי הוא זה שביבדו הפיאט. התגברתי על הכאב וניסיתי להתגבר בקולי על רעם הקרב. הצבעתי לעבר הפיטה וצעקתי: 'לשם!! דפוק את הפיטה הזאת!! מהר!!' הורדתי לשנייה את הראש ולחשי: 'שיצליה!' שיצליה!!' הבלתי היה אדיר. הרמתי את הראש וראיתי להבה אופפת את הפיטה ובוררים מתעופפים באוויר. התדהמה אזהה כנראה ההן בערבים והן בכוחותינו. דמהה מוחלטת השתרעה לשנייה. בהכרה מטושטשת ואולי בתה ההכרה החשטי שבשנייה

זו יוכרע גורל הקרב, גורל המזודה, גורל צפת. עכשו או לעולם לא! אורתה את מעת הכוח שעדיין נשאר לי, התגברתי על הכאב החוק וצרחתי במלוא גרון: 'חיים לימוני, הסתער!!' כולם אש, אש, אש! קדרימה להסתער!' רأיתי את חיים לימוני בראשicityו מסתער וצועק: 'קדימה! אש!!'

כל מי שלא נפגע הצטרכף להסתערות וירה. האש הייתה עזה וכוללה הייתה שלנו. לא הושבה אש מצד האויב. ראיyi צנחה, הכאב היה עז וכוחותי עזבו אותי לגמר. אחרי כמה דקוט של אש תופת, שוכן היה הכל שקט. נראה שאיבדתי לא מעט דם. היה חושך וכאוב. הרגשטי שהברית הולכת ומתעלפת. מעלי גzon חיים לימוני ושמעתה את קולו השקט: 'אבינעם, הפיטהמה בידינו'. החובש נאלץ לחזור את נעל כי לחבוש את הפעז ופונתי לבית-החולמים.

המזודה – המפתח לשילטה בצתפת – הייתה בידינו.

אני מנסה להזכיר בזיכרוני את הקרב הזה, קרב של המון פרטים ואירועים, קרב שנראה היה שרך שעות! במציאות, מרגע שעליינו אל משטה המזודה והתחלנו בהסתערות ועד סיום כיבוש הפיטהמה עברו לא יותר מחמש ערד عشر דקות. שנים שלומות מהיר יכולות לא להשאיר בזיכרון מאומה ואילו דקוט גורליות נהרטות בו בזריבת אש כאילו נמשכו כל חייך.

בבית-החולמים דיווחו לי את שמות ההרוגים. רשימה נוראה. כגדול הניצחון כך גם היה גורל המהיר: 12 מלוחמי נהרגו על המזודה, לפחות ממחצית מהמקלעים, מפקדים, חברי, אחיםם ליכט, איציק הוכמן. זה היה מחיר איום. העצב הנורא, העיפות והכאב הכריעו אותו. עני נעצמו.

בבית-החולמים היה מלא וגורש בפצעים, לא היה מקום לכולם והפצועים קל יותר שכבו במסדרונות. אחיות, רופאים ומפקדים שרשו דוחות מהפצועים, התרוצזו ביניהם והייתה מהומה לא קטנה. שכבתி מנומנים, מטושטש, עייף וכואב. לעיתים שקעתי בשינה, מדי פעם התעוררתי לכמה דקות, מדי פעם באו לטפל בי והעידו אותי. באחת הפעמים שפחתתי את עני ואני רأיתי את משה קלמן עומד על ידי ו התבונן بي. אני יודע שעכšíו תחיל הלחימה בעיר עצמה, אמרתי לו בחויק. לצערי לא אוכל להשתחרר. לא צדיק', ענה. 'שלחנו' כיתות סיוד והן מצאו את העיר ריקה. המנוסה התחילה עוד לפניי סיום הקרבנות. בעקבות התושבים נסעו גם כל הלוחמים. ניצחנו, אבינעם, צפת שלנו! התבוננתי בו בשותיקה. נראה היה כי מאו שמעתי את הפקודה 'אבינעם צא!' עברו שנות דור.

בחוץ היה רעש רב של שמחה. קריאות וצחוקות ושירה. תושבי צפת לא ידעו את נפשם. קלמן התקרב והניח ידו על כתפי. 'כواب?' שאל. 'כן' ענית. שתנו. 'ולך כواب?' שאלתי. התבונן بي רגע בשקט, 'לא תאמין עד כמה!' לחש והפנה אליו את גבו.

אמרו פעם שאיש לא ראה את קלמן מזיל דמעה. כשחזר והפנה אליו את פניו היה נדמה לי שעיניו לחות. נפרדנו ללא מילים.

למהurat ניתחו אותו והייתי מנומן מההדרמה. זכתי עם כל הפצועים לביקור

של יגאל אלון ומולה כהן ואתם מיקל סטון* והייתה גם הפתעה אמיתית: לא היה או מגננון מסודר שידוח למשפחות על פזיעה או נפילה של בן משפחה. ידיעות אלה היו נמסרות ברדייו והוא לא מעטшибושים וטעויות שגרמו לכאבי לב.اما שמעה ברדייו אתשמי בין הפצועים. היא החליטה בכל מחיר לעלות לצפת לראות אותה ואני חשב שגם התכוונה לטפל بي (כי לא סמבה על אף אחד). הדרכ לגליל הייתה סgorה ובבודאי שוגם הדרך לצפת, אך מי שהכיר את אמא שלי ידע שכשהר היא מחליטה משהו – דבר לא יעזור בעודה. היא גישה לעניין זה גם את אבא ולקחה גם אתנהליה אשתי, ורותה אשתי, ובדריך לא-דריך הגיעו בראש פינה, שם תפסה את יגאל אלון ומולה כהן והצהירה בפניהם שלא מעוניין אותה כלום! אני מגיעה לצפת' וברגעיה המשפחה שלבי בין הרשונים לצפת. מושטש עדין מההרדה והניתוח אני רואה מעל מיטתי את אבא, אמא, האחות ובעיקר, אתנהליה אשתי. ככל גילו התפקיד ותקט ואפשרו לחנהלה לגשת אליו ריאונה. היא הניחה את דרכה על צווארי והרגשתי על חזוי את התיפורותה השקטה, שהרורocabב שהצטבר והלך. זה חודשים שלא התראננו, ועל אף המחשבה המעורפלת הבנתי את ההרגשה הקשה של יווותה אותה כל הזמן זהה: החרדה, הגעוגעים, הציפייה לכל בעל של מידע. והיא לחשה לי: 'כל כך דאגתי לך', ההתרכזות בלחיימה, העיפות, המתח והאחריות, דחקו את כל שאר הדברים הצדקה. אי אפשר להילחם ולהתגעגע לאשה, לבת ולהורים. עכשו, כשהcalculator הסטטיים התפניתי לחשוב על כל הדברים האלה ולהבין שמה שעבר עלייה היה קשה לא פחות מאשר הדברים שעברו עלי. לטפתית את שעורה הארוך שהתפזר על הכר, קרבתי את ראהה לראשי ולחשתתי לתוךazonה: 'אני אוהב אותך'.

שקעתה שוב בשינה.

* קולונל מיקי מרוקוס – יהודי אמריקאי שהתנדב להדריך את חיל ה'הגנה' במהלך המלחמות העצמאיות. בוגר ווסט פוינט וגיבור מלוחמת אמריקני ממלחמת העולמים השנייה. מפקד אזור ירושלים. נהרג בתקרית מצערת מ"אש כוחותינו".

"ודרך גבר בעלמה" – חנהלה

הכרתי את חנהלה כשהייתה ערדין ילדה קטנה. הייתה צעירה ממנה בשנה (אני נולדה ב-2.1.1927 וחנהלה – ב-5.5.1926), מכאן שגם אני הייתה קטן למרי. עם זאת, הייתה זו אהבה ממברט ראשון.

בבית-הספר, שנקרא בית החינוך של עמק הירדן, החלטות לא היו מוסדרות לפי גילים. שלושה-ארבעה גילאים היו כיתה שלמדו ביחד, וכך יצא שבשנים הראשונות למדתי עם שמואליק אחיו ואף עם יותר מכוגרים. בשנתנו הראשונה בבית-הספר קיבלו אותנו, את הקטנים המתחללים, בחגיגות. הסתדרנו בזוגות כאשרנו אוחזים ידיים וצועדים בשירה לעבר הכיתה.

כשהתאפשרנו ילי עמק הירדן, ברוחבה, ראיתי ילדה אחת עם צמות ויתר כבר לא ראייתי כלום באותו יום... כנראה שהתחבטה בה. לא יכולתי להסידר את ענייני ממנה, וכשאמרו להסתדר בזוגות ניגשתי אליה בטבעיות גמורה, אחותי בידה ואמרתי לה: 'נון שאחננו נלך ביהר?'. היא הסתכלה בי לרגע ואמרה: 'טוב'. הכלנו יחד ונכנסנו לכיתה יר ביך. מאז המשכנו יחדיו, יד ביד, כל חינו עד שנספרה.

כשנכנסנו לכיתה התיישבתי לידה. שאלתי איך קוראים לה והוא ענה: "חנהלה". אמרתי שלוי קוראים אכינעם ואני מכנרת ושאם אין לה התנגדות – נשב יחד. לא הייתה לה התנגדות. כשחוורת הכתיבה שיננתי כל הערב רק מילה אחת: "חנהלה". וכשהשאלו אותי בבית איך היה בבית-הספר עניתי שהיא מצוין. משך כל שנות בית-

הספר היינו באותה כיתה.
הילדים לא היו משوش חי, בלשון המעתה, אך אהבתி לлечת בבית-הספר כי שם הייתה עם חנהלה. כשהגענו לשנה שבה מתחללים ללימוד אנגלית (כיתה ד') או (ה') הודיעתי שאיני מוכן ללמידה אנגלית ושהוחרתי מהשיעורים.ABA תמרק בצדדי זה. ולא סתם, אלא מסיבות אידיאולוגיות. הוא טען שכן כך אנחנו עומדים לסלק את האנגלים מהארץ, ולכן שפטם מיותרות כבר מעבשו. גם חנהלה לא רצתה ללמידה אנגלית, כך שהיינו הולכים יחד לטיפיל ולשחק. לעיתים קרובות היינו חולכים לטיפיל על חוף הירדן ומסתובבים בתחום הספר. שנינו נהנו מאוד מאי לימוד האנגלית. פעם כשהיינו בתחום הספר העותי וחיבקתי אותה. 'מה אתה עושה?' היא צעקה. 'מה יש?' אמרתי לה בתמיות 'אני מחבק אותך'. היא הייתה קצת המומה. 'מה, זה לא טוב?' שאלתי. היא חשבה רגע ואמרה: 'אני לא יודעת'. אני מניח שהוא בן מזא חן בעיניה. העובדה שהמשכנו לлечת לטיפיל ולהיכנס לספר ומרי פעם להתחבק והיא כבר התרגלה ולא צעקה 'מה אתה עושה'.

בסוף כתה ח' כבר לא היינו יחד. שנינו הפסיקו ללמידה, אך אני הלכתי לביתה הספר המקצועני "טייז" ביגור והיא הלכה לעבוד ברפת בדגניה ב'. כל השנים האלה המשכנו להתכתב. כתבנו המון מכתבים והיינו נפגשים בחופשות, בחגים ומרי פעם בשבותות כשהייתי מגיע הביתה. הפגישות הנפלאות שלנו בלילות היו באמצע הדרכ

בין דגניה וכנרת, דוקא במקום שבשנים הקודמות מادر לא אהבנו אותו – בבית-הספר המשותף לדגניה א'.

השנים שלה ברפת היו קשות. הכאבים בידים מהחליבה לא עזבו אותה, והעיפות מהלבבות הלילה גם היא העיקה. היא לא ראתה כל חכלית וכל טעם להמשיך בדרכו וזצתה יצאת משם. לא היה קל-כך לאן, ואז בגיל 17 בערך, יצא והתגייסה לפلم"ח. בפלמ"ח הקימו אז מחלוקת בנות והיא הצטופה אליה. המהלך הייתה בפלוגה ב' בגבעת ברנר. אחריו זמן מה פורקה מחלוקת הבנות והיא עברה לפלוגה א' ליגור. זו הייתה לנו תקופה טובה. אני הייתה בחלוקת הפלמ"ח ברמת יוחנן והיא ביגור. לעיתים קרובות הייתה אליו ברגל ליגור ישר לעבודה. כמו כן המשכנו גם ללילה, ומוקדם בבוקר חזרו ברגל לרמת יוחנן ישר לעבודה. כמו כן המשכנו גם בפגישות בבית-הספר בחופשיות. הבנות בפלמ"ח שימשו לא מעט להסואת כל מיני פעולות וקשר. يوم אחד שלחו אותה דחוף לרמת יוחנן להעיר הודעה. היא כמובן לא ידעה מה הודעה ולכנ שמחה שתוכל להישאר אצל לילה ברמת יוחנן. אך בהודעה נאמר שאبرشא (מנורה) ואכינעם חיבים להגיע בהCRM ליגור. ביגור נאספו כל האמורים להשתתף בפעולות הרדרר.

לקראת פערת הרדרר הקודמת התהלה עם "התרנגול"*. כזוג רומנים המתיל לתחמו סביר גדרות "טלה מאריס" על הכרמל, המנהה שבו היה ממוקם הרדרר, וכך יכול היה "התרנגול" לסיר ולתכנס את הפעולה. פיצוץ גשר אכזיב היה מתוכנן מלכתחילה-מנת שיתבצע על-ידי פלוגה א'. גם שם הסתובבה חנהלה עם סייד מהפלוגה כמטילים רומנים לסיר סביר הגשור ותכנס הפעולה. לבסוף, הפעולה בוצעה על-ידי פלוגה ר'.

כמו במקרים דומים אחרים, הופתענו לגלוות שהוא בהרין. חנהלה בתמיינותו לא הייתה מודעת לכך בחודשים הראשונים. חתונה הייתה הפעול היוצא מהפתעה זו. לכארה פשוט, אך לא כך היה למעשה. אביה, משה זיצ'יק, קיבל את העניין קשה. הוא היה נרגז וכועס ולא נרגע. באחד מרגעיו ועמו הוא בא לאמא וחותהיל לשפוך עליה את זומו על ניכמותו הרבה של בנה היקר, היאק העז לעשות לבתו דבר זהה!!... הוא לא ידע עם מי יש לו עסק. אמא לא תמנה ידה בצלחת והסבירה לו (יש להניח שבטוניס גברים אופיניים) שbetaו כבר אינה ילדה, היא מבוגרת מכנה בשנה ושיהיא אחראית לתוצאות לא פחות מסחר בנה. משפחת חרש לעומת זאת קיבלה את הדבר בנסיבות דבכה וחנהלה התקבלה מיד במשפטה בכפת. כמו חודשים אחרי החתונה נולדה תמר, ונקרו שמה על-שם אחותי תמר שנפטרה בגיל שלוש.

اما ואבא מادر אהבו את בחרית השם זהה כזיכרון לבתם ז"ל. משה זיצ'יק עוד המשיך ברוגזו זמן מה, אך עם השנים החל והתפרק ולבסוף הינו בידירות רבה. כשקרה לו האירוע המוחי הינו כבר באשקלון. הינו נסעים לבקרו בבית חולים פעם או פעמיים בשבוע. גם בימים שסרב לקבל מבקרים היה רומו

* "התרנגול" – כינוי של (רפאל) רפאל גינצבורג מרמות השבים,لوحם נפלה מפלוגה א'.

שהוא רוצה רק אותו. הוא לא קם מミית חוליו זו, נפטר ב-1970.9.8. בנו פטל נולד בכנרת ב-1950 כבר אחרי שהשתחרرت. היה ברור לכולם שהשם של הילוד יהיה על שמו של האח של חנהלה, שנפל בקרב על רפיח, ב-5.1.1949. גם הדס נולדה בכנרת.

חייה של חנהלה אתי לא היו קלים. לא הייתה איתה בכנרת לתמוך בה בזמן ההירוניות, הלידות וגידול הילדים. המשפחה – ההורדים וכן שמואליק ושלומית היו התומכים, בעוד אני הייתה בofilm "ח' ובמלחמה. כשהעברנו לכני היינו ייחד, אך התנאים היו ממש וועטניים. בנהורה כבר השתפרו התנאים, אך גם שם לא היה קל. רק באשקלון התחלנו לחיות בתנאים יותר נורמליים. נדרנו יחד מקום ובחلك מהם היה קשה למדי. נעדרת הרכבה מהבית, חלק מהזמן בצבא, חלק בעבודה. היא לעיתים רוחקות התלוננה. מכל מקום שמננו חזותי (צבא, עבורה) תמיד מצאתי אישת, ילדים ובית. כמו שנאמר: "אשטו היא ביתו".

אפתח, "השער לשמיים"

בשנפצעתי בצלפת אמא עמדה על כך שאבاؤה הביתה לטיפול, וגם כאן עמדה לה עקשנותה והועברתי לכינרת. כשהתחללו הקרבנות נגר הסורים בעמק הירדן, הועברתי לטבריה. הטיפול בכינרת ובטבריה היה מצוין והייתי מוקף בכל אהבי וידידי. הקרב על צמח שינה את הכל. שוב חוויתי אברון חברים בקרבות. הייתה מרותק למשיטה והרגשתן אולת-היד על כך שאיני שוב בלב הסערה. אחוי שמואליק נפצע קשה והוא שועות שהיה אף חשש לחייו. שלומית ואמא התחלפו במשמרות ליד מיטתו בעוד אני כבר נזקמתי פחות לטיפול.

הועברתי לבית-החולמים הממשלתי (רמב"ם של היום) בחיפה, שהיה משחו ענק במושגים של הימים ההם. היינו רך מעט פצועים שאישו את המיטות הרבות שהיו שם. לא היו הרבה מבקרים ורוב הזמן הייתה לי לבד. היה לי הרבה זמן לחשב על הדברים שערכו עלי ושער עתה לא הקדשתי זמן להבינים. זיכרונות שחזרו ועלו גרמו לי להרהורים שונים.

תויחי 25 פאנד של צבא קואנג'י הוצבו בעיינ-תינה והפגינו ממש את צפת. היו הרוגים ופצوعים. ממיתתי צפיתי בסידור האלונקות של פצועיו הקרב וההפגזה בצד אחד ושל ההרוגים מקרבות הלילה, בצד השני. כשרק הורידו אותו מהמצודה לבית החולמים הביאו ז肯 צפת פצוע. כשהתאושש אחרי כמה דקות אמר לי: 'תראה, זה הכל ניסים, זה לא יכול להיות אחרת, זה הכל מלאוהים!!.' הסתכל על אלונקות הרוגים ותראה כמה שיילמו בחיהם כדי שיתרחש הנס הזה', אמרתי, 'לهم מגיעה התהילה!'. אמנס נכוון שלפי יחס הכוונות וכל התנאים שהיו לנו, התוצאות מנוגדות

לכל הגion, הייתה פה איזושהי תרומה נוספת שאין לה הסבר. כשסיפרתי זאת לאחר מבקרים, הוא חירך במכובח ושאל אם תהליך ההחלמה שליל כולל גם תהליך נפשי שיהפוך אותי לדתיה. הבנתי אותו. ידעתי שהליך מחשבה זהה לא היה כל כך מתקבל או בחברה שבה היינו, אבל מריד פעם נתפסו מחשבותי במיסטיקה הזאת של צפת.

תושבי צפת ברובם ידעו להעיר את הקרבן הגדול שהקרבנו למעןVIC ביבוש צפת. חבר סיפר לי אחרי שנים שכשהוא נושא לאזכורות לבית הקברות בצלפת, הוא מוזא פרחים על הקברים ופעם הוא מצא מכתב של ילדה קטנה על הקבר של אברם ליבט וכותוב בו: 'תורה! הייתה גיבורה. בזוכתך יש לנו את צפת.'

למרות שהקרב היה כל כך קצר, הוא לא עזב אותה. שוב ושוב חזרו אליו המראות, הקולות, המתה, הכאב. לא פעם נזכרתי ברגע הגורלי בו הבהיר המוגדל שכוב על ידי כיון את הפיאט, כאשרني לוחש: 'תצליח! תצליח!'. מי זה היה? לא זכרתי שראיתי אותו קודם והלילה והחושך, ודאי לא סייעו לי לזכור צורה ומראה. כל פעם הייתה אומר לעצמי שכאשר יבוא מישחו מהגדוד לבקר אותה שאל אותו מי זה היה. אך מהגדוד באו מעט. המלחמה נשכח וחטיבת יפתח ירדה למרכז, לסרפנד, ורוב אלה

שבאו לבקר לא ידעו במה מדובר. פה ושם הייתה לי פגישה עם מישחו מהגדוד א' השאלת 'מי יירה בפיאט?' תמיד נשכחה. אולי התשובה לא הייתה חשובה, זה הכריע את הקרב, וזהו מה שהשנה מי זה היה? חרי גם הוא לא התעניין כי... כשןשאלתי אחריו שנים מי היה זה שירה בפיאט, חיכתי ואמרתי שאיני יודע. כולם פרצו בחזק משועשע – הם היו בטוחים שאני מתברך... לי זה כמובן בתקופה ההיא, אשר אנשים שלא היו בה לא היו מסוגלים להבין הרבה דברים שקרו בה. אנשים עכוו מיחידה ליחידה לעתים תוך כמה ימים, לוחמים נפצעו ויצאו מהמשחק, ייחידות התפוררו בקרבות ונכנו מחדש. שבשו אחדר יכולת לצאת לכמה קרבות שונות – כל פעם עם אנשים אחרים, עם מפקדים אחרים, עם נשק אחר. כשנפתחתי, יצאתי גם אני מהמשחק. טופלת ונותחת בכת הולמים שונים ואחר-כך חזרתי ליחידה אחרת. יתכן שהבחור הזה שבא מגדור אחר, אולי הועבר לאחר מכן ליחידה אחרת, אולי נהרג בהמשך הקרבות, ואולי שרד וירד מן הארץ. איך אפשר לדעת? העבר ועל גבי השאלות היישנות נערכו שאלות חדשות, ואחרי המלחמה כבר עסקנו בדברים אחרים. היום יש בצד"ל מלחקה שלמה העוסקת בהיסטוריה צבאית, אולי הם יחקו ויענו על השאלה: 'מי יירה בפיאט??'.

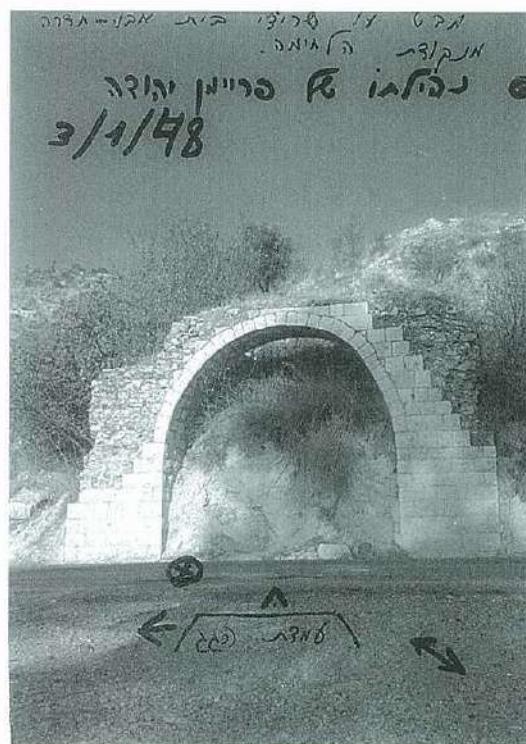
המערכה על צפת הייתה עבורי פסגה וכך הייתה גם לרבים אחרים. צפת הייתה אכן דרך גם בחיה אבא ז'ל'. כמה עשרות שנים אחרי האירועים שעשו עליינו, כשהיצא ספר לזכרו, נוכחות לדעת שגם לו היו לא מעט זיכרונות והרבה רגש בעיר הזאת. וכך הוא כתוב:

הגנת צפת 1921-1922: עוד בהיותנו בכביש טבריה-טבחה, טרם עליינו לבנות את הבית הראשון בקרית שמואל היא טבריה עילית של היום – קיבלתי מפק על חטיבת עיתון ובו הוראה ללוות לצפת ולקחת אתוי עוד שני בחורים מקבוצתנו. על פיסת הניר הי' חתומים ח'ים שטורמן ווסף נחמני, אנשי' ועד הגינה של הגליל. לא היה מקום לפיקק בסמכות השולחים או לשאול שאלות. עליינו – אני מאיר ספיר ויוחנן מושתתי, התיצבנו בבית החולים שבראשו ד"ר גרי שהיה עם מגני ת'ל'חי וטיפל בטרומפלדור וחבירו הפצועים. עתה היה הוא בראש הגינה בצפת.

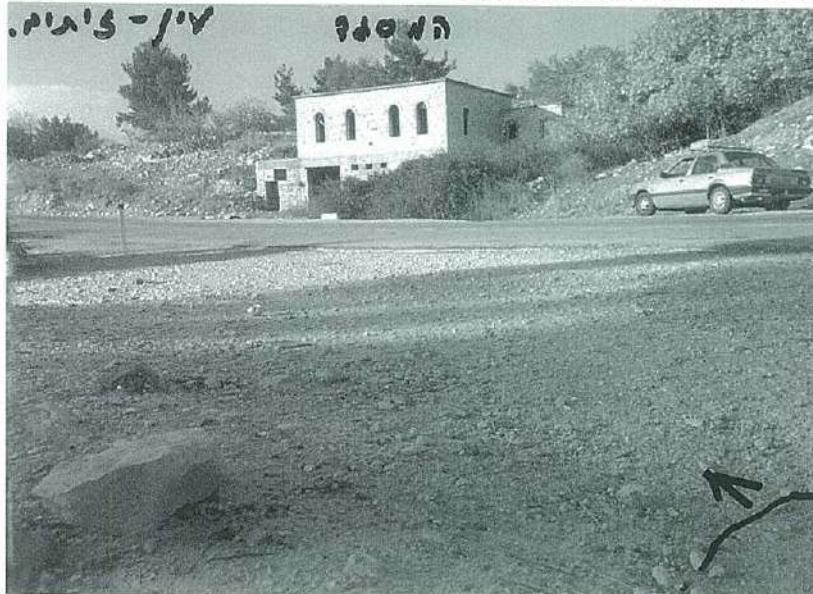
בחבורת אנשי הגינה במקום השתתפו אנשי העיר פרט לבוחר אחד מוגדל ורחב כתפים במו של בעל הבנק – קלינגר שבא מבוז. יתרום הי' רופא אחד מאותו בית החולים ומורה אחד וכמה בנות – אחיות ובראשן עטרה, בת מטולה. נאה, עלייזה ושרה הרבהה – ממנה למדתי את "פ'ם הלילות בכגען..." משפרצוי המאורעות ביפו-תל-אביב ב-1920 היה חש למஹמות גם כאן – בשל קצוניותם של ערבי' צפת. הייתה דרישה תגבורת. מלבדו שלושה, באו גם שלושה אנשים מאיילת-השומר. בראשם דוד כנען, גם הוא היה אהוב לשיר והתיידדנו. היה קצת בעבאי הטורק. את שלושתנו, הילנאים – שלחו לבית היתומות על הגבעה שמעל בית החולים – בקצת הצפוני של 'המצודה'.

כלמ"נ | 1928 | 1948

**מקום פגיעהו של יהודה
פרימיל, נוצע ב- 3.1.48.
נסטור ב- 4.1.48.**

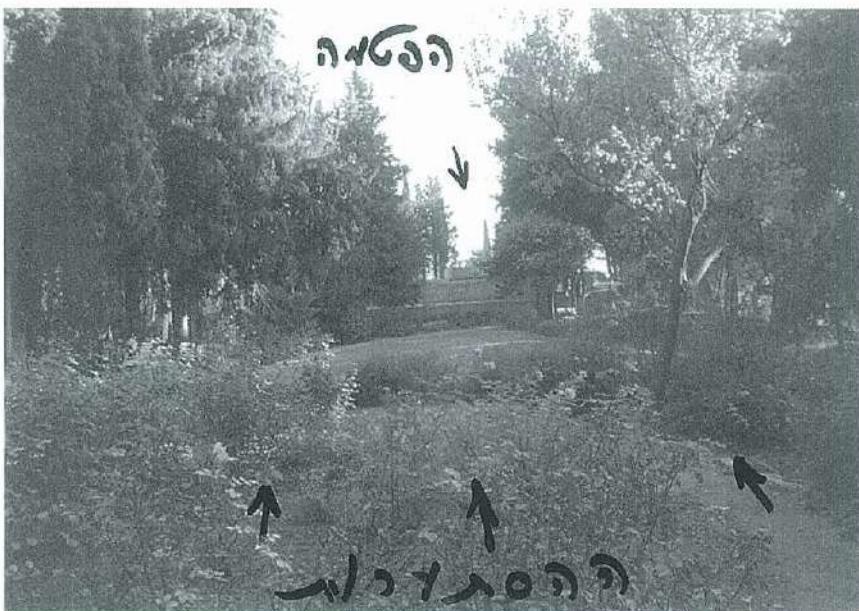
חדרה ב-1948, 3.1. (תמונה מאוחרת)

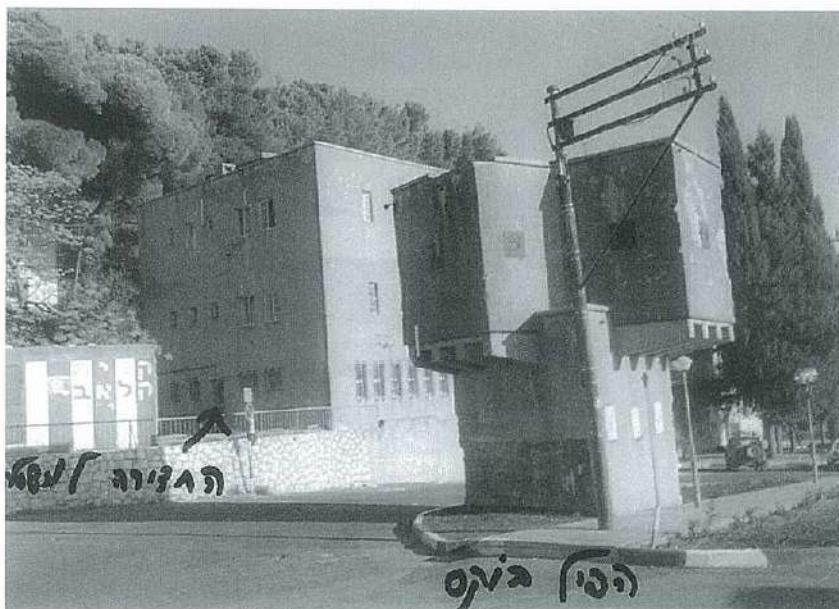
מקלען הגדוד, לkrאת ההתקפה ויבוש המצודה בצפת. כורע רביעי מימין – מאיר מכת' ז"ל. עומד מעלי – אביגעם

כיוון ההסתערות על ה"פטמה" של המצודה (תמונה מאוחרת)

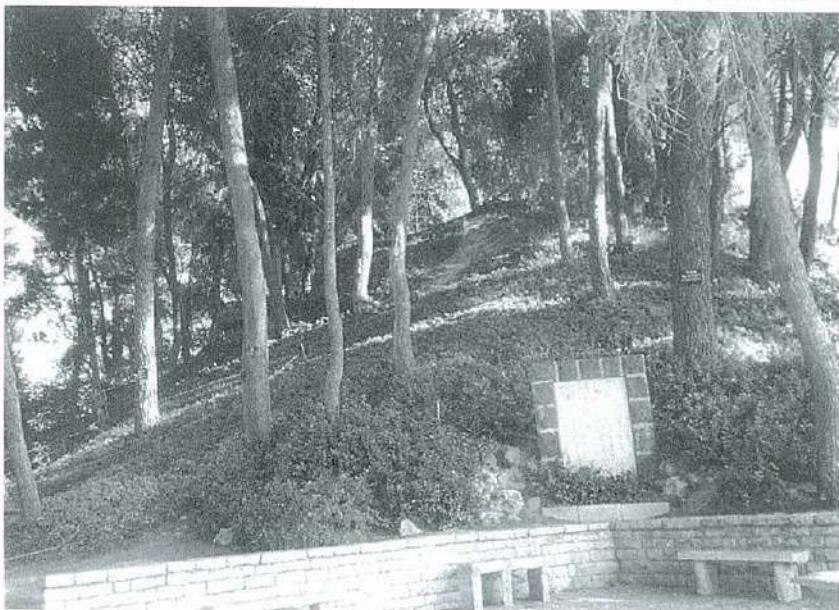
1928
1948

פלמ"ח

נקודות הפריצה למשטרה, בקרבת על המצודה, 10.5. 1948. הפטמה והמצודה בפינה השמאלית העליונה של התמונה (תמונה מאחורית)

נקודות הפריצה בקרבת על המצודה, 10.5. 1948. למטה: אנדרטת המופלים (תמונה מאחורית)

אכינעם (משמאל) עם חלק מלחמי הקרב על המזודה, מודשיים לאחר כיבושה,
יולי 1948

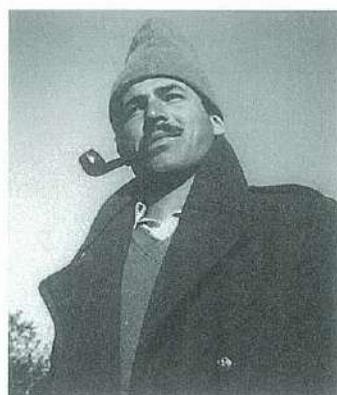

לזכרם

של חברי-ידי, מהילדות, הנעורים והפלמ"ח, שנשארו צעירים לעד

יהודה פרימן ז"ל, נולד בפרננברג ב-1929. נפצע ב-3.1.1948 בפיצוץ ביתו של סובחי אבוחזזה בעירצ'טונג וכטר מפצעין למחות.

עמוס צורף ז"ל, נולד במדיאל ב-20.6.1927. נפל בעיינז'יטון בבלוקה ה-77 ב-30.12.1947 בעת שחיפה על אביגעם בהתקפה על משאיות הקיבוץ.

אליעזר ברינברג ז"ל, נולד ב-1927 בקובשא, תורכיה, עלה אראה ב-1945. השתתף בליווי שירות לצפת ובהגנת עיריותם. נמל בקרבת לכיבוש משטרת גב'יוישע, בלילה שבין ה-5-6 למאי 1948.

יעקב שטוצקי ז"ל, נולד בחיפה ב-16.9.1926. נפל במבצע נחשון, ב-20.4.1948, כshall פועלתו להצלת אנשי שירה בשער הגיא,זכה לאות העיטיןנות. חוללה לדרגת סרן לאחר מותו.

יצחק הacman ז"ל, נולד בארץ ב-26.2.1926. היה בין מפקדי המערה לשחרור צפת, נפל כהסתער בראש פיקודו, בקרב כיבוש המערה העירונית לצפת. 10.5.1948.

עמוס קרמורטז'ל, מילך בעינcharon ב-29.2.24. נפצע אנושות כהסתער בראש פיקודו, בקרב על המצודהليلת שבין ה-5-6 למאי, במערכה לשחרור צפת. נפטר מפצעיו ב-8.5.1948.

צבי יסגורש ז"ל, נולד ברוחובות, ב-29.3.1929. נפל כקשר בקרב לכיבוש צפת, כשהעיר הודה ממטה הפלוגה למחלקה הפורצת לגבעת המצודה, ב-10.5.1948.

זי רישLAG ז"ל, נולד בירושלים, ב/ימד להורי, ב-28.6.12. נפל בכיבוש המצודה בקרב על צפת, ב-10.5.1948, כשהוא מחה במקלע על חבירו.

1928
1948

צָעִירִים לְעֵד

אברהם ליכט ז"ל, נולד בעיר ברין, צ'סיה ב-1926. 18.6. 1948. עלה ארץה ב-1939. בראשית מלחמת העצמאות היה מפקד איזור צפת, לתפקיד זה חזר אחריו שס"ם קורס קצינים ובחזקתו זה נפל בקרב על כיבוש בית שלוחה, באפקת, ביום השחרור של העיר.

. 10.5. 1948

מיכאל יעקובי ז"ל, נולד בתל אביב, בנימוח'ן ליהוין, ב-1928. 21.9. 1948. נפל כמקלען ליראת תום הקרב על המוצודה במערכה לשחרור צפת,

. 10.5. 1948

זמר דהאן ז"ל, נולד במצרים להורים ישראליים, ב-30.11. 1930. 15.11. 1948. חזר ארצה ב-1942 עם הוריו ומשפחתו שהשתקעו בקבוצת כנרת. נפל בהתקפה הסורית על צמח, ב-18.5. 1948.

מאיר מכתி ז"ל, נולד בעיר חיפה, ב-30.2. 1930. הצעיר ל"הגנה" כשלמד בבית הספר "ט"ז" ביגור. נפל כמקלען בקרב לשחרור צפת. 10.5. 1948

아버ם גור מאירוב זל, נולד בקבוצת כנרת ב-16.2.1931. נפל בקרבות הקשיים עם צבא קאוג'י באזרע טג'רה ב-18.7.1948, שהוא בן 17 בלבד, הורי, שרה שאל שיט לאותר נפילתו, אתם משפטם לאביגור.

דן כנורת זל, נולד בקבוצת כנרת, ב-1930. נפל בקרבות בקרבת על צמח ב-18.5.1948, נאבק על חייו עשרה ימים אך נפטר מפצעיו ב-28.5.1948.

פינחס פרזק זל, נולד בדגניה ב' ב-17.8.1928. היה בוגר קורס הקצינים הראשון של "ההגנה" ומפקד במחליקת הקומנדו של גדוד "ברקת" שהורכבה מבני עמק הירדן. נפצע קשה בקרבות ברופית. ממקימי קיבוץ מצובה בהרי ירושלים, שם הקים את משפטו. נהרג בתאונת דרכים בדרך לירושלים ב-27.7.1995.

משה אפרתי זל, נולד בברשלאן ב-1925. מבנייה הראשונים של קבוצת גבע. נפל מיריצלפיים ביום ההפוגה, בעת סיור פלוגתי בסביבות לטון ב-7.8.1948.

פתחתי בזה את הקשר של משפחתו עם צפת. כל משפחתו, פרט לשماאליק, קשורה בעיר חמדה זו. לאחר שנים היו אבינום ואמקה בפלמ"ח יפתח – על הר כנען. שם יצא לכיבוש עין זיתון ועליו לכבות את צפת. המחלקה של אבינום כבשה את "המצודה" לאחר קרבות קשה. אבינום ואמקה נפצעו ושבו בבית החולים שם. בשכנותם שכוב חנן (שהלאחר זמן היה לחתני), שנפצע גם הוא. אישת התגיסה והיתה סגנית בית הגבראה לחיל'ם בצפת וקיבלה דרגת קצינות. רותה ילדה באותו בית חולים את רוב בניה ואת בת הזרים שלה. שנולדה אביגיל ויורданו אחרי הביקור לתהנתן "אגד", התהנر חנן מalias לאיש שורה לספר לכולם כי זה עתה נולדה לו בת – בתו הראשונה לאחר כל הבנים. אנשים הביטו בו וחיכו אל האב המאושר.

כך הייתה לנו צפת – עיר ואם ואנו קשורים בה באבות סימטאותיה ונופיה. בבית הגadol עם שתי הקומות ועלית גג קטנה – שיכנו אותנו, "המגינים", בחדר העלייה. הכוונה הייתה להסתיר אותנו מעיני ערבי" צפת במקום מבודד. עתה משמש הבית לתערוכות ציור ופיסול. הינו הגברים היחידים בבית. זה היה בית יתומות (אחר כך עבר לשפה) לילדיות בגיל 12-10. המנהלת הייתה מבני עלייה השנייה – אשה קענה, גוזה קצר, לא יפה ביותר. בעלת אופי נוקשה ועירית. היא מורות ומטפלות וביניהן בלעה אחת, עליה מגרמניה, נאה, מסודרת, מאופקת, אינטלקנטית, יירה במקצת. רק בערבים הינו מסובבים בעיר וסמטאותיה או מתאמנים מעט. ביום יצאנו לפעמים, יחד עם בני הganגה המקומיים המעניים, לאימוני קליעה ליד עיקירותים הכהר שעוזה היה קים. רוב הימים הינו מבלים בבית או בחצר, התידדנו עם הילדיות, שיחקנו אתן ולימדנו אותן שירים. הילדיות חיבבו אותנו, הגברים היחידים בחברותן. בין הילדיות הייתה גם שרה לוי-תנאי העומדת כיום בראש להקת התימנים 'ענבל' – שהתקשרה אלינו מכך.

איך אפשר בלי רомн' צוטא? היקית היירה נתה לי יחס וחברה. רומן קען. הינו ישבים על פסגת המצודה ולך ותאר לך שבדוק מקום זה ייפל מורה על צפת וביניהם הוא שיכבשנו) מספרים וגם שרתי לה. יותר לא פגשתיה. שמעתי שניישה ל"קה" מהחוגים ה"גבוהים".

לפעמים הינו מסובבים בסמטאות ו בשוקים. יהודיות זקנות ישבו ושותחו בינהן, מראות علينا, המגינים שלהם. התהלך אז ועל ראש' פפחה: וכובע גבורה מעור כבש שאנשי קווקז היו לובשים) והייתי, אני משער, בעיניה גיבור... היו מברכות אותנו ב"ידי" – טיערע קינדרלאר...

(מתוך: מוטקה – בשליחות לבו בעריכת חנן סבר, בהוצאה פרטית, 1987, עמ' 153-154)

בימים אלה, ימי הפוגת-מה בעמק הירדן, מתחוללת המלחמה על צפת. לשוחחות הcztoniy אלה הם ימי קרבות אחרים לזמן ממושך, ולאחד – אף לנצח... ראשון מובא אמקה פצע באחד הקרבות האחרנים על המצודה בצפת. לאחר כמה ימים נפצע אבינום בכיבוש אותה מצודה. באותו קרבות נפצע קל אליעזר וכבר הוא מהלך בחדרי בית-החולים, שבין שכונci אין פוסקים מלΗפוץ בנס אדיר זה של כיבוש העיר – מצודת און של האויב ונקודת המוצא לתקווות הנادرות.

כאן נודע לו לאileyuzzor על הולדת הבן. אך עוד מעשה-מה לפני בטרם קיבל חופשנו. וה"מעשה-מה" זה הוא הגורל' והאחרון.
نبירישע וככבהה. אלileyuzzor נפל...

(מתוך נברות ביימי מבחן, בעריכת ברכה חבס, הוצאת "דבר", תש"י [1950], עמ' 45)

לימים, כאשר עברנו מראש פינה לבית "גילד-פו" בכספי סבא גילתי ששרה לוי-תנאי, הילדה מבית היתומים בצתפה, שעלה מדבר אבא, מתוגדרת גם היא באותו בית. להערכתי, היא עברה כבר את שנתה ה-90 ופקפקתי אם היא זוכרת את שהיא בצתפה לפני מעלה משישים שנה. להפתעתני, כששאלתי אותה אם היא זוכרת איש בשם מוטקה חדש מכנרת, שהיה בצתפה ולימד את הבנות שרים, היא לא ענתה. היא הניחה את כל' האוכל מיריה, נשאה עיניה למעלה ופיצה בשיר "מה יפים הלילות בכנען". כך החזירה אותו אל צפת שליל, של אבא ויל, ואל זיכרונה היא מצפת ומאבא. צפת זכרה לי גם בהקשר לעוגמת נפש לא קטנה, שהיתה קשורה למלחמות כולן אף בעייקר לפטה.

עוגמת הנפש והצער נגרמו לי בשל סילוף ההיסטוריה – לעיתים בתום לב, אך גם מתוך כוונה ולצורך אינטלקטואליים. ברוע לב ובגסות רוח שוכתבה ההיסטוריה כך שהיא שחרר להכחיה היא שהניצחון בצתפה היה עייקר של האצל^{*}, ושהמפנהה במלחמות העצמאות ובירית העربים התחליל מכיבוש דיר-יאסין על-ידי האצל^{**}. סילופים כאלה ואחרים הולכים ומשתרשים בקרוב הנouter וממעיטים מתורומתו האמיתית של הפלמ"ח להקמת המדינה. כואב לי לדאות ברמיית תרומותם של חברי.

גם חיים הרצוג ז"ל, אלוף במילואים ונשיא המדינה לשעבר, לוקה באידאולוגים מאכיבים בתיאודורי את קרבות טבייה וצפת. בעמ' 22 בספרו "עם כלביה יקום"^{***} הוא מייחס את כיבוש טבריה ליחידות מהטיבת גולני, בעוד המחלוקת היחידה של גולני הייתה מחלוקת של בני יירדן שישבו במלון "אדරל" בטבריה, לצורך משימת הגנה על הרובע היהודי וככל לא נטלו חלק בקרב.

את טבריה כבשה באפריל 1948 פלוגה מהגדוד השלישי של הפלמ"ח בפיקודו של מאיר דרזנר, הסמג"ד, שירדו מהר לנונע דרך המושבה מגדור ורגלית לטבריה. רק שם קיבלו את פרטיו ונתוני המבצע – תקפו וככשו את שני המחסומים הערביים שנשנני צידי הכביש בעלייה לככיש חיפה (מול "בנק לאומי" של היום) ובכך פתחו את הדרך לגליל המנותק.

גם הקרב בצתפה לא היה כמפורט בספר זה (אוותו עמוד), בהתקפה הראשונה התקפו את המזודה ולא את משתרת הדר לנונע. הלחימה לא הייתה "מabit לבייה", אלא בשיטה פתוחה. הקרב היה קשה ומר אבל מאוד קצר. ב-10.5.1948 כבשנו, אנשי

* "אצל" – ארגון צבאי לאומי, ארגון מחתרת יהודית בארץ-ישראל המנדטורית. עבר גלגולים שונים בין 1931-1948. באופן כללי נקט בתקופה נגד הערבים ואחר-כך נגד הבריטים. בין מפקדיו היו – אברהם תהימ, דוד רזיאל ומונחים כגון...

** עם כלביה יקום / חיים הרצוג, הוצאה ידיעות אחרונות-עדינים, 1983.

הגדרו השלישי את עין-ז'יז'יטון וביריה ובוה נפתחה דרך ישירה לרובע היהודי שבצפונו צפת. פלוגה אחת המשיכה ונכנסה לתוך העיר, בעוד הפלוגה שלי (שהייתי מפקד מחלקה בה) הגיע רק בשעות אחר הצהרים לתוך העיר. שיבושים כגון אלו ואחרים, מותך רשלנות או מותך כוונה, פוגעים בחברים שלחמו ובוכרים של אלה שנפלו.

הדברים האלה הציקו לי שנים, משומשחוור על עצמו שוב ושוב. עד השנהיים האחרוןונות עוד הגבתי ויצאתי ל"חתקפות נגד", בימים האחרונים נרגעתית קצת. אולי... זקנה... אולי השלמה... אולי תחושה של מלחמה בטחנות רוח... נשאר רק הכאב. כשהגענו לבנרת זכתי לטיפול צמוד ומעולה מהחובשת של בנרת, ייטי. הייתה גיבורי מלחמה וסבבי התרכזו אשתי ותמייק,اما, קרוביים החברים ומברקרים מכונת ומאנשי הגדר השלישי. הייתה כען הפוגה במלחמה ותחושה של סיפוק על מה שעשת עד כה. הפוגה הייתה קוצרה, והמבה הגעה מהר. ב-18 למאי ירדו הסורים מרמת הגולן, פרצו לעמק הירדן, תקפו את צמה, והמשיכו להתקדם. היו המוני הרוגים ופצועים וקרבתם להזווית לא הביאה תועלת במצב. הועברתו לבית החולים "שוויץ" בטבריה. בקרבות צמה נפצע שמואליק והוא עבר לעופלה. פצעיתו הייתה קשה והדאיגה מואוד את כולנו. לא מאה היה קשה להיות גם עם שמואליק וגם אני הרעבטי מטבחה לעופלה, כך שהייתי קרוב לשם אליך, ולשלומית ואמא, שטיפלו בו. איתני בעופלה שכנו גם חלק מלוחמי הגדר הראשון שנפצעו בקרב מלכיה: שייקה גביש, חקה ואולי גם גנדי. שכנו יחד בחדר גדול שבו רוכזו הפצועים הקלים והבינוניים.

כולם הכירו את כולם וגם את המברקרים רבים שבאו לעודד ולהאל החלמה. למורת גודלו של החדר הוא היה קטן מלהכיל את העם הרב שהסתובב בו, והרעש והמוחמה, הכריחות והצחוק היו רבים. שמואליק, שהיה פצוע קשה מאוד, שכבל מעלה בחדר שהוגדר כ"חדר הגוסטיס". אחרי כמה ימים בחדר הגדל והדורען, הועברתו למלעה בחדר של שמואליק לנסות לתת לו תמיינה נשנית ומיטתי הזומרה זו שלו.

שמואליק נפגע ברגלו מרסיסים ורכבים שגרמו לו זיהום קשה, מלואה בחום גבוה וכאבים חזקים. קשה היה לי לדאות איך הוא שוכב ומתיזיסר בכאיו,ナンק בסכלו, ואיננו מסוגל לעמוד עין מרווח כאבים. מטופלים לשיכוך באיביו היה הדבר היחיד שהקל עליו. עם הזמן התפשטה הדלקת יותר ויוטר, כאיבו גברו וכמה המטופלים שנדרשה כדי להקל עליו הלכה ועלתה. בשלב מסוים סרבו הרופאים לאפשרו לו להניח המנה מהש לנזק בריאותי וסביר היה קשה. מיטותינו הסמכות אפשרו לו להניח את ידו על חזי כשאני מლטף אותה שועות על שועות. אינני יודיע מה היה בליטוף שלו שהקל עליו, אך העובדה הייתה שלא מטופלים זה מה שעור לו. כשהייתי נרדם והליטוף היה נפסק, הוא היה מעדן אותו בקהל חלש ומתהנן שאמשיך למלטף את ידו, כך נמשך הדבר מספר ימים. הרופאים היו מיאשים ממצביו. הם טענו שרק ניתוח יסודי יכול להציל את הרגל.果然, הם ייאלצו לכרות אותה.

המנתח שנחשב אז הטוב ביותר בארץ, היה ד"ר פיזור מחייפה. הוא ניתן בזמן את אמא וגם את רותה אהותי. כולם בטחו בו שישילח להציל את רגלו של שמואליק.

אך פיזור סרב לנתח את הרגל הנגועה עד שלא תרפא מהזיהום. לשם כך נזקנו לאנטיביוטיקה שהייתה נדירה אז – "סטרפטומיצין" שהיה צריך להביאה במילוי לחיפה. אני הועברתי לchiefa כמה ימים לפניו וגם הפעעה שלי התדרדרה וריח של רקבון התחל לעלות ממנה. ייטי – החובשת הנפלאה של בונראט, שהייתה מודעת גם במצב הנואש של הפעע שלי, נשלהה להשיג את הסטרפטומיצין הנכסף עבורי שמואליק. שמואליק קיבל את המנה שנזקק לה וייתר מאוחר יותר על-ידי ד"ר פיזור ורגלו ניצלה. ייטי אספה את הטיפות המעתות שנשארו באספולה והשתמשה בהן לפצע שלי. מצב הפצע השתפר פלאים ומאותו היום התחל להתקדם לקראת ריפוי מלא. כך סייענו שמואליק ואני זה זה – אני בליטוף והוא חלק אתי את האנטיביוטיקה שלו.

הקרוב של חטיבת "כרמליה" בגני התומים בכישלון והמוני פצועים הובאו לעופלה. את הפצועים כל יותר העבירו לבית-החולמים הממשלתי בחיפה*, בית-החולמים ענק במושגי הימים ההם, שנעוזב על-ידי האנגלים, כשייצאו מchiefa, תחנתם האחרון בפלשתינה-א". המבנה היה מוזנח ומלוכך וחיל הרפואה אך התחל להשתלט עליו. הייתה בין ראשוני המשתמשים בו. זה הרחיק אותו מהכל: מהמשפחה, מאנשי בונראט, מחברי בחתיבת יפתח. היו קרובות קשים בכל החזיות ופצועים רבים. כולם היו עסקים ואני נשארתי לבדי עם מחשבותיו זיכרונותיו. נזכרתי איך בפשטה על עינְך-זיהו נסוג הכוח וחילצתי לבך את יהודה פרימן הפצוע; איך נשאתי אותו על גבי וכמה כבד הוא היה. נזכרתי גם איך נשאתי על גבי את עמוס בן פורת הפצוע מהצדודה לבית-הספר عمل בצתת ואיך כמעט התמוטטתי מכוברו. שני מקרים בהם הייתה לי לברי ללא סיוע, אך אף לא לשניה אחת עלתה בי האפשרות לעזוב ולהסתלק. הנורמה הייתה שא"ן עובדים פצועו!!" זה לא משחו שלמדנו באיזה מקום, אך זה היה ערך עליון ומוכן מאליו.

*

עם חברי הקשרות רבים, שהייתי מפקדם, נמשכו הקשרים עוד שנים לאחר סיום המלחמה, במיוחד עם יוצאי הקשרות עין-גב, אלה שהתיישבו בפלמחים ואלה שהיו במקומות אחרים. לעיתים הייתה מגע להתקנסויות שלחים כאורה. שמחתי להיות מוחמן, לא רק כמפקדר לשעבר, אלא בעיקר כחבר. שמחתי להימנות על החבורה הזאת שהייתה עבורי דוגמה למסירות, לרוח לחימה, ול"اخות לחמים".

בסיום אחת מפגישות אלה, ניגש אליו חבר מפלמחים ונתן بيידי דף נייר, בו היה כתוב:

אבינוּם. קשה לי לומר לך את הדברים ישירות ולכן אני משתמש מאחרי דף נייר זה, ואתה הסליחה.
דברים אלה אמי נושא תמיד לא רק לאורך המלחמה שעברנו יחד אלא אף לכל השנים שאחריה.

ימים שהיית מפקד היהת בי התוחשה שני נמצא בידים של מפקד שהוא גם חבר ייד'.

מפקד שאתה יכול לסתור עליו במצבים המסובכים והמסוכנים ביותר.

מפקד שימצא פתרון נכון לכל מצב.

מפקד שידאג לך לאוורך כל הדרכך, ושאיתו יש סיכוי שתוחזר ח' מהקרב.

מפקד שמקין בטחון.

אני מכיר לך תודה על כל הדברים האלה. לא כולם זכו למפקד כמוך.

לא נזקמתי לאותות הצדיניות וככבוד! מכתב זה היה אות הצדיניות הגבוהה ביותר שיכולה לזכות בו. זו הייתה אחת התעדות המרגשות שקבלתי בחיי. כשלולים נסעו, ניצבת לי כבד בלילה השקט ובידוע שאיש אינו שומע אותה, לחשת לי תוך החשכה, 'תודה צביקה!'.

*

חיפה הייתה עיר המקלט לילדים ולנשים מיישובי עמק הירדן, שפנו עקב הקרכובות עם הסורים. כשהחלמתי מהפצעיה ולא נזקמתי לטיפול צמוד של בית-חולמים, עברתי לבית-ספר גאולה בחיפה, לשם הוועברו הילדים הקטנים והנשים מכונרת ובינוים היו גם תמייק וחנהלה. המהומה הייתה גודלה לממדים אך קיורוטה היו איתי, וזה היה מנהם ומרגיע. בהמשך הווערטה לבית-ספר באחוזה, שם שבו הילדים הגודלים יותר של כנרת. ב-27 ליוני 1948, ועודין הלחימה נשכחת, נשבעו כל חברי ה"גנה", בתוכם לוחמי הפלמ"ח, אמונים לצבא ההגנה לישראל שהעתה הוקם. ה"בלגן" הצבאי נכנס למסגרת. מעתה נשבענו, קיבלנו מספר איש, פנקס חייל וכבר אי אפשר היה להתרוצץ מיחידה ליחסו לפי רצונו החופשי של החייל. אני עברתי את תהליך ה"חויל" הזה כשבכתי בכית-הספר הזה באחוזה. צוות מצח'ל הגיע, נשבעתי אמוןנים לצה"ל, وكיבשתי מסטר ודרגת סגן. ממש מרגע זה החלתי להרוגש אידי-שקט. השכיבה נמאסה עלי. נפשי כבר ייחלה לצאת ולהצטרכ למלחמה, עם הנשק וריח אבק השריפה.

זכרתי איך כאשר שכתי על "המצודה" פצע ונאנק מכבים מטופל על-ידי החובש, כל שרצתי היה לנוח, לישון, פשוט לישון ולישון... כל כך עייף הייתי. אחרי כל המתה, הלחץ, האחריות, ההכנה והפעילות הכלתי פוסקת, האפשרות לשון לנוח ללא הגבלה נראהה לי במתנה ממשיים.

לא האמנתי שמנוחה ושינה יכולם להימאס, אבל זה מה שקרה...

film"ch, פלוגה א'

בשביכה הממושכת בבית-החולמים בחיפה היה המון זמן להרהורים ולזיכרונות. מסתבר שגם אדם צעיר צובר זיכרונות ומחשבות על דרך חיו, בעיקר כשהוא מרוחק למשה ומעט שאין לו דבר אחר לעשות. איך בכלל הגעתך עד הנה? איך התגלגלי להיות מפקד מחלקה בגדרה השלישי בfilm"ch?

* * *

פייז'ז הדודאר

לא הגיעתי לfilm"ch מתוך מחשבות عمוקות או שיקולים אידיאולוגיים. פשוט, כך התגללו הדברים וזה הייתה התוצאה. את לימודי התיכון שלי עשתי בבית-הספר המקצועית טיץ ביגור. לימודי שם סייפור בפני עצמו: אין פתאום בן קבוצת כנרת, מהגדולים בקיבוצים החקלאים ובין נושא דגל האידיאולוגיה של החקלאות, חורג מהמסגרת המקובלת והולך ללמידה מקצוע טכני?! מעתים בתנועה הקיבוצית הבינו כבר אז שהתקומות הטכנולוגיות העולמיות תגיע גם לחקלאות וכמוון גם לקיבוצים וככלעדיה החקלאות תהיה מוגרת. הייתה בין הבנים הבודדים בתנועה הקיבוצית שבחרו במסלול לימודים טכני, מה שהיה כורץ במאק לא קל בתחום הקיבוץ, מאק שמעט גרם לי לעוזב את הקיבוץ. אמא נתנה לי גיבורי מלא בהחלטה ללמידה טכנית מחוץ לקיבוץ.

ביגור הייתה מחלקה שהיא מהראשונות בfilm"ch. במחלקה זו היו בני כנרת אמקה ושולם וגם אחיו שמואליק הגיע למחלקה זו כסטודנט את לימודי במדרזי. שלושה בני כנרת אלה וfilm"ch חנקיים נוספים שהיו אתם זכו להערכתה רבה מצדיהם שעוד גברה לאחר שחרור המפעלים מכל עתלית, ופעולות אחרות במאק נגד הבריטים כמו הורדות מעפילים מהאניות והברחותם לתוך היישוב וכל ה"הרואהיה" שסביר זה.

הייתה זו התקופה שלפני סיום מלחמת העולם השנייה ובישראל בארץ היו מחלקות לא פשوطות בשאלת: لأن להפנות את המשאבים לfilm"ch, לחיזוק יסודות ההגנה בארץ – או לbrigade, למלחמה בנאצים והצלת שרידי השואה. בית-הספר טיץ תמכה בגיוס לbrigade, והתמכה התבטה בכך שבית-הספר נתן אפשרות לכיתה הובגרת לקבל תעודה גמר מוקדמת ללא סיום הלימודים, במקרה של גיוס לbrigade. רוב המחוור של התגיסים לbrigade, ונראה ליطبعה יותר שמדובר אני אצטרוף ואלך אותם. ביקשתי את אישור הקיבוץ לצעד זה, אך במשק לא ראו זאת בעין יפה. שלמה כנרתי ז"ל נשלח לשוחח אתי ולנסות להניא אותי מכך. אבל היה מוטתיק הbrigade ושמואליק אחוי התגיסים זה עתה גם הוא לbrigade עם גיוס "המחלקה הגרמנית" של film"ch כולה לbrigade. כנרתי טען שלא יתכן לעזוב את אמא בלבד כאשר שלושת הגברים במשפחה יהיו brigade באירופה. זה היה ארגומנט חזק למדרי, ואני כבר לא

היהתי כל כך בטוח בצדקת דרכי. הוא בא לעזרתי בהחלטה והציע לי שם אני כל כך עומד על כך שאני חייב להתרום את חלקו למאם' הכספי של היישוב, שאלאן לפלם"ח וכך אשאר בארץ וחרבר בהחלטת יסיעו לאמא. קיבלתי את העצתו, ואבא ושמואליק קיבלו את הורעת גיוסו לפלם"ח במכותב כשהיו כבר באירופה. הנכון הוא שהיה לי רצין רב ללכת לבירגרא. רוב חברי הכתה שלי הלכו לשם, אבא ושמואליק ועוד הרבה מחברי ובנוי כנות היו שם. אך ההחלטה ללכת לפלם"ח ולוותר על הבירגרא לא גרמה לי משבור או קושי כל שהוא ועשיתי זאת בקלות וברצון.

עד היום לא ברור לי איך בחורו בני הנוער של אז בבריגדה או בפלמ"ח. מודע להלו אלה הנה, ואלה לשם. שני ציונים אלה היו חלק מהמאם' שהשיקיע היישוב בהתקומות לעצמאות יהודית בארץ, ושניהם זכו לאחדה רכה. לאחר שהחלה תט – התיעצבות במחلكה ביגור, שם נשלחת לרמת יוחנן, שם הייתה מחלקה נכב"ד – נשק כבד שככל מקלעים כבדים ומרגמות, וכך נכנסתי למסלול פעילות פלם"חאי, מסלול שhazi מזמן היה פחות מרניין וכו' עבדנו למחייתנו בענפי המשק השוננים וחיזיו השני היה מוקדש לאיומנים. מהחלק של העבורה לא היינו מאושרים כל-כך, אבל הפעולות המשנית, האימונים, נעשתה ברצון. עם כל זאת חיכינו לדבר המשי יותר – הפעולות המבצעית. חיכינו הרבה זמן.

פעילות זו באה במפתח. בחורף, בגשם שוטף, התאמנו במקלע כבד במתבן של רמת יוחנן ולפנתן נכנס גיורא זיבנער המ"מ (מעין חטור), קרא החוצה לי ולأברשה (או חבר מורה וייתר מאוחר עבר לניר בנימ), ושם קיבלנו ממנו הוראה להתלבש וליצאת מיד ליגור. את הפטק שעליו ההוראה לצאתה הביבה חנה'ה הברתי (או עדין לא אשתי) שהיתה גם חברתי לפלוגה. כאשר הגעתו לאוהל מצאתי אותה שמחה ועליזה – 'נשלחת הנה להעביר הودעה' בישרה לי. אז אני נשארת אתק היללה. החלום המתוק נמוג מיד. בפטק כתוב שאני זו מיד ליגור' אמרתי לה בזעם, לא ידעתי, אمراה באכזה. יאננו בדיצה לכפר אתה, היה גשם שוטף, והגענו לטוביים לחולטיין. מכפר ATA המשכנו באוטובוס ליגור. ביגור קיבלנו חמש לירות להוצאות (זה היה סכום גדול) ונשלחנו למפורר לחיפה. הגיענו כל אחד בנפרד לנקרות המפגש במרתף בית אחד בכרמל הצרפתי. רק שם קיבלנו תדרוך ונשק והודעה שהפעולה המתוכננת היא פיצוץ הדאר בסטלה מאריס.

הרادر היה "העינים" של הבריטים לגילוי אניות המעלפים שלנו וסילוקו ממערכת הפעולות הבריטית למניעת נחיתת המעלפים בחוף, הייתה עלת חשיבות מרכזית, הן להקשות על הבריטים במלחמה בהעפלה והן במימוש הצהרתנו שהעפלה היא מרכזו המאבק שלנו והיא לא תפסיק. לא פחות חשוב היה גם להוכיח את הבריטים, על כל המכחות שהם הכו אותנו.

בפברואר 1946, בלילה ארוך שההגשם לא פסק לדגע, פרצנו חורש את גדרות המחנות שהקיפו את הרדר, החדרנו את חומר הנפץ לדאר, הפעלנו את מגנוני ההשניה ופוצצנו אותו. אני היתי בחוליה שמפקדה היה חיים גורי ותפקידנו היה אבטחת הכוח הפורץ בפני כוחות המשטרה הצבאית שננו במחנה סמוך. לאחר

הפעולה נסוגנו דרך הוואדיות בדרך לא דרך בגשם, כשהצמחייה הקוצנית קורעת את גדרינו. סיימנו את הפעולה רטוכים וקרועים. לגור הגענו למחורת בוכר.

הפעולה הזאת נערכה יומיים לאחר פעולה זהה (בה לא השתתפת) שעלייה פיקד "התרנגול" – הוא רפי גינצברג. החוליה הצליחה לפזר, להניח את חומר הנפץ בתוך הרdar, להפעיל את עפרונות ההשלה לשעה המתוכננת ולצאת בשקט ובשלום בלי שהבריטים יבחינו בהם. הם נסגו לבת-גלים. הפיצוץ כוון לשעה מאוחרת יותר, בה הכוח כבר לא יהיה בשטח. כשהחוכם הגיע למפקחת ה"הגנה" ומסר על הביצוע המוצלח, מיהר אחד המפקדים להודיע על כך למפקחת הצבא הבריטי ולהזחדיר אותו שיתרחקו מהഷטח כדי למנוע אבדות בנפש. זה היה צעד מוקבל כיון שמנע שפיקות דמים מיותרת של הבריטים. הודעות אלה היו נמסרות לבritisטים בהתראה קצרה ביוiter כדי שלא יהיה ספק בידיים לנטרל את המטען. אולם הועברה ההודעה זו מוקדם מדי וחבלן בריטי אמר לשבט הספיק לנטרל את המטען ולמנוע פיצוץ.

היה ברור שכישלון הפעולה הראשונה לא ימנע אותנו מפיצוץ הרdar. מאידך היה גם ברור שהצבא הבריטי ילמד על כוונונינו ויגביר את ההגנה על הנקודות שבهنן אנו מתכוונים לפגוע. היה חשש שהמחריד שנאלץ לשלים יהיה גבוה. איך כל זה עמד בבחן הهماניות וטוהר הנשקי? האם אנו מוכנים לשום ברם אנשינו כדי שלא ישפוך דם אויבינו?? זו דילמה شاملוה אותנו מאז ועד היום – מראשית ימי ה"הגנה" ועד לזה"ל של ימינו.

כאמור, אנחנו הצלחנו בפעולת הצלחנו לצאת ללא נפגעים. לסיפור הרdar היה המשך, בו כבר לא השתתפת, אך כדי לספר אותו: הבריטים הביאו רdar חדש לטלה-مارיס. הם גם הקימו רdar נוסף בס"ח'רבה" (מעל נשר בערך). שוב' יצאו לפעולה. הפעם שניוי הראשונים. הראש האחד נגד הרdar בחרבה בפיקודו של רפי איתן, וכוח זה הצליח לחדר למחנה שם ולפוצץ את הרdar. הכוח השני, בפיקודו של "התרנגול" כלל חברים רבים מה��רת גבת, תקף את סטלה מאריס. הבריטים בהחלט למדרו לקח מהתקפות הקודמות, ולמדרו מהר. הכוח נתקל באש חזקה ולא הצליח לפוצץ את הרdar. היו לנו פצועים ולהכשרה גבת נפל הראשן מחבריה – אליעזר ארקין ז"ל.

*

סיכון (פנחס זוסמן)

פעולה נוספת הייתה שוד רכבת משא שהובילה נשק ותחמושת של הצבא הבריטי – פעולה ספורטיבית נקייה, יעליה ורכבת סיוף. השתתפות בה בתור בוגר קורס הספורט של הפלמ"ח. פעולה זו הייתה ממש העתק של שוד רכבת ב"מערב הפרוע". חוץ מזה שבמרכזו שלנו נעדרו הסוסים. הפעולה הייתה מרכיבת למדי ודרשה תיאום מדויק של כל הגורמים. איפלו למודיעין של היום יש מה להתפעל בשל מה שהיה קשור באיסוף המידע של כל פרט ופרט אודוט הרכבת.

יצאנו מקייבוץ מעין צבי אל מסילת הרכוזל. הרכבת נסעה מTEL-אביב לכיוון חיפה. על הרכבת הייתה שמירה בחלק החקלאי ובחלק האחורי שלה. ההנחה הייתה שככליה השומרים לא מבחינים במרתורש בחלק האמצעי שלה ונקודת תורפה זו הינו אמוריהם לנצל, וגם תוך קבלת הנחיות לאיזה קרונות בדיק להתייחס. בתחנה של צרכו יעקב הרכבת האטה את מהלכה ואז לפצנו ועליינו על הרכבת. הדלתות היו חותמות בחותם שאותו שברנו. נכנסנו פנימה לקרונות. אלה היו עמוסים בארוגזים מלאי כל טוב: מקלעי בין, רוביים ותחמושת. תפקידנו היה לזרוק כמה שיוטר ארגזים כאלה במיניהם זמן מתוכנן, אל תחום בריכות הרגים של מעגל מיכאל. הסימן לתחילה הזריקה הייתה מדורה קרוובת למיסילה והסימן להפסקת הזריקה הייתה מדורה שנייה. בטוחה זה ודקנו וזרקנו ככל שיכלנו. הארגזים היו חותמים וסגורים חזק ובנראות הגיעו בשלום ובשלמות. בחתנת עתלית, כשהרכבת האטה שוב, לפצנו מהם ארבעת אנשי החוליה ויצאנו בחבלות מעוטה בלבד. חוליה אחרית מהפלמ"ח דאגה לאסוף את הארגזים על תכלתם הירקה ולהעבירם למקום מבטחים בדיליה ועין השופט. מבחינה מבצעית אכן מלאנו את חלקנו במשימה, אך ייתכן שהאטת הרכבת בנקודת הקייטיות בזכרן יעקב ובעתלית הייתה תוצאה של טיפול המודיעין שלנו בדרך של השפעת רוב טובה (כספיות כmob) על נסיג הרכבת. אנחנו חלק מהמבצע כמובן שלא ידענו על כך מאמוה. אין ספק ששודר זה היה רכש חשיבות להגדלת מלאי הנשק של ה"הגנה" לקראת הימים הקשים שעוד יעדמו לפניו.

לפעולה זו שהצריכה יכולת ביצוע וכושר גופני טוב נבחרתי כיון שהייתי בוגר קורס הספורט של הפלמ"ח. בקורס זה התודעתתי לאחד האנשים המזונים ביותר שהכירתי – סיקו.

היכרותי עם סיקו הייתה רבת שנים והיינו חברים טובים. בתקופות מסוימות היינו אפילו חברים טובים מאוד. בשנים האחרונות, כשהייתי למובל פיסית וגופני לא לקה בגופו – אף יותר מمنי, פגימותינו נתמעטו. האכתי אותו מאד. בכל אשר עשה היה אמץ, ישראלי, חכם, חבריו וטוב.

פגישתנו הראשונה הייתה בקורס הספורט של הפלמ"ח. בקורס נשלהתי זמן קצר לאחר גירושי לפלמ"ח לפלוגה א'. "האהים חדש" – צולחי הכנרת, היו שם דבר או באץ' (לא פחות משמות מפורסמים מאחריים יותר כחוודروب או סטלמרק) ופרטום זה הוביל אותי כמעט אוטומטית לקורס הספורט. בקורס השתתפנו נציגים מכל פלוגות הפלמ"ח בארץ, ומטרת הקורס הייתה להכשירם להיות מדריכי ספורט בפלוגותיהם. בקורס למדנו את כל הענפים הקשורים בקרב מגע: קפ"א'ס (קרב פנים אל פנים), איגروف, ג'ידו, סכין והרבינו באימוני כושר גופני וריצה. הצלחתי בקורס באיגروف ובג'ידו הייתה בזכות זריזותי. הייתה לי יכולת למידי מקרבות עם זוויזם וכבדים מmani, לא מפני שהפלתתי את מכותי אלא מפני שידעתי להתחמק בזוויזות ממכותיהם הם. הקורס התקיים על גדרות נחל חרדה, ליד מושבה קטנטנה שנקרה הפציבה. אני יחד בקורס השתתפם גם כאלה שהוא ברבות השנים למפקדים בכירים ומפורסים.

דבר מרכזי מאד בקורס לא היה המאמץ הגוף הקשה או החידושים הרבים

שלמדנוכו, אלא הרעב. התקציבים המצוומצמים של הפלמ"ח שימשו תמיד לדברים חשובים יותר מאוכל, והרעב היה ממש אכזרי. רק יותר מאוחר, בהר כנען, הבנתי שיכול להיות רעב גדול מזה שהיה לנו בקורס הספורט בחפציבה. עם סיוקו התירדרתי מאוד בקורס. הוא היה בוגר בית-הספר החקלאי "כדרוי" והותמה שם בגידול דבורים. יום אחד אמר לי: 'אל תאכל את פרוסות הלחם שלך בארוחת ערבית. תשמור אותם.' עשתי כן. כשירד הלילה הצטרכ אלינו גם יוסי ליברמן (לימים יוסי ארزو) וסייעו הוביל אותנו לכורות בקצה החורשה. את הכותרות גילה באחד הימים, והחליט לעשות שימוש בידיעותיו מדורי ולישם אותו בשיטה. הוא היה פותח את הכותרות בלילה, מוציא חלות דבש בלי שהדרברים יפריעו לו, כלומר ידע להציג את הדבש ללא העוקץ. אכלנו את הלחם ששמרנו מארוחת הערב עם הדבש הנפלא הזה, וזה היה הערב היחיד בקורס שאכלתי לשובע עד שכבר לא הייתי מסוגל לאכול עוד.

זיכרנו נסף מסיקו בקורס הזה, זוכה לחיה נצח היה השיר שהיכרו סיקו ושיקה אופיר (שם הוא השתתף בקורס) והאומר: "אני רעב, בטני מצטמקת מרעב, אם לא אוכל תדבק הבטן שלי לגב" (שיר שתא מגינטו מכיר כל ווצא פלמ"ח).

במלחמת העצמאות היה סיקו כבר מפקד מחלקה, ויתור מאוחר מפקד פלוגה. הוא עבר את הקרכוט הקשים ביותר בגדוד הראשון, ונודע כמפקד נועז, אמיץ ונערץ על כל פקדיו. פרסומו בא לו מעמידה שירת התהומותה הערכית שהגיעה מעמו לתגבור ערבבי חיפה. הוא הצליח לעצור אותה ולפוצץ אותה על אנשיה בפתח קריית מוצקין. בין ההרוגים היה גם מפקד הכוח הערבי של חיפה. מניחים שלהשמדה השיריה הזאת הייתה השפעה משמעותית על יכולת עמידתם של הערבים שנחלשה ובהתקפת כוחותינו מאוחר יותר, נפללה חיפה בידיינו והערבים נטשו את העיר. סיקו היה אז מ"מ. שלושה מאנשיו שנפגעו קשה בקרב זה קיבלו בסוף המלחמה את "אות הגבורה" (אות הצליטינות הגבוהה ביותר בצה"ל): נעם פסמניק שנחרג, ושנים אחרים שנשארו נכים לכל חייהם. בינויהם "בומצ'יק", ידיידי אברהם אביגדורוב.

קרב חיו הקשה ביותר של סיקו היה ליד שילתא בחירבת קוריוקו, בלילה שבין 17-18 ליהולי 1948. זה היה ממש ביום האחרון של קרבות "מצבע דני". הוא פיקד על פלוגה שאיבדה 45 מאנשיה ורבים אחרים נפצעו. מכיה קשה זו ליוותה אותו כל חייו. בשיחה שהייתה קשה לו מאד, סיפר לי איך בלילה הקפיד להשתלט רק על השטח שלגביו קיבל פקודה. הייתה לו תחושה שיש לכבות גם את חירבת קוריוקו הסמוכה, שהעיריך אותה כמסוכנת, אך עצר את עצמו ופועל רק במסגרת הפקודה. הקפודה זו הייתה בעורכיו. בוקר הגיח משם האויב והפתיע אותו, והוא נאלץ לסגת תחת אש כבדה ואיבד עשרות Männer. הוא לא סלח לעצמו כל חייו על שלא נשמע לאנטואציה שלו ולא כבש את קוריוקו. עשרה הנופלים השאירו פצע עמוק בלבו. לימים כשחקרתי בנושא, הבנתי את מערכ הכותרות בשיטה וריבורי עם אנשים נספים מהחטיבת יפתח, רק גברה מבוכתי. ביר מעין ואל-בורג, מוצבים שהיו בידי הגדור השלישי מדרום לאוזור הקרב הזה, היו קרובים למדי. מודיע לא יצאו ממש כוחות לעזרת הפלוגה הזאת שהייתה במצבה כה קשה? מודיע לא התבקשו לפחות לפתח באש מרגמות על הערבים התוקפים? מטה החטיבה היה בברפליליה, לא רחוק

מאזרור הקרב, מדרוע לא הפעילו כוחות מהגדוד הראשון, כוחות שהיו פנויים לפעלות? היום כבר אין את מי לשאול. כולם כבר אינם בין החיים: המכ"ט מולחה כהן, הסמח"ט דן לנר, מג"ד הגדור הראשון איתי עמייחי ומג"ד הגדור השלישי משה קלמן.

אחרי המלחמה סיימנו סיקור את הפוקולטה להקלאות ברוחות והמשיך בלימודי כללה בוושינגטון אצל גודלי הכלכלנים האמריקנים. חלק מהם חשב אותו לגאון. בהקמת חבל לכיש היה הוא המתכנן והמארגן, אז כבר הכירו אותו כולם בשם זה. פרופ' פנהס זוסמן. לימים היה מנכ"ל משרד הביטחון וגם שם היה האחד על כולן. במלחמת יום הכיפורים מילא את תפקיד ראש המטה של אריק שרון, בדרגת סגן אלוף.

סיקור זו ל נפטר לפני כשנתים.

* * *

קורס הספורט ויישומו

שימוש ראשון בחומר שלמדתי בקורס היה בקפא"פ (קרב פנים אל פנים, בעיקר במקל) ובאיגרוף. בסיוור שערכנו כמה חברים מכירת בשטחי הקיבוץ ברמת סירין, נתקלנו בבדוי ענק, שני מטר גובה, ובידיו נבות*. אדריר עם גולת גוזלה בקצחיו. דברים של שנות הביאו אותנו לתיגרה. קפצי מהטנדר ורצעתי לקרהתו. כשהנחתית במדרון הוא ציפה לי כשהנבות מונף מעלה בראשו בשתי ידייו מוכן להנחתתו על ראשי. הרמתי את ידי באלבסון (כפי שלמותי), כך שהמכה שפוגת ביר, למורת שהייתו כואבת, הסיטה את הנבות הצידה בלי שתגרום לי נזק ממשי. בשנייה שהנבות פגעה באדרמה זינקתי אליו והכנסתי לו אגרוף בפרצוף. הוא אייבד את שיווי המשקל וללא יכול היה להתיישר משماخرو היה שיח סידריה.* אגרוף נוסף בפניו הפיע אותו לתוך הסידריה מבלי יכולת לוזז וכך יכולתי לעמוד עליו ולהמשיך לחובט בפניו באגרוף. נזכרתי بما שאמר לי בקורס, המדריך שטיבל, המתאגרף האגדי, אתה המתאגרף הטוב ביותר מבין השחינים'. גם שולם מלמד הסטער אחרי, אך הוא התרכו במשימה אחרת: הוא ניצל את העובדה שהברור שוכב על גבו חסר אונים כשאני חוכט בו מרכז, וחלץ את מגפיו מעל רגליו. מגפים אדרומות, חדשות וمبرיקות, שכודאי עללו בשכר עבודה של שנה... אני זכייה בהן, אך אני זוכר שהתגאהתי מאוד בשימוש המעשי שעשית בחומר הלימוד בקורס הספורט. בנוסחاه המקורי, הפלמ"ח, וביחד הפל"ם* היו במרכזה הפעולות. קבלת אניות מעופלים בחו"ל, הבאתה השטח, פעולות הסחה, חסימות והעברת המעופלים כמהירות למקומות בהם יכולים להתחררב באוכלוסייה המקומית ללא אפשרות להזותם ולחצרים. לא מעט שירים וסיפורים נכתבו בנושא זה. לי אישית לא הזדמן להיות בין אלה

* "נבות" – אלה.

** "סידריה" – שיזף, שיח (שיח קוצני מאד).

ש"נשאו את עם עלי שם", כפי ששorder המשורר אלתרמן על אותן הבחרים באוֹתן פועלות. השთפות רָק בפעולת אחת כזאת, כ奢ספינט מעפְּלִים הגעה לאזרה החוף סמור ל"שבֵּי צִוְּן" של היום. השתפות באחת החסימות בדרך, שבריטים היו עלולים לעבור דרכה. כאשר הגיעה האנניה, הודיעו לנו, אך הינו רוחקים ולא נוכחים בכל מחלך הפעולה שהסתדרימה במהירות, ושארהיה הווערנו מיד חורה לבסיס היציאה.

הפעולות האישית השגרתיות שלי בפלמ"ח נקבעה עקב יציאתי לקורס מ"כים. קורס מ"כים של הפלמ"ח היה קורס מאור מרכז. הפעולות הצבאיות של התקופה הזאת הייתה ביחסות קטנות. הפלמ"ח לא התאמן להחימה במערכות גדולות, ולמפקדי הheiten היה שיקול דעת עצמאי לגמרי, כיון שלא היה קשור עם יחידות אחרות ולא עם הפיקוד, על מנת לקבל מהם סיוע בשעת הצורך. דוגמה מובהקת לכך הייתה מחלוקת היל"ה. רק יום או יומיים אחריו הקרב וחיסול המחלקה, נודע הדבר למפקדת הגדור. מכאן שככל מפקד כייתה היה כמעט בחזקת גנרטל (קטן) וקורס המ"כים היה אמר לו להזכירו לך.

אחרי קורס מ"כים נשלחה לי קורס לספורט, ואחריו כל זה נשלחה כמ"כ למחלוקת גבת (שהחלה המלחמה התאחדה עם מחלוקת אשדות יעקב ויחד הקימו את קיבוץ יפתח). מגבת עברתי לפולוגה י"א שהיתה בעין-גב, ומכאן התגלגול העניינים לגיליל העליון ולמלחמה.

*

כל זה התגלגלו שוב ושוב בראשי בזמן השכיבה הממושכת במיטה. כל הדברים האלה התרחשו לא מזמן. כל שעבר עלי מזמן שהתגייסתי לפלמ"ח ועד עכשיו, כשהאני שוכב פצוע מקרבות צפת בכית-חוילים ורמ"ם, התרחש רק בשנה אחת. אך כשאני מעליה שנה זו בזיכרונו, הזמן נראה לי כשנות דור.

השכיבה הממושכת לא כל פעילות הניבה לא רק זיכרונות, היא העלה גם שאלות לא קלות. שאלות העוסקות בעתיד – מה עכשו?? הבנתי שהפצעה ברגלי חיסלה כל סיכוי לקריירה הצבאית: הייתי איש שדה ושתח, איש חי"ר שפעילותנו מותנית ביכולת שברגלו. הוכשתי לפקר על מחלוקת, יחידת שדה הנעה על רגליה. עכשו בא לזה קץ. יותר לא אוכל לעשות זאת.

ambilט לאחר אפשר לומר שצפת הייתה פסגה לא רק לגדור השלישי אלא גם לי אישית. אך היא הייתה גם נקודת מפנה בחזי. מרגע זה החל גודל מההשאשה בחיי היה מותנה במוגבלות של הרגל הפגועה. עובדה זו גורמה לי צער רב ואכזבה רבה, בעיקר כל זמן שהמלחמה נשכה ונשכה ואני שוכב ולא עושה כלום!! הייתה חייב להשלים עם זה, אך ממש לא יכולתי. היה ברור לי שלמרות המוגבלות ולמרות ההוראה הרופאית, אני את המלחמה הזאת לא מתכוון להעביר בשכיבה במיטה!!

* "הפל"ם" – הפולוגה המית של הגנה. הוקמה על בסיס המחלקה המית של הפלמ"ח באפריל 1945, במסגרת הגדור הרביעי. פעלה במשימות העפלה וعليיה ב'. הייתה גרעינו של חיל הים הישראלי.

חטיבת "הראל"-הגדוד העשורי

באוקטובר 1948, לאחר כחודש וחצי של אשפו, הסתלקתי מבית-החולמים. בערוכוביה שסדרה אוז, איש לא הרגיש בהיעדרי, ולא חיפש אותה. הסתלקתי מבית-החולמים כשרגלי עדיין נתונה בגבם והפצע עוד פתוח. מצאתי את עצמי חלק מחבורה לא קטנה של פצועים שעדרין לא החלימו, אך לא היו מסוגלים להמשיך ולשבב כשהמלחמה עיצומה.

חטיבת יפתח יודה אז לדומות וברור שלא יכולתי לrhoץ אתה ברגל על הגבעות. צעד ראשון לפטרון מתאים ליכולתי ניסיתי מעבר לחיל האויר שהתחילה אז להיות גורם ממשי בצבא. עבדתי כמה שלבים של הכנה והגעתי למצב של התאהמה והכנה מספקה לקורס טיס. זה היה המוצא מצוין: יכולתי לחזור להחימה, ולא צורך בשימוש ברגליים. כשהגעתי לקורס טיס נconaה לי הפתעה: התבקשתי לחזור קבע לחמש שנים. זו הייתה הפתעה לא נעימה. מצד אחד רציתי להיכנס לנושא התעופה שדרש כישורים טכניים שבוחלת היו לי, אלומם מאייר החיטוי כבר זמן ארוך למדרי בפלמ"ח ובבית חילו לי אשה וילדה קטנה. נשא הטיס בחולט משך אותה, אך הוא לא עמד מבחן הניתוק המתמשך מהמשפחה. לא חתמתי, לא הפקתי לטיס ולא המראתי ציפור. נשארתי על הקרקע, אולי כתרנגולות...

חוורת להתלבט בכעיה שלי: איך אני חזר לחבורה הלהמת ונוטל חלק במעשה הגדול של הקמת מדינת ישראל? נסעתני למפקדת הפלמ"ח ביפו. סיפרתי מי אני, ומהן מגבליות. נשלחת לי חטיבת "הראל" שיבאה איזה מדור להיות גדור ממוני – בדור העשר. וזה היה גדור חדש בשלבי הקמתו, שהיה אמור להיות גדור ממוני – מושוריין. הוא כבר מנה שתי מחלקות ג'יפים ומחלקה מודרנית של מושוריינים. לモרות שכל מיני יחידות היו בשלבי הקמה, הפעילות המבצעית נמשכה ללא הפוגה. כך הגיעתי לגדור כשהוא היה במסדר של יציאה לפעולה. מאחר ובאות רק לחפש, לגשש ולברר, הייתה בהחלט בלתי מזויד, כשלע כתפי רק תרミיל צד קטן, והרגל עדרין בגבש.

איך דברים מותgalגים!! בפתח, אחד האנשים הראשונים שאנו פוגש הוא גברוש מבית אלף. 'מה אתה עשופה מה?' הוא שואל. 'מחפש איזה תפקיד קרב' שיתאים למגבלות הרגל שלי', אני עונה. 'יופי!' הוא משיב בשמחה. 'שמעו! אנחנו יוצאים עכשו למבצע רציני. אנחנו אמורים לכבות את מנזר בית ג'מאל (קצת דרומה לבית שמש של היום). התכוונית היא להמשיך ולהשתלט על כל רכס ההרים שמורחה לו (רכס שעליו יושבת כוות נס-הרים) עד חוטן (שהה כבר ממש כביש ירושלים-חברון!).' הייתה המוס מהתנופה הצבאית הזאת. בקנה מידה של חיל ורגלים היו אלה מרוחקים עצומים. אבל הצד שראיתי לפני על המגרש נתן לי להבין שזמן הקצר שעבר מהקרוב על המצדודה בצתת השתוון דברים והצדוק והמושע עברו מהפה של ממש. 'שייה לכם בהצלחה!' אמרתי בהתפעלות. 'שמעו!' אמר גברוש בהיסוס, 'אני מפקד

המשורין הזה אבל חסר לי נаг. אתה חושב שתוכל לנחות עם רגלי בגבש?/. הרעיון כבש אותו בשנייה. 'בוא ננסה' אמרתי. התישבתי במשורין, הנעתי, לחצתי עם הרجل המגובשת על הקלאץ'. חשתי כאב חזק ברجل אבל ראייתי שזה אפשרי. 'בסדר' אמרתי. 'אני רק ניגש להרשות כלוחם בגדור זהה, ולקבל מיטה וגם לא אכלתי מהבוקר.' 'וזובו!' ענה בקול סמכותי. 'אנחנו כבר יוצאים, ואני לא מותר עלי! אתה באת ודראי שלא זוקן למיטה, ותוכל לאכול משחו בדרך'.

כך יצא שמכיסא הנהג עליו התישבותי לניסיון, כבר לא ירדתי במשך ימים רבים. ב-14.10.1948 יצאנו ל"מבצע הר", לביצוע מנור בית-ג'מאיל ורכס דיר-אל-הוואה. הגדור שלנו (הגדור ה-10) נע אחרי הגדור החמישי או הרביעי של החטיבה. התתבלה הייתה מוצלחת. את בית ג'מאל עצמה כבשו מחלקות של חיל רגלים. אנחנו אבנו אחרים, ממש אל המוכן, וננהנו מהיין הטוב של המנזר ומהתרנגולות. למחרת עליינו שני טורים. טור אחד בפיקודו של ג'ירא דרייכמן ז"ל מטל-יוסף (לימים מבית-השיטה) נע לכיוון בית גוברין ואחריו זה בכביש העולה למבואו ביתר. הטור שלנו טיפס ישירות בדרך לא דרך, באורו שכיוום נמצא בו מערת הנטיפים של בית-שם. באחד הצמתים נתקלנו במשוריין של הליגיון הירדני, פה והשם עליינו על מוקשים, אידועים שהסתתרמו בטוב. העליה הזאת הייתה הדרך הקשה ביותר ודרשה ממאמץ רב בנהיגה. כשהגענו למעלה הוקל לי על השצחתי לעשوت את כל הדרך הזאת kali בעיות מיוודות, כשהරגל בגבש. המשוריין המוביל של הטור שלנו בפיקודו של דובל'ה קמינסקי עלה על מוקש ויצא מכלל פעולה והמשוריין שלו עם גברוש הפרק למוביל את הכוח. התקרכמותנו גרמה לנסיגת הליגיון, צעד שחשך מאתנו מלכחה של ממש. בערב נכנסנו לכפר חוסאן. כל אוור בית-לחם-חברון היה פרוש לרוגلينו. הליגיון הירדני היה בנסיגה ואנחנו שהיינו כוח חזק וגדול היינו בתנופה קדרמה. כמה הייתה גאה: שלוש שעות עברו מאז הטרפה לגדור וכבר אנחנו על גל של הצלחה. ההערכה הייתה שתווך יוס-יומים אנחנו עומדים לשלווט בשטח זהה ואז... קיבלנו פקודה לעוזר. לא האמנו למשמע אונינו! הודיעו לנו שהושג הסכם בין בנדגורין והאמיר עבדאללה שתמורה לנסיגה שלנו כאן הליגיון יסוג וימסור לנו את כל הגיזורה הדורומית. האכזבה הייתה קשה.

נסוגנו למבוא ביתר וכך נקבע הגבול עם ירדן, וזה הייתה בכיה לדורות. לא הבנו את ההיגיון שבצד זהה. זה היה כאילו הוציאו את כלענו מפינו. לימים הסבירו זאת בעובדה שבן-גוריון חש מתחערבות בריטית במלחמה. הוא ראה עדרין את בריטניה ככוח הכלול במוזה התיכון וחשש מהיתקלות עם האימפריה הבריטית. כך קיבלנו בהסכם של תריזקה מעבדאללה גם את ואדי ערה תמורתי משהו אחר, בעוד שיכלנו תוך ימים ספורים לכבוש את כל יהודה ושומרון.

חטיבות מסוימות שלנו היו כבר מוכנות עם נשק חדש וטוב מול כל הנקודות האסטרטגיות הגדולות שלהם: ירושלים, תל כרם, קליליה, ואדי ערה. מצד הערבי הייתה כבר התפוררות גמורה. התבוסה בכל החזויות שברה לחלוtin את רוח הלחימה שלהם. ההערכה השלטת הייתה שתוך כמה ימים יכולנו לכבוש את כל יהודה ושומרון. בכך היינו חוסכים לעתיד לבואם שם ששפכו הפידאיון, פועלות

תגמול של צה"ל וצרות אחרות.

גם במקומות אחרים היו התרחשויות דומות. היחידות הדרומיות שלנו (אולי הייתה זו חטיבת גבעתי) כבשו את בית ג'יברין והיו בדרךם הלאה, מזרחה, כשהגיעו גם אליהם הפקורה לעזרה ולא לכובוש את בית ג'יברין. אלא שבית ג'יברין כבר הייתה בידיינו והיחידות נעזרו רחוק משם. כך כמעט שאזרע בית ג'יברין גם הוא היה נשפט מידיינו.

אחרי 20 שנה, ב"מלחמת ששת הימים", חזר כל אзор בית-לחם, חברון וגוש עציון לידיינו, בשעה שיכל היה להיות בידיינו כבר בתש"ח. מי יודע איך היו נראים פנוי הדברים אילו אכן היו הדברים כך.

ויקרא... שם... חוה כי היא הייתה אם כל-ח'י

חוה - "האםא של הפלמ"ח"

בשהחלמתי מפצעית ועברתי לחטיבת "הרآل", ושםואליק גם הוא התגבר על הפצעה הקשה והיה כדרך להחלמה, לאמא נעשה קל יותר, פיות ונפשית, אך היא לא חוזרת לับורה רגילה. אינני זוכר איך התגללו הדברים ואיך הדבר התארגן מכוחנת מערכת העבודה בקיבוץ, אך היא קמה והתגinyaה מתנדבת לצבא. "בית בוסל" בצתפת היה אחד מבתי ההבראה של ההסתדרות. צפת הצעינה באוויר המזמין שלה ובמזוג אויר קריר ונעים בקץ והיתה מבודקת מקום ההבראה, החלמה ומנוחה. כל זמן שהמלחמה נשכה וגם אחורי כיבוש צפת שימש "בית בוסל" כבית ההבראה לפצועיו המלחמה. אמא שירתה שם מתנדבת בתפקיד של משלחת, ממשך כמה חודשים. חוה נשאהה בכנותם בלבד אמא, אך לא מצאה מנוח לנפשה. רצחה גם היא לעשותות משזה למען....

امي, איטה וחוה, האחיות לבית רוטנברג, עלו יחד ארזה והצטרכו אל אחיהם הגדלן מדרכי רוטנברג בכנרת. מרדכי עלה מספר שנים לפניין והוא חבר קבוצת כנרת מימי הראשונים בארץ. גם הוא היו חברים הקבוצה כל חיין. גם לאחר שששתיהן התחתנו והקימו כל אחת את משפחתה, נשמר ביניהם קשר מופלא. בהגומת מה ניתן לומר שהן היו קשורות כמעט כמו תאותם סיامي. חלק מהזמן הן גם עבדו יחד. אך גם ביל' כל קשר לכך הן היו בקשר יומיומי מתמיד, דיאוגות ומ�행ות זו בזו. קשר זה היה חזק יותר מכל קשר אחר שהיה למשהி מהן עם שאר העולם.

חודש לאחר שאמא התנדבה ל"בית בוסל" בצתפת וצתתה בתואר "האםא של החילים", הייתה בכנרת בחופשת הריאונה מחטיבת "הרآل", חוה תפסה אותה והתעניינה כיצד היא יכולה להתנדב לעוזה בצבא. מיד כששאלתה עלה בדעתו טעמו התפל של האוכל בגדוד העשيري שלנו. הכרתית את האוכל הטעים שהיתה משלחת בכנרת, והצעתי לה לובאו להיוות משלחת אצלנו בגדוד. היא נענתה בהתלהבות ובכענים ברוקות. למחorbit עלה על הג'יפ שלי ויחד הגיענו לבסיס הגדור ברמלה. בישרתי למג"ד שהbabati טבחית חדשה וצעירה לגדור. הוא שמח מאוד עד שראה את חוה שכבר לא הייתה כל כך צעירה... הצעתי לו להעמיד מולה לתחרות שלוש טבחיות צעירות 'ונראה מי ינצח'... הוא משך בכתפיו בחוסר אמון והורה לי להביאה למטבח. כשהbabati אותה למטבח, התכישתי, כמעט שהתחתרתי על יווזמי. במטבח היה בלגן ולכלוך שקשה לתאר. מי בכלל התענין או בסדר ובנקיון שסביב האוכל. רציתי לומר לה שם היא עדין שההיא מתקנתה, הרי שהיא צריכה להפשיל שרולדים כי عمل קשה מצפה לה. זה היה מיותר. לא הייתי צריך לומר לה מילה. את השרוולים הפשילה חוה כבר בדרכ, ועוד שהסבירתי את מבטי אליה, היא כבר הייתה באמצעות ניקוי כלי הבישול, השלטה סדר וחולקת פקדות והוראות לטורנים

הנוכלים, שהיו אחראים על הארוחה הבאה. בעקבות הרבה שהייתה לפניה נשכחה מימי חוה לגמרי, אך כשנכנסתי לאכול צהרים לא יכולתי לחתעלם מהסדר והנקיון ששוררו במטבח ובחדר האוכל, ובעיקר — מהסועדים מודושני העונג הממצאים בשפתיהם בהנהה ודברי השבח וההיל שזכתה בהם. מהר למורי התפשטה הידיעה על האוכל המעללה של הגדור העשيري וגם מטה החטיבה התחילה להצטוף אליו לאכילה, כשהכל יום מכיא איתו מצטרפים נוספים. כששאלו אותו מניין השגתني את המבשלה הנפלאה זוatta, זקפת ראייה בגואה והכרזתי שזו דודה של: "שלך היא דודה", אמרו לי החברת, אך לנו היא ממש אמא, וכך וכתה חוה בתואר: "האמא של הפלמ"ח". כשיצאנו לפועלות מבצעית, סרבה להשר בכסיס ויצאה איתה. היא הייתה מעבירה את מרכז פעילותה בזריזות למקום בהתאם לפועלות שלנו, כדי להיות קרוב ככל האפשר אלה הזוקקים לאורחותה וכל זה תוך גילוי תושיה בניזול אמצעים פרימיטיביים וסבירתיים (למשל החולות ברפיה) להזומים או צינון האוכל.

לאחר שנפל פטל איה של חנהלה, ב-5.1.1949 בקרוב על רפיה, נסעתו להלווייתו ולקחתה את חוה אתי זומן קצר לאחר מכן, כשבוצתי את הגדור העשيري, עזבה גם היא וחזרה לנדרת. לחמים רבים מאותה תקופה, בפגישות שהיו בשנים שלאחר מכן, עוד היו שואלים ומטענים בסולומה של "האמא של הפלמ"ח". רפול,^{*} אף בתקופה שכבר היה רטט"ל, היה מוסר לה שלום כל פעם בשפגשנו. חוה הייתה לא רק דודה. היא הייתה ממש אם שנייה בשבילי. גרנו בכניםת בסמוך באותו הבית. כל אימת שהרגשת לחש בבית עקב המרות שניסו להטיל עליו, הייתה מסתלק לחדר של חוה ומhapus מקלט. חוה לא שאלת שאלות. היא הייתה מקבלת אוטי בזריזות פתוחות ובחוות, מנוחת ומפנקת אותה.

אמא — קלפי חזן — בית-הספר, העוסקים בחינוך ואחרים הייתה מגוננת עלי ומחפה על מחדלי — אך ישירות אתי, הייתה נוקשה ונמרצת. הייתה נזופת כי לעתים קרובות והייתי מתחסן למדרי לשאל האצלה לעמוד בקריטריונים שלה. חוה הייתה עבורי "קרנות המזבח", בה הייתה נאחז כشنומלתי מקפנדורה של אמא.

היו תקופות לא קצורות שאמא נעדרה מהבית בגלל בעיות רפואיות, אי הסכנות עם הנהלת הקיבוץ, ופעם נעדרו גם היא וגם אבא שנסע לוולניה לכמה שבועות. אבא גם הוא היה נעדր מהבית לעתים תכופות בגלל ענייני ביטחון, קורסים של ה"הגנה", רכישות קרקעות והשנים בהן שרת בצבא הבריטי ובריגדה. בכל התקופות האלה, גם כשאבא היה בבית, חוה הייתה לנו, וביחור ליל, לאמא. היא לא הייתה קשוחה אטנו ולא היו לה דרישות. וכתי ממנה רק לפינוק ואהבה. במבט לאחור נראה לי שהיא לא רק אהבה אותה אלי גם הבינה אותה ואת הקשיים שהיו לי, הרבה יותר מהאחרים שסבכו אותה. אהבה זו בינוינו נמשכה כל חיינו. אני מוקוה שהצלחת להשיכ לה באותה אהבה בה ויכתה אותה.

* רפול — רפאל איתן ז"ל (1929-2004), לימודי רטט"ל צה"ל ושר במשפטת ישראל. בחטיבת "הרآل" בקרבות לשחרור ירושלים היה סמל מחלקה.

אבא חשב שנכון לחנוך את שמואליק ואותי "חינוך ספרטני". הוא דגל בשיטה זו, האמין שהיא תברيرا, תחזק ותחלש אותנו אונשיים. אחד העונשיים שהטיל עליו היה אמרור גם להעניש וגם לחנוך – שתי צפורות ביריה אחת (במקרה אחד). הייתה בן חמיש שכאבא החלטת להביאני אל הפרסס בלילה ולהשאירני שם לסתור לבד עם פחרדי. כנראה רצתה לטעת כי אומץ. יללות התנים נשמעו מכל עבר. הייתה מבוועת, מפוחדר עד מוות. סביבי היה חושך מוחלט, כל רשות נשמעה בהיל. רעדתי כולי. אני לא זוכר אם אכן התכוון שאשר שםليل שלם ואם בכלל תכנן לבוא לקחת אותי מתיישבו. איןני יודע כמה זמן החזקתי מעמד במחן האומץ שכפה עלי, מה שאני כן זוכר שאזרתי אומץ וברחותי ממש כל עוד רוחבי, ישר לחדרה של חוה ודודתי האהובה, היושעה שלי. היא כהרגלה לא שאלת שאלות מיותרות, הציעה לי מיטה חמה והשכיבה אותי לישון.

*

באותם זמנים רוחקים הכל סבב סביב חוקים ומשמעת והעונשיים שקבלתי היו רבים ומגוונים. אחד העונשיים שבית-הספר הטיל על תלמידים סוררים היה "העוצר" כינויו. העוצר היה מעצר בית למשך שבת שלמה. השבת הייתה משוש נפש לכל ילד ובוגראי לפרחים שביננו. בה יכולנו להשתובב, לטויל במשועלי העמק, להתרוץ כאוות נשנו. יום הפוגה מחובות. העוצר גזל באופן מוחלט את מכמי השבת והפק אותה ל"שבת שחורה", ממש מפוייתה. בכוקר יום ראשון היה על הילד להביא מכתב חתום בחתימת ההורים, שאכן בוצע "העוצר" כhalbתו. אני זכיתי,-caretוי לפראח, לסכול עונש זה פעמים רבות. לגבי היה העונש בלתי אנושי ממש, וכמוון חיפשתי פתרונות יצירתיים ודרכי עקיפה לגזירה הנוראה. שבת אחת לא התאפשרה והפרתי לחלווטין את הכללים. התרוצצתי, והשבת עברה עלי בנעימים, תוך שאני מסתיר מההורים את הדוראה מבית-הספר. "תיגיגת" השבת נגמרה והתגנבה למוחשטי בעית המכoker של מהורת בכיתה: מה יהיה, כשאתבקש להגיש למנהל את מכתב האישור מההורם? בבית-הספר ידעו, שחורה היה "אמא שניה" שלו וכבר התרגלו שהיא מחליפה לעתים את אמא, כשצדריך. או הבריק בי ריעוון: מה פשוט מזה? ישביי וכותבי מכתב, המאשר את קיום "העוצר" כhalbתו, חתמתי "כבא..." בתמיות האמנתי שאיש לא יבחן בדבר. כל כך בטויח היה עצמי: בסגנון הניסות, בדמיון כתוב היד, וכמוון שלא הייתה מודע לשגיאותי. אפילו החתימה לא הרתיעה אותו. נכנסתי לכיתה בהליכה בוטחת ובמשמעות וכל אחר ירד הגשתי לעמינרב*

* עמינרב ישראלי (יוסלביץ) – חבר דגניה ב', מורה ומתרגם בבית-הספר המשותף למשך עמק הירדן שבדגניה א'. אהוב ומושער עליט, תלמידיו וחכמי. קיבל אותו בכיתה ה' (1936) והוביל אותו עד כיתה ז', אז נקבעה עבודה עם כשותפים בין הראשונים לצבא הבריטי ("אפא"ס). כחוור אחרי מלחמת העולם השנייה ניהל שנים רבות את בית-הספר המשותף עד פרישתו. היה המחוור הראשוני שלו בארץ והתכתבו עם תלמידיו לשעבר בבית-הספר "תרבות" בחווכוב שבפולין. הוא נחן בהופעה אסטטית, בקהל עשיר וחום, במוסיקליות, בתבונת כפיים ועל הכל בלב חם ורגש שיכל היה לגלוש להמון ואפיק לסרוקם כשררה לו עין כלשה. הוא שפע אהבת עם ישראל ותרבותו, העניק לנו, תלמידיו הקטנים, אהבה ואהדה והוא נקודת אור של חמלה ורוח בהוויה הקשוחה והמסוגרת שגדלו בו.

את המכתר ופניתי למקומי. עוד בטרם התיישבת במקומי, פרץ צחוקו של עמינדב כבר נשמע בעורפי. הסתובבתי בהפתעה כ奢שעתית אותו קורא לעברי: 'זונלה'* וכאצבעו מורה לי לחזור ולעמור צמוד אליו. כשהוא משועשע ואני המומ, שאל בanimāה מבודחת: זונלה, תגיד, "זהה" – הדודה שלך – לא למדת להחתום את שמה? הייתה מלא תימהון: איך הוא גילה ותפס כל כך מהר את הזוף שלי? המכתר כל כך שיעשע אותו שויתר לי על כל עניין העונש.

בכל עמינדב חיבב אותו באופן מיוחד ונתן לי להגשים את חיבתו. בשיעורים שלו הייתה מוקשיב בשקט ואף שלא זכר לו לבדוק מה נאמר שם אני זכר שאיתו היה לי מעניין. החיבה בינוינו הייתה הדידית. לעמינדב היה שעוןysis מכובד. השעון היה קשור בשרשראת לחגורה וכשנזק להציג בשעונו היה מכניס ידו לכיסו, מושן בשרשת ומופיע מבט לשעה, ואו מחזירו למקוםו. בכל פעם שעמינדב הוציא את שעונו היה ממש מרוחק לתהlik. בכל השעון והשרשת היו עבורי מושאות הפעלות והערצה. באחת הפעמים הוא הבחן בהשתאות שלי – נראה שפי נפער – ושאל: השעון מוצא חן בעניין? הנהנתי בראשי בהתלהבות. הוא העביר את ידו בשעריו וכדרך אגב אמר: 'כשתגדרל, אם עדין לא יהיה לי בן משלוי, אתן לך אחר'.

ברבות השנים הבנתי שבאמירה זו הביע את חיבתו המיוחרת כלפיי. כשןפטר, כבר איןני זכר היכן היה הוא, והיכן הייתה אני ואם בכלל השעון עדין היה בשימוש. אך חשבתי לעצמי: עמינדב היה לי לאחת מנוקודות האור הבודדות בשנות בית הספר ואהבתו אותו מכל Mori.

* "זונלה" – בן, ביידיש (לשון חיבתו).

מי דרומה! – "עין" במדבר

(6.1.1949-22.12.1949)

במציע "عين" הייתה סמ"פ בפלוגה של גברוש. פיקורתי על מחלוקת ג'יפים בגדרו ה-10. על כל ג'יפ היו שני מקלעים וגם רובאים, כך שהיינו כוח אש גדול עם מהירות תנואה.

במציע "عين" מתוכנן היה לכבות את כל השטח הדרומי לא-אר-שבע, שבו היו היישובים שמתחללים ב-ע': עוג'ה, ביר-עסלוג, אבו-עגילה, אל-עריש. שם המבצע "חורב" ניתן על-ידי המתכ"ל, אך אנו, בשטח, קראנו לו מבצע "עין".

חטיבת גולני תקפה את משלטי המצרים באזורי רפיה, אנחנו (הגדוד ה-10 המשוריין של חטיבת הראל) השתתפנו עם חטיבת הנגב, בכיבוש ביר-עסלוג' ומשם התפצלנו: כוח אחד לכיוון אבו-עגילה וכוח שני לעבר אל-עריש. כאן פעלנו על-פי העקרון המנחה של צה"ל: העברת המלחמה אל אדמת האויב.

אני השתתפתי בכוח שביצע פשיטה ארכוה אל תוך סיני לכיוון אבו-עגילה. הגענו עד ביר-חסנה ברדייפה אחריו הגדור המצרי שנסוג מביר-עסלוג'. הגדור היה מרושק וחיליו היו במצב (פייזי ונפשי) ירוד ביותר. לא היה להם אוכל ולא מים והם נסוגו רגלית עשרות קילומטרים בחמדאות* האין סופיות של סיני בשמש קופחת, וחלקים גם ללא נעלימים.

לאלה שזרדו היו פצעים נוראים ברגליים מהליכתם יחפים. הדרך לכל ארכוה הייתה זרועה בגוויות של חילוי הגדור המצרי שלא הצליחו לעמוד במשימה הקשה הזאת, ועוד לפני שהגענו ליעד עצמו לקחנו בשבי חילום מצרים שהיו בדרכנו. העלינו אותם על שתי משאיות צבאיות שנלו שיבובילו אותם לא-ארץ. היו בידינו כ-150 שבויים מצרים. התכנית הייתה להביאם למפקדת החטיבה שהשתכנה בעוג'ה אל-חפיר (כיום ניצנה). מפקד הפלוגה, גברוש, שהוביל את כוח הפשיטה לקסימיה, הוביל את משאיות השבויים לעוג'ה בלבד כמי ג'יפים. הוא הורה להשאר עס הפלוגה בקסימה ולהתארגן שם ללילה ללילה עד שיגיע למפקדת החטיבה ויריע לנו ממש על המשך הפעולה. לאחר שהתארגנו ללילה ללילה, נשארו עוד שעوت או רבות לאיסוף תרגולות, אפיקת פיתות, צליית הטלה שמצאננו ועריכת כירה כדי המלך.

בלילה הגיע פקודה מג'ורא ריבכמן, הסמ"ד, להמשיך ביום המחרת באיסוף שבויים ביר-חסנה הנמצאת כ-30 ק"מ דרום-מערבית לקסימה. כך התרמנתי בפועל לפקד על הפשיטה לביר-חסנה במקום גברוש. גברוש לא חזר כיון שכאשר הגיע למפקדת הגדור הוא נשלח לשדרה התעופה בא-ל-עריש. כshedra תעופה זה נכסב, נמצא בו מטוס קרב מצרי מוצצת פיאט איטליה, מוקולקל, שהוא נחוץ לחיל האויר

* "חמאדה" – שטח מדברי זרו עץ ואבני.

העיר שלנו. גברוש היה ידוע כמושחה בחילוץ, בגרירה ובתובלה ובכל דבר המזכיר תושייה ואילתורים. בתור שכוה הוטל עליו לגורו את המטוס לבאר-שבע ולהעבירו לחיל האוויר.

אני מודגש פרט זה כיון שבכל מיינ"ז "זכרוןות" ופרטומים מופיע גברוש כמפקח הפיטה לביר-חסנה בעוד שהוא בכלל לא הגיע לשם, ולא היה שם. אני זה שהיה מפקח הפיטה מקסימה והלאה.

לצערי, לא כך מתארים אלה הקוראים את השתלשלות האירועים כפי שמצטירירים מהספר "דרך גברוש"*. מأت דורה לביא, עמ' 99–105. לעומתם אלה יש א' דיווקים רבים, שהמרכיב שביהם הוא תיאור גברוש כמפקח בפועל של הפלוגה בפיטה לביר-חסנה. לגברוש זכויות רבות ואני בא לטעון בהן, אבל לו רק מתחיך לבדוק לאישיותו ולזכרו, ראוי לציין שగברוש לא "ニיקס" לעצמו את הפיטה ואת ליחית השבויים. עדות לכך אפשר למצואו בראיון שנtan הוא עצמו לאיזה דפני (שרה) באוגוסט 1986, לצורך תיעוד לבית יגאל אלון, ובו הוא מספר על כך שבאותו הזמן נקרא למשימת חילוץ המטוס והעבरתו מאל-עריש לבאר-שבע.

כאמור, המשכנו לביר-חסנה בהתאם לפוקה. הCEF ביר-חסנה עצמו יושב בתוך עמק נמוך סגור מכל צדדיו. כשהגענו, התגללה לעינינו מהזה מרדיים: כל העמק הזה היה מלא כולו במאות חילילים מצרים על מדריהם. מרוחק זה נראה ממש כמו קון נמלים. הג'יפים נשלו מיר להקיף את המקומם ובუקר למנוע מנosa דרומה. הקצינים המצריים היו מרכזים בכתים במרכז הCEF. השתלטו על המאסה האנושית הזאת וביקשו מהקצינים להודיע לחילילים שלא יאונה להם רע ושrank יילקו בשבי. במקביל ניתקנו את קווי הטלפון שלהם למצרים, כך שבידורם היה מלא, עוד לפני שהחלנו לחקור אותו.

כבר בתחילת איסוף השבויים, הגיע לג'יפ שלי המג"ד המצרי בדרגת לוייטנטן – קולונל (סגן-אלוף), הצדי והודיע שהוא המפקד האחראי על הכוח הזה. שמהה רקחת בשבי קצין בדרגה גבורה כזו, ועוד יותר שמחתי להקל על עצמו ולהעביר דרכו לאנשים את ההוראות הנחוצות. פרקי אוותו מאקדחו והושתתי אותו בג'יפ שלנו. הוא יידע אותנו שבדאי להזדווג כיון שנמסר לו מהמטה המצרי שכבר יומם קודם לכן נשלה אליהם תגבורות מכיוון תעלת סואץ, כדי לסייע להם או לפנותם. לבסוף, הוא רצה למנווע קרב נוספת, לאחר שהוא רוצה כבר לגמור עם המלחמה. כשסתכלתי עליו ועל החילילים שלו – בהחלט האמנתי לו. איש מהם לא רצה ולא היה מסוגל להילחם יותר.

הודעתី בקשר לניצנה על מאות השבויים שבידינו וביקשתי הוראות. התשובה הייתה להתחיל לנوع לכיוון הארץ, לקרה משאיות פינוי שישלחו אלינו. ריכזונו את החילילים המצרים לקרה יציאה. הם היו כ-300 איש, פצועים, חבולים, רעבים, צמאים ועייפים, אך לזכותם ניתן לומר שלמרות כל זה, איש מהם לא הפkir את נשקו בדרך, והוא נפל בשלהמו לנוידינו. לקרה ערב התחילה להוביל אותם לאורך

* דרך גברוש / דורה לביא, בהוצאת ספרית פעולות, תשס"ד, 2003.

הדרך לכיוון ישראל. את הנשך וריכזו כלו בטור אחד הוזל"מים, כיסינו אותו בברוננט ועליו הושבנו את 20 הקצינים שבין השבויים. החול"ם היה מלא ממש עד גדרותיו. ערכנו אותם בשלשות והתחלנו להצעידם. עברנו בג'יפ לאורך השורות ובאזורת המג"ד המצרי וזרנו אותם לתקדם בקצב מהיר ככל האפשר. הקולונל שיתף פעולה וזרז את החיללים. שוב נוכחת מה המשמעת ומהו כוח סבל. בצדא המצרי גם בתנאים הקשים ביותר (כמו אלה שהזינו בהם) נשמעו החיללים לפקדותם מפקדיםם ללא עורץ ומיילאו את הפקדות במהירות.

לאחר הליכה של חצי שעה, פנה אליו המג"ד וביקש בשם החיללים שנאפשר להם להשתין. הסטטי לרגע. דרכם להשתין הייתה בכריעה ובכחולת החשייה שכריעה לא נוכל לעקוב היטב אחרי תנועותיהם, ואו אול' משדו מהם ינצל את המצב וישלוף רימון או אקדה ויפגע בנו. אמרתי זאת למג"ד. הוא ירד מהג'יפ, עבר בין השורות והודיע להם שהם יכולים להתרוחח קצת, אך להישאר בשלשות ולהשתין בעמידה בלבד. תוך דקה נשמע רעש ההשתנה הכללית והוא היה כרעש מפלי הניאורה. כשהמשכנו להתקדם, פניתי אחורה והסתכלתי על הדריך, היא נראית כמו לאחר גשם זלעפה. לאחר הליכה של שני ק"מ הגיעו למקום שנראה לי כמתאים להגנה היקפית וללינת לילה. עם שחר ראיינו את אורות השירה המצרית המתקרבת לביר-חסנה. שלחתי כוח בפיקודו של פול (רפאל איתן) לארכוב לשירה המתקרבת, אך בו כזמן ראייתי גם את השירה שלנו מתקרבת לעברנו. הערכתי שקרוב עם השירה המצרית המתקרבת כשהשירה שלנו נקלעת אליו ומאות השבויים יתפזרו בשטח יוכל להזיק יותר מאשר להוציא, מה עוד שאינו הכרחי. השירה שלנו הייתה קרובה יותר וכאשר הגיעו הענסנו ב מהירות רבה את כל השבויים על המשאות (הנשך שלהם היה כבר מעומס), קיפלנו את החסימה שאמורה הייתה לעזר את השירה המצרית והסתכלנו ב מהירות רבה מהמקום. נסוגנו לארץ דרך קסימה. כשהגיעו השבויים לארד-שבע שוכנו על-ידי המשטרת במסגד. מאוחר יותר נודע לנו שחילוי "היחידה הצרפתית" * שאיבדו חברים כמה ימים קודם בקרוב ביר-עסלוג' זרקו עליהם יימונים, ירו והרגו בהם נקמה על נפילת חביריהם.

חויה נספת הייתה לי בפשיטה לביר-חסנה, זו הייתה חוותה שהייתה בה גם מעין סגירת חשבון... המ"פ של פלוגה י"א בפלמ"ח עוד לפני המלחמה היה בחור גבוה ונאה בשם ביבי, לימים הגיאולוג ד"ר דוד ניב. ביibi, שהוא היום ייד טוב של'י, היה המ"פ שהגלה אותה למחלקת עי-זגב בזמננו, בغال ארבעה כדורי אקרה שביזותי, ללא רשות, וכבר סיירתי ואתה בהרחה. כמו מפקדים אחרים בפלמ"ח, גם הוא התגלל בכל מיני תפקדים ונעשה קצין המודיעין של חטיבת הנגב. לפני היציאה לפשיטה, ביקש ביibi להצטרכ אליינו עם הג'יפ שלו. אותו בג'יפ היה גם ישראלי ספקטור, איש המודיעין הכללי, שכוכות מצלמו יש תיעור של הפעולה. בשטח הסתובבו חילים מצדים חסרי אוניבס מיחידות מצריות שהתפוררו. בתדריך הדgeshti

* היחידה הצרפתית – חילים, יצאי ליגון הזרים, שהשתתפו בקרוב ביר-עסלוג' במסגרת חטיבת הנגב.

שאין בשום פנים ואופן לירות בשבויים או בחילילים חסרי נשק ולא לבצע כל פעולה להלא אישור שלgi. כמו בתסריט קבוע מראש, חילילים אלה מתחילה נסוב בכל כוחם כשהתקרנו אליהם, אנחנו היינו משיגים אותם עם הג'יפ, מוגעים אותם ומרוכזים אותם עם כל השבויים על מנת שהסעה אותם לשטח שלנו. כיби לא ידע את כל זה ותוֹך כדי רדיפה אחריו חיל מצרי שהתגלה באקראי אחד הגבעות, צעק לו לעזרה. המצרי המבוּל המשיך לרוֹץ ואז הוא יירה יידיה אחת. הג'יפ נסע בקפיצות, המקלע לא היה על החובה, החיל רץ בדרך מפוחלת, אך למרות שהסיבי לפגוע בו היה אפסי, פגעה בו היריה הבודדת הזאת והרגה אותו. כשראיתי זאת, דהרתי אליו בג'יפ ו"נתתי לו על הראש" מנה אחת אפיקים!! לא חסכתו צעקות והטפות מוסר. לא זכרתי שככל לא השתף בתדריך ולא יכול היה לדעת את ההוראות. אני גם מניה שככל לא התכוון להרוג אותו והפגעה היתה דרי במקורה. זכרתי היטב את המשפט שהוא ערך לי בಗל ארבעה כדורי אקדח ואת "גנות" עינ-גב... אם העונש על כדורי אקדח הוא "גנות", אז מה צריך להיות על הריגת אדם??!! הרגשתי שעכšíו אני שופט אותו וסגור חשבון ישן.

אני מבחינת לא הייתה זוקק להרצאות ולפקודות. ידעתי באופן טבעי ונחרוץ: לא הורגים שבויים!!! וזה ליווה אותי, ולא אותי בלבד, בכל מלחמות ישראל. העיקרונו הזה של צה"ל וההקדפה שלא לפגוע באזרחים, היה חלק מכל המלחמות ולמרות שלא פעם שילמנו על כך ברם יקר, נשמר העיקרונו בקפדנות לכל הארץ.

עיקר המאמץ במלחמה נגד המצרים התרכו בשלב זה באזרור רצועה עזה הדרומית. שם היו מרכזים רוב האספה, התהומות, תגבורות כוח אדם והציגו. אзор זה שימש כאזור המעבר הקצר ביותר למצרים ובזה הייתה חישיבותו. בפעולה מושלבת רחבה מדים של חטיבת הנגב, "הראל" ו"גולני" תקפו את האזור החינוי הזה בכוונה לפגוע בכוח המركזי של המצרים. חיילי גולני תקפו את רפיח עצמה ואנחנו השתלטו על הכביש הראשי מרפיח לאל-עריש.

כדי למנוע הゲעת סיוע ותגבורות מצרים מחד, ולפגוע בכוחות המצרים שנכנסו לסתת שם, מайдן, כוח מהגדוד החמשי כבש את המשלטים של צומת כביש עוגיה המתחרב לכביש רפיח-אל-עריש. בלילו הייתה סופת חול חזקה שהקשתה על הראות ועם היקיצה בוקרם גילו כוח ממנע קרוב אליהם. הם היו בטוחים שהיו כוח שלנו וייצאו מהעמדות לקדם את פניו. כאשר גילו שהזוויה כביד היה מאוחר. הם לא היו מוכנים לקרב ואילו המצרים היו מוכנים היטב. הירי של הכוח המצרי גורם להם לאבדות קשות ונסיגת מבהלה. הפיקוד שלנו ידע שהזזמת החינוי הזה חייב להיות בירינו. דו"ו עם גברוש לקחו חצי פלוגה ויצאו מיד לאסף את הנסוגים והפצעיים ולבדק את מצב המצרים בשטח. הסמג"ד גיורא רייכמן, העיר אותה בהילהות ופרק עלי לצאת עם חצי הפלוגה הנוגרת, לסרוק את הרינוי,

לגולות כוחות מצרים אם ישנים ולהגייע לככיביש רפיח-אל-עריש ולהחותם אותו. ריכוזתי את הג'יפים מדרום לדינונה הגדולה, במקומות בו הכביש מתחפה סיבב הגבעות כמו האות S, והdrock עוברת שם בתוך שטח של חול כשל ירידת מהכביש משמעה שקיעה מוחלטת ללא אפשרות היחלצות. שיריה מצירת של משאיות כבדות

שמטעה היה מאות פגיזים של תותחי 25 פאונד התקרבה למרבב שלנו. צורוות ממקלעי הפלגה שלנו קידמו את פניהם ובשיאה התחוללה מהומה רבה. משאorias ירדו מהכassis ונטקוו בחול, איבדו שליטה והתהפכו, פגיזים התפזרו בכל השטח, ונহגים נמלטו. בשטח היו 20 משאיות הפוכות על מטען. לקחנו טוח ביחסון של זמן לפני שניגשנו לבריקת השטח, אך אז הגעה הורעה מהתחזפית שתנקים מצידים מתקרבים. הם, על זהליהם היו מסוגלים לעبور בחולות ולכך עקרו את הקבש ועלו עליינו ממערב. למורת שחתנקים היו מהרגדים הקטנים והעלובים ביותר שלהם, הם בכל זאת היו איזום של ממש לג'יפים שלנו. ניסינו להפגיע במרgomות הקטנות שהיו לנו את האוזור שבו היו מרכזות משאיות התהומות בתקופה שפגעה אחת טוביה תgrossות להחפותצויות שרשורת של כל התהומות. אך הפגיזים לא השיגו את המטרה ולא היו פגיעות. הטנקים הילכו והתקרבו והעדפתנו יצאה בשלום על פיצוץ התהומות. פקדתי על נסיגה.

מפקד הג'יפ שעלו הטלתי את המשימה הזאת רפאל (רפאל איתן). הירי שלו שלא הצליח להשמיד את התהומות (שלא באשmeno) היה הירי האחרון בקרב הזה. ההצלחה הייתה לא קטנה. למצרים הייתה ארטיליריה גדולה ויעילה, ולמרות שהשתכללו בצד ובנשך, היר שבארטיליריה הם עלו עליינו והפגזותיהם גרמו לנו נזקים כבדים בלחמים ובצד. רוב מערך הארטיליריה שלהם היה מבוסס על תותחי 25 פאונד בריטים ואלה "זלו" תהומות רבה שדרשה אספקה מהודשת שבאה ממצרים. זמן מה לפני פעללה זו כבר אזל להם מלאי הפגיזים והארטיליריה שלהם כמעט הפסיקה את פעולתה. הם חיכו לפגיזים כאויר לנשימה וכשהאל היה כבר כל כך קרוביים – הצלחנו למנוע את הגעתם, ובכך לשתק את כוח האש הארטילירית שלהם. מיד כשהתברר לי שהמטען בשירה הוא פגזי תותחים 25 פאונד, דיווחתי מיד למפקרת חטיבת הראל. דני אגמון, קצין המודיעין החטיבתי, קיבל את הידיעה והוא פשוט קפץ משמחה. הוא הודיע לי שהוא שולח מיד וחל"מ שיעכלו לנוע בחולות וכן כוח אדם להעמתת התהומות והעברתה לרשותנו. עבר זמן ולא נראה היה בשטח סימן לרכיב שהובטה. לעומת זאת הבחנו שחתנקים מצידים מתקרבים אלינו. נאלכנו לזרור על השלול ולסגת. ואני שוב נדרש לתיקון "היסטורי" – גם כאן גברוש לא היה בשטח. הוא היה עם דדו ועם חצי מהפלגה באיסוף הנטוגים הפגיעים מהగדור החמיישי. הפיקוד על עצירת התהומות המצידים היה בידי מהתהלה עד הסוף, ולא כפי שמשתמע מהמסופר בעמ' 161 בספר דרך גבושים / דרורה לביא.

התקפת גולני על רפיק נכשלה והמשמעות אמרו שנפלו מספר לוחמים. הרגשתי אי שקט. רבים מלוחמי גולני היו בני עמק הירדן וביהם גם בני נרת. מהרתי למפקדת החטיבת גולני שהייתה בקיובץ אורנים כדי לבור ממי בין הנפגעים ושם נודע לי שבין הנופלים גם פטל גיסי, אחיה של חנהלה, אשתי. את הנופלים בקרבות קברו בכית קברות זמני באורנים אך אחר מחברי דגניה ב' שהייתה בגולני העיר את גופתו של פטל לדגניה ב' לקבורה. רציתי להיות עם חנהלה ועם המשפחה ברגעים אלה. בלחימה השתוררה הפגיעה מה בשעות אלה, והסמג"ר נעתר לבקשתו לנסוע למשפחה ולהשתתף בהלווייה.

השכל היה כבד לכולם, שכול מתחמש של תושבי עמק הירדן שכולם למדו ביחד, עברו יחד, והיו כחברה אחת. אך הפעם הוא היה במשפחה שלי ממש. זה היה קשה שבעתיים.

אחרי ההלויה פגש אותו מה"ט חטיבת "יפתח" מולה כהן והציג לי לעוד אtat "הראל" ולחזור ל"יפתח". אני מבין שעברת ל"הראל" כי לא יכולת להפסיק. ב"יפתח" בחיל רגלים, אך אנו ב"יפתח" עומדים עתה להקים פלוגת סיור מוגנת. אם תחוור תסיע להקים את היחידה ותהייה מפקחה.

ההצעה קסמה לי. ב"הראל" אהבתה מאוד את החידוש שבlichkeitה ממונעת, אך לא הצליחתי להשתלב ב"روح היחידה" שנשכה שם, רוח של אידאולוגיה שהתנהלה על-ידי "פוליטרוקים". היו לי גם כמה התמדדיות שעוררו לי שביעות רצון בקבב מפקרי. ההצעה של מולה הייתה בשבייל מוצא של כבוד מ"הראל" ובכחול הרעיון להקים ייחודה לפि תפיסתי ולפי הבנתי, קسم לי. ושוב כדאי להזכיר שבאוירה ובמצב של אותם ימים אנשים היו עוברים מיחידה ליחידה בצוורה מאוד פרטיזנית.

כשראק לאחר מכן הייתה השליות מסדרת את הסידורים הדושים. חזרתי לחטיבת "יפתח". תחלה הקמת הפלוגה התחזע בבית-שאן, שם שהתה בימים אלה. ללימוד התפקיד סופחת בניתים לעמוס בנין שהיה במטהו, ושבבב הספיק להיות מ"פ של פלוגה משוריינת. בילינו נפלא כמה ימים וחזרתי לבית-שאן.

היו אלה ימים של כוננות והכנות לכיבוש אוור ואדי ערה מידי ירדן של המלך עבדאללה. חטיבת "יפתח" מצפון, "כרכמל" במרכו ו"אלכסנדרוני" בדרום, הተכונו לתוקף בו ומניית את יהודה ושומרון, כל חטיבה בגזרה. כדי לצאת נקיקים מבהינה מדינית והועמד המלך עבדאללה בפניו אולטימוטום להציג את צבאו מהאור תוך יממה. כפי שכחבתי כבר, היינו ערכיכם כבר לחת את המכנה, אך שעה לפני תום האולטימוטום, קיבל המלך את התנאים והורה לפנות את האוור מהזבא ולמסור אותו לידינו. הצעירנו הערכנו שבמלחמה היינו משיגים יותר.

אך מי יודע? אולי חסכנו קרבות רבים? אני אישית, הייתה לי מואכזב למרי. האכזה העלהה כי הרהורים לא מעטים. רأיתי שהמלחמה הולכת ומסתiens, התגעגעתי למנוחה, בעיקר נפשית. שלווה עם המשפחה, לשבת בערב אחרי העבורה על הדשא. עם חנהלה ועם תמייק שכבר הייתה בת שלוש וכלה מעט הייתה אותה בשנים אלה. רציתי שהיא לי בית, פשוט בית שלי ושל חנהלה, עם ילדים, חברים וקיבווץ. השתמשתי בעוברה שהפצעה שלי עשתה אותן לנכה. נסעת לafkaת החטיבה שהייתה אז בכפר ילדים ליד עפולה, הגעת לモלה כהן, המה"ט ואמרתי לו שנראה לי שהגיע הזמן לסיים את הפרק הצבאי שלי ולהשתחרר. הוא לא התנגד. שלח אותי לרופא, שקבע את נוכחות וקביעה זו אפשרה לי שחרור מיידי. חזרתי הביתה.

מעשה אבות סימן לבנים

אם אהיה זו שעסקה איתנו יום יום, בכל הפרטיהם. אך אבא היה עבורי הדמות המרכזית. את אבא הערצתי ללא סייג, הערצתי אותו כי הוא עומד בכל הكريיטריונים שילד מעמיד בהם את אביו. הוא היה בענייני גבר כביר כוח בעל כושר גופני אדיר. הערצתי אותו על פעילותו הביתחונית, למרות שלא ידעת עלייה כמעט כללום. ידעתי שככל פעם שהוא נעלם לזמן ממושך, הוא עוסק בעניינים של נשק והגנה, ואיזה ילד לא יוצא מגדרו כshedōr בכל' נשק? דמותו התמירה כשהוא דוחר על סוס שומרה השרות ושלידרכו צמוד אקדח "מאזר" ורראשו מגבעת, שמורה עד היום עמי כדמות נערצת שלא מהעולם הזה. השבחות שבchan היה לוקח את שמואליך ואותי לרכיבתה אותו אל כל מיני כפרים ערביים ומאهליים ברוחיות חרוטות בזיכרוני כחוויות ילדות נפלאות.

בחיותי כבן שש, שבע בערך, ליווה אותו אבא למושבה כנרת לטיפול שניינים. להפתעתו,לקח אותו וירדנו יחד מהדרך על יד ג'נדחל*. הוא סקר את הסביבה וכשנוכח שאנו בלבד, הוציא את האקדח, נתן אותו בידיו והעמיד אותו בעמידת ירייה. עמד מאחוריו ונתן לי הוראות מה לעשות. אז דרך את האקדח ואמר: 'תירה!', אקדח המאזר היה כבר מאד ואני היתי עדרין ליד קטן. פחדתי מאוד. בקושי הצלחתי להחזיק את האקדח הבהיר הזה והרציתנו נורא שיעור ליל, אך התבוניתי לבקש. האקדח רעד בידי אך היתי חיב להראות שאני ראוי למעשה הזה. איכשחו הצלחתி להרים את האקדח ולהצתי על החדרק. ו... האקדח ירה. אני לא זכר אם כיוונתי, על מה כיוונתי, ואם פגעתי. היתי פשוט המומ. המום מהיריה שנפלטה, מהרעש, מריח אבק השריפה. אם אגיד שהייתי מאושר אחטא לאמת... הרגשת שאני פשוט מרוחך בענינים.

בגיל מבוגר יותר באו אלינו פעם בשכת כל "הגברים" מהכיתה שלי בבית הספר בדגניה ובבא לפקח את רוכבה הציד ששימושו אותו לשמרה וירד אנתנו לוואדי. שם הניח גולגולת משל פורה כמטרה, ואז לפקח ילד ילד, לימדר אותם לכון ולירות. מי שפגע היה מאושר ביזותר, מי שלא פגע היה מאושר מעצם היריה. זו הייתה חוות בלתני נשכחת. שנים אחרי זה עוד הינו מדברים עליה בחבורה הזאת, בעל האטרקציה החשובה ביותר של ימי ילדותנו. ואני היתי כל כך גאה באבא שלי. ובהערצה שזכה לה מכל בני כיתה.

כשהגענו לגיל בר מצווה, לא היינו בעליים לתורה. במקום זה זכינו במתנה שהיתה סמל לתורת העבדה והציוונות: ספר תנ"ך וכלי עבדה. הבנים היו מקבלים טוריה והבנות מזרמה. אני היתי היחיד בכולם! בנוספ' בטוריה שקיבלה מהקיוץ, זכית למתנה מיוחדת מבאבא. אתה כבר מבוגר ואחראי', אמר לי אבא, הוציא אקדח

* גן רחל – גן התמירים שליד בית הקברות של כנרת, קרי על שם רחל המשוררת.

ונתן ליו. זו מתנה אישית ממנני', הוסיפה. 'תשמר עליו מכל משמר, ותיזהר מאדור!!' האקדח יכול להציג חיים אך יכול גם להרוג חבר טוב, אם לא נזהרים. ותזוכר תמיד שזה מסוכן מאדור'. הוא נתן לי הוראות קפדרניות וחווארות לגבי שמירתו ושימושו, והזהיר אותו שאם לא אהיה אחראי מספק, הוא יילקח מני. לאפשרות הזאת לא הייתה מוכן בשום פנים. היתי היחיד מכל בני גiley שהיה לו אקדח, וכמה של א' הייתה גאה בכך – מעולם לא נענית להפצרות חברי לחתת להם לשחק בו ולהתעסק אטו, פן ייחשב הדבר כא' אחריות מציד' והואקדח יילקח מני'.

הערצתי את אבא על חריצותו והתמדתו בעבודה שעסוק בה. בקיובוץ היה לו דימוי של "בטלן", משומש שאף פעמי' לא עבר במסגרות המקובלות של "סידור העבודה" ולא היה גענה לעובודה רקס משומש שהייתה לפ' צרכי המשק. הוא היה בוחר בעצמו את סוג העבודה ותמיד הייתה זו עבודה שנראתה שלילית או מיותרת (מה גם שאינה מהוות הכנסה כל שהיא), אך תמיד, בטוח האורך, היה בה חזון שנגיב תוצאות נפלאות. כך הקיים את ענף הנוי בכנהרת, ענף שהפרק את כנרת לאחד הקיבוצים היפים בארץ. הערצתי את חריצותו והתמדתו בעבודה, זה ליווה אותו כל חי', והייתי גם מעין לומר שרכשתி משחו מתקונותיו אלה. הבנתי גם ש"בטלן" איננו מושג אבסולוטי והוא תלוי בחאלט בנסיבות המבט.

כבר הזכרתי את החרוב שנטע אבא לזכר אביו ז"ל במודד ההר. מקום שהיה אז מרווח למורי מהקיבוץ (היום הוא בתוך גדר הקיבוץ). היתי אז ילד בן חמיש-שש והייתי נושא אותו בעגלת אחרי שעות העבודה, נכנסים לתוך הכנרת עם החביות, ממלאים אותן מים וחזרו להשkont את החروب. כך גם בשכבות ובחגים. עד שהחروب גרב והתחזק ולא נזקק יותר להשkontה. ראייתי איך אבא דרכ' במשימה ובאיוז הריצות והתמדה ביצע אותה. לאחר כל סיבוב השkontה כזה היינו נועעים לצמח ושותים כוס ברד ערבי, שטעמו (כטעם כל חוותית ילדות) שמור עמי עד היום. החروب עצמו כבר אינם קיימים היום.

השיגעון הגדול שלו היה נטיית אקליפטוסים על שפת הכנרת ולאורך הירדן. הוא עסוק בזה כSSH שנים. היה שורף את הקוצים של שטח הדור ואני זוכר אותו תמיד שטורף זיעה ושחור מעשן ופה. היה מסקל את הסלעים, חופר בורות, מגיס את הילדים לנטיית האקליפטוסים ודואג להשkontאותם עד שגדלו ועמדו בפני עצמם. כך הילך ונטע הילך והזהיב את החורשות עוד ועוד. כשהייתי כבר חי' למעלה מבר-מצווה, ועבדתי על טורקטור, היתי בא לשטחים שלו בשעות שאחרי העבודה ועזרה לו עם הטרקטור לסלק אבנים כבדות ומכתלים נוספים וכן לעבד על השטח עם הדיסק. אהבתה לעבד אותו ולשמוע את הסבריו. כל שטח מזונה או בלתי ניתן לעיבוד היה אתגר עבורו. הוא היה מכשיר אותו במידת האפשר ונוטע בו משחו. כך נטע גם את חלקת החרובים ליד בריכות הרגים סמוך לבית המוטודים הראשוני של הקיבוץ. הילד או לנער לא הרחיקתי וראות עד כדי לדמיין חורשה במקום הזה, מה שראית היה שטח בור, חילקו שרוף, חילקו עם קוצים, עם כמה שתילים קטנים של אקליפטוס. שאלתי אותו פעמי' יטרוח כל כך בשטחים המזונחים האלה. 'פשוט מאד' ענה לי בבדיחות הדעת' כדי שיהיה לכם בעתיד מקום להסתובב

בו עם הבחרות שלכם'. הוא בחזונו ראה חורשות מכוסות את השטחים האלה, חזון שאכן התגשם במלואו. חורשות האקליפטוס האלה הם הימים עזים אדרי גוז וגבויי צמרת, שעלייהם כתבה נעמי שמר את שירה המפוארת "הורשת האקליפטוס". לאחר מותה, בשנת תשס"ד, הוצאה בחורשה אבן זיכרון הנושאת את שמה של נעמי ואת שם השיר.ABA שהשקייע בחורשות האלה את נשמה לא וכלה להנצחה כזו או לפרסום... ברוב צניעותו לא דאג להזכיר לכל העולם שלולא נטע הוא את העזים האלה לא הייתה עליה ומשגשגת חורשה זו ואולי לא היה בא שיר זה לעולם. אני משוכנע שהדור העתיק של כנרת ומחוזה לה, אינו מודע למקורן של חורשות אלה ולאיש אשר נתע אותן.

הmeshacti לעוזר לו מהזמן שהתחלתי לעבוד על הטרקטוור ועד שהחלתי לבית-הספר "טיין" ביגור, בגיל 15. קנית הקראקות מהערבים יצרה ביניהם קשרים חברתיים רבים. ושני אלה – הקראקות והקשרים החברתיים היבאו אותו להסתובב ביניהם ומנים מושכים. הוא ניהל אותם שיחות ארוכות בערבית שופטת ואני הייתה מקשיב בהערצה לערכית המשולמת שבפיו (שהיוום כבר איןני כל כך בטוח שאכן הייתה מצוינה כמו שחשבתי אז, כמו שאינני בטוח אם אמנם היה כל כך חזק כפי שהערכתני אז...). קשוינו העסקים עם העربים הפכו עם הזמן לחברות אמיצה של ממש. וכבר הזכרתי את הסיה שקיבל במתנה מהשייח' הנכבד, שקרהתי שמנו כוכב משומם הכתם הלבן המשולש שהיה על מצחו. ביתו של השיח' היה בעיירה היידנית אומ-קיז'ו הנמצאת מדרום לאלה-חמה. השיח' היה עיר קראקות ורוב קראקות רובייד, שילד צמח, היו שייכות לו. שנים הקדיש אבא לרכישת קראקות אלה, ורוכן אכן עבר לידיים עכריות כתוצאה מפעילתו זו, אשר נפסקה עם גירושו לצבא הבריטי. אבא נתן לי במתנה את הסיה בכיתחון מוחלט שאנוג באחריות ובידיעה שאמדו בכל המשימות הנ חדשות כדי לקיים ולגדל את הסיה. לשמחתי, זו הייתה אהת המשימות שלא רק שעמדתי בהן, אלא אף אהבתתי אותן. הסיה גדול והיה לסוס נאה ומתופח. כשהחלתי למדוד בכית-הספר טיין שביגור הוחזר הסוס לשיח'.

אחד הזיכרונות היפים שלי היה שאבא לקח אותנו לטילול על סוטים לכפר של השיח' ועלוד כפרים בעבר הירדן. רכבנו, אכלנו ולנו במשך ימים בין העerbim, אבא, אני ועוד אחד או שניים מבני כנרת. יכול להיות שהטילול לא היה גדול, אך בעיני הילד שלי, זה נראה כמסע מופלא אל מעבר להרים, בנופים בלתי מוכרים ומדמיינים ביופיים. מאו טיליחי כבר במקומות רבים וידועים בעולם וראיתי לא מעט נופים, אך המסע הנפלא הזה על סוטים בלבד, זכור לי כאחת מהחוויות הילדות המרשימות שהיו לי, וכל זאת בזכות אבא, שהעוז לשתף ילד במסע פרטני כזה. היו הרבה העזה ואומץ בחינוך שנותן לי. ולא בדיורדים, אלא במעשה. כשהיהתי בן שש בערך, נגשו אליו ארבעה ילדים מהקבוצה הבוגרת. מבוגרים ממני בארכעד חמיש שנים הוציאו בכוח מנני את רכושי האהוב, חגורה ואולר, תוך כדי לגלג, ולזול ומלחמות גנאי. הלכתי הביתה כשפני עגומים ורווחי נכהה. מה קרה לך? שאל אבא. סיפרתי לו. 'זאתה נתת להם?' שאל בתמייה. 'מה יכולתי לעשות??' עניתי הם היו ארבעה והם גדולים וחזקים ממני!, 'תעשה מה שתחשוב', אמר

בסכלנות אך אני יודע שמה שנלקח בכוח אפשר גם להחזיר בכוחו' השבתי רגע. יצאתי ולקחת ידית של טוריהה. ראייתי אותם הולכים לאט, צוחקים ועליזים. דרישתי מהם שיחזרו את מה שלקחו מני. הם לגללו עלי וצחקו. הנפתי את ידית הטוריהה והיביתי בכל כוחי על רגיהם. צחוקם הפך לצחוקת כאב. 'אתה מטורף' צעקו והסתלקו כשהם משארים את רכושי 'נכוון' צתקתי לעברם זזה עוזר'.

ההועה הייתה חלק מאומץ הלב שלו והרבה סיפורים היו על הפעמים שבhem הפגין אומץ לב אישי, אומץ שכילדר כל כך הערצתי. בכנרת זכריהם שהשודדים כבשו את צמח והתקדמו לעבר שתי הרגניות והתקללה הורה להיות מוכנים לפנות את כנרת ולסגת אם יהיה צורך, אבל שהיה מפקד המקום בזמן מלחת העצמאות, אסף את כל החברים לדשא הגROL, מסר להם את הוראות המטה, והזיכר בפני החברים את האופציה שלא להישמע להוראות ולהישאר להגן על כנרת בכל מחיר ובכל קרבן שיידרש. הוא אישית (כמובן!) הבהיר שהוא נשאר ולא עוזב. לקחת על עצמן אחריות ציבורית כה גבואה היה צער יוצא דופן שדרש אומץ לב רב, אך אבא לא נרתע ועשה זאת. בכנעה שהשפעתו הייתה חזקה ומרשימה וכולם הביעו את הסכמתם. לימים ציין שלמה בכנעתי, שעמידתו מול הציבור ודבורי הנרצחים שנאמרו בלהט ואומץ, הובילו לרבים את תיאורו של יוסף בן מתתיהו איך עומד בז'יאיר מפקד מצדה ומשכנע את הלוחמים בנאומו המפורסם, לא ליפול בידי הרומים. לשמחת לב כולם – לא נדרשה כנרת לעמוד מול מציאות כזאת, אך הדברים נחקרו היטב בזכרון הציבורי.

כשיצאתי מכנרת אל העולם הגדול התחלתי להיווכח במציאות שלא הייתה תואמת לרוח האידאליסטי-חלוצית שבה גידלנו בכנען ושהייתה כל כך דומיננטית אצלנו בבית וביחור אצל אבא. נתקלתי בשחיתות, בטובות הנאה וניצול עמדות ציבוריות לטבות אישיות. תופעות של פרוטקציה של "שמור לי" ואשמור לך", התגלו כחלק מהעולם החברתי והציבורי שנוצר אחרי קום המדינה, וגם אצלנו 'ביבית', בתנועת העבודה, במפא"י, בהסתדרות ובממשלה. כשהיינו מדבר על כך עם אבא, נוכחות שלא נוח לו. הוא היה אידאליסט, נאמן לשורשים וסביר להניח במציאות שהשתנתה לכיוון שבו לא האמין.

קשה היה להזין אותו מאמונתו זו התמימה בה נאחז בלהט ובדבקות. לעיתים היה נראה לי שהוא מסתכל עלי כאלו אני בודה בדברים מלכבי. הוא האמין במנהיגי תנועות העבודה אמונה שלמה ותמיימת. במשך הזמן, כשהבנתי שהדברים כوابים לו, הפסיק לשותה אותו על כך. הנקתי שעוד ייוכחה בדברים בעצמו, ואם לא, שימוש לשוגות באשלויות.

חנוך לנער על פי דרכו

(האוניברסיטאות שלי)

הדגם המבטיח של תלמיד חרוץ ומעולה שהותמеш באחיו שמואליק, לא חזר על עצמו. הייתה מיגנת לכם ואוכובתם של אמא ואבא. אבל לא כל כך התרגש מככל העניין. ייתכן שהיעדרותו הרבה מהבית עקב פעילותו הביטחונית הרוחניתו אותו מרגאה יומיומית להתנהגותו והפתוחותו הרוחנית והאישית של בנו השני. אמא לעומתו, הייתה שרויה בדאגה יומיומית לבנה-התקשבית, קשובה למעשי ולרוב, גם למחרדי. לצערי הרבה האכלתי אותה מגוררים. 'מה הוא לא יכול להיות כמו שמואליק??' שמעתי אותה מדי פעם ממלמלת לעצמה. לעיתים קרובות הייתה מביא לה פתק מבית-הספר שבו מתוארת התנהגותי הבלתי תקין או מחרדי בהכנות השיעוריים ובבנת החומר. לא יכולה להימנע מלמסור לה פתקים אלה כיוון שהיא חיב להחוירם לבית-הספר למחורת כשם חתום על ידה. לעיתים די קרובות נקרה להתייצב בבית-הספר לשיחה עם המורים או המנכדים. היה מלא צער על הבושות שגרמתי כשראיתי את פניה בכוונה וביחסו בזאתה שם. הייתה מלה כוונת חסורה תכליתית לה, ועל כך שהייתה חייבת להפסיק את עבודתה ולהגיע לשיחה חסרת תכלית עם הגורמים הפגוגיים. בשיחות שלא ראיתי אחריו פגישותיה בבית-הספר כל כך רציתן לרשות אותה ולהשכעה רצוץ, אך לא הצלחת. זה פשוט היה מעלה מכוחותי. הייתה לי הרגשה שבעצם כולם היו נגידי, המורים ואמא.

באחת השיחות שלא בבית-הספר עברה לי דלת חדרו של עמנידב ומשום מה נעצרתי לצotta לשיחה. הוא טען גירה שאין המשפה להוצאת אוטי מספיק ולכנן אני מרשה לעצמי כך וכך. היא האזינה עד הסוף (אינני בטוח שבסבלנות) ואז ענתה לו בועם כבוש: 'אנחנו עושים כל שביכלותנו!! אך היכן אתה?? אתם הרי מקצועניים. אתם למדתם איך מטפלים בבעיות חינוך. היכן המקצועיות שלכם? מודיעו אינכם מוצאים דרך לעניין אותו, או ללמד אותו כך שיבין את החומר? מודיעו אתם מטילים את הכל עלינו!! אנחנו זה הבית שלו ואנחנו לא יכולים כל הזמן להיות נגידו. ותדע לך, שאם יש כאן כישלון, לבית-הספר האשמה ולא לנו'. עמינך לא ענה לה, אולי היה מופתע מידי... הייתה המומ. הייתה בטוח שאמא עשו יד אחת עם המורים נגידי, ולפתע אני מוצא אותה מגינה עלי ומעבירה את הכהרו לידי הפגוגים המקצועיים. הייתה מלה הכרת תורה.

אני מנסה להבין מה קרה לי או לאור מה שתרחש ומתרגל בימינו בשטח החינוך. המושג "קשה לימוד" נחקר ביום וידוע על כל סעיפים, גונוני ודרגותיו. היום יש גם שיטות ודרך להתגבר על "קשיים" אלה וההתייחסות למתקשים היא התייחסות מקצועי-טיפולית. בזמננו כל מי שהתקשה בלימודים, נחשב היה ל"טambil", טיפש חסר תפיסה ולאחרן גם לחריג בכל המערכת החברתית והלימודית של בית-הספר.

אני מביא כאן חיבור של', הוכחה מאוחרת לכך שלא הייתה 'טambil' ואפילו ידעתني לנוכח את מחשבותי...

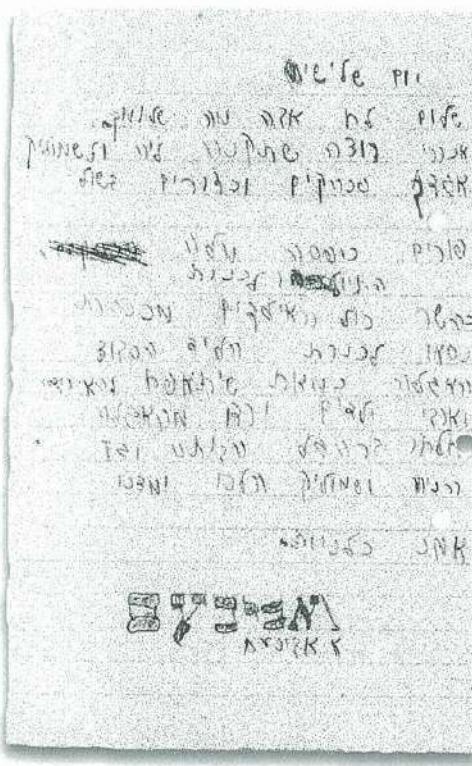
תרצ"ז 1937, כהה ה'

הגשם הראשון

בבקור קמתי, התלבשתי והלכתי לצריף. היה יום אחר מאשר כל הימים. יומם אף, יום מעונן, אולם השם השיצה מיד פעם. ל��חותי את מחברותי והלכת, עם הילדים לבית הספר. הלכנו ושותחנו על כל מין דברים. כשהגענו לבתנות, התחילה לרדת טיפות גשם. החבאתי את מחברותי מחתה לסודר והלכם הלאה. בהתאם להטיל לרדת מטר חזק ואנחנו היינו מוכרים להפסיק את שיחתנו המעניין ולוחץ. מחר מאי לא יכולנו לוחץ, כי הגשם היה כל כך חזק עד הוא הרטיב את הדרכו והיא הייתה חילקה. כשהגענו לבתנות, נכנסנו תחתיהן וכאשר באו המפזרים רצנו הלאה. כשהגענו לבית הספר, הייתה רטוב למגרם. עמידב אמר לי לפניו את החולצה והסודר. כאשר הורדתי את הסודר, נעשה לי יותר קר וכאשר הורדתי החולצה, נעשה לי קר ונרא. ככה התחלמתי עד שהבגדים התיבשו.

בניגוד ל"הצלחתני" בלמידה, אי אפשר היה לחתעלם מהדים הטובות שהיו לי ("ידי והב") ומהחווש הטכני הבסיסי שהיה לי. הייתי מפרק שעוניים ומרוכבים מחדש, ללא טעות. ולא רק שעוניים – אלא כל דבר הנitinן לפירוק והרכבה. רק פעם אחת נכשלתי. רותה אחותי קיבלה בוכה עם מגנון המניע אותה לתנועות מסוימות. בדרך פריקתי, אך הפעם לא הצליחתי להרכיב את המנגנון בחזרה... רותה בכחה בכיוון ואני הרגשתי אשם, רשע ומואוכזב מעצמי. הכאב שלה הכאב לי ולא סלחתי לעצמי. והוא בודאי שלא סלחתי לי. ילדות אהבות בוכות אך רכישתן לא הייתה בהישג יד. וכך, ההודמנות הנדרה שנודמנה, לוותה להיות "אמא" ל佗בה, והוחמזה בגללי.

לא אמא וגם לא עמידב לא היו "אשימים" בכישלוני כתלמיד. אין לי ספק שהואubi בי יסוד מסוים של דיסלקטיות –ומי הכיר אז את תופעת הדריסלקטיות? יתכן שהוא גם קשיים אחרים, שהיום יש להם הדרות ודרך טיפול, למשל היפראקטיבי, קשיי ריכוז וכדו'. הייתה לי משורה מושעמת והיה לי צורך

"שלום לך אבה...."
מכח של הילד אבינום לאבין,
בימים של "טרום-דיסלקציה"....

"לשחרור" אנרגיות ולכון הפרעתו. ומאהר ולא המורה ולא הכתה היו מעוניינים בהפרעות, היה פתרון פשוט – "אבלNUM, צא מהכיתה!" מי יודע – אולי אם היו אז מטפלים נכון בבעיות, הייתי היום "משכיל" יותר ...

ולא רק זאת בלבד: האידיאולוגיה של תנועת העובדה (בuckבות האידיאולוגיה הקומוניסטית בברית-המועצות) הייתה: 'מי שלא עובר, לא אוכל.' אידיאולוגיה זו הייתה אופיינית גם לשטח החינוכי: 'מי שלא לומד, לא אוכל.' אי לכך אוטומטית, כשהוזאת מהכיתה ולא למדתי איבדתי את זכותי לאירוע הצערים.

'או מה, שאשר רעב?', אולי לא הייתה תלמידה טוב, אבל בהחלט הייתה ילד יצירתי. ארגנתי קרס וחוט מתאים והיה לי יצא למקום שבו נשפכו המים מיצור הבינה מצינור המחלבה אל הירדן, שם התרכו סביבו דגים בכמות גדולה. לרוב הייתה מצליח לדוג דג תוך חצי שעה. מאחר ותמיד היה לי גפרורים בכיס, הייתה מארגן מדורה בעוזרת ענפים וקוץים, צולחה את הדג ואוכל אותו בהנהה. וכך נספה לארוחה חוותית הדיג והצלילה. אולר, גפרורים, מלח וכמוון קרס וחוט, היו הצד האישני הקבוע שלו, יותר מאשר ספרים ומהברות.

חומר ההדרה ביני לבין בבית-הספר היה הדדי. מאוד לא אהבתה את המסגרת המשעמת של הכתה ואת החובות שהוטלו על התלמידים. אך בשום אופן לא ויתרתי על ההליכה לבית-הספר. בחוץ היה כל כך הרבה עניין שפייצה אותה על שיממון הלימודים, הדרך לבית-הספר הייתה נפלאה, וכל כך אהבתה אותה שלא הייתה מוכן "להפסיד" אפילו יומם למדוים אחד. הייתה יורדת דרך חלקת הכרובית או דרך חלקת הגואיבו, בדרך היה הירדן על הדגים שבתוכו, היו שליליות המים עם צפרדעים, ראשנים ושרשראות הביצים. מלבד לימודים, היו בבית-הספר גם דברים שאהבתה: השירים שהיינו שרים בבית-הספר, הטילים לעבודיה, מהם היונו חזיריים عمוסים באגדים ענקיים של כלניות ונרכיסים (זה היה בזמן שלפני תודעתה הגנת ושמור הטבע, שעצרה את הਪראות הזאת בזמנן) והיתה העבורה בגין הירק של בית-הספר עם התעלות שהבחן הזורנו מים להשקיה תוך מעקב אחריו בעלי החיים הנמלטים מהם: ארוי נמל, עכברים, מרבי רגלים, נמלים. זה היה ממש מרתק עד שלעתים היונו שוכחים להעביר את המים לתלמים אחר. היו גם תורניות מטבח (במקום למדוים) שהבחן היה בישול וחיתוך והיתה אש והיו טעימות, כמוון היו... ההפסקות של למידים! ההפסקות היו מלאות עניין: אפשרו לנו לצפות בלהקות הדרגים שבידן, בסירות של ספונים ערבים הפוקחות בחוות הכתה זיפזיף שהכיאו מהחוף המזרחי לצרכי הבניה של קיבוצי עמק הירדן, בסבלים הערביים המעריבים את הזיפזיף מהסירה אל המשאית כשם הולכים על קרש דק, בדריגים ערביים ויהודים מטבריה המגיעים בכוקר עם שלל הדיג הלילי... מול כל החווות המסעירות האלה, מה משקלם של שיעורים מעשימים בהיסטוריה ובחשבון? כשבוגרתי, הבנתי שאפשר למלא את תוכן היום רק בהליכה לבית-הספר וציפייה להפסיקות, וכך במשך הזמן התחלתי להשתמט מהליכה לבית-הספר. אינני זכר אילו תידוצים מצאתי לכך. הילדים יכולים היו בבית-הספר ולא היה לי מה לעשות. הייתה מסתובב מכאן לשם ומשם לכאן ומחפש מה לעשות.

באחד הימים הגעתנו לנפקדיה של מאיר מלמד. ראייתי איך הוא עוכב במקוח ומחרם ברזל עד אודם ואחר-כך מכח עלייו בפטיש ומעצב אותו לזרה כפי שרצה. בנפקדיה תקינו חישוקי גלגלים לעגלוות, פירוזול סוסים וביצעו עבודות נספות שכיוון כבר לא נזקקים להן. הייתה מוקסם מראה עני. הייתה יכולה לשבת שם שעות ולהסתכל. יומ אחד אמר לי מאיר: 'בוֹא תעזר לי להחזיר את הבROL'. עזרתי לו, ואחר כך המשכתי לעזרו לו להפיח במפורח ולחלות בפטיש ותוך כמה ימים מצאתי את עצמי עוכב קבוע עם מאיר בנפקדיה. הייתה מאושר. אהבתי את העבודה ומארט התיחס אלי, כאח חבר מבוגר, בסבלנות רבה לימד אותו עוד ועוד דברים חדשים. למרות אי הצלחתו בלימודים, בנפקדיה גילית תפיסה מיוחדת ותוך זמן קצר נתן לי מאיר עבודות עצמאיות תוך שהוא נותן כי אמון גמור. הייתה אודק בן 11, 12. לא ידעתי שברבות הימים תהיה בתו רוני לאשתי. גם הוא לא ידע, ולמה שידע? הרוי רוני הייתה עדרין תינוקות... אהרון שידלובסקי היה בין ראשוני הפלחים שעברו לעובדה בטרקטור. הטרקטור היה קטרפילר D2. הייתה משתאה למראה ביצועיו של הטרקטור, הסיבוכים שהיה מבצע על המקום, התמורות בין העצים, כוח הסחיבה שלו, ומתפעל משילוטו המצוינת של אהרון בטרקטור. מדי פעם ראייתי איך הוא לוקח את בתו ריקה אותו ומנסה ללמד אותה לנוהג בטרקטור. ריקה לא הצליחה, ואולי פשוט לא רצתה, לשולות בטרקטור, ואני צפיתי בקנאה בניסיוניותה הcores. באחת הפעמים ראה אותי מתבונן והזמין אותי לעלות על הטרקטור. שאל אותה אם אני מעוניין ללמוד לנוהג. עניתו לו שלא יהיה מאושר מני אם אدع לעובוד על הטרקטור. הוא התחליל ללמד אותה ותוך זמן קצר תפsti את העניין. לא פעם היה מעיר לריקה על כך שאבינום חופס כל כך טוב את הנגינה על טרקטור והיא לא. (לימים נוכחנו כולם שלריקה היו ידיים מיוחדות אך נטייתה הנפשית לא הייתה טכנית אלא אמנויות). היא הייתה לצירית מיוחדת. במשך הזמן היה יורד מהטרקטור ונoston לו לעבור בלבד הפטשות כמו פתיחת תלמים ארוכים בפלחה, אחר כך לימד אותה גם בעבודות הפטשות כגון קליטור או דיסקוס בין עצים, וגם כאן כבר סמרק עלי ונתן דברים יותר מסובכים כגון קליטור או דיסקוס בין עצים, וגם כאן כבר סמרק עלי ונתן לי לעבוד עצמאית. עזבתי את הנפקדיה והתחלתי לעבוד קבע בטרקטור. עוד לא הייתה בן 14 וכבר עבדתי לבדי בעבודות מסובכות הדורשות דיקוק דבר כמו דיסקוס בין עצים ובמקומות הדורשים והירות. בית-הספר כבר נשכח ממני, הרגשתי מבוגר, אחראי ומואושר!!

*

את החווות המשמעותיות שהוא ל' בתקופה זו, הייתה קשורה בעברבים. הבית הנמצא ליד גשר אריק של היום נקרא "בית הבק", ואכן הוא היה שייך לך חשוב מסורתו שהיא בעל אדמות רבות באוצר רמת הגולן ובאזור הבטיחה. אוצר זה של הבטיחה היה מוצף לעיתים קרובות והבק בעל היומה ניסה לגדל בו אורז. יומתו צלהה והמוני פלאחים נשכוו לקציד. הוא ריכזו את אףיו אלומות האורז לגורן, ענקית, אך היה חסר אונם בנושא הריש ולבסוף זה נזקק לטכנולוגיה של היהודים, כמו שהיה ברשותם של צוות הפלחה בקבוצת נרת. בן שלוש-עשרה הייתה כשנהגתי בטרקטור הזחל "קטרפילר 22" (שהיה מונע בנטפט) כשהוא גודר אחראי

את הקומביין "אליס" של הפלחה, בעקבות הוצאות שהגיעו למקום בטנدر. נסעתו דרך עיינ-גב ומשם בדרך סורית עד "בית הבק". הפלאים קצדו במגל את האורו וריכזו אותו לעירמה גדרלה. הקומביין הופעל בעמידה, כשההערכות מוכנסות לתוכו והוא דש אותן. הדיש ארך מספר ימים. היהibble יפה של כמה מאות שקי א/or, ובנוסף לשכר זכינו ב"חפליה" ענקית בסיום העכורה. אישית, זכית גם בהערכת הוצאות, מה שהגבר את ביטחוני העצמי ואת מימונותו בעבודה.

אך אמא לא זנחה את נושא לימודיו. היא עקרה אחרי התקדמותי בעבודה והכינה את הנטייה שלי לשטח הטכני. ביומה פנתה לקיבוץ וביקשה שאשלח ללימוד בית-ספר מקצוע-טכנאי. בקיבוץ התקבלה בקשה זו בתימהן ובהתנדבות. לא היה בית-ספר מקצועי טכני. והדבר כורך ביציאתי מהקיבוץ החוצה. שמו שמי!! בן קבוצת כנרת יצא למד מחוץ לקיבוץ; איך יעלה על הדעת דבר זהה?? וחוץ מזה, מה פתואם מקצועי טכני בזמן שחקלאות איננה רק פרנסה אלא גם אידאולוגיה.

ומה היה על רוח הקיבוץ??

אמא נלחמה כלביה. כשברתי קצת, הערכתי את מאבקה – היא אישית הייתה מוכנה לסתפנות ולכל קושי, אך למען ילדיה לא הייתה מוכנה להתפשר. המתנגד הראשי ליציאתי היה שמואל סטולר, מראשו נר. איש מלומד ומכובד, ארגונום בהשכלה האקדמית, עם הרובה זכויות בפיתוח החקלאי של עמק הירדן, שהיה גם אוטוריטה הינוכית בכנרת. הקשר בין השכלה החקלאית האקדמית להיותו אוטוריטה הינוכית, לא ברור לי עד היום. כאשר באה לדבר אליו על יציאתי והוא טען שככל שאכינו חיבים להיות מוכנים לחקלאות, היא שאלה אותו: 'חויר' בטרקטור זה חקלאות? זרעה בפלחה עם הדריל זה חקלאות?' הוא הנהן בהסכמה ואו אמרה: 'זמייט פטפל בטרקטור ויתקן אותן? מי יכול את המחרשה ויחזר את הסכינים? מי יתקן ויכoon את הדריל לזרעה נכוונה מי יdag למכבש ויטפל במנגנון הקשירה שלו כדי שחבריות החצר ייקשו כפי שנדרש? אין מבין שבלי טכנולוגיה החקלאות תישאר פריימיטיבית כמו אצל העربים? מי יקדם את הטכנולוגיה הזאת אם לא יהיה לנו טכנאים?'. איני יודע מה הייתה התשובה, אך ברור לי ביום שכבר אז היא הבינה את מה שמרוי הדריך של התנוועה הקיבוצית לא הבינו. היא רוחיקה לראות יותר מהם. המאבק עוד נמשך, אך בסופו של דבר, בעוד שמואליק, אמקה, נח סטולר ואחרים עברו למדור חקלאות בכית-הספר החקלאי "כדרורי", אני יצאתי לבית-הספר המקצועי "טיען" שבקיבוץ יגור.

כאן התחיל פרק חדש בחיי. למדתי את הדברים שאביתי. שורת טכני, לימודי המוגרות ועבודות טכניות היו ממש בשבי, אהבתו אותם והצינתי בהם. אהבתו גם את שיעורי ההיסטוריה של מדר אריה בז' גוריון מבית השיטה. המנהל, הנס גרטנר (ליימים יוחנן גינט) שיתר מאוחר היה בין האנשים המרכזיים ב"עלית הנער"^{*}, התיחס יפה לתלמידים ויצר אויריה חברתיות טيبة בכית-הספר. רכשתי חברים

* "עלית הנער" – ארגון הצלחה וחינוך של ילדים יהודים, שפעל להעלאת הארץ-ישראל ולהכשרתם לחינוך. הקימה אותה ב-1932 בברלין, רחה פריר. ב-1933 התמנתה לנגהו, גור'יה סולד, מchnact וסופרת מארצות-הברית.

טובים, בינוים האחד והמיוחד שלולה אותה מזו ועד היום – מיכאל בולקה. יחד הינו בתהנת הטרקטורים בחבל לכיש, יחד הקימו את מסגרית נהורה, בתקילת דרכנו באשקלון, אף גרנו עם משפחותינו באותו הבית, ויחדיו נסעו לח'ל. עד היום אנו ידרים לנצח.

במסגרת בית-הספר נכנסנו ל"הגנה" והתחלנו באימונים ובפעילות ספורטיבית. אהבתי גם את זה. המדריכים שלנו בפעילות זו היו מצוינים. האחד היה ארנון (לימים אלף אהרון דורון) והשני היה חנן זליגר זל'ל, ספורטאי מצטיין, שנפל בפעולה נגדי בלארד-א-שייר ועל שמו נקראה שכונת תל-חנן שהוקמה ב-1948 באותו מקום. הלימודים ב"טיז" סלו לי את העתיד, ובעבדותי במסגריה שהקמתי ברובות הימים, השתמשתי לא מעט ביסודות הטכניים שרכשתי בבית-הספר "טיז", בוגר. עוד לפני יצאתי ל"טיז" עברתי מעין מהפק מחשבתי. למרות שלא למדתי, התחלתי להעיר את חשיבות הלימודים, כבסיס לעליון נבניהם החיים. יעד על כך חיבור שככתבי אז. מרשימה "עתיקה" זו אפשר ללמוד על רוח התקופה ועל לבתי כבשור צעיר, תמים ואידאליסט.

כתה ח', תש"א 1941

שילוב העבודה והלימוד בכתות המשך

כדי לעבוד במשק או להיות פועל בעיר, צריכים הינו לכוארו להפסיק את הלימודים. ובאמת! למה אנחנו, ילדי הקבוצה איננו מפסיקים את הלימודים ויצאים למשך בעילich עם הוריהם וחברי הקיבוץ? השאלה הזאת נירה במוחי ואני חשב שעוז הרבה ילדים והורים חשבו על כך: האם אנו יכולים להמשיך את לימודינו בשעת חרות זו, בשעה שהמשק זוקק לילדים עובדות? על שאלה זו קשה להשיב. נימוק אחד חשוב וקובע הוא: המשק זוקק לאנשים אשר ידוע לנו בידיהם גאנמונת. ההורים רצים שבנים יהיו בין מנהלי המשק ובשביל כן צריכים אנו בגין זה להמשיך בלימודים ולהשתלם במקצועות שאחר-כך ישמשו אותם להנחלת המשק. נימוק נוסף נוסף הוא: שמירת הרמה התרבותית של המשק, הקבוצה כידע שואפת לא רק לח'י עבודה ויצרה אלא גם לרמה תרבותית הוגנת.

שמירת התרבותית לא תוכל להשמור אך ורק על ידי הסրטיטים והציגות. הילדים לומדים נימוסים בביה"ס, אולם אדם שגמר בית-ספר עממי בלבד אין לו את הידענות החדשנות לאדם בעל רמה תרבותית גבוהה כפי שנינתה בגימנסיה. לכן רוצים הורים שנלמד הלאה ונשתלים בתרבויות. אמות תרבותיות הן המשולות בעולם. אם העבודה היא חובתנו והלימוד הכרח הר' תחתעורר מילא השאלת: כיצד לשלב עבודה ולמוד יחד. לעת עתה עוד לא מצאנו את הדרך הנכונה ואת התשובה הראיה. על לבי עולה הצעה אשר נדמה לי שאפשר לקבללה. יש לעבד שלשה חוות ימים בשבעה במשק ובשאר חוות הימים להכין את השוערים באופן מרווח ומתון ויש להקדיש זמן מספיק גם לקריאה בספר.

אבינעם חדש

יצא אדם לפעלו ולעבדתו עד ערב

לא נענית להפצורותיו של מולה להישאר בחטיבת יפתח כדי לקדם את הקמת פלוגת הסיור. בסביבות פברואר 1949 חזרתי לכנרת ולמשפהה. היו אלה הימים הראשונים של המדינה. הייצור החקלאי לא מספיק כדי להאכיל את היישוב והמוני העולים שהגיעו. החקלאות התחללה להתחמך בצעדי ענק כדי לספק את הצרכים. תחילה עבד כנרג במשאית-מיילית החלב של עמק הירדן. כל החלב של עמק הירדן היה מתרכו ב"תנובה" שבדגניה א' ומשם היה מובל לערים גדורות. ההכנסה מהובלת החלב הייתה גבוהה והמשקים התחררו על הזכות להובלה. הזכות הייתה לפ' גודל הרפת וכמות החלב המוצע. הרפת של כנרת הייתה אחת הגודלות בעמק הירדן וייצרה את כמות החלב הגדולה ביותר, כך שהחלק גדול של ההובלה נפל בחלוקת של כנרת.

ימוש זכותה של כנרת בהובלת החלב העירה נפל בעיקר עלי. הייתי עושה בשבוע שבע הובלוות לירושלים ואחת לתל-אביב. ישבתי ליד הגהה שעוטה על שעוטה, ימים ולילות. היתרנו לעומת הובלוות אחריותה הנוחות שבஹולת החלב. לנגן לא היה כל עסק עם טעינה ופרקיה, עם מעמיסים או עם קשירת המטען ופרישת הברזנט להגנה על המטען בימי גשם. הנגן היה בא עם "סוס", נרתם למיל' וווצא בדרך. מיר עם הוצאת החלב, היו אנשי תנובה שוטפים ומנקים את המיל' ואפשר היה לחזור. מיל' מלא הכליל כ-30,000 ליטר חלב. הייתה מתחילה את העבודה בשכת בצרהים כדי להציג לתל-אביב עם יציאת השבת, וזה אפשר ליבצע שמונה הובלוות בשבוע. חז' מהקשאים בריגל הפצועה הייתה בקשר גופני מצוין, אך ככל זאת עומס עבודה כזה היה ממש מתיש וכוחותיו לא עמדו לי. ימים על ימים נגהי בעידנות רק בוכות כדורי המרץ שעוזרו להילחם בשינה, וכך החזקתי מעמד. קשה לי להבין היום איך דרמתי כך על הכבושים ימים על ימים תוך שינוי לסירוגין בזמנם שמرونקנים את החלב ושוטפים את המיל', כשהכבר בחוץ הלילה הייתה הובלה הבהאה.

לקיבוץ אפיקים היה או צי המשאיות הגדול ביותר בעמק הירדן – כ-18 משאיות. אלה היו זוקות לטיפולים, תיקונים ותחזקה ולצדך זה הקימו מוסך משוככל. הנכס המרכזי במוסך שלהם היה החבר גוטסמן שהיה מכונאי מעולה. מדי פעם הייתה נזקק למוסך של אפיקים לטיפול או תיקון במסאיות שעלה עברתי. שלא כמו נהגים אחרים שבזמן תיקון רכבים מתקנים לענייניהם, אני היה נשאר ליד המשאיות ומתבונן בגוטסמן שעה שהיא מתקן אותה. כשרה שאני מתענין התחליל גם להסביר לי על המגעו ועל דרך הטיפול בו. אני היה מנסה בלהיותו. במשך הזמן, ככל היה פניו לטפל במסאיות, היה מסביר לי מה לעשות וಮעודד אותו לעשות בעצמי את התקון. נכنتתי יותר ויורד לזריז המכונה וככל שנכنتתי יותר, גם נמשכתי יותר. יום אחד אמר לי: למה שלא תפתח מוסך בכנרת ותתכן לבך את כל המכוניות

של הקברזה?' 'מה פתאום??' עניתי במכוכה 'אני לא מכונאי. אני יכול פה ושם לתקן משהוו, אבל אין זה די כדי לפתחו מושך.' 'אתה יכול בשקט לפתחו מושך,' ענה לי. 'אתה מתמצעា היטב אם יהיה לך בעיתות אני תמיד אהיה מוכן לעזרך לך.' צירק קצת אומץ, אבל כדי לך? זו הייתה kali ספק הצעה נועזת. כשהחצעתך ואתן לך קצת אומץ, נערכו כמה דיוונים והוחלט בחובך. נתנו לך מיחסן ישן וקצת kali עבודה. עזבתי את ההגהה ופתחתי מושך. לכונרת היו או שבע משאיות ועוד כמה kali רכב, כך שעבדה לא חסורה.

הצדד היה עלוב למדי. המבנה היה רעוע ולא ניתן היה להתקין מתקני הרמה וממנופים על אגדים התומכים בגג כי פשוט לא היו אגדים כאלה, אך שלהרמת מנועים או חלקי שלד מעל מאותים ק"ג היינו נזקקים לאלתורים רבים ובהחלפת בלתי בטיחותיים. עם זאת נראה לי שהרכבת בכונרת קיבלה שירות מצוין והחיסכון בהוצאות היה רב. תחילתה נזקמתי די הרבה לעצותיו והדרכתו של גוטסמן, אך עד מהרה רכשתי ביטחון ונעשיתי עצמאית לגמרי. עד היום אני מכיר תודה לגוטסמן על שדחף אותו לצעוד הנועזו הוה ונתן לי כיוון חדש בעבודה.

*

ב-1951 אידע הפילוג בקיבוץ המאוחד, שהיה לי, כמו לרבים אחרים, חוויה קשה. נקרأتي עם עוד הרבה צעירים קיבוצי עמק הירדן לסייע ל"כוחותינו" בקיבוץ יפתח. לא רציתי ליטול חלק במריבה זו, אך לחוץ עלי לעשות זאת. 'אתה מכיר שם את כולם' אמרו לי, 'כולם שם מהטיבת יפתח'. נשעתתי עם כולם. בדרך השבתתי: מי זה 'כוחותינו'? את קיבוץ יפתח ייסדו חברי ה�建ת שהייתי מפקדים בגדוד הראשון, וחברי ה�建ת אשדות יעקב שהייתי מפקדים בגדוד השלישי. לא יתכן שהם נלחמים איש ברעהו! לצערו התברדי. כשהגענו לקיבוץ יפתח נוכחתי שאכן הם כן נלחמו איש ברעהו. המרכז ו"המטה" של הקיבוץ המאוחד היה בנגירה. שם ישבו ידרי ומפקדי לשעבר: יגאל אלון, שלום חבלין ואריק עוז ידרי מאשדות יעקב. לא רציתי להילחם. למי בעצם להילחם?, ביגאל אלון? בקליק? באולד אבידר? או ביריביהם המפה"יניקים? התחלתי בעבודה המפרחת והמתישה של ניסיונות נישור ופשרה. של הליכה בין המחנות מאחד לשני, כולם חברי משכבר הימים. לשמווע ולהשמע והכל ללא תכליות ולא תקווה. כל צד מתחפר בעמודותיו ובריעותיו ללא נוכנות לשום פשרה. הבנתי שהפילוג הוא בלתי נמנע. לא האZHתתי לא רק אני אלא גם אחרים. ראתי בכרא לב את הפילוג קורע את החבורות היפה שערה יחד את המלחמה הקשה והתחילה להקיט יחד בית משותף בגבול הלבנון. קבצת הקיבוץ המאוחד בפתח עברה לקיבוץ גדורות.

לימים נישאה רותה אחותי לאחנן סבר ועבורה לקיבוץ יפתח. ביקוריינו שם נעשו תוכפים יותר ותמיד הרגשתי שם כבן בית.

*

חיה האישים וחיה המשפחה נכנסו לפסים נורמליים. העיפות המתמדת והמתה המצטבר בעקבות הנהיגה הבלתי פסקה ביום ובלילה ובשעות שונות ומשונות

ירדו מני. פה ושם אמם היה נדרש ליציאות חירום לחילץ נהגי משאיות שנתקעו בדרך, אך בסך הכל נראה היה שהגעתם אל המנוחה ואל הנחלה. כך חשבתי, אבל הדברים התגלגלו אחרת.

באחד הערכבים התקבלה הودעה מאחר הנהגים שנתקע עם המשאית וביקש שיבואו לחילץ אותו. היה ברור לי שהמשימה מוטלת עלי והלכתי לתומם לבקש את הטנدر של אחד הענפים ושנמצא קבוע אצל מרכו הענף. לתודה מהיה הוא סרב לחת ל' את הטנדר, 'אולי אני אצטרך אותו' טען. 'למה תצטרך אותו בלילה?' אמרתי, 'הרי בוקר הוא כבר יחוור אלק'! ובאן נמצא חבר בצרה שאם לא נחלץ אותו ייאלץ לישון במשאית על הכביש, והמשאית כמובן תחסר בעובודה מהר'. למורת שדיברתי בהיגיון ובשיקול דעת התעלם מרכו הענף מכך ועמד בסירוכו. עברתי מלחמה קשה אך נשארתי תמים ואידאליסט, והאמנתי באחوات החברים באידאל הקיבוצי ברוכוש המשותף, ובנכונות האדם לתרום למען הכלל. הייתה מזועזע. חבר נמצא בצרה, האינטנס של הקיבוץ להכנסה מעבודת המשאית נפגע, ומצד שני עומד חבר שככל זה לא מעוניין אותו. לאן נעלמה החברות? העברות ההדרית? טובת הכלל?? הלכתי לזכיר בהנחה שכאשר ישמע את ההיגיון שבטענותי, ידרוש מהחבר הסרבן להעמיד את הטנדר לרשותי והפרשה תשתיתים תוך שתי דקotas. הייתה תמים. המזכיר התפתל בכassoc, ניסה למצוא פתרונות אחרים, שתה מים, דיבר על הא ועל דא, השעתול וגןח ושוב התפתל. המזכיר היה אחד החברים הנכונים בכנען, אדם רב מעש, מוקבל על הציבור, אהוב על החברים, ואני פשוט לא הבנתי מדרע הוא פשוט מנסה להתחמק ואני פותר את הביעיה הפושאה הזאת. 'אתה יודע מה?' אמר לבסוף 'אני מומן לך מונית ועובד את כל העניין הזה עם הטנדר'. הייתה המומים! הטנדר יבללה את הלילה בקיבוץ (או אולי עם החבר הזה באיזו מסיבת רעים) והקיבוץ יוציא כסף על מונית?!!' 'למה?' עזקתי 'זק בഗל העקשות שלום?' 'עוזב!' ענה לי המזכיר כשהוא ממשיך להפתל בחוסר נוחיות בולטת, 'אני לא רוצה להתעסך אותו'. יצא המרצע מן השק!! באותו רגע התפכתי מהתמיינות הקיבוצית שלו: יש אידאולוגיה, שהיא הדגל שארחיו הולך המכנה ועליה מוחנים ונומאים וכותבים מאמרם, ויש מציאות של חיים, בה יש חברים נכדים שאיתם לא מתעסקים, גם אם זה על חשבון טובת הכלל. מכאן נפקחו עיני לראות לא מעט תופעות בקיבוץ לא כמרקם בודדים, אלא כמו בדור המצעיע על מציאות שלא תמיד תואמת את הסיסמאות שהיא מניפה. הדבר היה כי בחזקה. הייתה מהיר-חזימה, עקשן ונוקשה ולא הייתה מוכן לוותר. עזותי בкус את המושך והתחלה להסתובב בכל מיני עבודות אחרות. הייתה מתוסכל. כל עבודות המושך נמסרו החוצה וראיתי בצער איך המפעל שהתחלה להרים בהתלהבות ובמסירות, צונה ומתרסך. קרן התקווה הופיעה במפתח ומכיוון בלתי צפוי.

אושי דמים ומרמה

(1953-1954)

עם קום המדינה עמד היישוב מול נחשור אדריך של עלייה – תוך פחות משנהיים האוכלוסייה הכפילה את עצמה, הוקמו עשרות מושבים כדי לعبد חבל הארץ שננטש על-ידי העربים, לייצר פרנסה ומזון. המושבים האלה אוכלסו על-ידי אנשים שלא רק שלא עסקו בעבודות שדה קודם לכן, אלא היו מהם שאפילו לא ראו שדה בחיהם. הקמת מושבים אלה לוותה בעיות חברתיות, תקציביות, ארגוניות, כלכליות בנוסח על-ቤית קליטה, שפה ומוסדות רבות שונות. בז'גורין יצא בקריה לבני המושבים הותיקים לצאת משקייהם וללוות את המושבים החדשים כמדריכים עד שתקום שם הנהגה עצמית. השנים היו 1953-1954 ובנוי המושבים שהתגיסו למשימה משכו אחריהם גם לא מעט בני קיבוצים, לרוב – מבין אלה שהכידו מהצבא.

מוסה פולד ז"ל מנהל היה יידי עוד מתפקיד היוטנו יחד חניכים בקורס הקצינים, שם נרכמה ביןינו חברות לבב ונפש (לימים היה מוסה ז"ל למפקד גיסות השירות בדרגת אלוף). בשנות ה-50 השחרר מוסה מהצבא וחזר לבתו בנחל. עם הקရיה להתנדבות, התגייס גם הוא ועבר לפועל בדורות. מוסה הציע ל'הצטרף' לקבוצת המדריכים ולצאת עם המשפחה לאחד ממושבי העולים בדורות. לא התלבטתי יותר מדי – התיעצתי עם חנהלה' ואני בחויב. תוך כמה ימים ארזנו ויצאנו אל המושב אליו הינו מיעדים, מושב יכני, שהיה מושב של בעלי תימן שעלו לאיז במצ'ע "על כנפי נשרים". מבחינת המשפחה המעביר לי כינוי לא היה פשוט. קיבלנו בית לא גמור, עם ריצוף חלקי ופגמים אחרים. הדר היהת בת חצי שנה, לתחמיך לא הייתה רק לשכחות, כאשר יכני, שהיה מושב של עולי תימן שעלו לאיז בכלרת. הייתה בגילאים מתאימים והוא למדה בקידוץ דורות הסמור – היא הגיעה הביתה רק לשכחות, כשהיא מביאה ולוקחה על כתפי רגילה. פטל אמן השתלב בחברה המקומית של בני גילו, למד לדבר עברית במכטא תימני, ואך ידע את ברכת המזון וקריأت שמע בניגון תימני, אך בסך הכל התגעגע מאוד לחברת הילידים שלו בכלרת. היישוב עצמו, היה חדש, לא נוי, שומם וצחיח. האקלים חם מאד. לא היו במוקם מתקני משחקים ועשועים לילדים והכול היה שונה מאוד مما שהילידים הורגלו אליו בכנרת. שעות שמחה בודדות היו למשפחה כסבכה או סבתא היו מגיעים לביקור. בסיום אחד הביקורים האלה, כשהalconו בבורק ללוות את סבא מوطקה לאוטובוס, שנעלם עד מהרה לכיוון תל-אביב, פטל בצער ואמר: 'אני מרגיש שהייתה היום חם ומשעמם'.

לכלום היה קשה – חנהלה' ממש התענתה בכל מה שקשרו לאחזקת המשפחה, משומש שהשירותים ואספקת המזרכים היו ברמה התחלית לבב. תמייק סבלה לא פחות – היא הייתה ממש זקופה לkrvutת המשפחה והתנאים הרחיקו אותה, מה שגרם לה הרבה עגמת נפש.

תמייק למדיה בכיתה ג' בקיבוץ דורות. הייתה לה שם משפחה מאמצת, אך לא היה לה טוב שם. היא הייתה בוכה ימים שלמים, בכி שקרע לי את הלב. לא היה לנו פתרון אחר והיינו אוברי עצות. לא הייתה כל אפשרות להחזיר אותה הביתה כל יום. בימי שישי הייתה לוחץ את הרובה והולך ישיח ק"מ ודרך השדות לדורות. בדורות היו שישי הייתי מתקבל ריווח מהמורה שהיתה מסורת לי כמו הילדה בוכה. יחד היינו הולכים חזרה ליכיני. הדרך הזאת שימושה כמעבר לפידיאונים* מעוזה לחברון, ובתקופה זו היו הרבה פגיעות שלהם בתחוםה, בנפש וברכוש. הדרך עברה בנחל שקמה ליד הכפר הנטוש הוג' (במקום בו נמצא כיום "חוות השקים" של אריך שרון). הייתה צועדת לפניה ומדי פעם עולה על מקום גבוה לצפות על השטח, בזמן שביקשתי ממנה (כתירוץ) לקטוף פרחים לאמא לשבת. כשהיינו מגיעים לשטח הרוש הייתה מרכיב אותה על הכתפיים. ורק כל שבוע, לימים קניתי טוסטוס ישן עליו רכבי לא רישון בתקווה שלא יתפסו אותנו. זה היה הרכב המשפחה שלנו – כלומר כל המשפחה הייתה עולה עליו: פטליק היה יושב על הידיון, חנהלה על הסבל מאחור, תמייק והודס על ה"רמה".

בחורף היה קר ולוחמים נערנו בפתחillyה שעליה היינו מחממים אבן שמוט. את האבן הנחנו מתחת השולחן כדי שנוכל לאכול בלי שיקפאו לנו הרגלים. כל אלה היו צורות קטנות. הקשיים הגודולים באמת היו קשורים לעבודה עצמה. ה�建תי לתפקיד היה אפסית. הבנתני בנושאים של תקציב, בנקים, אשראי כסף, תכנון משק ועוד שאפו לאפס גם הם. בנוסף היהתי תמיד, קיבוצניק המאמין בכל מה שמבטיבים לו – כל אלה יחד חבורו עליינו להכשלינו. נפלתי כפרי בשל ליריהם של תכננים ערומים וחורשי מזימות מבין המתישבים עולי תימן. את העברית שלהם פשוט לא הבנתי, הסכוסכים בין החמולות השונות שהתחילה עוד בארץ מוצאים השאירו אותו חסר אונים. רמאיות, שקרים ותוככיים שלא השכתי להתמודד אתם הפכו אותו לאובך עצות ואובך דרך.

אך את המכחה הכואת ביזור קיבלתី ודוקא ממי שהיו אמורים לחת ליגיובי ולהתמודך بي – בני המושבים. אחד המדריכים המנוסים שבhem היה מעוניין "לראש" את מקומי ביכיני. היו לו קשרים רבים והואdag לפועל מאחורי גבי ולסכך בינוי לבין המנהיגות המקומית. היה דחי לחלוtin על ידי אוכלותית המושב ולא הבנתei מודיע – כל מעשי התקבלו בחשדנות, בעינויים ובՃחיה. למזל, אחד מחברי הוטבים מהצבא שביקר אצל פתר לי את החידה. בכת אחת והטורו לי כל הפלונטרים והבנתei איך הייתה שער לעוזול לאותו מדריך ולתושבי יכיני. הבנתei שם אנסה לתקן משחו אצטראק לצאת למלחה גדולה ולהסתכסך עם לא מעט אנשים.

הרמתי ידיים. לא ראייתי טעם בכובוז אנרגיה על מאבקים חסרי תכלית. חצי שנה בלבד אחרי בואנו ליכיני, ארצונו וחזרנו לכנרת. אפילו לא השלמתי שם שנה. יכיני לא הייתה רק כישלון, היא הייתה סיום של ממש.

* "පידיאונים" – המסתננים של שנות החמשים. הגיעו מרצועת עזה לצורך פעולות גנבה וטרור בשטח ישראל.

נוהרה

(1959-1955)

ה חוזרת לבנירת לא הייתה פשוטה. לא היה ברור היכן אשתלב וגם לא הייתה בטוח שאני באמת רוזה לחיות בקיובץ לאחד האכזבות שהיו לי שם, קודם יצאתנו ליכיני. גם כאן הפטرون בא במפתח. לבה אליאב עמד בראש צוות שהיה עוסק באיכלוסו של חבל לכיש – אחד הצדדים הראשונים בהגשמת חוות בונגוריון ליישוב הנגב. כשלובבה אליאב פנה אליו, זה היה הזמן הנכון להציג לי משחו מעניין ואתגרי. הוא הצעה לי להקים ולנהל תחנת טרקטורים. התהנה הייתה אמרה לקום במושב נהורה במרכזו של חבל לכיש. הרעיון שבה את לבי. אחרי שהות קצרה בנורת, ארזנו שוב והתמקמנו בנוהרה.

הקמת "חבל לכיש" הייתה פרק חשוב ברעיון ליישוב הנגב בעולים חדשים. הניסיון מהקמת מושבי עולים העלה קשיים רבים: הסכת אוכלוסיה עירונית, לאוכלוסיה חקלאית, התמודדות עם אקלים קשה, קשיים כלכליים, תרבויות שונות, שפה חדשה ובעיקר העיסוק בחקלאות, שהיא כל כך שונה מעיסוקיהם הקודמים. הרעיון של הקמת "חבל" היה לדרכו אוור שלם של יישובים תחת רשות משותפת שתספק הדרכה חקלאית, תכנון חקלאי, חינוך מרוקז, ותרכו בידיה תקציבים שיאפשרו פיתוח ופתרונות כלכליים.

תחנות הטרקטורים נועדו להיות גוף מרכזי של האזור, שבו ירוכו כל הציוויל והMic'ınן הדורש לחבל" והוא יהיה זה שיבצע את העבודות הנדרשות באזורי, עבודות ציבריות ופרטיות. כל זה עד שלימדו המתישבים החדשניים לעבד את חלותיהם, להפעיל את אמצעי הייזור שלהם ולהשתלט עליהם מבחינה טכנית.

המעבר לנוהרה היטיב עמו מואור בהשוויה למה שהיא לנו ביכיני. זה היה מרכז לחבורה גדולה של ישראלים, ביניהם לא מעט פלמ"חניקים ולוחמים בוגרי מלחת העצמאות – אגרונומים, מתכננים, מהנדסים, רופאים ואחיות, מורים, אנשי כלכלה וכספים. היה עם מי לדבר, להתייעץ לתכנן ולקדם דברים. היו איתינו גם חברי כנסת מיכאל בולקה ומשפתחו, שלמה רט ומשפתחו מרגניתה ב' ואחרים. לילדים הייתה חברה מתאימה, תנאי הדירור היו סבירים, העברודה נתנה סיפוק רב, והיתה התלהבות של עשייה ובניה. מתקנן החבל" היה יידי הטוב סיון, לימים פרופ' פנחס זוסמן. הקמנו את תחנת הטרקטורים ממש מאפס, אך היו תקציבים והיתה תנופה. ההרגשה הכללית הייתה של הקמת דבר חדש שככל בני החבורה הזאת שותפים לו. אפשר לומר היום שהקמת חבל לכיש הייתה מוצלחת גם כרעיון וגם ביצוע – ובזכות זה חבל לכיש היום הוא אחד האווראים המצליחים בנגב מכל הבחינות. בעבור כמה שנים, כשהאזור התבבסס, פירקו את תחנת הטרקטורים. הניסיון שרכשתי מהעבודות שביצענו, נתן לי ביחסון והקמתי תחנה זאת משלוי. רכשתי בזול כלים חקלאיים משומשים שנזרקו ככלאי אין חפץ, תיקנתי אותם, הכנסתי בהם שיפורים

והחוותתי אותם לمعالג העבודה. למפעל קראתי "מסגרית נהורה". במשך הזמן התחליו להגיע אלינו עבודות מסגרות, קונסטרוקציות קטנות ומכונות לצורך תיקונים.

התנתנו תקנות מתחנת הטרקטורים ומהתחזיות למטה של חבל לכיש העלו על הפרק את השאלה: מדוע דוקא לחיות נהורה? העבורות הגינו מכל האור, הן התנתבו יותר וייתר לעבודות מסגרות וקונסטרוקציות, כך שהמשך המגורים נהורה לא היה כל משמעות.

עברנו לאשקלון ובמשך הזמן העברנו לשם גם את המסגרייה, שמה הקודם נשמר: "מסגרית נהורה". נהורה הייתה עכורי עוד פרק בהתקנות, בהתקפות מהתמיימות הקיבוצניקית. ראייתי כיצד אנשים זוכים במרכזים, ולמודתי להכיר ולהיליכים לאו דוקא עניינים של מסירות עבודות, קבלת אישורים, קשרית קשרים וסגידת חזים. ראייתי בסוף ציבורי שmagiu לאו דוקא לאן שהיה מיועד. כשהיהיתי מדובר על כך עם חברי קיבוץ – משפחתי, וביחד עם אבא, הייתה זהה למבט של תמייה וחוסר אמון. ברבות השנים התחליו להתגלות יותר וייתר בדברים, על יותר אנשים, וגם אנשים שנחשבו אז נקיים כפיים התגלו יותר מאוחר כנהנים מכיספי ציבור שלא בדרך הישירה.

*

הסתיים פרק נהורה שנמשך כחמש שנים. המסגרייה נהורה לא הייתה הצלחה גדולה. רוב העבודות היו תיקונים של ציוד חקלאי של מושבנאים. זמן רב הושקע בתיקונים עצמים, יותר מרι' זמן בוינוח על המחר, והכי הרבה זמן בניסיונות שכנו שצרי' גם לשלים... כל תלותם, גם עם היה של סכומים מצחיקים, עבר דהיום הוזרות ונשנות ולא תמיד זיתתי לאות את הכסף. שוב התחבתי בשאלות של מה הטעם, מה קשור אotti דוקא למושבנאים האלה.

"מרכבות האש" – מזורה לסייע

כמו לא מעט חברים, חשבתי כאשר הסתירימה המלחמה שהיאאמין תמה ונשלמה. צבאות ערבי הוכסו ונסגו, נחתמו הסכמי שביתת נשק, ומעכשיו אפשר להתחילה לבנות, לעבד ולהיות חיים אורהיים שקטים. תוך זמן קצר התברר שגם הייתה אשלה. התהילה פעללה ה"פראיזן" שהפכה את תופעות ההסתננות הלא מקצועית, לתנועת "טרור" מקצועית ונתמכת על-ידי שלטונות מצרים, בסיס לתנועות טרור שצמחו בשנים מאוחרות יותר. ארץ-ישראל, וביחד מцыרים, הרחיבו את צבאותיהם ורכשו ציוד צבאי רב ומשוכלל. בתקופת חיינו בנחרה נקראננו למילואים שוב ושוב כשאנו מתאמנים ביחידות ממנועות.

מתוך אינטנסים משותפים צרפת הפקה להיות ספקית הנשך הכבד שלנו: סט"ל'יט, מטוסים וטנקים. החטיבה שלנו, חטיבה 37 הייתה מיועדת לקלוט טנקים צרפתיים רכבים וחידושים: AMX-13. והנה שלא כמו תמייד, נקראננו הפעם למילואים יותר, ארכלים וסודרים, ובהתעגה גמורה נשלהנו לצרפת להטהמן על טנקים אלו בניהוג, טיפול טכני, ירי וקשר. כשהתישבת במושב הנהג, מושב נוח ומתאים, כשלצידם תותח אמיתי ולידו מקלע ומערכת קשר חדשניים וمبرיקים, נזכרתי איך התישבת במושב הנהג במשורין המאולתר בפלוגה של גברוש, עם רgel בגבם, עם מקלעים קלים ועם ג'יפים סביבנו. נראה היה לי שמאו עברו כבר עשרות שנים. מבחינה טכנולוגית אכן הייתה זו קפיצה לדור חדש של לחימה: טנק חדש ומשוכלל, תותח ומקלעים כבדים, ואנו מתחפרים לשורה חזיתית של כמה עשרות טנקים. נהנית מכל רגע בטנק, מהניהיגת החלקה והמהירה, מהירי בתותח ומהטיפול הטכני בטנק. נזכרתי בדרך שעשית ובעכל מה שלמדתי, בנפחיה של מאיר מלמד, בטרקטור של אהרון שירלובסקי, בבית-ספר "טייז", בניהיגת מיליציית החלב, במוסך של גוטסמן באפיקים ובמוסך שכונרת. כל הניסיון והידע הטכני שרכשתי הctrף יהדו להכשיר אותי לטפל ולהשתמש בטנק זהה, מכונת מלחמה שאף בחלומות לא רأיתי את עצמי מתקrab לכשכמota.

אחרי תקופה לימוד קצרה חזרנו לארץ. הטנקים עצם הגיעו אבניה כמו שבוות אחוריינו. הרכש הזה היה סודי ולכך נקראננו שוב למילואים, על מנת להעביר אותם בלילה מנמל חיפה עד לחסא (ליד ניצנים), מה שהיה או בית-הספר לשرين. הלילה החשוך היה אמר לשמור עד כמה שאפשר על מעטה הסודיות שעתפה את רכישתם והכנסתם לפעולות מבצעית בצה"ל.

טנק, זה לא אקדמי SCI מבצעית בצה"ל. קשה היה להסבירו מפני הציבור, מה עוד שמדובר היה בעשרות טנקים. המראה היה ציורי מאד. שיירה של עשרה טנקים שבחשכת הלילה לא ניתן לראות את קזהה, נסעה על הוזלים ורומה. כמעט כל הרכיב שהוא על הכביש בשעות אלה, ניבטו מבטיהם תמייה של נהגים מנומנים. ה-AMX-13 לא תוכנן על-ידי הצרפתיים להיות טנק מערכה, כלומר

לעומוד בקרבות מול טנקים של האויב. הוא גם הוגדר על ידם כ"ציד טנקים". הוא שקל בסך הכל 13 טון – מעט יחסית. היה מהיר מאוד, קל תנועה וგמיש בתנעוותיו, בעל תוחת מצוין של 75 מ"מ. העברות והמהירות היו על חשבון השריון שהיה דק וקל ולכך פגיע מודר. הוא היה מצוין למארב טנקים, לדיפפה אחוריים ולהשמדתם בירי מהיר ולהסתלקות מהירה. אצלנו הוא הפך לטנק מערכה ושימש לא אחת להבקעה ולפריצת מערכיו ההגנה של האויב. הוא היהאמין ומילא תפקיד מכנייע במלחמות שנכונו לו. אישת מודר אהבתו אותו.

ה-13-AMX לא תוכנן למלחמות באזרע המורוח-התיכון. הפילטרים שלו לא היו מסוגלים לפעול ביעילות בתנאים של חול ואבק, ולכך מיר עם בוואם של הטנקים לחסא הוחלפו בהם הפילטרים למתאים יותר לתנאי הלחימה באזורי. תוך זמן קצר ואמונים אינטנסיביים, הטנקים על צוותיהם היו מוכנים לפעללה והוא לא איחרה לבוא.

מחסא, לאחר החלפת הפילטרים, נסענו למקום הריכוז בנען. למחורת היינו אמרורים להעימים את הטנקים על הרכבת לנסעה לבאר-שבע ומשם, על הווילום לניצנה. וכאנ, בלי להתכוון גرمתי להבלת שואה – אחרי שהחלפת פילטר בטנק נסעתה בטנק שלי הביתה לנזהורה. הנסעה בטנק לאורך כל מושב נהורה גרמה לבלהה רבה. איש לא הבין מה טנק עושה בלילה בנזהורה והশמועות אמרו שהוא טנק מצרי שחרד לארץ. איש לא העלה על דעתו שהוא פשט הרכב האישי שלו אביגעם חדש... אני לא הייתי מודע לכל זאת. החנתי את הטנק ליד הבית בערך ב-03.00 בלילה והלכתי לישון. בוקר הקיפו כל תושבי נהורה את "הטנק המצרי", ממשים אותו, מלטפים אותו ומנסים לבדר מה הוא עושה שם. עליית על הטנק, נפנפתו לכולם לשולם ונסעתה לתחנת הרכבת בנען.

תנוועת צבא ורמדים מדינאים האכיבו על כך שאנו עומדים להנחתה מכיה על ירדן. הסתננוויות הפידאיונים וההתקכלויות וההטרדות מהכיוון ההוא נתנו להבין שירדן נמצאת על הכוונה.

ב-20 באוקטובר 1956 פרץ "מבצע קדרש", או כפי שנקרא בפי כל "מבצע סיני", והבהיר לכולם שבו הייתה הטעיה. כוחות צה"ל פרצו לסיני ורצו עזה ובশמונהה ימים (5.11.56-29.10.56) כבשו את רצועת עזה, חצי הארץ סיני ושראמ א-שייח'. כל זאת שעה שכוחות צרפתיים ואנגלים מתואמים עם ישראל נחו בגדה המערבית של התעלה. המלחמות שבאו אחריו "מבצע קדרש" גימרו במשחו את הצלחתו. אך אז, המבצע השאיר את העולם כולו מהיכולת של צה"ל למלחמה בזוק והcosaר להוכיח את המצרים כל כך חזק ומהר.

בניצנה פגשתי את ישראל גראנט, מג"ד 266, הגדור שבו הייתה מ"פ. המה"ט שלנו במבצע סיני היה אל"ם שמואליק גLINKA בן קיבוץ רמת רחל. יחד עם המג"ד ישראל גראנט עברתי את מסלול רכישת הטנקים הצרפתיים. עם המה"ט שמואליק גLINKA הייתה בקורס הקצינים של ה"הגנה".

החטיבה שלנו, חטיבה 37, פרצה לסיני דרך ניצנה לביר-גפגה. ההתקדמות הייתה מהירה וחלקה עד... עד שבביר-לchapן נכנס חלק מהכוח לשדה מוקשים.

וחל"ם מטה החטיבה עליה על מוקש, המכ"ט שМОאליך גלינק נחרג, ראש המטה שלו משה ליפסזון נפצע, נהרגו גם כמה קצינים נוספים והמטה כולו יצא מכלל פעולה. בטרם התאוששנו התקבלה ידיעת שהמוצרים מתקרבים ונראה לחתקפת נגד. הגדור התארגן מיד להגנה ופלוגה אחת נכנסה לעמדות ירי. לモלן הרוב הבחנו מבוגר מועד שהמתודמים לקראותנו הם כוחותינו, מלאה שנכנסו לשדה המוקשים. צערכנו היו גם מקרים אחרים ב"מבצע קדרש" של "אש על כוחותינו", ובאחד מהם איבדנו מספר טנקים ולא מעט חיילים.

חזרנו לעוג'ה (ニיצנה) ומשם לקסימיה והלאה למיצרי הדייקה והג'ירדי ונכנסנו לסכר הרואפה מאחור. הכל ללא קרב ולא התנגדות. כשהגענו לשם הסתיימה המלחמה. סיימנו את "מבצע קדרש" ללא קרב, בלי שבעצם עשינו משהן.

בתום "מבצע קדרש" הייתי כבר סמ"ד. ומן קצר אחרי שחזרתי לנורו, למשפהה ולמסגריה, פנו אליו מהחטיבה בהצעה עלות דרגה ולהיות מג"ד. מבחינת העניין והмотיבציה הצבאית זו הייתה הצעה קוסמת. ידעת שזה קשר בעוד קורסים, בעוד השתלמות ובחרחת אופקים ממשמעותית לבושא הצבאי. מאידך ידעתי שmag"d במילואים חייב להשקייע המון בגודול שלג, להיות בפעולות מתמדת אף כשאיננו בשירות פעיל. אלומ' משומם היה עצמאית – המסגרייה התחללה להתבסס, קיבלנו הרבה עבודות – כל ציאה שלי מהעכורה הייתה משאריה את העסוק ללא ניהול. הנהתי שלא יוכל לעשות את שני הדברים גם יחד, אף שההכרעה לא הייתה קלה, החלטתי לא להיענות לבקשת החטיבה. נשארתי בבית ובמסגריה. נשארתי סמ"ד מילואים בצבא עד שההורוי הסופי מצה"ל.

רכב ישראל ופרשי

כשנקראתי למילואים ה"סודדים" בצרפת, היה זה בעיצומו של פיתוח חבל לכיש. באתי למנהל חבל לכיש ובקשתי להשתחרר לחודש שלם למילואים. לוי ארגוב, סגן מנהל החבל והאחראי הישיר על תחנת הטרקטורים התנגד נמרצות. זו לא הפעם הראשונה ולא האחרונה שנוכחות שאנטדרסים אישיים מדריכים אותו בשיקוליו ובפועלותיו, יותר מאשר טובת הכלל או טובת המדינה. לעומתו מנהל החבל, ליבוה אליאב, שככל כלו היה להט ציוני, תמרק כי יעודד אותה לצאת.

שיצאנו לצרפת, כאורחי הצבא הצרפתי, היינו רק מפקדים, והמגמה הייתה ללמידה את הטנק, לעמוד על תוכנותיו ומתוך כך לדעת איך לשלב אותו במערך הלחימה של צה"ל. אחרי מבצע קרש התחזקו הקשרים הצבאים שלנו עם צרפת והם העניקו לנו במתנה הרבה שעות מנوع של טנקים על החובנס. הוחלת נסות ולראות איךلنצל זאת לטובתנו. לאחר ואת הטנק כבר היכרנו היטב ואף התנסינו בו בקרוב, החלחנו לנצל זאת לאימון שיכלול התמחות במקצועות הספציפיים של הטנק ותרגול החיללים לפעול בצוות. אי לכך יצאונו הפעם הפלוגה כולה – מפקדים וחיללים.

היות שבמסורת הצבאית האירופאית הטנק הוא מחליפו המודרני של הפרש מבחינת תנוצה, ניירות ועבירות, המשיכו חולקים לא קטנים של חיל השירות להיקרא – "קובלייר", ככלומר חיל הפרשים. הפלוגה שלנו הוצמדה למשך חודשים אלה לגדור שנקרו "ספא-אלג'רין" ואזרור האימונים היה בבסיס גדול של הצבא הצרפתי בגרמניה. תרגלנו ירי במטוחים ותנועות התקדמות וחיפוי.

הбанנו אתנו מתרגם ישראלי כדי להמעיט באירוע הבנות לשוניות – בחור שלא רק שלשונו הצרפתית הייתה הנה אלא אף פניו היו נאים וגופו בניו לתפארת. כנראה שריבورو הנהה בשפה הצרפתית נשא חן מאור בעיני אשת הקולונל מפקד הגודוד, שכן לעיתים מזומנים גענה להזמנותיה והיה חומק אל דירתה לצורך שיחות בצדפתית רהוטה. הלשונות הרעות אמרו שלא רק הצרפתית שבפיו הייתה הנהאה... אני אישית חרדי לא מעט שמא יפתחו אותן הקולונל באמצעות "שיהה" והקצף יצא גם על הפלוגה שלנו ואולי אף על הישראלים כולם. לשםuchi זה עבר בשלום.

פעם אחת, לקרה ביקורת של אישיות רמת-דרגת אמר לי הקפטן טטון שניים מהטנקים בפלוגתו יצאו מכלל פעולה. מאחר והוא מעוניין להתייצב לביקורת כשל כל השרון שבפיקודו עומדים תקנים ומוכנים לפועלה, ביקש לשאול ממי שמי טנקים ליום אחד על מנת להוכיח מיד אחריו הביקורת. הכל חור במצב תקין וחוץ מידית הילוקים של אחד הטנקים שפשוט נשבורה. תחילה הכנסת טנק לתיקון בסדנה דרש פרוזדורה ארוכה למדרי. רציתי לזכיר את הדרך. בקשי מוסדנה רתכת, הכאתי אותה לטנק, ריתכתי את הידית ותוך חצי שעה הכל היה מתוקן ומסודר. כל זאת עשית כשאני לבוש מדים ודרגות. עוד אני עובד והקולונל עבר שם. הוא נעצר והסתכל بي בתימTHON. 'קפטן קרעש' קרא הקולונל בהתפעלות (אני, סרן חדש, הייתה

עבורים קפיטן קדרש). 'עכשו אני מבין איך ניצחטם את המצריים כל כך חזק, אם כל קפיטן אצלכם יודע לתקן את הטנקים שלו בעצמו – זה מסביד הכל' . זכיית בנקודת זכות חשובה.

תקופת שהותנו בבסיס הזה בגרמניה הייתה בחורף קשה כשהטמפרטורה הייתה עשר מעלות מתחת לאפס. היה שלג וקרח וMRI יומם היו נתקעים טנקים ונזקקו לעזרה ולהילוץ. כמו בכל צבא מסווד גם כאן השתרשו נהגים שונים ומשונים. הנהג היה שכול מפקד שאחרים חילצו לו טנק, היה עבר מזמן את כל שאר המפקדים לשתייה על השבונו. היו שם קפיטן טוטן וקפיטן נוד ועוד קפיטנים, וכולם השתתפו בסביב הזה ושלמו עבור שתייה לכלם. "קפיטן קדרש" מעולם לא קנה שתייה למפקדים כי תמיד ידע להליץ את הטנקים שלו בעצמו... למרות הפגיעה בגאותם ידעו שאר הקצינים להעירך זאת.

יום אחד בכל זאת נתקע לי הגיפ בשלה. ראייתי שהוא מאחורי גבעה ואיש לא ראה זאת. השבתי: והו! אצטך להויר את האף ולקנות שתיה לכלם. לפתע הבחנתי ממש לידנו בטרקטור ועוד מכונות לכירית עציים, בקשתי את הטרקטורייסט לבוא והוא נענה לי. תוך עשר דקות חילצנו את הטנק. איש לא ידע ולא שמע ולכון גם איש לא שתה על השבוני. אולי זה לא היה לגמרי הוגן אך "שמי הטוב" לא נפגע...!
בקשר לזה ש"מצאתי" טרקטורייסט באוזר מתקורתה חוותה אחרת – בשרות זהן התאמנו ראייתי אייכר גרמני חורש בזוג שוררים ממשו כמו שהרשו אצלו לפני שנים (רק עם סוסיים). בתקופה זו או אצלנו כבר לא תתקל בהריש שאינו מבוצע על-ידי טרקטור, ואילו באירופה "המודרנית" של שנות השישים אתה תתקל בהריש עם שוררים.

נוהלי האכילה שלהם גם הם היו מבוססים על מסורת צבאית רבת שנים. בחדיר אוכל גROL היה לטוראים אзорם שלהם, והקצינים הסבו לשולחן ארוך שבמרכזו יושב בעל הדרגה הגבוהה ביותר, במרקחה זה הקולונל. אם יש אורח נבדק (במרקחה שלנו – הקפיטן קדרש) הוא יושב מולו. הטעבים והמליצים לובשים לבן ולצווארם עניבות פרפר (פפיונים) שחורות. תתקצין היושב בקצת השולחן מקריא בעמידה בקהל וטעת את תפירת הארוחה. כל מה שהוא מזכיר מלווה בקירות בו מפי כלם. קריאת הבו הקצרה מ吉利יה מיליה אחת בלבד: "מְרַד" ("חרה" בעברית).

נושא האוכל אצל הצרפתים (וכמובן גם בצבא שלהם) זוכה לתשומת לב רבה למדי. يوم אחד יצאנו לתרגיל גודרי מחוץ לבסיס. לא הספכנו לתרגל הרבה וכבר היינו קרובים לשעת ה策דרים. אי לרך התקבלה פקודת עצירה. הקולונל הוציא את רוכבה הצד שלו ויוצא עם כמה מהקצינים לעבר העיר הסמוך. כעבור זמן קצר חזר עם איליה שהצליח לצד. הטעבים נכנסו לפעולה מהירה, מאיישם הווצה שולחן ארוך שהוחזק בשטה, נפרשה מפה, נערכו כל' אוכל, הועמדו בקבוקי יין וכולם התישבו לאכול.

האוכל היה טעם למרי ושתית הין גם היא תרמה, והארוחה נמשכה ונמשכה. כשהסתהיים פרק האכילה הסתכלתי על הקפיטנים ועל שאר הקצינים וראייתי שאיש

מהם לא שיש אליו קרב, ואף אימונים רגילים לא יגרמו להם שמחה יתרה. נראה מה הקולונל היה קשוב ללב קצינו ובסוף הארוחה נארז הצדוק וככלנו חזרנו לבסיס. לסייעו – יום האימונים המתוכנן היה מוקדש ברובו לארוחה... הבנתי שלצבא הצבתי לאacha הדרך, מה שלא הספיקו היום, יעשו מחר בניגוד לנו – שאנחנו תמיד מהרין.

הניסיון עם הפלוגה שלנו הסתכם אצלינו בשילילה. לא למדנו מהם שום דבר חדש ולעומת זאת בזבונו זמן ובכסף, למרות שלא שילמנו על השימוש בטנקים. כשהזרנו קרא לי חיים בר-לב, שהיה או מפקד גיסות השירות, להתייעצות. הוא אמר שהצרפתים מציעים להמשיך בתנאים אלה ולקבל עוד מחוזרים שלנו, ושאל לדעתו. דעתו הייתה שלילית והוא קיבל אותה, כך שהוא ניסיון חד-פעמי.

בבית-בוסל, בית ההבראה של צה"ל בצפת, אוקטובר 1948.
מימין לשמאל: איטה חדש, סגנית מנהל ומובלעת בהתקנות
בבית-בוסל, צבי כהנא מכנות, פטל זי"ק (איטה של חנה'ה)
מדגניה ב', ויעקב מלמד מכנות

חוות ולחמים לפני יציאה למאורב בגבול המצרי

חיילי הגדוד ה-10 של חטיבת הראל, בדורן לקס"מ מה מבצע "חורב". במרכז למטה – אבינעם מלין, עם גדי בידין – דרור טיל זל' אבינעם. מעליון, עם גדי בידין – דרור טיל זל'

מבצע חורב, הפשיטה לביר-חטנה. הנהג – יענקלה רכש, ליד המקלע – אבינעם, מאחור – במבי, הקשר

1948
2005

פלמ"ח

בשתי התמונהות נראה השבויים המצריים שנאספו בפשיטה לביר-חסנה.
צילם: ישראל ספקטור, איש מודיעין שהצטרף לפשיטה יחד עם ביבי,
קצין המודיעין של חטיבת הנגב

דודה חוה מברשת
לגדוד ה-10
בחטיבת הראל

אימון של פלוגת הסיוור החטיבתית, חטיבת "פתח"

1948 ||
2005 פלמ"ח

אביינעם על שרידיית הפיקוד
"דינגווט", של פלוגת הסיוור
בחטיבת "פתח", 1949

חנה'לה ואביינעם במסע גיבוש של קציני פלוגת הסיוור, לאלית עם כיבושה

אבינעם מתייצב אצל מפקד החטיבה, מולה כהן (במרכז) – בתקופה שחרורו מהצבא

מסדר פלוגתי לפני העלייה לרכבת בנסיעת מצרפת לגרמניה (שוויץ-ולד)

11.3.1958

טנק מדגם M-60 בתרגילים בגרמניה, 15.3.1981

אביינעם בתצפית על אימון הפלוגה בגרמניה

אביינעם פצוע בידן, מלחמת ששת הימים

1948
2005

מלחמת ששת הימים

אביינעם בדרך לכיבוש שכם, במלחמת ששת הימים

توزאות קרב ההתקפות ביציאה המערבית של שכם, מלחמת ששת הימים: השמדת עשרה טנקים פטון ירדניים, כולל נגמ"ש מפקד הגדוד הירודי

במלחמת ששת הימים. קציני גדוד 266, חטיבה 27. מימין לשמאל: אבינעם (סמל"ד), יעקב פולד (קמ"ב"ץ); דודיק אלון (מ"מ ג'), נתן רום (מ"מ מפקדה); רן שריג (מ"פ א'); גיל קורן (מ"פ ב') ורפל שפר, המג"ד

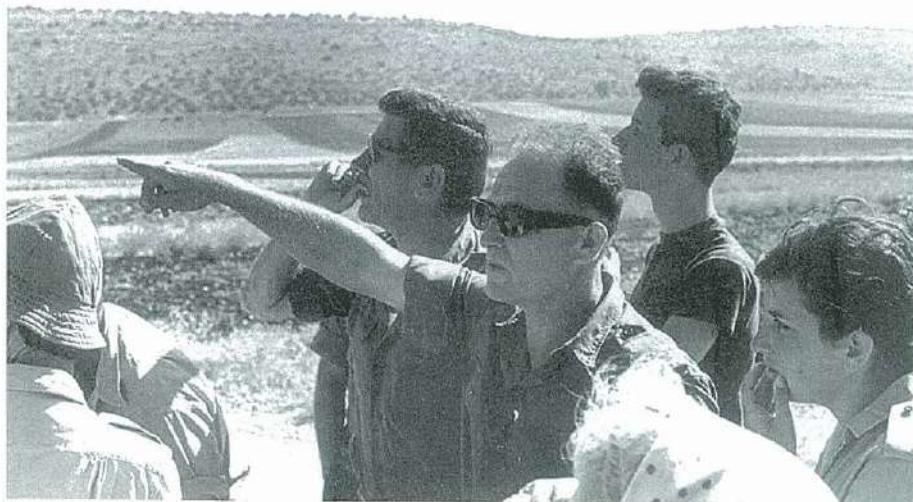
קציני גדוד 266 בחטיבה 27 במלחמת ששת הימים. אבינעם – שלישי משמאל

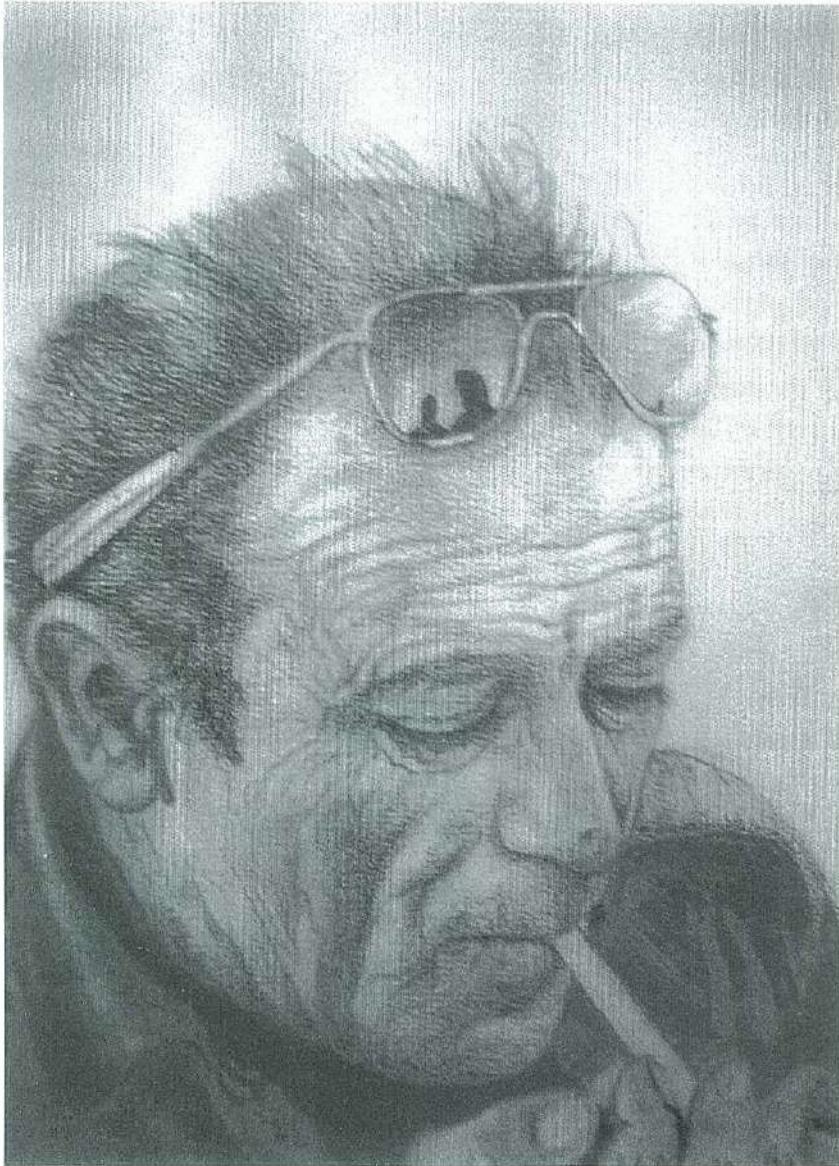
גילי סוללת תותחי 155 מ"מ של הסורים ברמת הגולן במלחמת ששת הימים.
משמאלי: המ"פ רן שריג; במרכז: אהוביה טבנקי; קצין המודיעין הגדוד; עומדים
מימין: הסמג"ד אביגעם

סיוור משפחות בשטח הקרבנות של מלחמת ששת הימים. תצפית של עמק זובבדה,
דרומ מזרחה לג'ין, ליד טובייס

1948
בין דגניה לכנרת
2005

אבינעם – עוזר קצין אג"ם באוגדת האלוף ברן, במלחמת יום הכיפורים.
צייר: הדר גוזט, 1986

1948
2005

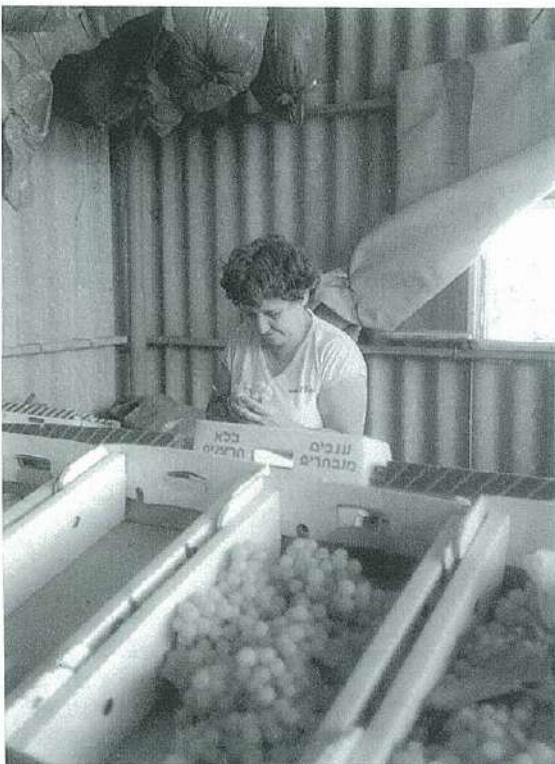
מלחמת יום הכיפורים

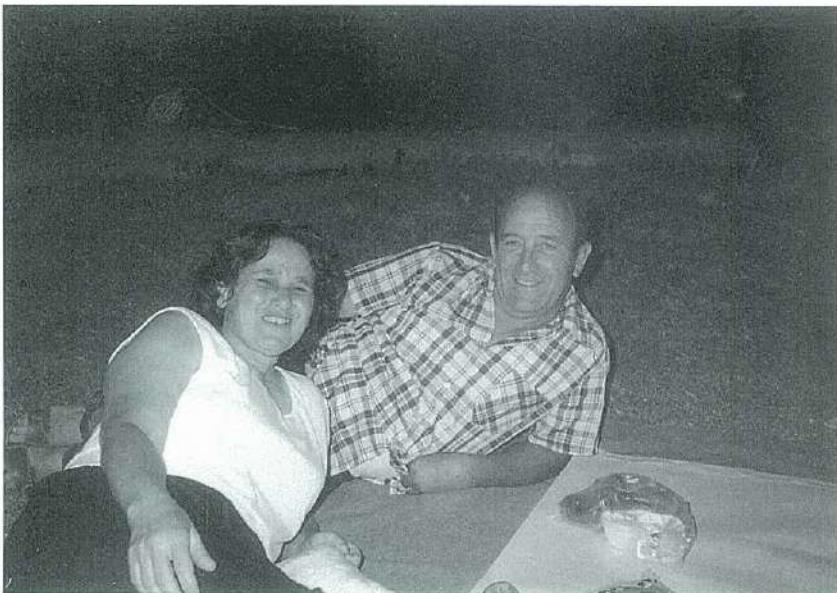
"ביקור הורים" – לאחר חידושים וחיפושים נפגשים אביהם ופעל ליד מעבר המיתלה, במלחמת יום הכיפורים
(צילם: מיכה פרי ז"ל)

חנהלה מס' עת באירוע
ענבים אצל הדס ואורי
בגמilia

חנהלה וabhängigם באירוע בגמilia

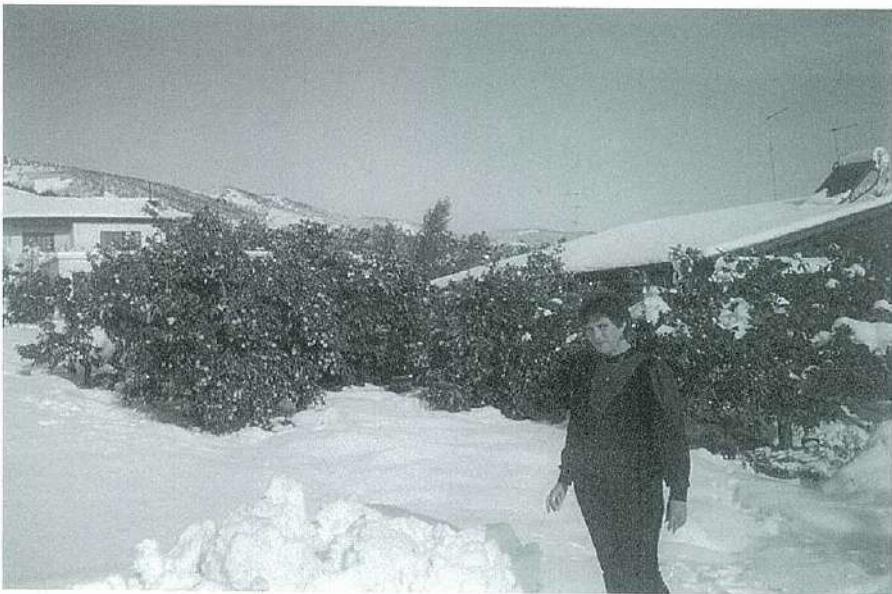
1948
2005

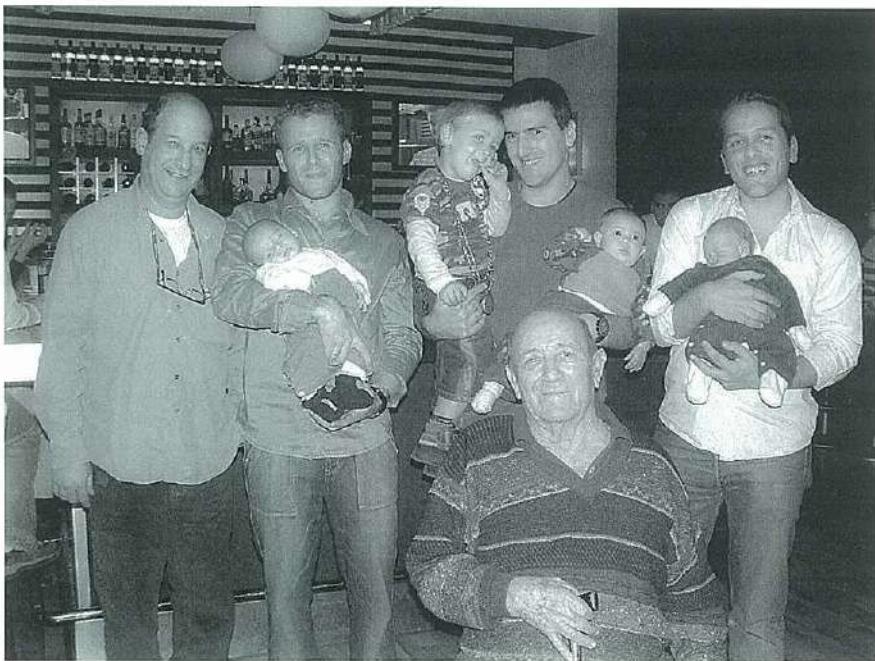
משפחה

רוני ואביג'נעם בטישול

רוני ב ביקור בראש פינה ביום שלג, 11.2.1992

המשפחה מתרחבת - ארבעה דורות - הורים, ילדים, נכדים וינאים, באירוע משפחתי, 2005

הימים הגדולים

כשעברנו לאשקלון המשכנו עוד זמן מה לעבוד בנחורה. במשך הזמן העברנו את המסגרייה לאזור התעשייה של אשקלון. הכנסתי את צבי אבירם כשותף למפעל ושכתי גם פועלים. השם נשאר "מסגרייה נהורה". גרנו בבית דירות בשכונה עתיקות. עבדנו קשה, אך ראיינו בדרך בעמלנו. מצבנו הכלכלי השתפר, רכשנו קרקע והתחלנו לבנות בית צמוד-קרקע, גדול ומרוחה אותו תכננה המשפחה ביחד, את הביצוע עשית בעצמי. מדי פעם נזעורי בפועל המסגרייה לעבודת הבניה. עבדתי בבניה הרבה שעות העבודה במסגרייה, בשבותות ובתגים וכן התקדרנו לatak וכטוח עד שהבית היה כבר כמעט מוכן. אך אז...

(או (במאי 1967) החלו כוחות מצריים להיכנס לארץ סייני, כוחות האו"ם התפנו משם. ב-22 במאי סגר נשיא מצרים נאסר את מצרי טיראן. האיום עלינו היה בכוח גודל וממשי. הייתה אחדות עם, נחישות ולא נישאו כל קולות שקדאו לויתור ולפשרה, אך היו גם מעט חרדה והשש. מולנו עמדו מצרים, סוריה וירדן.

באך גויסו כל כוחות המילואים. חטיבה 37 בה שירות רוכזה בגליל. כאילו כתוכרת אישיות מלמעלה, התפרשה החטיבה באוזור עין-זיתים, אוזור רובי זיכרון מהעבר. ניסיונות מדריניים קרחניים והתורציזיות דיפולמטיות אפיינו את התקופה שנקרויה "תקופת המתנה" והמתיחות הייתה גבוהה. הצבא וכוחות המילואים עסוקו באימונים, בתכנון, שיפורים טכניים ושאר הבנות. המתח המדריני הכניס את זה"ל לבוננות. הרמטכ"ל רבין כמעט נפשית עקב המתח והלחצים שהיו עליו. הוא עישן בלי הרף והוא מותש. התבשםו להתחשב במצבו ולא להרבות בשאלות הצבא ועומד לבקר גם אנחנו. התבשםו להתחשב במצבו ולא להרבות בשאלות מביבות, העברנו הנחיה זו לכל המפקדים והחילים, והוא התקבלה בהבנה. רוב המפקדים בגזרה שלנו היו אנשי ההתיישבות העובדת והתמייה שנדרשה מתנו לביטחון ולצבא הייתה ברורה וモבנתת מALLERY. עם זאת ידענו שה坦קים שלנו, האמ"א אקסים, כבר לא זוכים להערכה נcona והמקפקים ביכילתם. ידענו שיש כוונה להיפטר מהם ולהחליפה בטנקים שנחקרו או לטובים בעולם, "הצנטורינים" הבריטיים.

מפקדים גבוהים באים לבקר ביחידות לפני קרבות מכריעים כדי לעודד את הלוחמים או כמו שמקובל לומר: "להפיח בהם רוח קרב". כשהגיעו רבינו אמרתי לי: "המפקר, אני מרשה לעצמי לומר לך שבאת עתה לגדור שהוא אלף אלף!! אתה יכול לסמור על הגדור הזה בכל משימה שתיתן לו. אנחנו אמנים רק אם-אקסים אך אנחנו נבצע פעולות שרירן מכל סוג, לא פחות טוב ואולי יותר טוב, מכל גדור טנקים אחר. אנחנו זרים ומהירים, התותח שלנו הוא עדין מהטובים בעולם, ואני בعلي ניסין רב במלחמה שרירן. כבר במבצע סיני היינו עם הטנקים האלה, ומואז חזרנו והתאמנו בהם שוב ושוב. המפקר, אנחנו מוכנים לעובדה, רק תן לנו". רבינו

נראה קצת מופתע מהנהום. 'אתה תצטרך להוכיח זאת' אמר בחיוור. מוקרכבים אליו אמרו שהוא היה החיוור הראשון של מזה זמן רב. הוא בא לעודד ויצא מחזק ומעודד. אולי לדברי הייתה איזו השפעה.

המתה הגבואה התפרק ביום אחד, ב-5 ליוני הלם חיל האויר של ישראל בחילות האויר של ארץות ערבות ובשותות התעופה שלהם ובתוך פחות שלוש שעות הם שותקו למגורי. זה היה היום הראשון הדרושים למלחמה. "מלחמת ששת הימים" התירה, ואנחנו יצאנו.

מניטוני כבר נוכחות: פעילות צבאית יכולה להיות מתוכננת במשך שנים. היחידות מתוכננות, מתאמנות וערוכות למשימות בהתאם לתכנון זהה, אך בשמגיעה שעת הקרב הרוב משתנה. יחידות עוברות למקום שונה ולמשימות שונות מאשר תוכנו,

המציאות לרוב מכתיבה נתונים אחרים מלאה שבתכנים.

חטיבה 37 הייתה מתוכננת לבולם את הסורים אם ינסו לפלוץ לגיליל. למעשה אם הסורים היו האחראונים שנכנסו למלחמה – אפשר לומר שהם לא נכנסו, אלא אנחנו נכנסנו בהם. בכל אופן בחצי הראשון של המלחמה הם לא השתתפו וחבל היה "לבבבז" כוח של חטיבה בהמתנה ובחוור פעילתו. אי לכך הושאר גדור אחד מהחטיבה לעזרה בגליל ושני גדרדים הופנו דרומה למלחמה המתפתחת עם ירדן. החטיבה שלנו התקדמה במגמה לתקוף את ג'ינז. כבר היינו בפאתי העיר והתחלנו לתקוף את משטרת ג'ינז מצפון. נראה היה שאנחנו נכנסים לקרוב על ג'ינז ושהנתונים הם לטובתנו. לפטע קיבלנו פקודה להפסיק לתקוף ולסגת. הופתענו. יותר מאוחר עוזרו להז. עזבנו את ג'ינז לכיוון מזרח. הגדור שלנו היה הגדור המוביל והוא בעצם ביצע את רוב הלחימה של החטיבה. פניו מזרחה ושם התחלנו להתקרם דרומה. לירדן וו הייתה צריכה להיות הפתעה, אך הם לא הופתעו. הם פשוט לא ידעו שאנחנו שם. כבשנו את ג'ילקמוס, סלפיט וווער ישובים, והגענו קרוב לעמק וובבידה. טיס חיל-האויר שלנו שתקוף את הטנקים הירדנים גילה אותן על הקרקע ויראה בנו בטיעות פגז שפגע בהזל של. סמל המודיעין שלו נהרג, נаг החול"ס נפצע קשה ואני נפצעתי כל אך הרופא עמד על כך שייפנו אותו לבית-החולמים בעפולה, בית-החולמים בו נולדתי כשבועה היה צרייך ליר מעין חור. בית-החולמים היה כבר עמוס בהמון פצועים. נזכרתי שאחרי הקרב ב匝פה ב-1948 שכתי בבית-החולמים

זהו יחד עם אחיו שמואליק שנפגע בקרב בצמה.

למרות שטופתתי וננהתי ממנה נעה, לא הייתה שקט. פצעתי הייתה קלה למדרי והגדור שלו יתכן שעומד בפניו משימות לא קלות. לא ראיתי כל הצדקה להישאר בבית-החולמים, אך אכן אני חזר לגורוד שלו? היושעה הגעה למחرت בבורק ממקור לא צפוי. אחד מהחילי המילואים של היחידה ששחה בחו"ל, חזר ארצה כשנודע לו על המלחמה, הגיע לבית-החולמים המכוניתו הפרטית המהדורות ושאל על היחידה. הפנו אותו אליו. 'זהה רגע' אמרתי לו, וככל שהודיע לאיש, התלבשתי והתחלנו לנסוע באותו הדרך שעברנו יום קורם. בינוים, בלילה הפתיעו כוחותינו מערך שרין ירדני עמוק וובבידה ובגבעות סביב, כבשו את טוביים והתקדרמו לעבר שכם ממזוח. כאן הציגתי לגדוד, שלם עם עצמי, בידיעה שאני שוב עם

כולם במלחמה. התקדמנו לתוכך שם ממורזה. לא הצבא הירדי ולא תושבי שכם לא העלו בדעתם שזכה"ל יכול להגיע ממורזה ולבן היו בטוחים שאנחנו כוח עיראקי שבא לתגבר את הגנת העיר. הם עמדו על המדרימות והריעו לנו בשמחה, וכך עברנו את העיר מלווים בשירים ובנגנוף דגלים והגענו לגבולה המערבי. פלוגה אחת מהגדוד שלנו עלה על הר עיבל. בבקעה ממערב להר היו ערכיהם הכוחות הירדנים והשריון שלהם התקדם לכיוונה של העיר. הפלוגה הקרמית שלנו פתחה באש ותוך דקות חוסלו למעלה מעשרה טנקים שלהם. ג'ורג'י* בעצמו בתנק אחד חיסל שיש טנקים וקיבל על כך צל"ש. הירי אל ריכוזי הכוחות הירדנים גרים להם לנפצעים רבים והכוחות עצם התפזרו לכל עבר כshallak מהטנקים ומכלី הרכב ננטשים ונופלים לידיינו כשהם במצב תקין למורי. הגנת העיר והאזור כולם התרסקו ושכם נפלה לידיינו.

הינו המומינים מההתנהלות של הצבא הירדי שנחשב לטוב ולמתקדם ביוטר מציאות ערבי. היכן היה המודיעין שלהם? איך לא הגיע אליהם מידע מהכוחות שתתקלו בננו מצפון ומזרח שכם על שאנו מתקדים לעבר העיר? מודיע לא העבירו את מערכת ההגנה שלהם ממערב למורזה? אפשר לומר שהארגון שלהם, רמת ההתנהלות שלהם והפיקוד שלהם, היו עוד פחות טובים מאשר במלחמה העצמאית. הביקורתיות שלי גרמה לי גם לחיטוט עצמי – להבין פרטיהם גם בדרך ההתנהלות שלנו במלחמה – מודיע לא תקנו את ג'ינין כשהיינו כבר בתנופת ההתקרמות אליה?? מודיע ברגע האחרון הופנינו מזרחה? אמנים בסופו של דבר ג'ינין נכבשה קצת יותר מאוחר על ידי חטיבת אחרת ולא קרה שום אסון, הצבא הירדי הובס וכבשו את שכם. אך הטריד אותי מה היה השיקול? חיטוט קצר הסביר את הכל. מפקד מסויים היה בטוח שג'ינין "שלו". כשהתברר לו שהחטיבה 37 "הגולכת" על ג'ינין הוא רטה מזעם. הוא דרש בתוקף שהחטיבה שלנו תפנה לו את המקום ושהוא יכבות את ג'ינין. זה היה מפקד ותיק ומכובד שהיה חשוב לו להיות "כבש ג'ינין" מטעמי יוקרה. אמנים לא נגרם כל נזק, אך תופעת "מלחמה הגרנולים" על יקירה וכבוד כמשמעותם, או על אחריות לכישלונות במרקם אחרים (למשל במלחמה יום היפויים) הזכירה לי רעות חולות אחרות, כאשר שכבר בימי קבוצת נרתת נתקلت בהם.

לעתים גרמו מאבקי יוקה גם לנו. כשהתקדמנו לעבר שם החלטת אחד המפקדים הבכירים שהיל האויר חייב להשתתף גם הוא ב"חגיגה" על-ידי סיוע אוורי. אנחנו התהנו לחייגנו מפעולה זו – לא היינו בצרות, ההתקרמות הייתה חלקה, מטוס תmid יכול לטעות בזיהוי מטראות ובפרט בבלגן שנוצר שם. בקיצור: זה היה מיותר. אבל לא עוזר לנו כלום – ההתקשות שהיל האויר ישתחף הביאה כמובן להפצצת כוחותינו! איבדנו שני ג'יפים, שלושה טנקים ו-16 איש!! היו לא מעט פצועים. מודיע זה היה צריך ?? בכל המשע הזה לא הייתה אף אבידה, אז לאחר שהוכב הסתיים אנשים צריכים להיארג מ"אש כוחותינו" ?? היה זה כאב לב אחד גדול.

* ג'ורא ויס-צ'טור (ג'ורג'י) – היה מפקד מחלקה טנקים.

לאחר זאת קיבלנו פקודה לחזור בגליל. הימיים האחוריים של מלחמת ששת הימים התרכו במלחמה נגד סוריה. שני טורים כבר התקדמו מעמק החולה לדרמת הגולן, אנחנו היוו הטור השישי-החמישי, התחלנו לטפס לעלה דרך גיבינה, בדרך לא דרך, בשטח קשה ותולול. הגדור שלנו היה הראשון ובראש פלוגת החוד עמד רן שריג* והוא התקדם לאיתו בדרך אותה פילטו לנו שני טركוטרי ענק משוריינים D 90 שנשענו לפניינו. מקום אחר היה קשה כמו זה"ר צוק שמתוחתיו מתולול מסוכן. הטרקטורים הצליחו לפולס ולישר דרך צרה למדי שעברה בין הצוק והמתולול. הטנק הראשון התקדם בדרך והוא אמר לנו גילה מאחוריו הצוק, נחשף לפני שני מוצבים אנטישקיים סוריים שהיו בדרכך מעליו. אלה הגיעו בו וחיסלו אותו. איבדנו טנק והתו陶ח נחרג. הטנק הפגוע חסם את הדרך לכל הטור ובכיהדר דרך אלטרנטטיבית

הינו חייכים קודם כל לחוץ את הטנק ולפנותו אותו מהדרך.

תנאי השטח היו קשים והחילוץ ארוך ומן רב, מה שעיכב אותנו מאוד. כשהסתים החילוץ עמדנו לפני השאלה איך מצליחים את שני מוצבי הנ"ט הסוריים שמולנו. פגיעתם בטנק הראשון שלנו גילה לנו את מיקומם. על הטנק שאמור עכשו להתקדם, היה לכוון את התותח, לירוט ולפוגע בשנייה שהוא מתגלה מאחוריו הצוק, לפני שהם יקדים אותו ויחסלו אותו. הייתה דרישה כאן מהירות וזריזות בלתי רגילה. כל התקדמותנו הייתה תליה בזריזות זו והאפשרות לאבד עוד טנק ממש לא בא בחשבון. עקבנו אחרי התקדמותו במתה רב. הוא פרץ קדימה, כיון,ירה וחיסל את שני הנ"ט. זו הייתה הצלחה! הדרך הייתה פתוחה, ויכולנו להתקדם ללא עיכוב. רן שריג, מפקד הפלוגה הtagלה בקרוב זה כמפקד מצטיין. במשך הזמן עלה בסולם הפיקוד ובמלחמת יום הכיפורים כבר היה מפקד מצטיין. הצבא הסורי כבר היה במצב התפוררות, הלחימה שלו הייתה כבר בלתי מאורגנת, והדריך בלי ספק הקל עליינו – כבשו את המוצב של הכפר ראויה ונשארנו שם ללילה להתרוגנות וללילה. בכוקע עליינו לוואסט ומהם לנפח.

רמת הגולן הייתה בידינו, המלחמה הסתיימה.

במלחמות ששת הימים השתנה מפת המזרח-התיכון. שישה ימים שהפכו מתח וחרדה קיומית לשחת ניצחון. ימים גדולים. עשינו את הכלתי יؤمن.

אפיודה קטנה מיני רבות ממחישה את הדברים. בזמן "ההמתנה", כאשר חנינו בג'וזה, הגיעו לגדור נציג מדורר צה"ל ואთוא צוות של תחנת טלוויזיה אוסטרלית. הוא ביקש ממוני ללקחת את הוצאות הזה לסיפור באזור, تحتיהם הסברים ולאפשר להם לצלם. לקחתי את רג'יף את ראש הוצאות ונסענו בדרך שבמזרחה החולה דרומה מטהחת למוצבים הסורים שמעל גונן וגdotot. בדרך שוחחתי עם האוסטרלי הן על המצב והן על עניינים אישיים. הוא היה מג"ד במילואים והפגין התמצאות בתמונה המצב הקרבית שהציגתי לפניו. לצורך קידומוocab היה חייב להגיש איזו שהיא תיארתה בנושא צבאי, והיה מעוניין לבדוק אפשרות לכתוב את התיאזה על היערכות

* רן שריג – היה מ"פ פלוגה א' בגזרה הטענים 266 במלחמות ששת הימים. חבר קיבוץ בית השיטה, בן של תקווה ונחום שריג – מפקד חטיבת הנגב של הפלמ"ח.

כח"ל מול צבא סוריה. כשהתקדרנו מגונן דרומה הוא הסתכל בדאגה למעלה, אל המוצבים הסורים ואמר: 'אני מעריך שאתם נמצאים במצב מוחלט של נחיתות טופוגרפית וצבאית. הרי במצב של מליחמה הם מחלשים את כל עמדות ההגנה שלכם עוד כשהם למעלה ואו הם גולשים עם גודרי רגליים וטנקים מהמושגים שלהם וושופטים את כל עמק החולות! הבניית שהוא מצפה לתגובה, ואמרתי: 'אני מואוד מקווה שהם יעשו זאת. האעדמים הראשונים שלהם בעמק החולות, יהיו גם קבורתם, ומיד אחריו זה אנו מתהילים לטפס על ההרים האלה ומשמידים אותם גם על רמתה הגולן'. חיכיתי אליו כשראיתי שהוא עומד המומת מטייר העתיד שהציגי לפניו. 'אתם לא תוכלו לטפס על ההר הזה עם הטנקים שלכם מול התותחים שלהם', אמר במבוקה. לא מצאתи לנכון להתווכח אותו ולשכנע אותו. 'בכל אופן', הוסיף בפסקנות, 'התיאשתי מלכתוב את התיזה שלי בנושא שחשתבי. הדברים שלך תואמים סיפור דמיוני ולא תיזה צבאית.' מה לעשות? חיכיתי מוסיף שמן על מדורת היאור שלו, 'צטרך לחפש נושא אחר לתיזה שלך'.

לאחר כיבוש רמת הגולן, כשהשכבה האש והינוי בהתרוגנות בנפח הופיע שוב צוות הטלוייזיה האוסטרלי הזה והמג"ר בראשו. הוא לא ידע את נפשו מרוב שמהה כשפגש אותו. הסתכל למטה על עמק החולות הפרוש לרגלו וצעק: 'איך עשיתם את זה??', כמו שאמרתי לך או' ענית בأدישות. הוא הרהר רגע ואמר: 'החליטתי אני הולך לכתוב את התיזה שלי בדיק על זה. 'בחצלה' איחלחתי לו. עכשו אנהנו כבר לא רק ברמת הגולן' הדhortי 'אלא גם בתחום תיזה של מג"ר אוסטרלי...' למרות הניצחון והאופוריה לא שכננו שהמלחמה Tabua מהיר כבד. דינה אבן-טוב, אמנית מקיבוץ יגור שאיבדה את בעלה עוזרד בקרבות החטיבה, הקימה את אנדרטת חטיבת 37 לזכרו ולזכר הנופלים על גבעה המשקיפה מעל העמק היפה ממזרח לעין-זוויטים, הבקעה בה התחממה החטיבה בתקופת המלחמה לפני פרוץ הקרבות.

גם באשקלון, בכית שכון, נפל ראש המשפחה. נשarra האשה היה גופר עם הילדים. מסביב הכל היה ריק. הבית שלנו עוד לא הושלם. היא נתנה לנו להבין שהבריות קשה עליה ואנחנו עשינו מאץ לסייע את הבנייה כדי לעבור בהקדם. נראה היה שכאשר עברנו, הוקל לה קצת. ילדי שתי המשפחות התרוצזו בין שני הבתים ואנו מצדנו השתדרנו להקל עליה ככל האפשר. אחורי כמה שנים מצאה בן זוג, מכירה את הבית ועזרה עם ילדיה לאזרור המרכז.

הניצחון במלחמת ששת הימים שם קץ לתקופה של מיתון כלכלי קשה. התפרשות צה"ל בגולן ובסיני, בניית שדות תעופה ומחנות צבא חדשים הביאו להתעוררות בתעסוקה ובכלכלה. גם אנחנו נהנו מהניסיונות לעבודות רבות בנגב ובסיני. הארץ גדרה, המרחקים התארכו והעבדה חייבה נסיעות ורכות וארכות. עבדנו הרבה וקשה. הינו כבר מפעל המוכר באמינותו ובאיכות עבודתו והוא אילינו פניות רבות. הינו בלחץ מתמיד לעמור בלוח הזמנים, לעיתים העוברה הייתה מעל יכולתנו, אך לא העזנו שלא לגשת למכרזים ולהיעלם מהשתת. נהנו להגיש הצעות מחיר גבוהות כדי לא לקבל את העבודות, אך בכל זאת הינו זוכים...

וכינו במרכזיים גדולים של צה"ל ושל שדות התעופה של חיל האוויר. המרכז הנדרול ביותר שזכהנו בו היה לשפק רטיפות מיוחדות לטיפול ברכב קל ונגמ"שים, לשריון ולחליל רגלים, רטיפות שאנו חנו תכננו וביצענו. יצרנו עשרה יחידות כאלה כשהובלה וההרכבה בוצעו על ידינו.

המלחמה הגדולה הייתה קזרה, שישה ימים בלבד. הניצחון היה מובהק. קיוינו שזה סוף כל המלחמות, אך לא כך היה. זמן מה אחר ההלם של העربים מתבסת הכוח שנחלו, הם פתחו במלחמה ארוכה ומתמשכת. מלחמה לאורך כל האבולות בתעלת, בגלוין, בירדן ובלבנון: חירות מחבלים, הפגזות והטודות – מלחמת ההשתה. מלחמה שעקב להחזים מדיניים הייצוניים כבלת את ידינו מהגב בעוצמה מוחצת. תגובותינו היו לרוב מקומיות ומוגבלות והשימוש בחיל האוויר היה מוגבל עוד יותר. מגבלות אלה גבו מחיר דמים יקר.

*

יום אחר, ב-28.11.68, כשבמדתי בראש קונסטרוקציה גבואה ויתכתி, ראייתי פתאום את חנהליה עומדת למטה. לבני החסיד פיעמה. אם היא הגיעה אליו לעבודה סימן שקרה משהו לא טוב. 'טור', קראה לי מלמטה. לבני ניבא לי רע,IDI רעדו ובכוושי ירדתי למיטה. 'מווטי נפל' אמרה ופרצה בכבי. עמדנו שניינו המומים, בוכים ומסרבים להאמין. נסענו מיד לכינרת, להיות עם שלומית, שמואלייך והמשפחה. זו הייתה מכחה כואבת במידה שאיננה ניתנת לתיאור. האבל היה מעיך ומתמשך. הימים חולפות והחיים חוזרים לשגרה, אך עמוק בפנים מונח הכאב והשנים העוברות לא גרוו ממנה דבר.

רعيית אדמה – ימי דין

ימי אוקטובר 1973

יום הדין של מדינת ישראל חל ביום הדין של עם ישראל – ביום היכיפורים. על מה נתנו את הדין? שאלת נזקנת רבת תשיבות. לא היה ספק באשר למחיר. הוא היה ללא שיעור ולא מידה. כשותפה הדין, נראה עם באבלו, שטופ דמעות עומד בהמוני בbatis הקברות מבכה את בניו.

רבים רואו ימים אלה כרעדת אדמה. אבדן האמונה ביכולתנו ובכוחנו, אבדן האמונה במניגות, אבדן האמינות של צמרת הפיקוד של צה"ל. ומעל הכל – התנצחות בלתי פסקת במשך השנים בשאלת: מי אשם???

ממלחת ששת הימים נראה הייתה שאת הירייה הראשונה, את היוזמה, את הפתיחה חייבים תמיד אנחנו לעשות ולא אויבינו. ההצלחה הגדולה של אז הייתה לא כמעט בזות "hiriyah haRoshonah", המכה הפתוחה – שהיתה שלנו. אך מאז מלחמה זו עברו מספר שנים.

הטנקים מסוג 13-AMX יצאו מהשירות, ובמקומם הגיעו טנקים כבדים מצודים בתותחים גדולים יותר – פטונים וצנטוריונים.

אללה שהיו מפקדי מחלקות ומפקדי פלוגות במלחמת ששת הימים היו המג"דים והמח"טים של 1973. אותן הוטיקים העבירו מהדרוג הלוחם לתפקידי מטה, ואני כבר לא שימושתי בסמג"ד.

הימים הראשונים היו קשים. הייתה אידעהות שנוצרה עקב הפתעה שבתקפה המתואמת של המצרים והסורים, ועקב המכחה שהוכינו מיד בתחום המערכת. הצורך בעזם לפינוי נפגעים, בהעכבה מהירה של כוחות לסתימת הפרצאות שהתחוו במערכות ההגנה ובخيل האויר שלנו ומצב הרוח הקשה של יוויה אותנו בגל מכת הפתע וכל מה שנלווה אליה. במחיר כבד, אחרי כמה ימים, התיצבו הקוראים והתחלנו להшиб מלחמה שעורה ולהוכיח באובי.

אני הוצבטי בסיני. הייתה בתפקיד שבו שמעתי בקשר את כל המתרחש בשטח. ידעתי על כל הנופלים מדרגות הפיקוד הגבוהות. רבים מלאה היו החברים וידידים מהפלמ"ח, מקורותים שונים, ממלחמות ומטרגלים. על כל אלה כאב הלב. אך היו גם כעס ומרירות על "מלחמות הגנרים", על מאבקים פנימיים של יוקרה וסמכות בתוך הצבא, על האשמות הדרידות ועל בריחת מאחריות. רבים שהבחנתי בהם כבר במלחמת ששת הימים ושיהיה נועה להתעלם מהם עקב הניצחון הגדול, פרצו עכשו לעיני כול.

הדאגה למשפחה בעורף לא הייתה משמעותית כמו במלחמות קודמות, אך עכשו כבר חלק מהמשפחה גם היה פה. בני פטיל כבר היה סמל, מפקד טנק בשריון והיה בקו החזית ממש. בכל מלחמה, בכל קרב יש דאגה ומתה – האם נצליה, האם החיילים יהרו בשלוום והאם אני אישית לא אפגע. אבל שום דבר מלאה איינו דומה לדאגה

לכון. בן שנמצא בכו האש כשני נמצא מוגן ובטוח במטה, אבל אני יודע מה קורהatto ומה עובר עליו.

טיום המלחמה לא היה מהיר כמו במלחמות קודמות. מספר חודשים אחרי הקרבנות עדין הוחזק הצבא, כולל כוחות המילואים, במקומו. לא היה ברור מה הולך להתרפה. היה ערפל מרינני-צבאי שאלץ את הצבא להישאר בכוננות. רק אחרי כמה חודשים התחלו המילואים לחזור הביתה. חזרנו הביתה, כששומם דבר אחר מלחמה זו כבר לא היה קודם.

המלחמה פרצה בשבת, ה-6 באוקטובר 1973, בצהרי יום הכיפורים. היינו בעיצומה של העברה לביתנו החדש בשכונת "אפרידר". הכל היה א Rozן בארגזים ובחבילות, כשהנו עוסקים בהובלות מבית אחד למשנהו.

בשעה 14.00 הכל התחל. ההעברה לבית החדש נתקעה. חיל האויר הועיק את אנשיו כבר בשעות הבוקר ואורי^{*} לפקד את הרכבת שלידי הגיע לביססו. אני הגעתו למפקדת הגיס בקסטינה, צירנו והתחלנו בנסיעה דרומה. הכבש היחיד דרומה לסיני היה עמוס כל-רכב וטנקים מיחידות שונות, כשרובם לא יודעים להיכן לפנות כדי להגיע ליחידה שלהם. ב策מת שליד ימת ברדויל מצאתו את עצמי מתקף כשורר צבאי, מברר את יעדיו כל-הרכב ומכוונים ליחידות שלהם. היינו כמה מפקדים ותיקים במפקדת הגיס של אוגדת בָּן שתפקרנו כעוורורים בחלוקת המבצעים, בינויהם היה גם יידי הטוב מיכאל בולקה^{**}, שהיה במלחמה זו קצין תותחנים וסייע לי רבות בחיפושי אחרי פטיליק.

כיוונו שירות אספקה לייעזן, תיאנו מגעים עם משקפי או"ם, דאגנו לתקינות הקשר עם ייחידות שונות, ועם כיתור הארמיה השלישית של המצרים פיקחנו על שירות האספקה שלהם כדי להבטיח שייעברו רק מזון ומים ולא ציוד לחימה.

בשעות לא לחוץות האנו בראש הקשר למהלך המלחמה. כבר ביום הראשון חיפשתי חיללים ומפקדים מהטיבbah 500 כדי לדעת מה עם פטיל. לאחר שעות ורכות של חוסר אינפורמציה, הגיע כל הגדור שלו. לא מצאתי אותו. נאמר לי שפרש וחול בסביבות אל-עריש והתעכבר לתיקון. הגדור שלו דהה לכיוון התעללה ואני הרגשתו יותר שקט על כך שהוא בינו לבין רוחוק מאזור הקרבנות.

במשך כל הזמן זה זרמו למטה האוגדה רשיומות הנופלים. חלקם בניים של מפקדים ותיקים, חברים מיימי הפלמ"ח ומרתאותו של חיל השריון. זה היה קשה. השתרדתי להימנע מלעין בראשimoto האלה, בהנחה שם יקרה משהו – אכן כבר.

* אורי – אורי גdots ז'ל, בעלה של הדס.

** מיכאל בולקה – יליד נירנברג, הגע מגרמניה ילדים יחד עם אמו בדרך לא דרך, ערב מלחמת העולם השנייה. היה חבר בקן "השומר-הצעיר" בחדרה והגיע ללימוד בבית-הספר המקצועני "טץ" בגורו, שם היכרתו אותו שם נולדה דיזזותם. לימים גיש מאיאל בת ג'-שםואל (דינה) ונქם משפחה. כשהקמתי את המסגרה בנהורה הצטרכאל אליו כשותף, עד פרישתו ממנה, עוד לפני סיגרתו. במלחמת יום הכיפורים עבדנו כתף מול כתף במפקדת אוגדת בחר.

המורעקה הייתה קשה. בכל הימים האלה עקביי אחרי כל המהלךים והקרבות של חטיבה 500. החטיבה הייתה 20 ק"מ ממטה האוגדה של ברן. זה היה אירוני, משומ שמתברר שכשפטל גמר לתקן את חול הטנק שלו באלא-עריש, חטיבה 500 כבר הייתה רוחקה והוא צורף לחטיבה 217. הטנק שלו יצא מכל פועלתו והוא עבר לטנק אחר. יתכן שאחר-כך החליף שוב טנק. הייתה זו משימה די מורכבת לעוקב אחרי כל גלגוליו אך לבסוף עלייתו על עקבותיו.

עם כיתור הארמייה השלישית עברה החטיבה שלו לצד המערבי של התעלה, בקצה הדרום של האגם המר. מאות חיילים מצרים ניסו להימלט מהכיתור על-ידי חציית התעלה מזרחה למערב על מנת להגיע מערכה ולהתחבר לצבא המצרי. החטיבה של פטל הייתה אמורה לחסום את דרכם כשיצרה קו חינויים של "קייפורי שריון".* בחיפוי אחר פטל הגיעו למטה החטיבה שלון, שם הראו לי על המפה היכן צריך להיות ה"קייפור" שבו נמצא הטנק של פטל. כשהחיפה חרוטה בזורני, נסעתו בלילה השחור, ללא אורות, על כביש צר ששיליו מסומנים בלבד בלבן כדי למנוע מלדרת ממנה ולהתקע בחול. וזה היה נסעה מסוכנת וכמעט בלתי אפשרית. השטח שרעץ מצרים, והוא צריך שלא לhitalkל במצרים ולהיזהר שלא לרדת מהכביש. נהגתי לאט ובד אחת, כשהאני מתכווף מהगיאפ ומהזיק בידי השניה ברצועה הלבנה המשמנת את גבול הכביש. לפטע הבחןטי בסילואטה של טנק לפני, קיוויתי שלא יפתח עלי באש. כשהתקרבתי, שמעתי קול: 'אבא?!'. לבני החסיר פעימה. פטל

קיבל הודעה מהמטה שאינו מגיע אליו ויצא מהטנק לפגוש אותי. התבחקנו. היינו סמוך לטנק, בלילה חשוך, אני ובני לבד, בחולות המדבר. הייתי מאושר. אכן כבודה ומעיקה ירצה מעל לי. לא אגוזים אם אומר שאלוי היו מרגעי האושר הגורליים בחיי.

מאוותה פגישה כבר מצאי הזרנויות לבקר אותו שוב. פעם אף ה策טרפה' לחבר, טיס מסוק, שטס לבקר את בנו שהיה בפלוגה של פטל.

בלילות, בשתיים בלילה כשרשת הקשר הייתה קצר פחות עמוות, הייתה מתקשר לאחנהלה. במשך הזמן כשהקרבות נפסקו והמלואים התמשכו הייתה טס הביתה כל כמה ימים. אחרי המלחמה יצא פטליק לקורס קצינים ושנתיים אחרי שהשתחרר חור לצבא קבוע לעוד תקופה נוספת.

בתום התקופה השთחרנו וחזרנו הביתה. החזרה הייתה קשה. ההרגשה הייתה כבודה ומצב הרוח ירוד.

לאחר המלחמה התחליו להגיא עבודות ממשרד הביטחון שהלן הגורל היה מיועד לטני. במשך השנים, עם החזרת סיני למצרים, שוב פרקנו מתפקידים אלה והעברנו אותם למקומות שונים בארץ. המהלים הפוליטיים השפיעו במידה רבה על קצב והיקף העבודה ועל התבססותו של העסוק.

* "קייפוד" – צורת עיגול בה חונים הטנקים. התותחים מופנים כלפי חז' כל אחד לגזרתו, כשהמפקדה והיחידות הלוגיסטיות נמצאות במרכז העיגול.

א מ א

בשפטember 1923, עלה"ש טרפ"ג, הגיעו הוה ואיטה רוטנברג לקובוצת כנרת. מושם עדיפות מספירת בולטת של בחורים על בחורות ביוםיהם ההם בכונרת התהוויה מעגל מחזירים רחב למורי סביר שתיא האיות שהגיעו יחד לנכרת בעקבות אחיהן הגדול, – מרדכי רוטנברג. לאבא היו כמה יתרונות על פני המוחזרים האחרים: קודם כל – הוא היה בחור יפה (דבר שנחשב ליתרין גם אז), הוא היה או מיר לאחר הרופתקאה המרתתקת של להיות בדיון במשך שנה וחצי, מה שהוסיף לו ייחוז, הוא דיבר ערבית, הוא היה עגלון ותיק ומקצוע וגם זה לא היה דבר של מה בכך ביוםיהם ההם. נראה היה שהדורות יכול אלו גבר אבא על מתחריו וזכה בלביה של איטה. מאוחר יותר התחתנה גם הוה, הבוגרת ממנה, עם מאיר פנס ונולדו להם דיטה ואריק, בני דודתי.

עלמה צערה ותמיימה ממוקם נידח בפולניה ששמו סקירהטהשין – היחסים ש"בינו לבינה" היו בגדר "ארץ לא נודעת", لكن אין לתמונה על כך שזמן לא רב אחרי "ニישוואיהם" (כמובן ללא חופה וקידושין) אף ללא טקס חגיון כל שהוא של כניסה ל"חדר משפחה"), נולד להם בנם הבהיר, הוא אחיו שמואליק, ושנה אחת בלבד לאחר מכן נולדה להם אני, אביגעם. אמא הייתה עדין עייפה ומותשת מהילדיה הראשונה, מההנקה והטיפול ובכחולת לא הייתה מוכנה מבחינה نفسית לילד נוסף. נוספה על זה גם ביקורת ציבורית ורטיניות של כל מיני נשים חשוכות בחברה על – איך היא מרשה לעצמה??!! במצבנו הכלכלי הקשה – שני ילדים תוך שנה וחצי!!! למרות המצב הכלכלי הקשה, התזונה הלקויה, מצבה הגוףני הירוד ותנאי החיים בalthי נוחים, מה שהפך הירון כזה לא רק לבלי רצוי, אלא אף במידה רבה לא סיכוי לשודר, החזק הירון זה מעמד (אולי אף למורת רוחה של אמא) ואני הפכתי לעובדת חיים מטרידה וצורהה. הלידה הייתה בבית-החולמים שלרגלי המזוק מעל למען חרד. זה היה בית-החולמים המרכזי לכל יישובי העמקים (יזרעאל והירדן). משך שנים בית-החולמים זה גדל והפתחה. הוא עבר לעופלה וכיוום הוא מרכזו רפואי משוככל וענק הנקרא בית-החולמים "העמק". פעמים נספות בחיי ביליתי בבית-חולמים זה: בפעם הראשונה שנפצעתי בכיבוש צפת במלחמת השחרור, ושם הייתה עם אחיו שמואליק, ובפעם השנייה שנפצעתי במהלך ששת הימים בדרך לכיבוש שכם.

בקבוצת כנרת היינו קבועה של ארבעה ילדים בגיל של. כשחברים כנרת עברו מ"חצר כנרת" ההיסטורית ליישוב הקבע ב"גבעה", הייתה בין שנה וחצי בלבד ואני זכר מאומה מתקופה זו.

אבא ואמא לא התהנו באופן רשמי כי לא חשובו או שמייחסו בכלל צרייך את זה. אך כשהבא היה בצבא הבריטי והקיבוץ היה מעוניין בתמיכת הכספיות שהצבא נתן לממשפחות חיליו ונזקק לשם להעתודת נישואין ולתעודות לידה של הילדים, לחץ

הקיים על כל חבריו בצבא הבריטי להתחנן כדרת וכדרין ובכך להגדיל את הכנסות הקיבוץ.

اما ואבא הלו לרב של מושבת כנרת, כשרותה בת ה-12 מלואה אותן לחופת כלותיהם. שמואליק כבר למד בבית-הספר "כדרוי" ואני בבית-הספר "טייז" ביגור, כך שלא נוכחנו בחתונתם...

اما הייתה מסוכסכת עם הקיבוץ ורוב שנותיה. בדרך כלל על רקע גידול וחינוך הילדים, שאני הייתה לא כמעט להתגשויות אלה. לעומת ההצלחה מלחמה על הקיבוץ הייתה בא לידי בהסתלקות מהבית – הייתה בוחחת לאחותה ברכה בז'اري ביגור, או לאחותה חנה בשכונת בורוכוב (כיום גבעתיים). אנחנו הילדים היינו נשאים תחת פיקוחו וטיפלו של אבא, ואם גם הוא לא שהה אז בכנרת, אז היינו בטיפולה של אחותה חוה, כמו שכבר סיפרתי.

באחד מימי הולדתי אמא רצתה לבקר אותו ביגור ולהיות אתי כמה שעות. אולי חשבה שאני בדרד או שאני מרגיש מוקוף. איני יודע. היא ניגשה למזכיר, הסבירה לו את העניין ובקשה את הפרוטות המערבות הנדרשות לנסייה ברכבת העמק מצמח ליגור ובחרזה. לתדרמתה הודיע לה המזכיר (כנראה גם בחומר טקטי מובהק) שאין תקציב לדברים כאלה. אמא חזרה וטענה שנסייה כזאת ממש מגיעה לה. המזכיר שמע בכל רחבי כנרת. 'למה מירוע כספ זה אם לא למרקם אלה??'. תגובת המזכיר גם היא לא הייתה מהדרינות והמתחשבות, והנושא עמד לעבר משלב של שעורייה מקומית למלחמה עולם כוללת. כל זה היה בסמוך למזכירות. דורי, מאיר פנס סיים את עבודתו ברווחת ועלה לאיתו לביתה. בדרך, ליד המזכירות נקלע למזכירה שבמרכזה גיסתו אותה. כשהבחין בהמה מדובר, לקח את המזכיר הצדיה מבלי שאמא תשמע, ואמר לו: 'תן לה את הכסף ותוריד לי את הסכום מתזכיبي האיש'. זה היה מאיר פנס. אמא באה על סיפוקה. נסעה ליגור וחגגה אתי את יום הולדתי. לכארה העניין בא על פיתרונו, אמנם בדרך עוקפת, ואולי קצת לא כשרה בקיבוץ השיווני של אוז. אך רק לכארה. אמא לא סלה למזכיר זה על "רשעות" וקמצנותו כל חייה. מאותו רגע היא לא דיברה אותו לעולם, מטופ ועד רע. לא "שלום" ולא "חג שמח", מאומה!! וכשהיה נזכר שמו בשיחה כלשהי, הייתה מגיבה ברטינה.

חברים אחרים בכנרת זכו לנידי מוחלט מצדיה עקב סכוסים שנדראים ביום עunningים של מה בכך. נידי שכלל בעיקר אידיבור והעתלים מהחבר המוחrome. חרם זה שנראה מוכן בשנים הראשונות, היה תמורה מיותר ומכביר לאחר שעברו שלושים או ארבעים שנה... הוא נשמר בקדנות ובעוינות גם אם הסיבה לקיומו.

כבר נשכח ונשכח כליל ברפיה המזהיכים של ההיסטוריה המקומית.اما נעדרה מהבית הרבה. סכוסים עם הקיבוץ גרמו לה להסתלק החוצה. גם בעיות בריאות אילצו אותה לבנות זמנים לא קזרים בבדיקות, ניתוחים, בתיחולים

וכהבראה. בנוסף על כל אלה גם אלו הילדיים לא עשינו לה חיים קלים – אמנים שמאליק היה משוש חיה בכל דרכיו, אבל אני ורותה האכלנו אותה מרווחים וזה נוסף על יגונה בעקבות מותה של אחותנו תמר. כשגדלנו והפסיקנו לעשות לה צרות התחליו דאגות אחרות, בעיקר בגל המלחמות.

ההסתלקויות של אמא מכנרת היו בלתי צפויות וספונטניות. בתקופות אלה היה אבא מטפל בנו, אך לעיתים היא הייתה מסתלקת בזמן שאבא היה נודע מהבית בעקבות פעילויות ביטחוניות ואז חוה, האמא השניה שלנו, טיפלה בנו.

אתה מהסתלקויות אלה הסתיימה בטרגדיה לכל המשפחה וגרמה לי לטראומה שנייה נשאathi כל חי. תמר אחותנו הייתה צעירה מני בשלוש שנים. בבית קראו לה תמר'ה. היא הייתה בת שלוש כשלחתה בדיפטיה, מחלת ילדים שכיהם כמעט

אינה בנומצא, אך באותו ימים נחשבה למוט肯ת וגרמה למותם של ילדים רבים.

מחללה זו תוקפת את הגרון, והבלוטות שבקרבתו. אלה מתנפחות וסגורות את דרכי הנשימה וגורמות למיתה בثان. אז עבר לא הייתה אנטיביוטיקה והדרך היהידה להציל את הילד הייתה על-ידי ניקוב קנה הנשימה כדי לעקוף את הסתיימה בגרון. ולאפשר לילד לנשום. טיפול כזה איננו סובל ריחוי. ריחוי גורם לילד פשוט להחנק. תמר'ה חולתה כשאמא נעדלה מהבית. נראה שאבא והמטפלת לא שמו לב

שהילדיה חוללה, והתFIELD בה התאזר. כשהזועיקו את אמא הילדה כבר הייתה במצב לא טוב. ובמצב זה הייתה אמא צריכה להרתם להצלחה. המשע התחליל בנסעה בעגללה לצמח, בצמח עלתה על רכابت העמק, ש"זריזותה" ובדרן הונצחו באגדות ובסיפורים רבים. לעיתים הרכבת גם לא הגיעה בזמן לצמח וכאשר הגיעה הנסעה לחיפה ארוכה כארבע שעות בגל כל מיני עיכובים בדרכ. אני יודע איך היא הגיעה עם הילדה על הידיים מתחנת הרכבת בחיפה אל בית-החולים. כשהגיעה, הילדה הייתה כבר במצב קשה מאוד. היא ביקשה להילנס מיד לרופא אך האחות האחראית טענה שיש תור ושהלילה לחכות. בקשות חוותות ונשנות שלא לא הועילו והיא ישבה שם ב"טור הקודוש" מדורות בכבי שהילדה הולכת ומכילה לצד עיניה, הולכת ונחנקת. היא צעקה: 'הילדה הולכת למות! תעשו משהו!!' אבל לשועא. הילדה נפטרה בזוריותה. מה לעשות? יש תור!... (לצערנו גם בימינו ברפואה כה מתקדמת ללא הקשיים האובייקטיביים של אותן ימים, קורדים בדיקות אותן דברים. נזכרתי בטרגדיה של תמר כשישבנו ליד אורי חתני בשכנו על ערש דורי, וכשנפטר

בגל אותם דברים טפשיים שאינם מחריבי המציאות).

موتה של תמר'ה היה מכחה קשה למשפחה, והיחסים בין אמא לאבא נערכו לזמן רב. אמא הטילה את האחריות על אבא, והוא, בנוסף לכך לאב ולשכול היה גם פגוע מהאשמה אותו בחוננה. גם בוגרותי נמנעת מלהילנס לטור הסכוסך הזה ולדעתת מי צדק.

הסיפורים סביר פתרה של תמר היו עכורי יותר מקשיים, הם היו פשוט נוראים – כדי למנוע התפשטות מחלות שנחשבו למורבבות, נהגו להכניס את הבאים במגע עם החוליםים לבידוד. וכך מיד אחרי הקבורה הכניסו את אבא ואמא להסגר למשך חדש ימים. לא נתנו לנו להיות אתם ויכלנו רק לראות אותם דרך החלון. במקום

להיות יחד, להתנחם ייחד, לקבל הסבר מאבא ואמא על מה שקרה, לאפשר להם לענות על שאלות קשות של חיים ושל מות (שהעסיקו אותן כילדים), נשארנו בלבד. חוה טיפלה בנו, אך היעדרם של ההורים ברגעים כל כך טרגיים, השאיר אצל חור שחור ואפל.

הטרואמה הקשה הייתה ביום מותה של תמר. אני זוכר שנשארתי לבד, פשוט בלבד. אני לא זוכר הרגשת בדידות כל כך קשה כפי שהשתי אז. לא ידעת שתחתר, שאמא לקחה אותה לחיפה, וגם לא היכן ההורים. איש לא אמר לי מי מאומה, החדר היה ריק. לא מצאתה אותם בשום מקום בקיבוץ, ילד קטן, עוד לא בן ש, שנשאר בלבד לגמרי. חשבתי שאולי נסעו, ואם כך הם יחורו דרך השער. ירדתי לאורוואה שליד השער לחכחות להורים, ישתי וחיית. עבר המון זמן והם לא הגיעו, והרגשתי בלבד לבד. התחלתי לבכות. בכתי וובכתי וובכתי. לא יכולתי להפסיק לבכות. הזמן נמשך כמו נצח. על כל זה נוסף קלקל קיבה, אך משום שהמנסים היו מחוברים לחולצה בכת��רים, התקשתית בתוך הכל וההתרגשות להתיר את הפתורדים – לא הצליחתי להתפרק והכל התפרץ למנסים. התלכלכתי והרגשתי זועה. הערב כבר ירד ולא היה איש בסביבה להחליף את מילה. מלא בדידות, צער, בכיה ודאגה, הлечתי הביתה, והביטה היה ריק. כמו תמיד במצבים קשים – חוה הייתה שם בשביili.

ניגשתי לחוה. היא הפשיטה אותי, רצחה אותי והשכיבה אותי במיטה. ישבה על המיטה וליטפה לי את הראש עד שהפסיקי לבכות ונרדמתי. בבוקר סיפרה לי מה שתמරלה נפטרה ושזה הורם בהഗדר. היא הסבירה לי את המצב וניחמה אותי. ידעת שאני כבר לא לבד ושיהיה מי שייטפל بي.

בשנים שאחרי זה הלך וכרונה של תמר והתרחק, במשפחה לא דיברו על זה. מרדי פעם, באקרוא, היה שמה משתרכב בשיחה. ליד קבורה של תמר ישנו גם קבורה של האחות הקטנה של לאלה שפרירי. גם עליה לא דיברו ועוד היום אני נני יודע את נסיבות פטירתה. נראה שהוא היה טבעי באופןו ותוכנותיו של הדוד ההוא. לא מדברים על המות ולא מזכירים את המתים! מעין "טאבור" על הנושא. שכבר הייתה מבוגר הצלחתה להוציא קצת מאמא וקצת מאבא קטעי ושבורי דברים, ומזה הרכתה לעצמי את כל הספר. איני יודע אם הכל נכן. כווט גם אין כבר את מי לשאול. רותה הייתה או תינוקת בת שנה, היו לה בעיות בריאות בילדותה – בית-חולמים, ניתוחים וטיפולים למיניהם. משך כל תקופה יולדותה אמא לא סרה ממנה לרגע. אם הייתה בעית בריאות היא הייתה נלחמת כלביה כדי שהילדה תזכה בטיפול הטוב ביותר.

*

תכוונת אופי מההימה שהייתה באמא ובאה לידי ביטוי בעבודה, הייתה התחרותיות. בכל מה שעשתה היא הייתה חייכת להיות ראשונה!! לא אגוזים אם אומר שאם באיזו שהיא עבודה שניתן למדוד בה הספק (למשל: כמה סירי תפוחי אדמה קילוף כל אחד, כמה שורות גפנים בוצר כל אחד, וכמה ארגזים קופף כל אחד) מישחו היה מתקרב בהספקו להספק שלה – היה ברור שביליה תנדרד שנתי מעינה, ואם

מיישו השיג אותה בהספק שלו, או פשוט: שומו שם!! – מהר זה כבר לא יקרה!! זה נשמעו אולי כהגומה מבודחת אבלAMA הייתה שרויה כל הזמן במתה זהה, ובנוסף لأنרגיות שנדרשו ממנה לחיי הימויים שלה, היא השקיעה אנרגיה עצומה בלהיות הכי טובה בכל עבודה. היו לה אמ比יציה וכוח רצון חזק. לדוגמה: בגיל 60 בערך החליטה שהיא צריכה למדוד אנגלית. היא הצטנפה לחוג לימוד אנגלית בהדרcht חיים אלקנה ויל, חוג שבמשך 15 שנה היה נפגש אחת בשבוע. לתמהוני היא לא רק למדה את השפה אלא אף הייתה "בולעת" ספרים באנגלית.

מנוחה ונכונה

סיפורתי כבר שאבא היה איש חזון שראה את הנולד.

כשהכחיר שטחים ראה כבר את העצים שיצמחו בהם, כשהשטע עצים ראה את ההורשות שיתהוו מהם, את הירוק ואת הצל.

כשהתחיל לתחנן ולטפח את הנוי ראה בעני רוחו את שלל צבעי הפרחים שירגנו את העין ואת הלב בתוכן השממה של עמק הירדן היוקרת בשמש הקיץ. גם הטיפול בהכנסת נושא בית עליון למסגרת מסודרת היה בו ראיית הנולד... למורות שקשה להגיד על בית-העלמין שרואים בו את הנולד, בית-העלמין הרי הוא סוף הדרך של מי שכבר נולד.

אבא ראה את סוף הדרך וגם כאן היה לו חזון. הוא חלם שכביית-העלמין של כנרת ימצאו את מנוחתם האחרונה "אבותה התונעה". ואכן הוא הצליח להגשים את חלומו, וככביית-העלמין של כנרת נמצאים קבריהם של רבים ממייסדי חנאות העבודה והוגי הדעות של הציונות הסוציאליסטית. שנים שאף בעקבנותו להעביר גם את עצמותיו של משה הס מהו"ל לבית-העלמין של כנרת ולא שקט עד שקיבל את התקציב הנדרש לכך, נסע והביאו לקבורהכאן, בטקס מרשים.

בית-העלמין משותף לכנרת הקבוצה ולכנרת המושבה.

שמעאליק אחיו קיבל מאבא את בית-העלמין בירושה והוא ממשיך בכך את דרכו של אבא.

אבא ז"ל נפטר בגיל 80 (24.2.1902-19.9.1982).

اما ז'ל נפטרה בגיל 86 (4.2.1901-1.12.1987) שש שנים אחרי. הם היו אנשים שהקימו את מפעל חייהם בתנאים שדרשו מהם להיות חזקים וקשימים כאבן.

כאן הכולה שבתוכה הצמיחו את יצירתם.

אבן הכולה, המסמלת את חייהם, היא המזבח המשותפת של קברים.

הם טמונים סמוך לקברו של נכדים מוטי ז"ל ובן שמעאליק ושלומית, שנפל בפעולה מיוחדת מעבר לירמורך ב-28.11.1968, במהלך מלחמת ההתשה. מוטי ז'ל נקרא על שם אבא של שלומית מרדכי בילנסקי שנרצח בידי הערבים במאורעות תרפ"ט. לאotta שורה הוועריה גופתו של מרדכי הס מכית הקברים בתל-אכיב לכנרת והוא קבור ליד אשתו שושנה ז'ל, סמוך לקבר נכדו.

אחותי הקטנה תמר ז'ל קבורה בערך באמצעות אחת המדרגות התתגורנות.

shoreה אחת מעל אבא ואמא, קבורה אשתי חנהלה ז'ל.

דודה חוה נפטרה בגיל 92, שלוש שנים אחורי אמא – איטה. היא קבורה במדרגה הנומוכה ביותר, ליד הים, הצד בעליה מאיר ז'ל שנפטר בגיל 72. במוותן – נאלצו האחים להפרר.

סמוּך לְהֵם קִבּוֹרִים דָּודִי מַרְדְּכַי רַוטֶּנֶבֶרג ז"ל שְׁנַפְּטָר בָּגִיל 72 וְדוֹדְתִי יוֹנָה ז"ל
שְׁנַפְּטָרָה בָּגִיל 84.⁴⁴
בַּהֲמַשֵּׁךְ הַמְּדֻרְגָה טָמֹן חֲתַנִּי אָוֹרִי גְּדוֹת ז"ל, בָּעֵלה שֶׁל הַדָּس בַּתִּי, שְׁנַפְּטָר בָּגִיל 44,
לֹא אֶצְדָּקָה וְלֹא נָחָמָה.

לֹא "דָּוָר הַוְּלָךְ וְדָוָר בָּא", אֶלָּא מִכֶּל הַדָּרוֹת יְחִידָה:
כַּדָּרֶךְ הַחַיִּים כִּن דָּרֶךְ סָופֶם.

כָּל יִקְרֵי אֶלְהָ, בָּمָקוֹם הַמְּקֻסִּים שְׁטִיףָה אַבָּא –
כַּשְׁקַבּוֹצָת כְּנַרְתָּה לְמַרְאַשׁוֹתָם
יִם הַכְּנַרְתָּה שְׁטוֹחָ לְמַרְגָּלוֹתָם
הַרִּי הַגּוֹלֵן מַתְנַשְּׁאִים מַולְעָם
וְהַחֲרָמוֹן מַלְבִּין בָּאוֹפֶק הַרְחָוֹק.
וְהַשְׁקָט הַפְּרוֹשָׁה מַעַלְיהם בְּקֹלְךָ דְּמָמָה דָּקָה.

לְכָלָלָם

"הַמַּצָּא מְנוֹחָה נְכוֹנָה".

אקסומה: בין שתי נקודות עובר רק קו ישר אחד

הגמריא אומרת: "האב חייב לבנו, למולו ולפדותו וללמודו תורה ולהשיאו אשה וללמדו אומנות ויש אומרים אף להשיטו במים" (קידושין כ"ט עא).

אבא מילא בקפידה רכה את שתי המשימות הראשונות, במשימה השלישית – "ללמודו תורה" נכשל איתי לחולטיין, ומאהר ולהשiani אשה מוקדם מדי, הסתער בלהט וכבתלהבות על המשימה الأخيرة אף על פי שהומרתה פחותה מחשיבותה שכן היא רק בגדר של "יש אומרים".

מכל שיטות החינוך שהומצאו בהיסטוריה של המין האנושי,ABA העדרף את השיטה הנקראת "חינוך ספרטני". זו כלל (בין השאר) מקלחות של מים קרים, ואירועים האמורים להחסן את הילד מפחד, אירועים בהם הם כשלעצמם היו מבהילים לмерיד.

החינוך המינוחד שנתן לי אבא במסגרת זו, לא אהבת מים ושהיה, גרם לי לשנוא מים עד היום... בגין צער מודגדה היה לי שאבא הוא שחין מעולה, הוא היה בעני משג במים. ברבות הימים כאשר כבר הייתי שחין מצטין, הבנתי שהוא שחין גרווע למדי.

כשהייתי עוד בן פחות משלוש שנים היה לך אוטנו כל שבת בבורק לירדן והיה פותח בסדרת העינויים שנקראה בפיו "אימוני שחיה". המקום בירדן היה בערך במקומות שנמצאת ביום ירדנית*. הוא היה לך אוטוי על בתפvio, נכנס למים ומתקדם לעומק. המים הלוכו וגבוהו ככל שהעמוקנו. אני הייתי יושב ורווע מפחד כשזעקותי החלישות לא משפיעות עליו. אםא הייתה צעקה עליו מחהוף שיחידל להתקדם ולסכן את הילד, אך גם זה כנראה לא עשה עליו רושם. מריד פעם היה שואה ואז המים היו מציגים אותו, ולפעמים גם הייתה בולע מים. כשהגענו לעומק המתאים היה צולל לעומק ואז היה עוזב לי את הדידים. שחרור זה אפשר לי תנוונות יידים ורגליים היסטריות שבעורותן הייתה מצליה להגיאן אל פניהם תוך שאני גם בולע מים. הייתה משתעל, מפרפר ונושם בקושי. מבוהל ונפחד הייתה מכח ידי ורגלי כל עבר כדי להחזיק את עצמי על פני המים ולא לשקווע שוב, עד שאבא יגיע אליו מצילתו ושחיהתו. וכך חזר התרגיל על עצמו כמה וכמה פעמים כל שבת. עד היום קשה לי להבין איך אבא נהג בצד כל כך לא חינוכי, לא הוגן ובבלתי מתחשב. יתכן שחשבתי שאני הולך ומתרגל, הולך ומשתפר בעוד אני פחדתי יותר ויותר ושנאנתי את השחיה יותר ויותר. בשבותה הייתה נכנס לחדרה כבר מהבורק. כל הזמן חיפשתי תואנות לבrhoה מהבית לפניהם שהולכים לירדן על מנת להימלט מהסיטות המצפה לי

* "ירדן" – אתר בטער חורשת האקליפטוס בדרך לנמרות בקרבת הסכר. היום הוא אתר טבילה לתיריים נוצרים.

שם. כשהגדלתني התחלתי להתחכם ולהפש תירוצים איך להשתמט מהסיטות הזה. אני בהחלה ווכר תקופה זו כאחת הטראות של ימי ילדותי.

מתוך הפאניקה שהייתי נתון בה בימים, ותנוונות הידיים והרגליים המבולות שהייתי מבצע כדי לא לשקו במים ולא לבלו מים, התחלתי במשך הזמן להזיק את עצמי מעל המים ובמה שקדם לו להתקדם. כשלגלתני היו תנועות רחבות וחזקות יותר, ומה שיתה שומע משפטים ואמרות כגון: "תראו, הוא שחיין ממש!" כך גם שמואליך וגם אני שכשכנו במים ושחינו בערך כמו שוחים כלבים. הייתה לי חזק והייתי מתקדם במים רק הודות לכך שהיא לי, ללא כל סגןן, או טכניתה. שמואליך שהיה חזק ממנו פי כמה, היה גם שחיין טוב ממוני בהרבה. הן שמואליך והן אני המצאננו לעצמנו "סגןון" שהיה "על הצד" שלא היה עילו ולא ניצל נכוון את הכוח הפיזי של השחייה.

האזור של עיקול הירדן, בו מדרנו לשחות, הועמק מאוחר יותר על-ידי מחפרים לצורך בניית הסכר ולשימוש חברות החשמל. העמקה זו שיבשה לחלווטין את המדרון המתוון של חוף הירדן, מדרון שאפשר למתחרצים להתקדם בהדרגה עד העומק המתאים להם. העמeka זו יצרה "בור" בלחתי צפוי, עמוק ופתאומי בירדן.

כך קרה שכיתה מבית-הספר ביבניאל באה לטויל לירדן. הילדים לא ידעו לשחות ונכנסו למים רק כדי להשתכשך קצת. אחריו כמה צעירים "נפלו לבור". כשזה עזורה, היינו עדרין בቤת-הספר וקרובים למקום האירוע. באנו בריצה וקפצנו למים, אך היה מאוחר מדי. לא הצליחנו להציל אותם. מתוך כיתה של שמונה ילדים, טבעו חמישה. המחזה של הילדים המתים צפים על פני המים ועזוז אונתו וימים רבים אחרי זה לא עזבה אותנו הרגשות הזועה מהמראהזה. הייתה אז בן שמונה שנים בלבד.

גם כיתה מבית-הספר שלנו, הכיתה של לאלהה שפררי (לאה אגין) נקלעה לאותו מצב. הפעם, למרבה המזל, הצליחו להציל את כולם.

בכינרת שחנוינו מעט למרי. מי בכלל חשב על שהייה למרחוקים ארכויים? היינו שוחים לדוחב הירדן ולעתים גם לאורך. כאמור, לא אהבת לשחות והמעט ששחתי לא התקרב כלל למזה שנקרה "אימוניים". לא ידענו מה זה שהייה בברכה, לא מה זה "סגןון" ולא מה לעשות כדי להתקדם מהר.

כשלמדתי ב"טיז", נולד הרעיון של צלילהה הכנרת לדוחבה, צלילהה תחרותית. שמואליך שנחשב לשחיין התקש להשתתף, אני הייתה בן פחות מ-17 ולא הורשתי להשתתף.

הצלחה הייתה מפתיעה. שמואליך הגיע ראשון! בן לילך הוא הפק לא-אלוף הכנרת" ולספורטאי מפורסם. כולם היו גאים בו.

צלילהה השנייה הביאו זוג שחניים מקצועיים מדרום אפריקה, כדי להקנות לאירוע אופי וokerת>I. הספרטאים הדרום אפריקאים היו מפורסים למרי בתחום זה. בצלילהה השנייה השתתפתי גם אני. בראש "התחרויות השחייה" בארץ עמד עסקן בשם גלפו. הוא היה שחין בצעירותו ונחשב לUMBIN שמספרות זה. הוא הודיע לנו שהשחניים האורוחים מתאנסנים בטבריה ומתאמנים שם בחוף הכנרת והוא הולך "לרגל" אחריהם ולבדק במה כוחם רב, ומה הן נקורות התו儒家 שליהם.

הוא חזר מהרפתקה הרגול שלו שבע רצון ומחירות. 'אין מה לחושש מהם!!!' הכריז בזחיחות דעת. 'אתם לוקחים אותם בקלות! הם מתחילה מחר מדי, ובמהירות כזאת הם יאכדרו את הכוח כבר באמצע הדרך. אל תשימו לב אליהם כאשר ישיגו אתכם בהתחלה. תמשיכו בקצב שלכם ותת媚רו בו כל הדרך.' נחה דעתנו. קפינו למים והקפידנו למלא אחר הוראותיו של מקס גלפז.

הדרום אפריקאים התנגנו בדריוק כמו שהוא תיאר. הם פתחו בשחיה מהירה ובתוך דקות ספורות השיגו אותנו. אנחנו הינו הימנו. הזמן חלף, אך למרבה הפלא הדרים-אפריקאים הגבירו את הקצב. כשהיינו אנחנו כבר עייפים מדי, הם הגבירו את הקצב עוד יותר וудין (כך סיפרו לנו אחר כך) לא ניכרו בהם כל סימני עייפות. בסוף התחרות נזכרנו בששותו של ה"מומחה" גלפו שאין מה לחושש מהם. זה היה כאשר הגענו כ-40 דקות לאחריהם. אנחנו בקורס עמדנו על הרגליים, ועוד הם נראו כאילו יכולים הם עכשו לסתורק יפה וללבת לנשף ריקודים.

יריבינו היו לא רק ספורטאים, אלא גם גנטלמנים. הם לא זלונו בנו ולא לענו לנו. הם רק רמו לנו שהנתנוותם שלנו בימים לא נחשות בעולם הספורט בתנויות של שחיה. הם הדגימו לנו שחיה מהי ותיקנו את שגיוחתינו. בכת אחת נפתח לפנינו העולם האמתי של השחיה. התחלנו לקבל הדרכה מקצועית ותנוועתינו המוזרות מהם הפכו לאט לאט לתנויות של שחיה.

הספרט בארץ ימים לא היה ספרט מקצועני. ספורטאים עסקו בספרט על כל ענפיו, בתחום ההייתה חובבנית. באירועה של או רק התחילה ניצני האימונים המקצועיים בענפי הספרט השונים, וספורטאים יהודים שעלו משאר ארצם, בהחלה גרמו להעלאת הרמה כאן. כל זה כלל גם את ספרט השחיה. שמואלייך ואני נחשבנו לשחינים מעולים לא מושם שהיינו כל-כך טובים כמו מושם שכמעט שלא היו מתחritos. עם זאת, ההודכה שקיבנו בוגר וזכה במסות שכמעט.

הקפיצו אותנו קדרימה, להיות שחינים של ממש.

בצליחה הבאה שהיינו כבר טוב למדי. שמואלייך הגיע ראשון. אני שני. אני שני. ואני זוכך בדיק את ההישגים בשאר הצלחות. אני זוכר רק שמואלייך היה תמיד ראשון. אין השתתפות כי זו הייתה בשבי הזרמנות נפלאה לפגוש את חנהלה. היא הייתה בfilm"ח בגבעת ברנר ואני ב"טיז" ביגור. וכן, באמצעות ה"צליחה" יכלנו להיפגש.

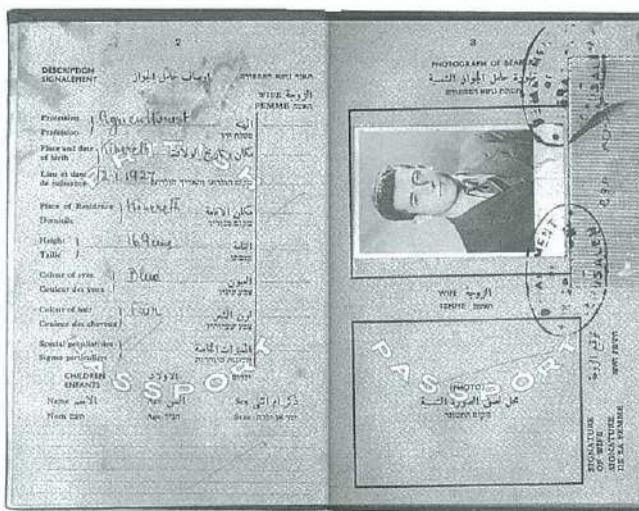
הקפיצה למים אחוריليل אהבה ללא שינה, נראית לי לדבר טבעי ומוכן מאליו.

כאמור, השחיה לא גרמה לי הנאה מיוחדת. לא הרבתי להתאמן ולהתקדם. לעומת זאת שמואלייך התאמן בשקייה. הוא אהב את המים ואת השחיה, אימונייעם והעוזם הקפיצו אותו לשורה הראשונה של השחינים בארץ, וכשהתגיגיס לבירגירה היה אלף השחיה בבריגדה ואחר-כך בדיוויזיה, במחנה השמניini כולם, ואחריו זה בכל הצבא הבריטי במזרח-התיכון וכו' וכו'. הוא המשיך לשחות גם אחריו

שנפצע במלחמה העצמאית ומתמיד למלא מכתש שחיה יומיומית עד היום.

בצליחה אחת השתתף שחין שוודי בינלאומי בשם לארס ורלה. השווודי הגיע ראשון, שמואלייך שני ואני שלישי. שמואלייך פיגר אחרי השווידי בארכע דקוט בלבד! השווידי היה לא רק שחין בינלאומי אלא גם אלף צלחת הללה-מאנס. העובה

שהשיג את שמויאליק באربع רדקות בלבד היבאה את עסקני ספורט השחיה בארץ לאובדן זמני של שפויות דעתם... הם פשוט השתגעו!! הם החליטו שאין שום בעיה בכך ששמויאליק וביניהם ישתתפו בתחרות צליחת הלה-מאנס! העודבה שהלא-מןש הוא בערך פי 3.5-4 רחכ מרווחה הכנרת לא הייתה רואיה להתייחסות בעיניהם. גם העודבה שיש שם רוח, גלים והמים קרים קריטיים כמו כן ורקמו חלום (באספמיה) שהנה האחים-השחינים למשפחת חדש צולחים את תעלת לה-מאנס. חלומם נקטע בಗל פרוץ מלחתת השחרור. הטראומה של לימוד השחיה במתודות ספרטניות על-ידי אבא נחרט בלביו חזק.

הדריך
הפלשתינאי
של אבינעם
ב"דרכ" לצליחת
הלה-מאנס -
צליחה שלא
התממשה

השתדרתי לא לחזור על שגיאותיו. את ילדי ואת נכדי לימרתי שהיה בזיהוות, בסבלנות, לאט לאט, ללא לחץ ולאוונס. אני סבור שהצלהתי למלא אוטם לשחות וגם להכב עלייהם את השחיה ואת המים. אולי בהה עשייתי "תיקון" לשגאה שגהה אבא אתי.

הצלהה הקשה ביותר הייתה לי כאשר שמואליק היה בחו"ל עם הביגידה וקטני שם לא מעט גביעי ניצחון. בהיעדרו של שמואליק, הייתה אני המועמד הטבעי לזכות במקום הראשון בצלילה. גם הפעם לכל צולח הייתה סירה ליווי שאמורה הייתה להוביל אותו אחריה, לספק לו את צרכיו, ולהושא לעודתו אם יחש ברע. בסירה שליוותה אותו היו אמא, שלומית ורותה, חנהלה לא הייתה, והנוגה היה אורי סטולר ז"ל. בקשת מארוי שימסור לי אינפומציה בשתי נקודות. האחת כאשר נגע בערך לחצי הדרך, והשנייה כאשר נגע 1 ק"מ לפני הסיום. בעורת מידע זה, ידעתי שאוכל לתכנן את מאמצי ולחקל נכון את הכוח לאורך הדרך. לא אמרתי לו שיסע בכו"ם ישר אל הסיום. וזה היה ברור מalone.

היהתי בכושר גופני מצוין ובסגנון החתירה כבר שלטי היטב. פרצתי קרים מהר למדרי. כשהגעתו לחצי אמר לי אורי שהשאר נמצאים כשני ק"מ מאחוריו. לא הרגשתי כל עייפות והמשכתי באוטו קצב, כאשר אמר לי שהוא בערך כק"מ אחד מההורף, הגברתי את הקצב, ואת ה"פניש" עשיתי בכל כוח. הרגשתי שאני משקע בקילומטר זהה ממש את כל הכוח שנשאר לי. בשלב מסויים הייתה לי הרגשה שכבר עברתי קילומטר אחד, אך חשבתי שאולי אני טועה והמשכתי כדי לגמור את הקילומטר הזה. לתחמוני הרוב הקילומטר הזה נمشך ונמשך. אז כבר ברוד היה לי שהוא לא הוביל את הסירה בכו"ם ישר אלא בקש ותנו לו גם כמה ויגזים בדרך. אורי נקרה גם לא העירך נכו"ם את המרחק לחוף, והמרחק הנכו"ם היה הרבה יותר גדול. השקעתי את כל הכוח בסיסום והסיום לא הגיעו. כ-100 מטר לפני הסיום כבר לא נשאר לי כוח כלל – לא רק לשחות, אלא אף לא להניע יד ורגל. הרגשתי שאני עומד לטבעו וביקשתי שייעלו אותי לסירה, אך נתקلت בי בסירוב מוחלט. מכל צד התחללו לצחוק צעקות עידוד ושידול ואני כבר לא שווה אלא מפרפר במים בחוסר אונים מוחלט. איןני יודע איך עברתי את מאה המטרים האלה, אני רק זכר שהתחננתי שוכ ושוב שיעלטו אותי לסירה.

לא העלו אותי ואני המשכתי להתקדם במהירות של צב מפרפר... השחיהינים כבב התחללו להגיעו. ובעוד אני מפרפר בחוסר אונים במים עבר אותי ישראאל פרקר* מכפר חגלה. הוא ניצח והיה הראשון. כשהגעתו לחוף וצנחתו סחוט ועיף, הייתה במקום השני. ישראאל הופעת מנייצחונו כי לדבריו היה בטוח שישימת הבהה לפניי – הניצחון נשמט מיד בדרך טפשית ונאלצתי להסתפק במקום השני. הזרמנות חי – להיות אלוף, לא התממשה. הגיאומטריה האוקlidית הוכיחה את עצמה – האקסומה האומרת ש"בין שתי נקודות עבר רק קו ישר אחד" אפשר היה להוסיף להזהה (בסוגרים) ש: מי שלא הולך בכו"ם ישר הוא – מאירך את הדרך ומפסיד. חבל שאורי סטולר ז"ל לא ידע זאת.

* ישראאל פרקר ז"ל נהרג אחר כך במלחמות העצמאויות.

לראש כינה ותורה

השנתיים שלאחר מלחמת יום הכיפורים ערכו עליינו בעבודה קשה. פטל השתחרר מהצבא נכנס לעבד בעסק וקיבל חלק מהאחריות. העסק שגשוג והמצב הכלכלי היה משביע רצון.

לא כך הייתה מצביו האישי. לא הרגשתי סיפוק ולא נחת רוח. כל הפעולות שהייתה סביבה העבודה התישה והטרידה. אולי היה זה עניין של גיל, אולי הנסיבות של עייפות נשית. הנסיעות הארוכות התחלו להראות לי ארכות מרדי. אם עד עתה לא סמכתי על הפעלים בריטוך או הברגה בראש מבנה גבוה, חששתי שלא ידעו איך להסתדר למלعلا, יمعدו ויפלו, והייתי מבצע אישית עבודות אלה – מטפס לגובה בכל מזג אויר ובכל עונה – הרי שעטה זה בהחלט תחילת להימאס עלי. עייפות גם מהוסר ההגינות של ספק העבודה – משרד הביטחון. עיכובים בתשלומים, התרכזיות של "לך ושוב" ובין פקידים ניירתיים וכו', וכל זאת בזמן שאתם גבו מתנו על-פי המשורה ללא הקלות ובזמן מדויקם. ביכוני חוותית תכבים, רמאיות וזימונות אישיות. בתחום הטרקטורים בנחורה נוכחת איך קבלנים מקבלים עכורות וטבות הנהה בגל קשרים ואean, במסדר הביטחון, נרכמה מול עיני תמונה מכוערת של עקיפת חוק, זכייה במכרזים בגין מוחלת לאינטדיסים ציבוריים, חוסר הגינות, וטבות הנהה שישרו אינטדיסים אישיים. לא פעם ביזוצי זמן ועכברים במאקרים על הצדוק והגיעו לי בזכות. הפסדנו מכרזים למרות שהיינו זולים יותר וטובים יותר, לא פעם הפסדנו מכרזים לקבלנים אחרים שהחזיקו בידיהם את התקנות שהצענו אנחנו, בלי שנבין איך הגיעו אלה לידיים. ולא פעם נאלצתי להשתמש בידירותי רבת השנים מהפלמ"ח עם סיקו שהיא מנכ"ל משרד הביטחון על מנת לידע אותו על עולות שנעושו לי.

מאסתיב בכל זה והייתי נרגז ומתוסכל. עשיתիحساب נפש ושאלתי את עצמי על התכליות שבכל זה. הילדים כבר היו נשואים, היו לנו כבר נכדים, וחסכנות שיכלו בהחלט להספק לעוד שנים רבות. סגרנו את המסגרייה. סיימנו את העבודות שעלהן התהייבנו, לא קיבלנו עבודות חדשות. חילקנו את הדרכוש עם צבי אבירם, וסגרנו פרק חיים נכבר. מפעל של שני שותפים העובדים במוז דידם, שהתחילה בסוכה צולעת וקטנה על מגרש בנחורה, היה למסגרייה גדולת ומושכלת באשקלון, עם פועלים ובניים והיקף יצור מוכבד. עשינו דרך ארוכה. מסגרית nahora – סוף.

עוד כמה חורשים אחרי זה, המשכתי להגיע למסגרייה כמעט يوم. אולי מთוך הרgel אולי מ恐惧 חסור מעש. תמיד מצאת מה לעשות – ניירות, טלפונים, סגירות עניינים – כמו שאומר הנער ביוםינו: סתם! לא היה עלי מקום מוקדם בבורק, להיטלטל בדרכים ולחזור הביתה מאוחר ומוותש. ירד הלzech שלילוה אוטי שנים, למרות שתלפונים צלצלו, לקוחות ותיקים ביקשו למסור עבודות ועבודות מדומות התדרקו על פתחנו – כולם נענו בשלילה.

את המcona לכיפוף ברזלים רכשתי מבעל מסגריה בחולון. נגתי לעשות את כיפוף הברזלים שלי我自己 ואף התיידדנו. يوم אחד הוא הודיע לי שהוא לא יכול לעזב את המcona ומחסל את העסוק. 'מה יהיה?' שאלתי בירוקים יותר, מאחר והוא סגור את המסגריה ומחסל את העסוק. 'הוא חשב רגע ואמר: 'בוא נעשה עסוק': אמכו לך את המcona במחדיר זול. תוך זמן קצר תלמוד להפעיל אותה ותראה שבוכותה יגיעו עבודות נוספות על אלה שכבר יש לך'.

אכן, קניתי, והוא צדק – למדתי להפעיל את המcona והיא עשתה עבודה רבה וטובה. כשפטליק נכנס לעבוד אנתנו, הוא למד אותה והפעיל אותה מזמן, וכשביבינו את העבודה הגדולה של הרמות לשמשר הביטחון, היא הייתה עמוסה עבודה. כשיחסלנו את המפעל והתחלקנו ברכוש, היא נפלה בחלק. לא נראה, היא לא הפרעה לאיש, אך שעברנו לראש פינה עמדה המcona בטליה מעבודה.

לאחר ששגרנו את המסגריה המוגרים באשקלון נראו אחרית. ההורים, שמואליק ושלומית היו בכנרת, רותה ומשפחתה בקיוץ יפתח, פטליק וגאולה בנהריה וייתר מאוחר בכפר ורדים, הדס ואורי במעלה גמלא, רק תמייק ושמען נשאו בדרך – ברחוותה. רוכב המשפחה הייתה בצפון. התחלנו לחשוב על אפשרות לעبور להיות קרוב למשפחה ולכנרת. מצאו הזדמנויות נאותה ועברנו לראש פינה ופתחנו פרק חדש בחינינו. רכשו בית שנבנה בשנות החמשים, בנייה סטנדרטיבית של שכוני העולים – זולה ובאיות ירודה. אחרי שלוש שנים תכננו את הבית מחדש, הרחכנו ושיפצנו ושוב היה לנו בית גדול ויפה על שטח קרקע רחב עם עצי פרי, גן ירק קטן ודשא גודל.

הבית באשקלון הושכר והתגוררו בו דיראים שונים. כשהדרס ואורי עזבו את מעלה גמלא ואורי חזר לחיל האויר, הם קיבלו את הבית וגרו בו עד לפטירתו הפתאומית והטריגית של אורי ו"ל". תקופת מה המשיכה הדס ומשפחתה לגור בו עד שעברו לרמת אכיב בתל-אביב והביתה הושכר שוב.

הבית באשקלון היה אהוב עליו מאוד. מרווה ושוקק חיים כל הזמן. בלילות שבת היו מתאספים בו החברים של הילדים, ילדי השכנים, והשכנים עצם. הוא הפך מרכזו חברתי לדור הצעיר, בייחוד בתקופת הצבא, בחופשות ושבתוות, התכנסו בו. תמייק יצא מהבית לתל-אביב שם עברה קורס בצדפות תימנית, אהדי והכירה את שמעון, התהנתה וכבר לא חזרה הביתה. היא הייתה הראשונה להתחנן. אחריו כמה גלגולים התישבו ברחוותה והתברכו מהם בשלושה נכדים – יותם, חן ואיה. שמעון, מהנדס אלקטרונית, היה מרבה בנסיעות לחו"ל בשליחות החברות בהן עבר – "תדראן" ו"אלישוא". הרבה שנים היה קשור בנסיעות לארגנטינה ולעתים גם תמייק הייתה מצטרפת אליו.

פטל התהנתן האחרון. נישואיו עם גאולה, בת כנרת גם היא, חיזקו את הקשר המשפחתי לכנרת. תקופה מסוימת עבד פטל אתם בכם במסגריה. יותר מאוחר עבר עם משפחתו לנהריה ולבטסף בנו ביהם בכפר ורדים בגליל. פטל עסק בייצור תוכנות ל-CNC – מהרטות ועיבוד שבי – עצמאי בעבודתו. מהם יש לנו שני נכדים – מיכל ומוטי (על-שם מוטי זיל' בנים של שלומית ושמואליק).

הدرس התחתנה עם אורי גdots. אורי הוא בן אשקלון והם הכירו עוד בנווריהם. הם נדרו במקומות שונים – בבסיסים שונים של חיל האօיר, בהתאם לשיכון של אורי בטיס קרב. אורי השתתף במבצעים רבים וקרו לו לא מעט "ניסיונות" בהם גילה תושייה ואומץ. כשהשתחרר עברו לעללה גמלא לגולן והוא לחקלאים. אחרי מספר שנים חזק אורי לחיל האօיר כמדריך ואז התגוררו בביתנו באשקלון. למשה חזרו שניהם הביתה, משומש אורי כבר כשייח' אחריו הدرس שהרבה ב ביתנו והרגיש בו בככיתו. כשהשתחרר מלחיל האօיר כבר היו להם שלושה ילדים – נועם, סתיו ושקד. אורי התחליל לעבוד בטיס ב"ארקיע". החיים היו מסודרים ושקטים ועתיד מובטח. לא כך התגללו הדברים. בטיס היה חייב אורי בשגרות בדיקות בריאות. באחת הבדיקות אירעה תקלה רפואית והוא אושפז בתל-השומר. שרשראת של שניות רפואיות ותקלות אדרמיניסטרטיביות שבאו בזו, גורמו להרעת מצבו. הוא שכב שביעיים בבית-החולמים, ב齊יפיה מתוחה, המשפחה כולה ישבה בחדר המתנה ליד חדרו בבית-החולמים, ורונני הייתה ניתוחה. המשפחה מאיות בזו אחר זו. זה היה סיוט. הילדות היו כל הזמן זהה באשקלון, ורונני הייתה להם שם לא רק לסבאתה אלא גם לאם. כשהוחלטי אותו לחדר הניתוח באחד הניתוחים הראשונים, פכח אורי את עיניו ולחש לי בגילי לב: "זה הרבה יותר רציני مما שחשבתי". לפניו האחים התנהגו ממש בגבורה. ניסה להמעיט מרציניות מצבו ולעוזר את רוח אלה ששסבבו. שלושה ימים לאחר שאיבד את הכרתו, נפטר. פטירתו השאירה את המשפחה בהלם קשה.

אורן נפטר בכנרת.

*

שנות חיינו בראש פינה היו יפות ומרחיבות את הדעת. היינו קרוביים לדיידינו הוותיקים ולמשפחותנו שבכנרת ובצפון בכלל. עננה שחורה העיבה על חיינו שעה שהנהלה התחללה לחוש ברע. בשורה של בדיקות עקב חולשה רבה ומועקה בחזה התגללה פגם בלב. המלצה הרופאים הייתה לנתחו לב. הلقנו על הטוב ביותר בעורות קשורינו עם מנתח הלב פרופ' דני גור. דני ואחותו אילנה היו ילדי חוץ בכנרת בשנות מלחמת העולם השנייה. הוריהם התגייסו לצבא הבריטי ואת ילדיהם השאירו בכנרת. אילנה הייתה מאומצת במשפחה המשתקשת בשתיים-שלוש, ודני אומץ על-ידי חוה ומair פנס. הם השתלובו בחברת הילדים ודני העירץ את גור מאירוב ז"ל שנפל במלחמה. אילנה הייתה את שם משפחתו לגור, על שמו של גור מאירוב ז"ל שנפל במלחמה. אילנה הייתה לאמנית ידועה וחיתה חלק גדול מחייה בארץ-הברית, ושם כפסלת נודע בעולם כולו. דני היה לרופא – פרופ' דני גור, מהמפורסים שבין מנתחי הלב בארץ ובעולם. נשארנו עם דני ואילנה בקשרים גם אחרי שעזבו את כנרת. הניתוח של הנהלה התארך בהרבה מהתוכנן. הבנו שהדברים לא כל כך פשוטים כפי שנראו בתחילת. אחרי הניתוח הוסבר לנו שאכן המצב מסווב יותר מכפי שהעריבו הרופאים, בכלל בדברים בלתי צפויים שהתגלו בזמן הניתוח עצמו. פניו

של המנתה העידו על כך שהניתוח לא היה הצלחה גדולה. להערכת הרופאים הפגם בלב היה עוד משחר נעוריה, אלא שבעבר לא היו דרכיהם ואמצאים לגולות זאת. בתקופה ההיא כל מה שלא היה מלריה, טיפול, דיזינטיריה או שחפת – לא זכה להתייחסות.

גם לאחר הניתוח המשיכה חנהלה להרגיש לא טוב. העייפות והחולשה שלה ייחסו תחילתה לתופעות הלוואי שבתקופת הניתוח, אך עם חלוף הזמן מצבה הגופני לא זו בלבד שלא הוטב אלא אף ההלך והורע – היא נאלצה להתאשפז מדי פעם, ונקלעה גם למצב נפשי ירוד – חוסר תיאבון, אפאתיה ודריכאון. בתגובה כבדה של חוסר אונים ראייתי אותה הולכת ודועכת מול עיני.

חנהלה נפטרה ב-1991. 17.4.1991.

הינו יחד מגיל שבע, כ-56 שנים, שמתוכם 44 שנים נישואים. שניהם שהניבו שלושה ילדים ושמונה נכדים. כולם, שלושה מנכדים בכיר נושאים ובכל חתונה של נכר בצד השמחה אני מתעצב על שחנהלה לא וכטה. יש לנו גם ארבעה נינים, גם לידתם מלאה בשמחה ובעצוב על חנהלה שלא זכתה לחווות חוויה זו של להיות סבתא-Ճבא.

יהי זכרה ברוך.

*

נשארתי בלבד.

היהי עטוף במשפחה אהבת ותומכת ובחברים המנסים לעודד ולעוזר. הערכתי מoad את הנכונות והמסירות שכולם גילו כלפי בשעות קשות אלה, אך שום דבר לא יכול היה לשנות את העובדה שמעתה אני בלבד. הייתה מוקף אנשים. אנשים קרובים וקרים, אך הרגשות הכרדיות לא הרפtha מני. ידעתי שאנו מפהך בחיי. ידעתי שאני צריך להשלים עם הצער ולהתרגל לחיבים חדשים, למלא את החסר, בעיסוקו כלשהו, בהסתחת הדעת. הידיעה והמודעות לא עוזרו לי. ככל שהgil מתקרם, קשה יותר לשנות הרגלים ואורה חיים.

שנה עברה עלי כך ואז הגיעו רוני. רוני, גם הוא בת קבוצת נרת, ממשפחה מלמד-ספררי ונצר ל"וילנאים" של נרת. כשהנוצר הקשר ביןינו הייתה רוני אלמנה מבילה דוד גפן ואם לאربעה ילדים. חבלי קליטה, הסתגלות הودית, שוב שינוי הרגלים. גם זה לא קל. הסתגלנו והתחלנו פרק שני בחיינו. פרק שני לכל אחד מatanנו. בא הקץ לביריות. חזרתי לחיבים נורמליים של זוגיות ושותפות, נסיעות, ביקורים וטיולים בארץ וב בחו"ל. כל אחד מatanנו הביא לשותפות את משפחתו, והמעורבות המשפחה הוכפלה גם היא. נראה שהחיבים שעבורו לפרק ב' חזרו למסלולם הרגיל. אך לא! מהלך החיים הרגילים נקבע בਪתאות ובקאוזיות על-ידי אירוע מוחי שתפרק אותו בוקר אחד. חמישים שנה עברו, ושוב אני בבית-חולים בצתפת. כאב ראש עז ומתחשך, שינוי טרופה, חולשה וטחרחות, אי יכולת לזווז. ציפייה לתוצאות הבדיקה. למעלה משבוע של שכיבה. הפגיעה הייתה קשה: צד שמאל משותק, יד ורגל לא מתפקדים.

עברתי לבית לוינשטיין לשיקום. למעלה משבעה חודשים ביליתי שם, בתרגילים, באימונים לקרה חיים שונים, חיים מוגבלים. תוך כדי תקופת השיקום בכית לוינשטיין, ערכנו שיפורוצים בכית בראש פינה להתאים למוגבלותם של תלמידים שילו אוטי מעתה כל חי. במשך הזמן, ובמאז אדריכל השתרף תפקודם של הרוגל והוז. למדתי להיעזר במקל היליכה ולהשתמש וכח��ה ביד ימין. עם זאת השלמתי עם כך שמשלב מסויים – כל מאז וככל השקעה כבר לא הביאו להטבה נוספת.

הפגיעה הנפשית הייתה לא פחות קשה מהפגיעה הפיזית. לא רק משם "గברא" – רבא" הפטתי ל"שבר כל", אלא שמאדם השולט במצב, אדם דומיננטי שקובע את מהלך העניינים לא רק לעצמו אלא לכל סביבתו, הפטתי למוגבל ותלותי. הימי ציריך להתרגל שלא אני הוא זה שישוב ליד ההגה. שבירידה במדרגות אני זוקק לתמייה, ושאני זוקק לסיווג גם באכילה – מישחו ציריך לחזור לי ולהגיע לי. ועוד וודות קסנות מחיי יום יום שאחרים צריכים לעשות עבורי. המיציאות הכתיבה לי דרך חיים שלא הייתה רגילה אליה ולא התאימה לי. אבל נאלצתי להשלים.

לאורך כל הדרך הקשה הזאת, שנמשכת כבר כמה שנים, עומדת רוני לצידי ומלווה אותה. ליווי כזה לא רק שאיננו קל, אלא שהוא קשה ממש... לא פעם אני מתפרק, יוצא מכלי, מאבד סבלנות, ולא פעם היא זאת שצירה לסתוג את כל זה, להרגיע, לשכנע ולהשקיט. לשמחתי ולמולוי היא עומדת בכך במידה הראויה להערכתה.

המשפחה שלנו עברה שינויים רבים משך השנים – ההורם נפטרו, חוות נפטרה, הדס ואורי עזבו את מעלה גמלא, אורני נפטר, והרס עברה לרמת אביב. גם משפחתה של רוני הייתה במרכז הארץ ובדרומי, ושוב לא נותר הרבה בחוף הצפון שיקשור אותנו לשם. לאחר לבטים רבים עזבנו את ראש פינה ועברו להטגורד במרכזן, בדירה מוגן – בית "גיל-פז" בcpf סבא. השינוי היטיב איתנו מאוד: חוגים, הרצאות, הזוגות, מופעים וחברה טוביה. המון חברים מכל התקופות באים לבקר ונחננו מרכיבים לבקר אותם ואת המשפחה. בקיזור – עיסוקים למעלה מהראש. אחרי חמישה שנים בבית "גיל-פז" בחרנו, מסיבות שונות, לעזוב את המקום ועברנו לחיות ב"מגדל" הים התיכון" בcpf סבא.

*

התחלות הן לפעמים גם "סיומים" – מעבר זה סגר בעצם את הפרק של הבית באשקלון. הוא חייב תוספת של כסף. הבית באפרידר היה אמרו לספק כסף זה. במשך כל השנים ניסיתי למוכר את הבית במחיר סביר לערכו, אך המחיר היה גבוה מכולתם של רוב האנשים שהעתינו בקנייתו. זה כמה שנים ששוק הנדל"ן בארץ נמצא בשפל עמוק. המUber ל"מגדלי הים התיכון" שם קץ להיססינו. השלמתי עם המצב ומכרתי אותו במחיר נמוך בהרבה מערכו.

קיבלנו דירה הרבה יותר טובה יותר גדולה, אנו מרגישים מזמן הן מבחינה חברתית והן ביחסים עם הנהלת הבית. עינינו נשואות קריםמה.

*

תמולא נשלם

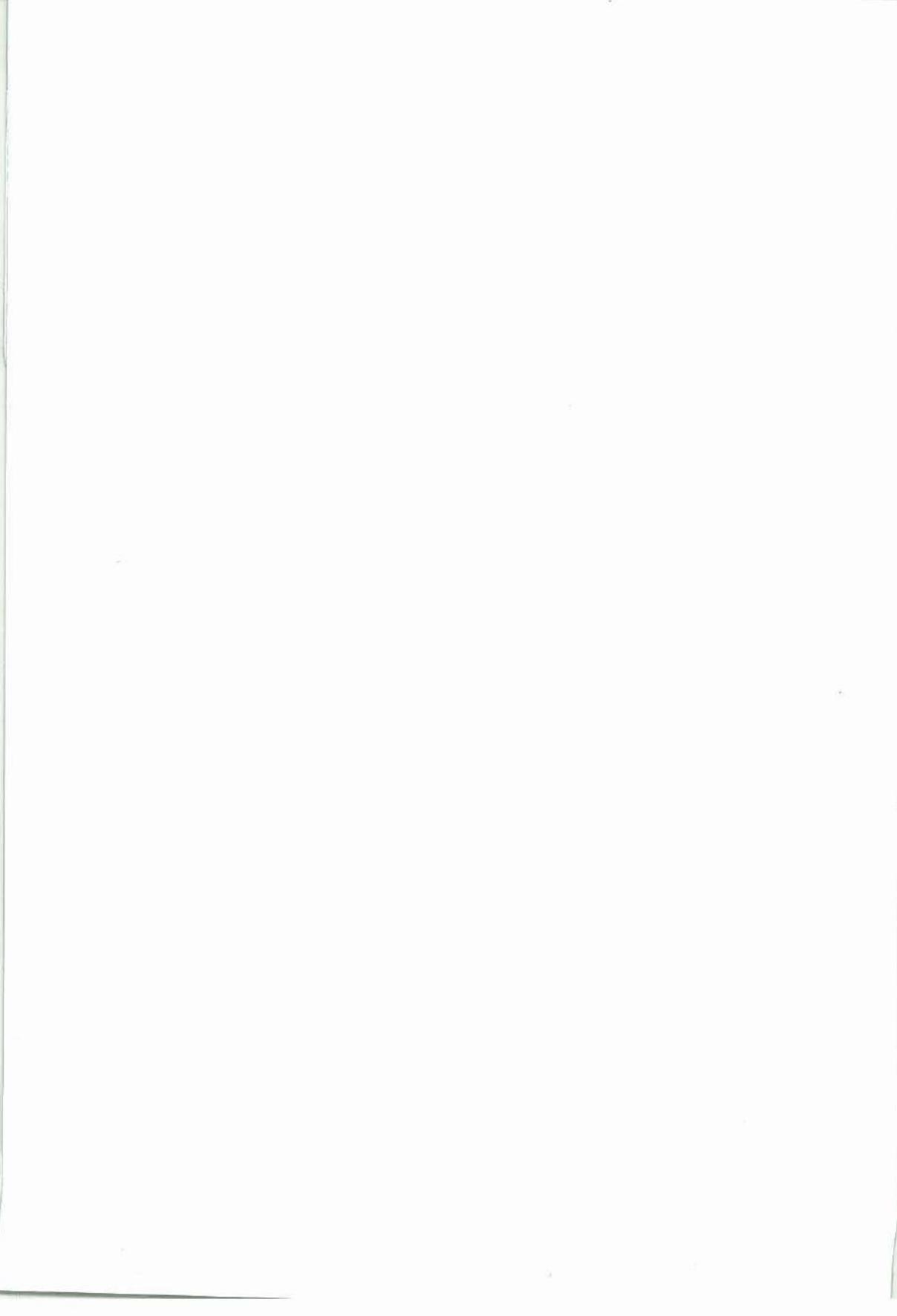
סיפורתי כאן את סיפורו ח'י.

סיפור המורכב משוררת מתמשכת של אירועים. אירועים אישיים שעברו עלי, ואירועים חברתיים ולאומיים שהייתי חלק מהם.

וכיתתי לחיות בתקופה שהייתה נקודת מפנה בעם היהודי. נקודת מפנה של קבוצה-תנועה שהלמה חלום דמיוני, בלתי מציאותי, חלום שככלו אגדה. קבוצה שהאמינה ב"אם תרצו אין זו אגדה", וזכתה להגשים את החלום ולהפוך את האגדה למציאות. חייתי את תהליך הגשמה החלום הזה כל חי. מילד המתודע יחף על גדרות הירדן וחופי הכנרת, המתבונן בשטחה ההולכת ונכובשת, הולכת ופורחת, הייתה לאדם צער הלוחם במלחמות קשות והmagיע עם בני דורו להגשמה החזון של הקמת מדיננה. ואחר-כך כאדם בוגר חוותתי מלחמות, חי עבדה, גידול משפחה, הכל בסביבה וחברה שבחן צמיחה מריהימה, קיבוץ גלויות, התפתחות והתחזוקות.

היו בחיי לא מעט תקופות הירואות והיו תקופות אפרורות של חי יום-יום. היו תקופות של הראה, של התרומות רוח, והיו תקופות של אכזבה ומרירות. היו לא מעט שמחה ואושר וגם צער וכאב. לסיכום אני תהה – האם החזון התגשם כפי שלמלמננו? האם המציאות של ימינו היא זו שדימינו לעצמנו כשהיינו עוד "בדרך"? – כנראה שלא.

אך האם בכלל אפשר שהלום יתגשם כפי שהלמו אותנו? והאם זה שהוא שונה אומר שהוא לא טוב או פחות טוב? רציתי לספר את סיפור חייל בכאים אחרים: בניים, נקרים וניניהם. אם שגינו או לא, אם הבאנו טוב או לא – ישפטו כבר הם.

... זיכרונותיו של אבינום אינם יצירט ספרות במובן המקובל של המלה. אבינום אים סופר, אלא אדם, שיש לו מה לספר. סיפורו של אבינום הוא סיפורו של דור, ואולי של קבוצת "זדונים", הולכים לפני המחנה, קבוצה שלא נבחרה, אלא שבחרה עצמה לפלט דרך, "לשכב על הגדר", כדי שאחרים יעברו דרכם ועל גבם, דרך ה"פיצה" למרחב הפתו.

חשיבותם של זיכרונות אלה בהבליטם, תוך סיפור איש מאד, את הערכים המייחדים שהובילו את בני י"ד(or תש"ח) מהמאבק על עצמאות ישראל, דרך מלחמת העצמאות והמלחמות שבאו אחריה אל ימיו אלה,ימי היכסומים לשלוום ורגעה לחירות הבאים.

זכרונותיו של אבינום מספריםאמת, בלי כחול ושקק, ולעתים בוטה, על דור אחד, דור שעלה בגורלו לחיות ולפעול באחת התקופות המכריעות בח"י עם ישראל ואשר חלק נכבד ממנו נחלץ לקרייה והטייל עצמו למערכה.

בן לדור תש"ח, וכಹקדמה לדברי המבוא שלי לזכרונותיו של אבינום, יש בפי אזהרה לקורא הצער, אשר "לא ידע את יוסף", לא הכר את דור תש"ח, בין אם היה בין רועי "הפרות הקדושות", או שהיה בין שוחחי "הפרות הקדושות". אין טראומטיפ אחד לבני דור תש"ח. ככל הדורות זו הוא דור מרובה גזונות.

... זיכרונותיו של אבינום ימשכו חומר, יחד עם זיכרונות אמתיים אחרים של בני י"ד(or תש"ח), לכתיבת הסיפור האמתי של דור בנים, שיחד עם הוריהם, העמידו את הכלל מעל הפרט, את צורכי הציבור והעם מעל "המיוש העצם", את התנדבות וההיחלוות לכל מה שדורש ומה"ב יותר בשירות העם והחברה, והכל מעבר לספק הרגעי והאישי. וגם بما שיתפרק "מעשים רעים" שעשיהם בדרכם זו, "אפשר לזכותם שעשים זאת בכוגנה טובה, מתוך תחושה של מלחמת קיום איומה ולא בחודות נিירות".

אבינום מסיים את סיפורו באומרו כי היו לו "תקופות של השראה, של התרומות רוח, והיו תקופות של אכבה ומורירות. ... האם החוץ התגשם כפי שחלמנו? ... אך האם בכלל אפשר שחלום "תגשם כפי שחלמנו אותו?"

בקראת זיכרונותיו של אבינום חדש יקבלו הדורות, שנולדו כבר לתוך חברה ומדינה ק"מ' על מעלותיה וחסכנותיה, ראייה אמיתית של תקופה ושל דור, שהມיתוס שנוצר סביבו, היה במידה רבה מאדאמת לאמתה.

מתוך הקדמתו של אלף (מיל') ד"ר אלעד פלד, לספר

צייר: הדס גוזית